

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DIADOKHLAR DÖNEMİ ORDULARI
VE İNSAN GÜCÜ KAYNAKLARI (MÖ 323-281)

Ömer GÜNGÖRMÜŞ
2502140048

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR

İSTANBUL – 2022

ÖZ
DIADOKHLAR DÖNEMİ ORDULARI VE İNSAN GÜCÜ KAYNAKLARI
(MÖ 323-281)
Ömer GÜNGÖRMÜŞ

Diadokhlar Dönemi'nin bütün ordu ve donanma birimlerini ele alan bu tez, bunların beslendiği geleneğin ve insan gücü kaynaklarının, Makedon egemenlik alanının parçalanması ve yeniden bir araya getirilemeyişinde belirleyici etkenler olduğu görüşünü savunmaktadır. İskender'in ölümünün ardından krallık topraklarının ve yönetimle ilgili yetkilerin önde gelen komutanlar arasında dağıtıldığı ve bu sürecin önce örtük daha sonra da açık bir biçimde orduların paylaşımı ile tamamlandığı açıktır. Kurulan bu çok parçalı yapı, ilk aşamada daha güçlü satrapların çevrelerindeki eşitleri üzerinde üstünlük kurmaları ve onların kaynaklarını yutmaları için olanak yaratmış olsa da, bir yandan da bunlara karşı gerektiğinde işbirliği yapılmasını sağlamıştı. Böylece, bazı Diadokhlar diğerlerinden daha fazla büyüyüp, daha fazla kaynağı denetim altına tutar duruma gelmiş olsa bile, denetim alanları dışında kalan kaynaklar, bunları durdurmak için bir araya getirilebiliyor ve bunun için gereken büyüklüğe ulaşabiliyordu. Dolayısıyla Diadokhlar arasında yetkilerin ve daha sonra da yasallığın paylaşımı, nasıl ki karşıtları tanıma ve bunlarla bir arada yaşama istekliliği geliştirmişse, kaynakların ve en önemlisi ordu gücünü besleyen insan gücü kaynaklarının paylaşımı da sözkonusu tutumun yerleşmesi için zorlayıcı bir etki yaratmıştı. Diadokhlar'ın henüz kurumsallaşmamış ön-devletlerinde, örgütlenmenin en sağlam bileşenini oluşturan ordular, aynı zamanda kolayca verilip alınabilen ve kazanılabilen, dahası bağlılıklarını da kendi seçimleriyle ve benzer bir kolaylıkla değiştirebilen yapılardı. Satraplıkların ve daha sonra da krallıkların kolayca ve kalıcı olarak yitirilmesine yol açan, aynı kişilikleri zor durumlarda son derece atılgan yapan ancak konumu görece daha güvenli ve güçlü olduğunda aynı ölçüde sakıngan bir tutum benimsemeye yönelten de ellerindeki orduların bu tekinsiz doğasıydı.

Anahtar Kelimeler: Büyük İskender, Diadokhlar, Makedon Ordusu, Erken Hellenistik Dönem.

ABSTRACT
ARMIES AND MANPOWER SOURCES OF THE PERIOD OF THE
DIADOCHI (323-281 BCE)
Ömer GÜNGÖRMÜŞ

This thesis, which discusses all the military and naval units of the period of the Diadochi, argues that the tradition and manpower sources that supported these components were the decisive determinants in the partition and failure in the reconsolidation process of the Macedonian dominions. It is clear that, following Alexander's death, the lands and the administrative capacities of the kingdom were divided among the prominent commanders and this process was completed with the first tacit and later explicit sharing of the military forces. Although this fragmented structure, enabled some stronger satraps to overpower neighbouring equals and swallow their sources, in some cases it also provided the ground for cooperation against them. Thus, even some Diadochs outgrew some others and accumulated more sources under their grips, remaining sources could be assembled to stop them and could reach the required magnitude for the task. Therefore, just as sharing of power and later legitimacy among the Diadochi developed the willingness to recognize opponents co-exist with them, sharing of the sources, but most importantly of the manpower sources that support the military strength, created a forcing impact on the consolidation of this attitude. The armies, which provided the most institutionalized component of the organization in the proto-states of the Diadochi was, at the same time, were assets which could be conferred or retrieved and earned, could even change their allegiances on their own choice and with a similar ease. It was this unreliable nature of the military forces at their possession, that caused the easy and permanent loss of the satrapies and later the kingdoms, that made the same protagonists utterly venturesome in dire situations but conducted them to adopt an equally avoidant attitude in times of relative security and strength in their positions.

Key Words: Alexander the Great, Diadochi, Macedonian Army, Early Hellenistic Period.

ÖNSÖZ

Yönetim alanları önemli ölçüde kesişen Makedonialılar ve Romalılar, egemenlik deneyimlerinin başarısı anlamında, birbirleriyle karşılaştırılmaz ölçüde ayrı durumda gibi görünürler. Roma'nın Akdeniz dünyası genelinde kurduğu uzun ömürlü egemenlik, İskender'in hemen ardından gerilemeye başlayormuş gibi görünen Makedon üstünlük döneminin sağladığı geçmişle karşılaştırıldığında, kuşkusuz çok daha güçlü ve dayanıklı gibidir. Üstelik bu karşılaştırma, daha Roma'nın Hellenistik krallıklara üstünlük kurmaya başladığı zamanlarda yapılmaya başlanmıştır ve Romalıların başarısı için ileri sürülen açıklamalar arasında, insan gücü kaynakları bakımından Grekler ve Hellenistik krallıklara göre üstün bir konumda ve daha da önemlisi ayrı bir anlayışta oldukları görüşü daha o zamanlarda bile dile getirilmektedir.

İlk bakışta göze çarpan bir diğer ayrım ise, Romalılar'ın birden çok kez parçalanmış egemenlik alanlarını yeniden bir araya getirme konusunda gösterdikleri başarıdır. Diğer yandan İskender'in krallığı, daha kendisinin ölümünden önce bile verimli bir biçimde yönetilemez, dahası bir arada tutulamaz durumdadır ve korumaya çalıştığı özeysel görünüm, ölümünden sonra uygulamada değil ancak söylemde ve oldukça kısa bir süre sürdürülebilmıştır. Argeadai soyunun erkek üyeleri öldükten sonra da, bu amaç uğruna başlatılan diğer girişimler de başarısızlıkla sonuçlanır. Kuşkusuz, bu iki deneyimin başarı düzeyi arasındaki ayrımın açıklanması, belki de Makedonia ve Roma'nın devlet geleneklerinin benzemezliğini bir bütün olarak göz önüne alan çok daha kapsamlı bir çözümleme üzerinden yapılmalıdır. Yine de, ordu kurumları arasındaki yapısal ayrımlar ve bunların toplumsal yansımaları, en azından devlet geleneği içindeki payı dolayısıyla yine de belirleyici bir etki yaratmış olmalıdır.

Bunun gibi sorulara yanıt bulabilmek, öncelikle burada konu edilen orduların ve daha genel anlamda deneyimlerin ayrı ayrı ya da karşılaştırmalı olarak ele alınmasını gerektirir. Böyle bir gerekliliğe en azından Makedon geleneği açısından karşılık vermesi beklenen bu çalışma, İskender'in yürüttüğü savaşlar sonunda çok geniş bir alan üzerine yayılmış bulunan Makedon ordularının, en çok yarım yüzyıllık

oldukça dar bir zaman dilimi içindeki deneyimlerine odaklanmaktadır. Sunmaya çalıştığı katkı, alandaki birikimden beslenme derecesi yanında çok önemsiz kaldığından, bu bölümün geri kalanını çalışma üzerinde emeği geçenlerin ve ortaya konan sonuçta bir biçimde payı olanların anılmasına ayırmak istiyorum.

İlk olarak, doktora eğitimimin başlangıcından bu yana, her durumda gösterdiği güven ve anlayış için, saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Hamdi Sayar'a teşekkür etmek istiyorum. Tanıdığım akademik özgürlüğün ve süreç içinde gösterdiği sabrın, bu çalışmanın tamamlanmasında başlı başına yaşamsal önemde olduğunu dile getirmeliyim. Çalışmanın gelişim sürecindeki değerli katkıları için, Prof. Dr. Turhan Kaçar, Prof. Dr. Güler Çelgin ve Prof. Dr. Birsal Küçüksipahioğlu'na, ayrıca taslak metin üzerine yaptıkları değerli yorumlar ve öneriler için de Prof. Dr. Bedia Demiriş ve Dr. Öğretim Üyesi Oğuz Yarlığaş'a da aynı yönde teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Çalıştığım kurumdaki ilk günden başlamak üzere danışman, çalışma arkadaşı ve en önemlisi de bir yönder olarak hiçbir durumda benden yardım ve desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Hüseyin Üreten'in, gösterdikleri sürekli anlayışla çalışma koşullarımı sürekli rahatlatmayı amaçlayan yakın arkadaşlarım Dr. Muhittin Çeken ve Yasin Akmeşe'nin adlarını da özellikle anmak istiyorum. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı'nın değerli çalışanları Sema Üreten ve Hicran Tokgöz hanımefendilere, onların adıyla kurumun diğer bütün çalışanlarına ve Türkiye genelindeki çeşitli üniversite kütüphanelerinin adını bilmediğim özverili çalışanlarına da ayrıca teşekkür etmeliyim.

Alışlagelmiş teşekkür metinleri içinde yaygın olmasa da, alandaki birikimin ortaya çıkması, korunması ve aktarılmasında eski çağlardan bugüne, bu alanda emek harcamış bütün yazarların ve bilim insanlarının da tek tek adlarıyla değilse bile, en azından topluca anılması gerektiğine inanıyorum. Dolayısıyla, anlattıkları olayların çoğu durumda görgü tanığı olan ancak yazdıkları, içinde yaşadığımız çağa ulaşamamış dönem tarihçilerini ve onların eserlerini kullanarak yazan, böylece bunların aktarılmasında kuşkusuz en önemli katkıyı sağlayan sonraki kuşakların tarihçilerini, yaptıkları işin değerini dile getirerek anmak istiyorum. Bunların eserlerini içeren yazmaları, ilk ve ortaçağlar boyunca çoğaltan, yorumlayan, dahası

bazen bu metinlerin yazılı oldukları gereçleri yeniden kullanarak belki de ayırında olmadan korunmalarına katkıda bulunan yazıcılara, son birkaç yüzyıldır bu yazmaları okuyup düzenleyen ve yorumlayan yakın zamanların tarihçilerine de teşekkür etmek istiyorum.

Uygarlığın en erken aşamalarından, yakın çağların karmaşık toplumlarına kadar, bilim insanlarına bir tapınağın ya da okulun çatısı altında çalışma olanağı veren, köylü ve işçi kesimlerinin ortaya koydukları artı üründür. Onların harcadıkları çabaların, yukarıda sayılan bütün öncü eserler gibi bu küçük çalışmada da önemli bir payı bulunmaktadır. Çalışmamı, bu gerçek üretici kesimin çalışkan ve duyarlı üyelerine sunuyor ve karşılığı hiçbir zaman gerektiği ölçüde ya da yeterince ödenmemiş özveri ve emeklerine adıyorum.

Son olarak, yalnızca varlıklarıyla bile en önemli katkıyı yapan, eşim Serap ve oğlum Ediz Nuh'a, ayrıca başta Serhat ve Mehmet Sami Şenbabaoğlu olmak üzere, kardeşlerim Tuncay ve Mehmet Güngörmüş'e, onların adıyla bütün aileme, eğitim süreci boyunca sağladıkları destek ve gösterdikleri anlayış için de teşekkür ederim.

Ömer Güngörmüş

İstanbul - 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GELENEKSEL MAKEDON ORDUSU	10
A- Atlı Birlikler	12
B- Piyade Birlikleri	27

İKİNCİ BÖLÜM

II. BAĞLAŞIK VE YARDIMCI BİRLİKLERİN KATKISI	53
A- Thessalialılar	55
B- Grekler	61
C- Thrakeliler ve Makedonia'ya Komşu Diğer Toplumlar	78
D- Doğulu Birlikler	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. DIADOKHLAR DÖNEMİ BOYUNCA BAŞLICA ORDU KÜMELERİ	104
A- Perdikkas	105
B- Antipatros ve Krateros	116
C- Polyperkhon	131
D- Kassandros	155
E- Eumenes	179
F- Antigonos Monophtalmos ve Demetrios Poliorketes	209
G- Lysimakhos	216
H- Ptolemaios	223
İ- Seleukos Nikator	229
SONUÇ	242
KAYNAKÇA	247
ÖZGEÇMİŞ	256

KISALTMALAR LİSTESİ

Antik Kaynaklar

Ael. VH.	Aelianus, Varia Historia.
Ais.	Aiskhines.
[Arist.] Oiko.	[Aristoteles,] Oikonomika.
Arist. Pol.	Aristoteles, Politika.
App. Mithr.	Appianos, Mithridateios.
App. Syr.	Appianos, Syriake.
Arr.	Arrianos.
Arr. Anab.	Arrianos, Aleksandrou Anabasis.
Arr. Ind.	Arrianos, Indike.
Athen.	Athenaios, Deipnosophistai.
Curt.	Quintus Curtius Rufus, Historiae Alexandri Magni.
Deks.	Deksippos.
Dem.	Demosthenes.
Diod.	Diodoros Sikeliotes, Bibliothèque Historique.
Dion. Hal.	Dionysios Halikarnasseus.
Front.	Frontinus, Strategemata.
Hell. Oks.	Hellenika Oksyrhynkhia.
Hdt.	Herodotos, Historiai.
Isok.	Isokrates.
Iust.	Marcus Iulianus Iustinus, M. Iuliani Iustini Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi.
Ksen. Kyr.	Xenophon, Kyroupaideia.
Ksen. Hell.	Xenophon, Hellenika.
Liv.	Titus Livius, Ab urbe condita.
[Louk.] Macr.	[Loukianos,] Macrobiani.
Louk. Zeuk.	Loukianos, Zeuksis.
Nep. Eum.	Cornelius Nepos, De viris illustribus.

Paus.	Pausanias, Periegesis tes Hellados.
Plat. Hip.	Platon, Hippias.
Plout. Aem.	Ploutarkhos, Aemilius Paullus.
Plout. Ages.	Ploutarkhos, Agesilaos.
Plout. Aleks.	Ploutarkhos, Aleksandros.
Plout. Arat.	Ploutarkhos, Aratos.
Plout. Dem.	Ploutarkhos, Demosthenes.
Plout. Demetr.	Ploutarkhos, Demetrios.
Plout. Eum.	Ploutarkhos, Eumenes.
Plout. Kleom.	Ploutarkhos, Kleomenes.
Plout. Mor.	Ploutarkhos, Moralia.
Plout. Mulier. virt.	Ploutarkhos, Moralia De Mulierum Virtutibus
Plout. Pelop.	Ploutarkhos, Pelopidas.
Plout. Phil.	Ploutarkhos, Philopoimen.
Plout. Phok.	Ploutarkhos, Phokion.
Plout. Pyrrh.	Ploutarkhos, Pyrrhos.
Plout. Sull.	Ploutarkhos, Sulla.
Polyain.	Polyainos, Strategemata.
Polyb.	Polybios, Historiai.
Porph.	Porphyrrios.
Strab.	Strabon, Geographika.
Theok.	Theokritos.
Thouk.	Thoukydides.

Çeşitli Corpuslar

<i>BCHP</i>	I. L. Finkel, R. J. van der Spek, Babylonian Chronicles of the Hellenistic Period.
<i>FGrH</i>	F. Jacoby, Die Fragmente der Griechischen Historiker , Berlin, 1923-58.
<i>IG</i>	Inscriptiones Graecae , Berlin 1873-.

<i>ISE</i>	L. Moretti, Iscrizioni storiche ellenistiche, I-II , Florence, 1967-76.
<i>I. Priene</i>	F. Hiller von Gaertringen, Inscripfen von Priene , Berlin 1906.
<i>MP</i>	F. Jacoby, Das Marmor Parium , Berlin 1904.
<i>OGIS</i>	W. Dittenberger, Oriens Graeci Inscriptioes Selectae , Leipzig, 1903-05.
<i>SEG</i>	Supplementum epigraphicum Graecum , Leiden, 1923-.
<i>Select Papyri I-II</i>	A. S. Hunt & C. C. Edgar, Select Papyri. Non-literary Papyri. Public Documents , London-Cambridge, Mass. 1934.
<i>Syll.</i>	W. Dittenberger, Sylloge inscriptionum Graecarum , Leipzig, 1915-24.

Diğer Kısaltmalar

app.	appendix
bkz.	bakınız
b. a.	bütün atıf
e.g.	<i>exempli gratia</i> (örnek olarak)
v. d.	ve diğerleri
karş.	karşılaştırınız
k. g.	karşıt görüş
MÖ	Milattan Önce
n.	dipnot
s.v.	<i>sub verbo</i> (başlığı altında)

GİRİŞ

Antik Grek uygarlığının ve bu çalışmanın konusu bağlamında daha dar bir sınırlama yapılacak olursa Hellenistik Dönem'in askerlik tarihine ilişkin çalışmalar, oldukça köklü bir geleneğin ürünü olan, son derece kapsamlı ve büyük bir kitaplık oluşturur. Bunların odağı, alana gösterilen ilginin değişken doğasına bağlı bir çeşitlilik gösterse de, orduların sayısal büyüklükleri ve bunu oluşturan insan gücünün kaynakları, en az ordu kurumunun kendisi, örgütlenişi, kullanılan donanım, benimsenen savaş düzenleri ve en tepedeki büyük adamların yapıp ettikleri ya da kişilikleri kadar önem verilen konulardır. Dahası, yakın dönem tarihyazıcılığının giderek anlatıdan uzaklaşması ve toplumsal alana daha fazla eğilmesi ile birlikte, askerliğin toplumsal yapısıyla ilgilenen çalışmaların daha fazla önem kazandığı, dolayısıyla sıradan insanın askerlik tarihi çalışmalarında daha görünür duruma geldiği bile gözlemlenebilir. Yine de, yalnızca ya da öncelikle, orduları oluşturan insan gücüne odaklanan, bunların bir araya geliş sürecini, geçirdikleri dönüşümü, kısacası deneyimlerini inceleyen araştırmalar çok yaygın değildir. Bütünüyle bu konuya adanmış kitaplar yerine, daha çok konuyu bir bölüm ya da bağımsız yazı çerçevesi içinde ele alan çalışmalardan söz edilebilir.¹

¹ Antik Grek uygarlığının askerlik tarihine ilişkin çok sayıda çalışma arasından H. W. Parke, **Greek Mercenary Soldiers from Earliest Times to the Battle of Ipsus**, Clarendon Press, 1933, b. a. ; W. K. Pritchett, **The Greek State at War I-V**, University of California, Berkeley, 1971-1991. Victor Davis Hanson, **Warfare and Agriculture in Classical Greece**, University of California Press, Berkeley, 1998, b. a. ya da Philip Sabin (et. al.), **The Cambridge History of Greek and Roman Warfare I**, (eds. P. Sabin – H. V. Wees – M. Whitby) Cambridge University Press, Cambridge, 2007, b. a. , gibi birkaçı burada sayılabilir. Hellenistik döneme ilişkin olanlarda ise, W. W. Tarn, **Hellenistic Military & Naval Developments**, Cambridge University Press, Cambridge, 1930, b. a. ; Guy Thompson Griffith, **The Mercenaries of the Hellenistic World**, Cambridge University Press, Cambridge, 1935, b. a. ; M. Launey, **Recherches sur les armées hellénistiques**, Paris, 1949 ve 1950, b. a. ; Angelos Chaniotis, **War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History**, Blackwell, 2005, b. a. ; Joseph Roisman, **Alexander's Veterans and the Early Wars of the Successors**, University of Texas Press, Austin, 2012, b. a. gibi bazı örnekleri anmak gerekir. Kısa bir bölüm ya da yazı kapsamı içinde askere alma ya da orduların insan gücü kaynakları konularına değinen örnekler için: Bezalel Bar-Kochva, **The Seleucid Army: Organization and Tactics in the Great Campaigns**; Richard A. Billows, **Antigonos the One-Eyed and the Creation of the Hellenistic State**; Albert Brian Bosworth, **The Legacy of Alexander: Politics, Warfare, and Propaganda under the Successors**, Oxford, 2002; ayrıca bkz. Nicholas Geoffrey Lemprière Hammond, "Alexander's Veterans after his Death", **GRBS** 25, 51-61, 1984, b. a. ; "Casualties and Reinforcements of Citizen Soldiers in Greece and Macedon", **JHS** 109, 56-68, 1989, b. a. ; "Royal Pages, Personal Pages and Boys Trained in the Macedonian Style during the Period of the Temenid Monarchy" **Historia** 39 261-90, 1990, b. a. ve "Alexander's Non-European Troops and Ptolemy I's Use of Such Troops", **BASP** 33, 99-109, 1996, b. a. .

Yakınçağ tarihçilerinin zamanın ruhundan etkilenererek artan ya da azalan değişken ilgilerinin tersine, eskiçağ yazarları için savaşlar ve bunların yürütülme biçimleri her zaman için en gözde konulardan biriydi. Yalnızca bir savaşı anlatmak üzere yazılmış tarihler, eskiçağ yazınsal geleneği içinde önemli bir yazın türü oluşturmaktaydı ve bunların birçoğu, yüzyıllar boyu süren gelişigüzel bir seçim ve eleme sürecine karşın korunabildi. Ne var ki bu anlatımlar, yalnız önde gelen kişilerin ve çok dar bir çevrenin öykülerine odaklanır. Sıradan askerlere ilişkin ayrıntılar sınırlıdır ve yazıtlar ya da benzer nitelikteki diğer kanıtların zaman zaman sağlayabileceği verilerin ötesinde bu alandaki eksikliği giderebilmenin bir olanağı yoktur. Yazınsal kaynakların içerdiği ordu ya da birlik büyüklüğüne ilişkin veriler, çoğu durumda bu sıradan askerler üzerine bilinebilecek ve söylenebileceklerin biricik kaynağıdır. Doğruluk ve güvenilirlikleri sorgulanmaya açık olsa da, antik yazarların savaş anlatımları içinde bu yöndeki bilgilere her zaman yer vermeye çalıştıkları da söylenebilir. Dolayısıyla, en azından belirli bir süreklilik içinde, düzenli olarak ortaya çıkan bir bilgi türü söz konusudur ve odakları başka olsa bile, bu tür verilerin sağladığı kanıtlar ilgili dönemin birçok yönden anlaşılmasında işlevsel olabilmektedir.

Diadokhlar Dönemi ordularının insan gücü kaynaklarını ele alan bu çalışma da, bireylerin eylemleri, orduların örgütlenişi ya da olayların gelişiminden olabildiğince uzak durarak, orduları oluşturan askerler, subaylar ve birlikler gibi görünür bileşenlere ve bunların bir araya geliş süreçlerine odaklanmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın zaman aralığı sınırları, 323 yılında oldukça genç bir yaşta ölen İskender'in yaşamında eksik kalan yaklaşık kırk yıllık dönem olarak tanımlanabilir. Kendi eliyle öldürdüğü yoldaşları dışında, çağdaşları arasında en az onun kadar erken yaşta ölen başkaları varsa da, 282-1 yıllarına kadar yaşayan Ptolemaios, Lysimakhos ve Seleukos'un uzun etkinlik yılları, İskender'in çağdaşı bir devlet adamı için beklenen yaşam süresi anlamında ölçüt alınabilir. Odaklanılan zaman aralığı, bu yönde, doğal ölçütlere dayandırılarak kesin bir biçimde tanımlanıyorsa da, hem bu aralığın kısalığı hem de tarihsel sürekliliği göz önüne alma zorunluluğu, Philippos ve İskender'in egemenlik yıllarından başlayıp bazı durumlarda Hellenistik krallıklara kadar uzanabilen daha esnek bir dönemlendirme

anlayışının benimsenmesini gerektirebilmektedir. Çalışmanın bölgesel anlamdaki kapsamı ise, eski Pers ve Makedon krallıklarının topraklarının birleştirilmesi sonunda ortaya çıkan, ayrıca Afrika'daki Kyrene'yi ya da Hindistan'daki uzak satraplıkları da içine alabilen Makedon egemenlik alanı olarak tanımlanabilir.²

Çalışma, üç bölümden oluşmakta ve bunlardan birincisi, Makedon ordu geleneğinin en görünür unsurları olarak, krallığın yerli insan gücü kaynaklarına dayanan atlı ve piyade birliklerini, eldeki ilk verilerden başlayıp Diadokhlar dönemine kadar uzanan süreç boyunca geçirdikleri dönüşüm bağlamında ele almaktadır. İkinci bölüm, Makedon ordusu içinde yer alan ve yapay bir tanımlama ile bağlaşıklar ve yardımcı birlikler olarak bir arada ele alınan, Thessalialılar'ın, bunların dışındaki diğer Grekler'in, Thrakeliler ile Makedonia'nın kuzeyindeki komşuların ve elbette İskender'in Asia'daki savaşlarından sonra da, doğulu toplumların sağladığı insan gücü katkısı üzerine eğilmektedir. Son bölüm, önde gelen Diadokhlar'ın komutası altındaki ordu kümelerine odaklanmakta ve bunların sayısal büyüklükleri ve belirlenebilen diğer nitelikleri ile birlikte bağımsız birimler olarak ele alındığı dokuz alt bölümden oluşmaktadır. Ancak burada söz konusu olan, adı belirlenebilen bütün subayların, satrapların ve üst düzey komutanların ad sırasıyla ele alındığı bir sözlük değil, İskender'in kalıt bıraktığı orduların bölüşülmesi ve parçalanması sürecini yansıtan bir kümeler tarihidir. Diadokhlar arasında, hem İskender sonrası dönemdeki etkinliklerinin uzunluğu ve etkisi, hem de bu etkinliklerine ilişkin kaynakların yoğunluğu bakımından büyük ayrımlar vardır. Söz gelimi, İskender öldüğü sırada ordusunun en önemli üç bölümüne komuta etmekte olan Krateros, Perdikkas ve Antipatros'un birkaç yıl içinde ölmesi, buna karşın

² İskender'in ve ayrıca Philippos'un yaşamlarında eksik kalan yıllar düşüncesi için bkz. Arnold J. Toynbee, **Some Problems of Greek History**, Oxford, 1969, 421-86. Dönemin kısalığı ve ilgili kaynakların çeşitliliğine karşın, bu sürece ilişkin zamandizimsel belirsizlikler bütünüyle açıklığa kavuşturulmuş değildir. Özellikle İskender sonrası dönemin ilk yıllarının tarihlendirilmesi konusunda 'high chronology' ve 'low chronology' olarak adlandırılan iki ayrı öneri bulunmaktadır. (Belki de bunlar Türkçe'ye 'yüksek zamandizim' ve 'düşük zamandizim' olarak çevrilebilir.) Bunların yanında, son yıllarda ortaya çıkan ve bu iki öneriyi birleştirme çabası içinde bulunan yeni bir eğilimden de söz edilebilir. T. Boiy, **Between High and Low: A Chronology of the Early Hellenistic Period**, Bonn, 2007, b. a. . Neyse ki tarihlendirme önerileri arasındaki görüş ayrılıkları, çalışmanın yaklaşımını ve içerdiği değerlendirmeleri etkileyecek nitelikte değildir. Benimsenen zamandizimi için Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 225-9, 279-84 temel alınmaktadır. Her ne kadar olağanüstü koşullar altında ölmüş olsalar da, Lysimakhos ve Seleukos'un yaşlarının bu sıralarda oldukça ilerlemiş olduğu da bir gerçektir. Yaşları ile ilgili olarak bkz. Iust. XVII.1.10.

ikincil dereceden bir komutan olarak Polyperkhon'un giderek azalan ağırlığına karşın varlığını oldukça uzun bir dönem sürdürebilmiş olması ilginç bir karşıtlık görünümü yaratır. Diğer yandan, etkinlik süresi görece kısa olan Eumenes'e ilişkin veriler çok fazla ve ayrıntılı iken, önde gelen Diadokhlar arasında sayılan ve daha sonra egemenlik biçimlerini krallığa dönüştüren Lysimakhos, Ptolemaios ve Seleukos'a ilişkin göndermeler daha düzensiz, ikincil ve gelişigüzel niteliklidir. Dolayısıyla, kimlerin bu bölüm içinde ayrı bir başlık altında ele alınmaya yetecek nitelikleri taşıdığı, kimlerin gerekli koşulları sağlayamadığı konusu her zaman tartışmaya açıktır.³

Diadokhlara ilişkin bu alt bölümlerin kendi içindeki düzenleri ile ilgili olarak da göze çarpan bazı ayrımlar söz konusudur. Her bir bölüm yalnız bir kişinin etkinliklerine ve bunların komutası altındaki ordu kümelerine odaklanıyorsa da, iki bölüm içinde, çift olarak ikişer Diadokh bir arada ele alınmaktadır. En yaşlı Diadokhlar olan Antipatros ve Antigonos'un oğulları, Kassandros ve Demetrios'un etkinlik yılları, diğer Diadokhlar ile çağdaştır. Antigonos ve Demetrios, siyasal ve askerlik etkinliklerini aynı dönemde ve birlikte yürüttükleri için aynı başlıklar altında işlenmektedir. Aralarında bir devamlılık olduğu tartışmasız olsa da, Antipatros ve Kassandros için benzer koşullardan söz edilemez. Kassandros'un etkinlik dönemi, babası Antipatros'un yanında geçirdiği yıllardan bağımsız olarak değerlendirilebilecek durumdadır. Bunun yerine, dönemin başlangıcında, oldukça kısa bir süre boyunca etkin olan ve bu sürecin önemli bir bölümünde işbirliği içinde bulunan Antipatros ve Krateros'un orduları bir arada ele alınacaktır. Çalışmanın genelinde olduğu gibi, doğrudan Diadokhlar'ın komutası altındaki ordulara yoğunlaşan bu alt bölümlerde sürekli gözetilen öncelik de, kaynaklarda ortaya çıkan sayıları, birlik türleri ile askerlerin kökenlerine ilişkin belirlenebilen ayrıntılarla birlikte sıralama ve olabildiğince anlamlı bir bağlama oturtma çabasıdır.

³ İskender ve Antigonoslar'ın çevresindeki kişilikler hakkında ad sözlüğü türünden çalışmalar için bazı örnekler verilebilir. Bkz. Helmut Berve, **Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage I – II**, München, 1926, b. a. ; Waldemar Heckel, **Who's Who in the Age of Alexander the Great: Prosopography of Alexander's Empire**, Blackwell, Oxford, 2006, b. a. ; Billows, **Antigonos**, app. III.

Başta antik yazınsal eserler olmak üzere, döneme ilişkin temel kaynaklar, olayların gelişimini yeterince aydınlatabilecek ölçüde kapsamlı ve çeşitli, ancak çoğu durumda ayrıntıların belirsiz kalmasını zorunlu biçimde eksik ve parçalıdır. Ipsos Savaşı'na kadar geçen ilk yirmi yıla ilişkin en iyi yazınsal kaynak, Diodoros'un *Bibliothēke Historikē* olarak bilinen Tarih Kitaplığı'nın XVIII-XX sayılı kitapları içeren bölümleridir. Arrianos'un *ta meta Aleksandron* olarak bilinen, İskender sonrası döneme ilişkin anlatımının Photius tarafından çıkarılan özeti de, dönemin ilk üç yılı ile ilgili Diodoros'ta bulunmayan bazı ayrıntılar içerir. Pompeius Trogus'un *Liber Historiarum Philippicarum* adlı çalışmasını özetleyen Iustinus da, Photius'un ki kadar ayrıntılı olmasa bile yalnızca Diadokhlar Dönemi'nin tamamı değil aynı zamanda bir bütün olarak Makedonia tarihinin geneli için, en azından kesintisiz bir kaynak sağlar. Ploutarkhos'un *Bioi Paralleloi* içinde ele aldığı yaşamöyküleri arasından Phokion, Eumenes, Demetrios ve Pyrrhos üzerine yazdıkları da döneme ilişkin ayrıntılar içermektedir. Özellikle Demetrios ve Pyrrhos'un yaşamöyküleri, yazınsal kaynakların yetersiz olduğu Ipsos Savaşı sonrası dönem için oldukça önemlidir. Ploutarkhos'un söylediklerinden daha fazlasını içermese de Cornelius Nepos'un Phokion ve Eumenes yaşamöyküleri de bu dizgeye eklenebilir.⁴

Söz konusu kaynakların sağladığı bilgilerle ortaya çıkan genel görünüm, başka antik yazarların aktardığı dağınık ve düzensiz ayrıntılarla bir dereceye kadar tamamlanır. Her ikisi de *Strategemata* adında ayrı birer çalışma bırakan Polyainos ve Frontinus'un aktardığı kısa öyküler bu anlamda en ilgi çekici iki örnektir. Gerçi bazı durumlarda benzer öyküler başka kahramanlar için de aktarıldığı için bunların tarihselliği konusundaki kuşkuları göz önünde bulundurmak gerekir. Pausanias'ın *Periegesis tes Hellados* adlı çalışması ise, Lysimakhos, Ptolemaios ve Seleukos ile ilgili bazı bilgiler sağlayabilmektedir. Diadokhlar Dönemi boyunca süren etkinliklerine karşın, yukarıda anılan temel kaynaklarda bu üç önemli krala çok az

⁴ Kaynaklar hakkında daha ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. W. W. Tarn, **Alexander the Great, Volume II, Sources and Studies**, Cambridge University Press, 1948, 1950 Basımı, 1-133; ayrıca, Michael Ivanovitch Rostovtzeff, **The Social and Economic History of the Hellenistic World I-III**, Oxford University Press, Clarendon, 1941, 1-3; Billows, **Antigonos**, app. I, 327-352; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 19-28; P. J. Rhodes, "The Literary and Epigraphic Evidence to the Roman Conquest", **A Companion to Ancient Macedonia**, (eds. J. Roisman – I. Worthington), Wiley-Blackwell: 23-40 2010, b. a. ; K. Dahmen, "The Numismatic Evidence", **A Companion to Ancient Macedonia**, (eds. J. Roisman – I. Worthington), Wiley-Blackwell: 41-62, 2010, 50-54.

yer verilmiş olması, Pausanias'ın sağladığı bilgilerin önemini daha da arttırır. Aynı yönde, Strabon'un *Geographika*'sı, Memmnon'un, Herakleia Pontike tarihi üzerine yazdıkları Appianos'un *Syriaka* adlı çalışması ve Polybios ile Titus Livius'un Hellenistik Krallıklar'ın sonraki dönem orduları ile ilgili bilgiler içeren *Historiai* ve *Ab Urbe Condita* adlı eserleri de, sağladıkları ayrıntılar nedeniyle önemli katkılar sunabilmektedir.

Çalışmanın Makedon askerlik tarihini temel alan konusu, erken Makedonia tarihi ile Philippos ve İskender dönemlerine ilişkin verilerin de göz önüne alınmasını gerektirir. Makedonia'nın Philippos öncesi dönemi ile ilgili bilinenler son derece sınırlı ve yüzeyseldir. Eldeki bilgilerin kapsamını, genel olarak Makedonia'nın Grek dünyası ile ilişkileri bağlamında yapılan göndermeler belirler. Herodotos'ta, Thoukydides'te ve Ksenophon'un *Hellenika*'sında buna benzer gelişigüzel bilgiler bulunabilmektedir. Makedonia'nın kaynaklarda görünürlüğü, Philippos'un kral olmasından sonraki etkinliği ve özellikle Atina ile ilişkilerinin sonucu olarak artmaktadır. Demosthenes'in Söylevler'i, özellikle de Philippos Üzerine olarak adlandırılanları ile Isokrates'in mektupları bu anlamda ilk akla gelen kaynaklardır. Iustinus'un özeti, daha önce de belirtildiği gibi, genel dünya tarihi niteliğiyle bütün Makedon tarihini ele alması açısından önemlidir. Ploutarkhos da, İskender'in Yaşamı üzerine yazarken, zaman zaman Philippos dönemine ilişkin bilgi verebilmektedir. Ancak XVI sayılı kitabın Philippos ile ilgili bölümleri ile XIV ve XV sayılı kitaplarda bulunan Philippos öncesi döneme ilişkin bilgiler nedeniyle Diodoros, ilgili dönem için de temel kaynak olarak tanımlanabilir.

Aslında Diodoros, yalnızca İskender'e odaklanan Arrianos ve Curtius'un varlığına karşın, İskender dönemi için de önemli bir kaynaktır. Arrianos'un *Aleksandrou Anabasis* ve Curtius Rufus'un *Historiae Alexandri Magni* olarak adlandırılan eserlerindeki ayrıntılı anlatımları yanında Diodoros'un çok daha kısa olan XVII sayılı kitabı daha çok bir özet niteliği taşır ve metnin bazı bölümleri eksiktir. Yine de Diodoros, Hellespontos'u geçen orduda bulunan birlik türlerini tek tek sayılarıyla birlikte sıralaması örneğinde olduğu gibi, özellikle sayısal veriler söz konusu olduğunda, çok daha ayrıntılı bir kaynağa dönüşebilmektedir. Arrianos'un

Indike olarak bilinen Hindistan tarihine ilişkin eseri ile Ploutarkhos'un İskender'in Yaşamı diğer önemli kaynaklardır.⁵

Yazınsal kaynaklarla ilgili temel sorunlardan biri de, yazarlarından hiçbirinin anlatılan olayların çağdaşı olmayışdır. Bunun yol açtığı en önemli sonuç, aradan geçen üç yüzyılın olanak sağladığı geçmişe bakışın, yazarları ister istemez ön yargılı bir anlatıma, bazen de *vaticinium post eventum* denilen gereksiz ve hatalı yorumlara yöneltmiş olmasıdır. Yine'de Roma'nın Geç Cumhuriyet ve İmparatorluk Dönemleri'nde yaşamış söz konusu yazarların, en azından eskiçağın yok olan eserlerine erişim olanağı bulmaları açısından yakın dönem tarihçilerine göre daha elverişli koşullarda çalıştıkları da bir gerçektir. Dolayısıyla düştükleri hataları ve bıraktıkları elyazmalarını ilk ve orta çağlar boyunca tekrar tekrar çoğaltan yazıcıların yapmış olabilecekleri yazım yanlışlarını göz önüne almak koşuluyla, onları dayanak almaktan ve aktardıklarının doğruluğuna güvenmekten başka bir seçenek yoktur.⁶

Bir başka belirsizlik noktası da orduların sayısal büyüklükleri ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, Philippos'un savaşlarına ilişkin sınırlı sayıdaki göndermelerin ve Diadokhlar Dönemi verilerinin tersine, İskender'e karşı savaşan Pers ordularının büyüklüğünün inanılmaz boyutlarda abartıldığı ya da az gösterilen Makedon ölü ve yaralı sayılarına karşın, aynı anlamda Perslere ilişkin verilerin çok yüksek tutulduğu kesindir. Neyse ki İskenderin asker sayılarında herhangi bir çarpıtma yok gibidir. Ancak, özellikle Gaugamela sonrası yıllar için geçerli olmak üzere, ordunun ya da farklı birlik türlerinin sayısal büyüklüğü ile ilgili kesin göndermeler seyrekleşir. Ayrıca Makedonia'dan gönderilen destek birlikleri ve orduya sonradan katılan diğer her türlü birliğe ilişkin veriler eksiksiz olmaktan

⁵ Diod. XVII.839-84.1, 78.1-4, ayrıntılı ordu listesi: 17.3-6. Diğer yandan bu ayrıntılı bilgiler, sıklıkla sorgulanıp tartışmaya açılabilir; karşı. Karl Julius Beloch, **Griechische Geschichte III**, 324; Berve, **Alexanderreich I**, 178; Tarn, **Alexander the Great II**, 135, 156; k. g. E. W. Marsden, **The Campaign of Gaugamela**, Liverpool, 1964, 25.

⁶ Geçmişe bakışın olanak tanıdığı bu tarz yargı ve yorum örnekleri: İskender'in Babil'e girişi ve sonrasında ölümü: Arr. **Anab.** VII.17.1-4; Iust. XII.13.5; Diod. XVII.112.2-5; Plout. **Aleks.** LXXIII.1. Lysimakheia'nın deprem nedeniyle yıkılması ve Lysimakhos'un bundan uzunca bir süre sonra yenilmesi ve krallığının yıkılması arasında kurulan bağlantı: Iust. XVII.1.1-3; Helen S. Lund, **Lysimachus: A Study in Early Hellenistic Kingship**, Routledge, London, 1992, 184. Kişi adları ve asker sayıları konusunda yapılan yazım yanlışları ile ilgili: e.g., Sippas yerine Sirhas: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 75 n. 35; ya da Simmias: Heckel, **Prosopography**, s.v. Sippas; karşı. Alketas yerine Meleagros: Tarn, **Alexander the Great II**, 145; ayrıca bkz. Diod. XVIII.12.1 (Philotas yerine Leonnatos).

uzaktır. Öte yandan, görece daha güvenilir olarak değerlendirilen Diadokhlar Dönemi'ne ilişkin sayılar konusunda da, yakın dönem tarihçilerin düzeltme önerilerini gerektiren bazı hatalardan söz edilebilir. Yukarıda belirtildiği gibi yanlışlıklar çoğu zaman antik tarihçilerin bilinçli çarpıtmasına değil aktarım sürecinde yapılabilecek yazım hatalarına bağlanır. Çoğu durumda, ordu büyüklüğü konusunda tam bir sayı vermeden 'büyükçe bir ordu' benzeri yuvarlak deyişler kullanılması, kesin sayısal söylemlerin, yalnızca ortada gerçek bir veri olduğu zaman kullanıldığı izlenimini, dolayısıyla kaynakların güvenilirliğine olan inancı da güçlendirmektedir. Ne var ki, çalışmanın konusu bağlamında birçok belirsizlik noktası da yaratmaktadır.⁷

Sayısal verilerde görece güvenilir olsalar bile, kaynakların taraflı anlatımdan bütünüyle uzak durdukları yine de söylenemez. Eldeki kaynaklara temel oluşturan en eski anlatımlar, olayları yaşayanların tanıklığına dayanır ve bu tanıklıklar ister istemez içlerinde değişen yoğunluklarda öznellik barındırır. Söz gelimi, *Anabasis*'i yazarken Aristoboulos ile Ptolemaios'un anlatımlarından yararlanan Arrianos, kitabının önsözünde de belirttiği gibi, özellikle bir kral oluşu nedeniyle Ptolemaios'un tanıklığına güvenmek için kendince geçerli nedenler bulmuş gibi görünmektedir. Oysa Ptolemaios'un kendisi ile ilgili uygun gördüğü ayrıntıları öne çıkarırken, özellikle siyasal karşıtlarının etkinliklerini elden geldiğince atlama eğiliminde olduğu açıktır. Dolayısıyla hem Arrianos'un hem de yine Ptolemaios yanlısı bir metni kullanan Curtius'un bütünüyle güvenilir oldukları söylenemez.⁸

Aynı durum, Diadokhlar Dönemi üzerine yazanların en önemli kaynağı, Eumenes'in kentlisi ve büyük olasılıkla aynı zamanda da akrabası olan Kardialı Hieronymos için de geçerlidir. Diodoros'un XVIII-XX sayılı kitaplarındaki anlatımı, Sicilya ve büyük olasılıkla da Avrupa olayları dışında bütünüyle ona dayanır. (İskender dönemini ele aldığı Kitap XVII'nin kaynağı Kleistarkhos'ur.) Olayların

⁷ Tarn, **Alexander the Great II**, 137; Bar-Kochva, **The Seleucid Army**, 7-8; Makedon ve Pers kayıplarını, arada dengeli bir farklılıkla aktaran tek kaynak, Oksyrhynkhos papirüsleri içinde bulunan bir anlatımdır: *P. Oksy.* 1798=*FGrH* 148. Sayısal veriler ile ilgili düzeltme önerisi örnekleri için: İskender'in 334 yılında ordusunda bulunan Thessalialı atlıların sayısı: Beloch, **Griechische III**, 324; ya da Antipatros'un Lamia Savaşı başında ordusunda bulunan Makedonialı piyadeler: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 77.

⁸ Bosworth, **The Legacy of Alexander**, vi; karşı. Tarn, **Alexander the Great II**, 135, 137, 146.

birinci dereceden görgü tanığı olan ya da görgü tanıklarına ve verilere erişme olanağı bulma açısından elverişli bir konumda bulunan Hieronymos'un çok iyi bir kaynak olduğu bir gerçektir. Ancak, ölümüne kadar Eumenes'e eşlik eden, daha sonra Antigonos'a katılan ve ileri yaşında onun oğlu Demetrios'un ve torunu Antigonos Gonatas'ın yanında bulunan bu tarihçinin de bazı durumlarda ister istemez yanlış davranmış olabileceğini göz önüne almak gerekir. Örnek olarak, Diodoros'un anlatmadığı en önemli olaylardan biri olan ve tarihselliği ancak Babil Yıllıkları ile saptanabilen Babil Savaşı, Antigonos'un başarısız bir girişimi olması nedeniyle, Hieronymos tarafından bilerek atlanılmış olmalıdır.⁹

Babil Savaşı, yazınsal kaynakların eksik kaldığı yerlerde birincil kaynakların önemini göstermesi açısından da çok iyi bir örnektir. Bu anlamda çivi yazılı Babil Yıllıkları, Mısır papirüsleri, nümismatik kanıtlar ve sayıları her geçen gün artmakta olan yazıtlar sayesinde yazınsal kaynaklardaki eksik ve yanlışlıkları düzeltme olanağı ortaya çıkar. Tabletler ve papirüslerin aksine, nümismatik kanıtlar ve yazıtlar, bazı içeriklerin özenle öne çıkarılması ya da bazılarının da bilinçli olarak atlanması nedeniyle her zaman güvenilir kaynaklar olmayabilirler. Yine de, vurgulanan olayların, en azından insan gücü kaynakları ve askerlik konularıyla ilgili göndermelerin tarihselliği açısından bir kuşku bulunmadığından, vazgeçilmez kaynaklar olarak değerlendirilmeleri gerekir.¹

0

⁹ Tarn, **Alexander the Great II**, 63; Roisman, **Alexander's Veterans**, 12; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 130, n. 120; J. Hornblower, **Hieronymus of Cardia**, Oxford, 1981, 18; P. A. Stadter, **Arrian of Nicomedia**, Chapel Hill, 1980, 148.

¹ Bkz. A. J. Sachs & H. Hunger, **Astronomical Diaries and Related Texts from Babylonia, i: Diaries from 652 BC to 262 BC**, Wien, 1988; G. F. Del Monte, **Testi dalla Babilonia Ellenistica I**, Pisa, 1977; S. Smith, **Babylonian Historical Texts**, London, 1924; A. K. Grayson, **Assyrian and Babylonian Chronicles**, Locust Valley, New York, 1975.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL MAKEDON ORDUSU

Hellenistik Dönem'e ilişkin her çalışma, Makedonia'nın kuşkusuz en önemli iki kralı, Büyük İskender (III. Aleksandros) ile babası II. Philippos'u başlangıç noktası olarak ele almalıdır. Hellenistik dünyayı, Grek-Makedon bileşenlerinin daha kolay girebileceği bir alana dönüştüren İskender'in savaşları ve kazandığı başarılarıdır. İskender'e bu başarıları kazanma olanağı veren de, Makedon askerlik geleneği ve insan gücü kaynaklarıdır. Kuşkusuz çok daha uzun bir geçmişe dayanan bu geleneğe, bilindiği kadarıyla en önemli katkıyı yapan da Philippos'tur.¹

İskender'in ölümünden sonraki yaklaşık kırk yıllık bir zaman dilimini kapsayan Diadokhlar Dönemi'ne ilişkin bir çalışma içinse, İskender ve Philippos zamanlarını temel almak tartışmasız bir zorunluluktur. Bu dönemin önde gelen komutanlarının -*Diadokhoi* [Διάδοχοι]- neredeyse tamamı, Philippos döneminden başlamak üzere Makedonia'nın ordusunda ya da genel olarak yönetiminde görev almışlar, İskender döneminde üstlendikleri görevlerin bir sonucu olarak onun ölümünden sonra ardında bıraktığı geniş krallığın yönetiminde söz sahibi olmayı sürdürmüşlerdi.¹

Diadokhlar'ın ve daha sonra Hellenistik Krallıklar'ın dayandıkları kurumlar da, Philippos zamanından kalan ve İskender'in çoğu durumda olduğu gibi bıraktığı eski Pers uygulamalarının bileşenlerini de içeren yapılarıdır. Bunlar arasında en önemlisi, özellikle Makedon geleneği bağlamında belki de sözü edilebilir durumda olan tek kurum, Makedon ordusuydu. Philippos ve İskender dönemlerinde, Grek kentleri, barbar krallık ya da beylikler ve en önemlisi Pers İmparatorluğu üzerinde egemenlik kurulmasında tartışmasız tek araç ve dayanak bu orduydı. Makedon

¹ Karş. Diod. XVI.1.5; Iust. IX.8.21.

¹ Diadokh terimi, bir yöneticiden sonra gelen ardıl anlamı taşır ve İskender'in ölümünden sonra krallığın yönetiminde söz sahibi olan komutanları tanımlamak için daha antikçağda kullanılmaya başlanan bir adlandırmadır. Söz gelimi Eumenes ve Antigonos, ilgili kaynaklarda, "İskender'in komutanları ve ardılları arasında en akıllılardan biri (...ὁ Εὐμένης σοφός ὢν ἐκ τῶν στρατηγῶν καὶ διαδόχων Ἀλεξάνδρου...)" ve "İskender'in ardıllarının en büyüğü ve en yaşlısı (...τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων καὶ πρεσβύτατον...)" olarak tanımlanır. Sırasıyla Heidelberg Epit. FGrH 155.3.1; Plout. **Demetr.** III.3. Diğer yandan *diadokhos*, ikinci yüzyıl başlarında Ptolemaioslar Krallığı'nın üst düzey yönetim üyeleri için belirlenmiş onursal sanlardan biridir; Chaniotis, **War in the Hellenistic World**, 64; karş. OGIS 86.

ordusunun üstünlüğü adı geçen komşuların her birine karşı yapılan bir dizi savaşta sınanmış ve kanıtlanmıştı.¹

3

Philippos'un, İskender'in ve Diadokhlar'ın ordularına bakıldığında değişim ve sürekliliğin aynı derecede geçerli olduğu bir görüntü ortaya çıkar. Değişimin nedeni olarak, Makedon Krallığı'nın inanılmaz ölçüde hızlı geçirdiği dönüşüm süreci ve bunun olanak verdiği ya da zorladığı gereksinimler gösterilebilir. Philippos'un krallığının başlarında Makedonia Krallığı, askerlik ve parasal kaynaklar bakımından güçsüz, siyasal açıdan parçalanmış bir devlettir. Philippos'un başarılarının da doğrudan katkısıyla İskender döneminde krallığın sınırları ve dolayısıyla denetimi altındaki kaynakları da inanılmaz ölçüde büyüdü. Diadokhlar Dönemi'nin yüksek yoğunluklu savaşları ise kaynakların kullanımının, belki de İskender döneminde olduğundan çok daha büyük boyutlara ulaşmasını gerektirdi. Tüm bu gelişmelerin bir takım yenilikleri zorlaması ve bunlara olanak vermesi son derece olağandır.¹

Sürekliliğin nedeni ise üstünlüğünü ve işlerliğini kanıtlamış olan bir geleneği koruma eğilimi olmalıdır. İnsanlar işe yaradığını gördükleri yöntemlere bağlı kalır ya da bunları örnek alırlar. İskender'in, doğunun askerlik geleneğinden yararlanma olanağı bulduktan sonra bile, bazı yerel birlikleri Makedon tarzında donatıp eğitmesi, doğrudan bununla ilgilidir. Makedon piyadesine özgü savaş donanımının Hellenistik krallıklarda olduğu gibi onlarla etkileşim içinde olan ancak tam anlamıyla egemenlikleri altına girmemiş Sparta, Akhaia ya da Pontos gibi yerlerde kullanılması da aynı bağlamda değerlendirilebilir. Kısacası, başarısı tartışmasız bir biçimde kendini gösteren Makedon askerlik deneyiminin en az bir yüzyıl boyunca yaygın bir biçimde örnek alınması, bu belirgin süreklilik görünümünü de açıklar.¹

5

¹ Karş. Diod. XIX.41.1, XXI.2.2.

¹ Daha İskender döneminde Pers askerlik geleneğine özgü bileşenlerin benimsenmesinin yanında, bu anlamda en etkileyici gelişmelerden bir diğeri de, özellikle Seleukoslar'ın Roma tarzında piyade birlikleri oluşturmalarıdır: bkz. Polyb. XXX.25.3 ve sonrası. Philippos'un Makedon piyadesini iyileştirme amacıyla getirdiği yeniliklerin ve savaş alanında izlediği yöntemlerin de Iphikrates'ten ya da Epameinondas ile Pelopidas'tan esinlenilerek geliştirildiği göz önüne alınırsa, aslında bunda şaşılacak bir yön olmadığı da anlaşılır. Diod. XVI.2.3; Plout. **Pelop.** 26.5; G. R. Bugh, "Hellenistic Military Developments", **The Cambridge Companion to the Hellenistic World**, (edt.) Cambridge University Press, Cambridge, 265-294, 2006, 270.

¹ Makedon donanımı ile eğitilen Persler ya da genel olarak yerel birlikler için bkz. *Souda* s.v. *Βασιλικοὶ παῖδες*; Arr. **Anab.** VII.6.1; Diod. XVII.108.1; XIX.14.5, 27.6, 40.3; Hammond, "Non-European Troops", b. a. ; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 80, n. 53, 54. Makedon geleneğinin

Çok hızlı bir değişime tanıklık eden, buna karşılık güçlü bir süreklilik eğiliminin de geçerli olduğu bu dönem, Philippos'tan Diadokhlar Dönemi'nin sonuna kadar, aslında bir insanın yaşamı içine sığabilecek kadar kısa bir süreye karşılık gelir. Öyleyse, Philippos ve İskender'in ordularının devamı niteliğinde olan Diadokhlar Dönemi ordularını, parçası oldukları askerlik geleneği içinde, tarihsel kökenleri ile bir arada ele almak gerekir. Dolayısıyla Makedon askerlik geleneğini ve sonrasında deneyimini ele alan bu ve sonraki bölümdeki bütün konular, Philippos döneminin, dahası Makedonia tarihinin ilgili bütün ayrıntıları göz önüne alınarak anlatılacaktır.

A- Atlı Birlikler

Makedon askerlik geleneğinin en köklü ve en önemli unsuru, *Hetairoi* [ἑταῖροι] -Arkadaşlar- olarak adlandırılan Makedon atlı birlikleridir. Toplumun en üst katmanını oluşturan topraklı seçkinler, savaşta krala eşlik etmeleri ve devlet yönetimi ile karar alma sürecinde onun ardından ikinci en etkili kurumu oluşturmaları nedeniyle bu adla anılırdı. Ancak birlik olarak savaş alanına çıkan Arkadaş Birlikleri, özellikle erken dönemler için konuşmak gerekirse, bu seçkinlerin yanındaki kişisel eşlikçilerini de içermektedir. Peloponnesos Savaşı'nın başlangıcında, Philippos ve Pausanias adında iki Makedonlolu, bu türde eşlikçilerden oluşan toplam altı yüz atlı gücünde bir birliğin başında, Potidaia'yı kuşatan Atinalılar'a katılmıştı.¹

6

Grek anakarasındaki kentlerin aksine, Makedon askerlik geleneği ve siyasal düzeni içinde atlıların bu denli önemli olması, hem ülkelerin toplumsal yapıları hem de yeryüzü şekilleri arasındaki ayrıma bağlanır. Demokratik öncelikleri ve duyarlılıkları güçlü Grek kentlerinin tersine Makedonia'nın geleneksel krallık düzeni, atlı seçkinlerin orduda ve siyasal yaşamda önem kazanması ve konumunu

sürdürülmesi: App. Syr. XXXII.1. Makedon tarzının yabancılar tarafından örnek alınması ile ilgili en erken örnek, *sarissanın* uzunluğunu göz önüne alan Dareios'un, Gaugamela öncesi yapılan hazırlıklar kapsamında kargı boylarını uzatmasıdır: Diod. XVII.53.1. Sparta: Plout. Kleom. XI.2, XXIII.1; Chaniotis, *War in the Hellenistic World*, 22. Akhaia: Plout. Phil. IX.1-2, 8; Paus. VIII.49.7. Pontos: Plout. Sull. XVI.7.

¹ Kurumun kökenleri ile ilgili olarak: Tarn, *Alexander the Great II*, 137, n. 3; Parke, *Greek Mercenary Soldiers*, 11; N. V. Sekunda, "The Macedonian Army", *A Companion to Ancient Macedonia*, (eds. J. Roisman – I. Worthington), 446-471, Wiley-Blackwell, 2010, 447-448. Soyluların eşlikçileri: Billows, *Antigonos*, 19-20; Thouk. I.61; karş. Thouk. II.100; IV.124.

sürdürmesi için uygundu. Ancak, büyük olasılıkla birinci belirleyici etken, geneli dağlık Grek anakarasında, toprağa dayalı bir atlı sınıfının yeterli güce ulaşmasını sağlayacak alanın var olmayışydı. Zaten yeryüzü şekilleri görece daha elverişli olan Syrakousai, Boiotia ve Thessalia gibi kent ya da bölgelerdeki Grek toplumlarında atlı geleneği de görece daha güçlüydü. Makedonia'nın ise görünüşe göre bu anlamda çok daha büyük kaynakları vardı. Philippos dönemi ile ilgili bir göndermeden anlaşıldığına göre, bu dönemde sekiz yüz *hetairoiun* Makedonia'daki topraklarının büyüklüğü, Grek anakarasının en zengin on bin yurttaşının elindeki toplama eşitti.¹

Elbette burada ortaya çıkan güçlü görünüm, Makedonia'nın genişlemesi sonucunda ulaşılan elverişli koşulları yansıtmaktadır. Oysa Philippos'un ilk yıllarında, krallığın doğrudan denetimi altındaki toprakların ve dolayısıyla bu toprakların çıkardığı atlı birliklerin büyüklüğü çok daha azdı. Eldeki ilk verilere göre, 358 yılında Bardylis komutasındaki Illyrialılar'a karşı savaşan ordu içindeki sayıları altı yüz kadardı. Bir önceki yıl, yine Illyrialılar'a karşı yapılan bir başka savaş, Makedonia'nın yenilgisi ve kral Perdikkas ile birlikte toplam dört bin Makedoniali'nin ölümüyle sonuçlanmıştı. Geri çekilme sırasında daha yavaş kalmaları beklenebileceği için, ölenlerin çok büyük bir bölümünü piyadeler oluşturmuş olsa bile, savaş sırasında kralın kendisi de öldüğüne göre *hetairoidan* bazıları da onun yanında ölmüş olabilir.¹

8

Yine de sayıların azlığının gerçek nedeni, ülkenin Yukarı Makedonia olarak adlandırılan batı bölgelerinin Illyrialılar'ın egemenliği altında ya da en azından Pella'daki kralın egemenlik alanı dışında bulunuyor olmasıydı. Odrysia kralı Sitalkes, 429 yılında Makedonia'ya saldırdığında, bu bölgelerden gelen ve bağlaşıklar olarak Makedonia'nın yanında savaşan atlı birlikleri, büyük yararlılık göstermişti. Kısacası, söz konusu bölgelerin insan gücü kaynakları Makedonia açısından son derece değerli olmalıydı. Ancak, ne 358 yılında Philippos'un ne de bir

¹ Makedonia'da toprağa dayalı soyluların gücü ve yönetimdeki önemi için bkz. Billows, **Antigonos**, 19-22. Toprak konusu için bkz. *FGrH* 115 F 225b. Antigonos'un yeğeni, Ptolemaios oğlu Ptolemaios ile Koinos oğlu Perdikkas arasında düzenlenen ve Kassandros tarafından 305 yılından sonra onaylanmış olması gereken bir sözleşme, bu türden bir toprağın satışını belgelemektedir. *Syll.* no. 332; satışın tarihsel bağlamı ile ilgili olarak bkz. Billows, **Antigonos**, app. III, n. 100.

¹ Diod. XVI.4.3, 2.4-5; karşı. Thouk. IV.124.1.

önceki yıl Perdikkas'ın Illyrialılar'a karşı savaşı atlı birliklerine bir katkısı olmadı.¹

9

Philippos'un, bu savaş için egemenliği altındaki Makedonia'dan toplayabileceği insan gücü kaynaklarını ne oranda seferber edebildiği ile ilgili kesin bir yargıya varmak zordur. Bir önceki yıl alınan yenilgi bu ikinci savaşın yaşamsallığını son derece arttırmış olduğundan, elindeki herhangi bir kaynak gibi, ordusunun en önemli bileşenini oluşturan atlılarını da olabildiğince bir araya toplamak isteyeceği öngörülebilir. Dolayısıyla, tamamen *hetairoi*dan oluştuğu varsayılabilir olan altı yüz sayısı, Philippos'un krallığının ilk yılında elinin altında bulunan atlı sayısının üst sınırı olarak değerlendirilebilir.²

0

Philippos için bu ilk savaşın kazanılması, egemenliğini Lynkestis, Orestis, Elimiotis ve Tymphaia gibi Yukarı Makedonia krallıkları üzerinde genişletmesine olanak veren koşulları sağladığı için ayrıca önemlidir. Her biri bağımsız yerel krallar tarafından yönetile gelen bu bölgelerin nasıl bir süreç sonunda Makedonia Krallığı'nın birer parçası haline geldikleri ve önceki yöneticilerin krallığın egemenliğini hangi koşullar altında tanıdıkları ile ilgili bir bilgi yoktur. Philippos'un ilk ya da ikinci eşi Phila üzerinden yönetici aile ile akrabalık bağı kurması, en azından Elimiotis'in katılım süreci ile ilgili bir ipucu verebilir. Belki de bu örneğe dayanılarak, en yaygın kullanılan ve başarılı olan yöntemin, benzer ilişkiler kurarak yerel kralları ve soyluları krallık bünyesine ve elbette ordusuna gönüllü olarak eklemlenmeye özendirmek olduğu sonucuna ulaşılabilir. Yine Philippos tarafından kurulduğu varsayılan *basilikoi paides* kurumu da çeşitli yollardan aynı amacın karşılanmasına yaramış olmalıdır. Söz konusu kurum çerçevesinde Makedonia soylularının çocukları krala hizmet etmeleri için saraya alınıyorlar ve böylece bir yandan ailelerin krala bağlılığı için bir temel ve aynı zamanda güvence sağlarken

¹ Yukarı Makedonia ile ilgili olarak: Albert Brian Bosworth, "Philip II and Upper Macedonia", **The Classical Quarterly**, 21, 93-105, 1971, 97-9; Strab. VII.7.8, IX.5.11. Thouk. II.99-100; Arr. **Anab.** I.2.5; karşı. Thouk. IV. 124; Ksen. **Hell.** V.2.40, 3.2; Griffith, **Mercenaries**, 9; Albert Brian Bosworth, **Conquest and Empire: The Reign of Alexander the Great**, Cambridge University Press, Cambridge, 1988, 319.

² Karşı. Berve, **Alexanderreich I**, 105; Griffith, **Mercenaries**, 9.

diğer yandan da kral ya da gelecekteki kral ile yakın ilişki kurma olanağı buluyorlardı.²

1

Yukarı Makedonia'nın krallık topraklarına katılmasından sonra, Makedonia'nın genişlemesi ve askerlik gücünün yükselişi, bir döngünün birbirini besleyen iki aşaması biçiminde işlemeyi sürdürdü. Askerlik alanında kazanılan ve genişlemeye olanak veren başarılar Philippos'un egemenliğini güçlendirirken aynı zamanda elinin altındaki insan gücü kaynaklarının da büyümesini sağladı. Böylece yeni ve daha büyük başarıları kazanmak için gerekli kaynaklar kazanılmış oldu. Genişleme sürecinin *hetairoi* üzerindeki etkisi de iki yönlüydü. Ele geçirilen ve verimli bir biçimde dağıtılan yeni topraklar soyluların ve elbette Philippos'un ekonomik kaynaklarını dolayısıyla da daha fazla atlı donatma olanaklarını arttırdı. Özellikle daha alt düzeydeki soylulara *kleros* olarak verilen topraklar, *hetairoi* arasına yeni katılan üyelerle birlikte atlı birliklerin sayısal gücünün artmasını sağladı. Yeni üyeler arasında yalnızca bu ikincil önemdeki soylular değil, aynı zamanda bazı önde gelen Grekler ve diğer yabancılar da vardı. Böylece, özellikle Philippos dönemi ile birlikte *hetairoi*, kralın en yakınları ya da bir anlamda eşitleri olarak tanımlanabilecek olan *philo*i ile atlı birliklerini oluşturan daha alt konumdaki toprak sahiplerini kapsayan bir anlam kazandı.²

2

² Genel olarak bkz. Bosworth, "Philip II and Upper Macedonia", 99-101. Evlilik: Ath. 13.557c; Heckel, **Prosopography**, s.v. Phila [1] ve s.v. Derdas. İskender'in yakın çevresi içinde yerel hanedanların üyesi olan, dahası Argead soyundan geldiği bilinenler arasında, Orontes'in oğlu Perdikkas, Leonnatos ve Lynkestisli Aleksandros sayılabilir. Curt. X.7.8; Heckel, **Prosopography**, s.v. Alexander [4]; k. g. Bosworth, "Philip II and Upper Macedonia", 96. Philippos'u öldüren *somatophylakes* Pausanias da Orestis bölgesi kökenli bir aileden geliyordu: Diod XVI.93.3; karşı. Iust. IX.6.4-8. Makedonia dışından bir örnek olsa da, Molossia hanedanının bir üyesi olan Neoptolemos da bu bağlamda anılabilir: Arr. **Anab.** II.27.6. *Basilikoi paides* kurumunun II. Philippos tarafından oluşturulduğu kanısı yaygın bir biçimde yerleşmiş durumdadır: Berve, **Alexanderreich I**, 37; D. Kienast, **Philip II von Macedonien und das Reich der Achaimeniden**, Munich, 1973, 265; J. R. Ellis, **Philip II and Macedonian Imperialism**, London, 1976, 161; Robert Malcolm Errington, **A History of Macedonia**, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1990, 199; Bosworth, **Conquest and Empire**, 7; Billows, **Antigonos**, 33. Ancak Hammond, kurumun kökenlerinin çok daha eskiye dayandığı görüşünü güçlü bir biçimde savunmaktadır: Hammond, "Royal Pages", 261-4. Temel alınan antik kaynaklar: Arr. **Anab.** IV.13.1; Curt. V.1.42, VIII.6.2-6; Ael. **VH** XIV.48; ayrıca bkz. Arr. **Anab.** IV.22.1; Diod. XVII.36.5, 66.3, 76.5, 79.4, XIX.52.4; *Souda* s.v. *Μαροῦα*. Bir kez Makedonia krallığının egemenliği altına alındıktan sonra, bölgelerin sınırları yeniden düzenlenmiş olabilir: J. Rzepka, "The units of Alexander's army and the district divisions of late Argead Macedonia", **Greek, Roman and Byzantine Studies**, 48 39-56, 2008, 55.

² Tarn, **Alexander the Great II**, 138, 155; Nicholas Geoffrey Lemprière Hammond & Guy Thompson Griffith, **A History of Macedonia I**, Oxford University Press, Oxford 1972, 436-39;

Philippos döneminde, Makedon ordusunun genelinde görülen büyümeye koşut olarak, *hetairoi* sayısı da en az üç ya da dört kat artmış olabilir. Krokion Ovası ve Khaironeia savaşlarında Philippos'un komutası altındaki atlı sayıları, sırasıyla üç bin ve iki bin dolayındaydı. Kral olduktan kısa bir süre sonra, Thebai ayaklanması üzerine Boiotia'ya gelen İskender'in ordusunda da yine üç bin atlı vardı. Krokion Ovası'nda Pherai dışında bütün Thessialılar, Makedon ordusunun yanında savaşmış olmalıdır. Diğer iki savaşta da atlıların bütünüyle *hetairoi* birliklerinden oluştuğu yönünde bir bilgi olmadığına göre Thebai kuşatmasına katılan atlılar arasında da Thessialılar bulunabileceğini göz önüne almak gerekir. Khaironeia'daki atlı sayısı görece az olsa da, toplam içinde yine Thessialılar'ın pay sahibi oldukları unutulmamalıdır.²

3

Öyleyse, her iki savaş için de *hetairoi* birliklerinin tamamı seferber edilmemiş demektir. Çünkü İskender'in Asia'ya geçtiği 334 yılında ordusunda bulunan birlik sayıları çok daha büyüktür. Buradaki verilere göre, İskender'in yanında Hellespontos'u geçen Makedonialı atlıların sayısı bin sekiz yüzdü. Antipatros'un ordusu için de bin beş yüz atlı bırakılmıştı. Ne var ki bunların bütünüyle Makedonialılar'dan oluştuğu özellikle belirtilmiş değildir. Gerçi Philippos'un *hetairoi* içine Grekler'den ve diğer yabancılardan yeni üyeler aldığı yönündeki bilgiler temel alındığında, 'Makedonialı' etnik nitelemesinin geçerliliği de sorgulanabilir duruma gelmiş olur. Ancak belki de bu tanımlamanın, etnik anlamı dışında, *hetairoi* atlıları için kullanılan türe özgü bir adlandırmaya dönüştüğünü göz önüne almak gerekir. Dolayısıyla, *hetairoi* arasına katılan yabancılardan varlığına karşın, bunların yine de Makedonialı olarak tanımlanmaları beklenebilir. Öyleyse

Bosworth, **Conquest and Empire**, 319; Billows, **Antigonos**, 31-34; Sekunda, "The Macedonian Army", 452. Greklerin ve diğer yabancılardan *hetairoi* arasına alınması ile ilgili olarak: *FGrH* 115 F 224, 225a ve 225b; Heckel, **Prosopography**, s.v. Eumenes, s.v. Erigyius, s.v. Laomedon. Lysimakhos'un babası Agatokhles'in de Thessalia kökenli olduğu, Philippos'un yakın bir arkadaşı olarak Makedonialılar arasında önemli bir konuma yükseldiği ileri sürülür: Lund, **Lysimachus**, 2; karşı. Porph. *FGH* III F.4.4. Toprak bağışlama: *Syll.*, no. 322 (Koinos'un babası Polemokrates'e Khalkidike'de verilen topraklar); karşı. Diod. XVI.34.5. İskender'in yanında Asia'ya geçen sekiz *hetairoi* ilaisten en az dördünü kıyı bölgelere gönderilen yerleşimciler oluşturuyordu: Arr. **Anab.** I.2.5, 12.7, II.9.3; karşı. Berve, **Alexanderreich I**, 105. Geleneksel yapısı korunan *ile basilike* ise büyük olasılıkla diğer *ilaiden* seçilen atlılardan oluşuyor olmalıydı: A. Noguera Borel, "L'évolution de la phalange macédonienne: le cas de la sarisse", **Ancient Macedonia 2**, Thessaloniki, 839-850, 1999, 842.

² Krokion Ovası ve Khaironeia: Diod. XVI.35.4; 85.5; Thebai: Diod. XVII.8.3; R. Strootman, "Alexander's Thessalian Cavalry", **Talanta**, XLII-XLIII, 51-67, 2012, 56 no. 11.

Asia'ya geçen Makedon atlı sayıları ile ilgili (*prodromoi* konusu dışında) bir sorun olmadığı varsayılabilir. Antipatros'a bırakılan ordu için hiçbir etnik niteleme kullanılmadığına göre, Makedonialı atlılar, verilen toplam içinde sayısı belirsiz bir bölümü oluşturuyor olsa gerektir. Benzer bir yaklaşımla, Philippos tarafından Asia'ya gönderilen öncü ordu içinde de Makedonialı atlıların bulunduğu varsayılabilir. Dolayısıyla 334 yılında üç ayrı yerde bulunan ordulardaki toplam *hetairoi* sayısı iki bin beş yüz ile üç bin arasında olmalıdır.² 4

Ordudaki etkin atlı sayılarının yanında, varlığı ve büyüklüğü ancak dolaylı kanıtlar üzerinden anlaşılabilen yedekler de göz önüne alınmalıdır. İskender, Asia'da savaşırken isteği üzerine ya da gönderdiği görevliler eliyle sürekli olarak Makedonia'dan destek birlikleri aldı. Özellikle ilk üç yıl içinde gönderilenler arasında yüksek sayıda Makedonialı bulunması, 334 yılında seferber edilmeyen yedeklerin varlığına ilişkin güçlü bir kanıt sunar. Gerçi, 333 ve 331 yılında gönderilen destek birlikleri içinde Makedonialı piyade ve atlı sayılarının kendi içinde doğrusal bir artış göstermesi, bu birliklerin bütünüyle askerlik yaşına yeni ulaşan gençlerden oluştuğu izlenimi de vermektedir. Savaşın birinci yılında gönderilen söz konusu piyade ve atlı sayıları sırasıyla üç bin ve üç yüzdü. Aradan geçen iki yıla karşılık olarak, 331 yılında gelenler içinde bu sayılar, yanıltıcı bir uyumla, piyadeler için altı bine, atlılar için de beş (ya da altı) yüze yükselmişti. Ayrıca Makedonia'nın

² Hellespontos ordusu: Diod. XVII.17.4-5. Öncü ordu: XVI.91.2, XVII.2.4, 7.10; Iust. IX.5.8; karş. Beloch, *Griechische III*, 324; Berve, *Alexanderreich I*, 178; Bosworth, *Conquest and Empire*, 319-321, 327-329; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 65-67; k. g. Tarn, *Alexander the Great II*, 157-160; Hammond, "Casualties and Reinforcements", 64; Rzepka, "district divisions", 49. Üç bin beş yüz Makedonialı atlı: Billows, *Antigonos*, 31 n. 47; Richard A. Billows, *Kings and Colonists: Aspects of Macedonian Imperialism*, Leiden, 1995, 188 n. 10; karş. Strootman, "Alexander's Thessalian Cavalry", 60 n. 21. İskender'in savaşları sırasında Yukarı Makedonia atlılarına yapılan göndermeler sınırlıdır ve Antipatros'la bırakılan atlıların bu bölgelerden geldiği varsayılmaktadır: Tarn, *Alexander the Great II*, 155; Sekunda, "The Macedonian Army", 454; karş. Rzepka, "district divisions", 55-6; Arr. *Anab.* I.2.5. Paraitakene Savaşı'nda Antigonos'un ordusunda ortaya çıkan *asthippoi* bu bölgelerden toplanan "kentli atlılar" olabilir. Eğer öyleyse Antipatros tarafından Asia'ya geçirilmiş ve bu yolla Antigonos'a katılmış olmalıdırlar: Nicholas Geoffrey Lemprière Hammond, "A Cavalry Unit in the Army of Antigonos Monophtalmus: *Asthippoi*", *CQ*² 28, 128-134, 1978, 128-134; karş. Diod. XIX.29.2.

önde gelen ailelerinden *basilikoi paides* kurumu kapsamında toplanıp getirilen elli genç daha vardı.²

5

Söz konusu sayılara bakılarak, her yıl piyadelerden üç bin, atlılardan da iki yüz elli ile üç yüz arasında gencin askerlik yaşına ulaştıklarını varsaymak son derece yerinde bir öneri gibi görünebilir. Ancak, ilk üç yıl içinde gönderilen Makedonialılar'ın, belirtilenlerle sınırlı olmayabileceğini ve başka destek birlikleri içinde adı anılmamış Makedonialılar'ın bulunabileceğini göz önünde bulundurmak gerekir. Ayrıca, sonraki yılların destek birlikleri içinde Makedonialılar'a ilişkin hiçbir bilginin bulunmayışı da, belli bir tarihten sonra İskender'e katılanların sayısındaki azalmadan kaynaklanıyor olabilir. Dolayısıyla ilk üç yıl içinde gönderilen bu iki destek birliğinin sayıları arasındaki ilgi çekici koşutluğun, her yıl askerlik yaşına ulaşması gereken gençlerin sayısı ile doğrudan bir ilgisi yoktur. Söz konusu destek birlikleri için, yeni askere alınan gençler kadar, Antipatros'un Makedonia ordusundan ve yedekler arasından da asker toplanmış olmalıdır.²

Asia'ya geçen ordu ve destek birlikleri içindeki Makedonialı atlılara ilişkin olarak verilen görece aydınlatıcı sayılara karşın, ölüm sayıları ile ilgili veriler düzensiz ve gelişigüzel gibi görünmektedir. Bazı durumlarda savaşta ölen *hetairoi* sayıları özellikle anılmış olsa da, bunlar inanılır olamayacak ölçüde düşüktür. Ayrıca, farklı kaynakların aynı bağlam için verdikleri sayılar arasında büyük uyumsuzluklar ve bazen de uçurumlar söz konusudur. Çoğu durumda da bu türden bilgiler, piyade ve atlı birlikleri için toplam olarak ya da yalnızca Makedonialı diye belirtilerek verilir. Her iki durumda da, birlik türü içindeki etnik dağılım ya da Makedonialılar'ın atlı ya da piyade ayrımı belirsiz kalmış olur. Küçük çatışmalarda verilenler, ayrıca yaralanma ve hastalık gibi nedenlere dayanan ölümler, yerleşimlerde bırakılan

² İlk destek birliği: Arr. **Anáb.** I.29.4; Polyb. XII.19.1-2 = Kallisthenes, *FGrH* 124 F 35; Curt. III.1.24. İkinci destek birliği: Diod. XVII.65.1; Curt. V.1.40-42; VII.1.37, 40, karşı. Arr. **Anáb.** III.16.10. Ayrıca bkz. Hammond, "Royal Pages", 265-8.

² Bosworth, **Conquest and Empire**, 326; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 68-73, n. 12; karşı. Tarn, **Alexander the Great II**, 156-157, 159-161; Curt. III.1.24; Polyb. XII.19.1-2 = *FGrH* 124 F 35; Curt. III.7.8.

askerler ve en önemlisi tüm bu sayıların bilinçli olarak eksik verilmiş olabileceği de göz önüne alındığında belirsizliğin boyutlarının da çok büyük olduğu görülür.²

İskender'in ölümünden sonra, yeni kralın belirlenmesi ile ilgili ortaya çıkan anlaşmazlık sürecinde üstün gelmelerine ve Perdikkas'ın ordu arınma töreninde, fillerin de yardımıyla Makedon piyadesini boyun eğmeye zorlamalarına bakılarak, *hetairoi* sayısının piyadeler ile aynı oranda azalmadığı sonucuna varılabilir. Piyadelerin sayısındaki azalmada, bir önceki yıl (324 Opis) bazı birliklerin ordudan ayrılması ve Makedonia'ya gönderilmesi de, en az ölümler kadar etkili olduğuna göre, atlılar arasında benzer büyüklükte kapsamlı bir salıvermenin yapılmamış olması yeterince açıklayıcıdır. Gerçi Krateros'un yanında iki yıl sonra Makedonia'ya ulaşan orduda bin beş yüz atlı bulunması, Makedon atlıları arasından da ülkelerine geri gönderilenler olması gerektiği yönünde yönünde bir varsayımın ortaya atılmasına olanak tanır. Ne var ki bu yaklaşım, salıvermenin on bin -yalnız bir kaynakta on bir bin- askerle sınırlı olduğuna yönelik başlangıç verilerini göz ardı eder. Ayrıca geri gönderilenler arasında Makedon atlıları bulunuyor olsaydı bunun özellikle vurgulanması beklenirdi. On bin askerin tamamının piyade olduğu yönünde de bir vurgu olmasa da bütün anlatımların piyadelerle yaşanan sorunlar bağlamında yapılması sözü edilen salıvermenin de onlara yönelik olduğu çıkarımına olanak tanır. Öte yandan İskender'in *hetairoi* arasından bir bölümü Makedonia'ya göndermesini gerektirecek bir neden de yoktur. Adı geçen bin beş yüz asker, Antipatros'tan istediği yeni askerlerin yerini doldurması için krallık ordusundan bir miktar atlı verme gereği duyan İskender tarafından gönderilmiş ya da Lamia Savaşı'nın yarattığı koşullar altında Krateros tarafından sonradan toplanmış olabilir. Aynı ordu içinde adı geçen bin Pers okçu ve sapancısının varlığı her iki varsayımı da desteklemektedir.²

² Kayıplar: Granikos, Arr. **Anab.** I.16.4 (yirmi beş *hetairoi*); Iust. XI.6.12; Plout. **Aleks.** XVI.7. Issos, Arr. **Anab.** II.10.7; Diod. XVII.36.6; Curt. III.11.27; Iust. XI.9.10; P. Oksy. 1798=FGrH 148. Tyros Kuşatması, Arr. **Anab.** II.24.5. Gaugamela, Arr. **Anab.** III.15.2 (altmış *hetairoi*); Diod. XVII.61.3; Curt. IV.16.26; **Hell. Oks.** 1798=FGrH 148, IV; karş. Iust. XII.1.1. Hydaspes, Arr. **Anab.** V. 18.3; Diod. XVII.89.2. karş. Arr. **Anab.** III.30, IV.1, 16.7 (yedi *hetairoi*), IV.5-6, 27, V.24, 27.3; Diod. XVII.78.1; Curt. VII.9.21. Karş. Tarn, **Alexander the Great II**, 156, 160, 169; k. g. Hammond, "Casualties and Reinforcements", 57-8, 60-2.

² Bosworth, **Conquest and Empire**, 330; Diod. XVII.78.1. Krateros komutasında Makedonia'ya gönderilen askerler: Arr. **Anab.** VII.12.1; Diod. XVII.109.1, XVIII.4.1, 12.1, 16.4; Iust. XII.12.7-10; Curt. X.4.3; karş. Roisman, **Alexander's Veterans**, 56, 71-72.

Krateros'un atlılarının Makedon oldukları varsayımı, İskender öldüğü sırada orduda bulunması gereken *hetairoi* sayıları ile de uyumsuzdur. Asia Seferi sırasında İskender'e katılan destek birliklerine ve verilen kayıplara ilişkin bilgilerin eksikliği nedeniyle kesin olarak belirlenemese de, dolaylı veriler bu sayının bin üç yüz ile bin altı yüz arasında olması gerektiğini göstermektedir. İskender'in Indus Irmağı üzerindeki donanma yolculuğu sırasında gemilere alınan *hetairoi* birliklerinin sayısı bin yedi yüzdü. Ancak bu sayı iki yönden sorunludur. Öncelikle, Perdikkas bu sırada başka bir yerde bulunduğu ve aynı biçimde ordudan ayrı başka birlikler bulunabileceğinden toplam atlı sayıları verilenden daha yüksek olabilir. İkinci olarak, birkaç ay sonra Susa'da yapılan düzenlemelerde üç yüz atlı gücündeki *agema* (i.e. *ile basilike*) dışında kalan bütün *hetairoi*un bir *hipparkhia* ya da *khiliarkhia* olarak bir araya toplanması, sayılarının bin dolayına düşmüş olmasının sonucu gibidir. Dolayısıyla, Indus'taki sayı gerçekten bin yedi yüz olsa bile, çok kısa bir süre sonra *agema* ve *hipparkhia-khiliarkhia* toplamının ancak bin üç yüze ulaşacak biçimde azalmış olması uyumsuzluk yaratır. Oysa bin yedi yüz sayısı, İskender'in ölümünden sonra sekiz yüz Makedon atlısının geçici olarak Peithon'un komutası altında görevlendirilmesine olanak vermesi açısından da tutarlıdır. Peithon'a verilen atlı sayılarının toplam içindeki oranı (her zamanki gibi) belirsiz olsa da, Perdikkas'ın elindeki gücün en fazla yarısını göndereceği düşünülürse, krallık ordusundaki toplam Makedon atlı sayısı, bin altı yüz olur. Kısacası, Indus, Susa ve İskender sonrası dönemin atlı sayıları arasında, büyük çaplı bir salıverme yapıldığı çıkarımına olanak verecek büyüklükte bir eksilme yoktur. Dolayısıyla, Krateros'un atlıları arasında Makedonialı bulunmadığı kesin gibidir.²

9

² Indus'taki sayılar ve Perdikkas: Arr. **Anab.** VI.14.4, 15.1. *Hipparkhia*: Diod. XVIII.3.4. *Khiliarkhia*: Arr. **Anab.** VII.14.10; Tarn, **Alexander the Great II**, 162, 166; Bosworth, **Conquest and Empire**, 328. karşı. Arr. **Ind.** XIX.2, 325 yılında *hypaspistainin*, okçuların ve *hetairoi*un toplam sayısını yaklaşık sekiz bin olarak verir. Birlik dağılımları belirlenemese de, tek başına bu bilginin oldukça yüksek sayıda bir atlı gücüne alan sağladığı söylenebilir; karşı Arr. **Anab.** VI.2.2. Grek paralı askerlere karşı görevlendirilen ordu: Diod. XVIII.7.3-5; Roisman, **Alexander's Veterans**, 72, n. 30; karşı. *ibid.* 56, bir yandan Perdikkas'ın atlı sayısını en az bin altı yüz olarak hesaplarken aynı zamanda Krateros'un bin beş yüz atlısının da Makedonialı olduğunu varsaymaktadır. Hammond, "Casualties and Reinforcements", 64; İskender'in Asia'da bırakmayı tasarladığı orduda bulunacak iki bin atlının Makedonialı olduğunu, dolayısıyla bu sırada Makedonialı *hetairoi* sayısının da aynı düzeyde olduğunu ileri sürmektedir.

Asia Seferi'nin ilk yıllarında adları oldukça sık anıldığı halde, 329 yılından sonra ortadan kaybolan *prodromoi* atlıları, *hetairoi* sayıları ile ilgili başka bir belirsizlik konusudur. Her şeyden önce bunların Makedonialı olup olmadıkları konusu tartışmalıdır. Hellespontos'taki bin sekiz yüz Makedon atlısı içinde altı yüzünün *prodromoi* olduğunu öne sürenlerin yanında, bunların Thrake ya da Paionia kökenli hafif atlılar oldukları görüşünü savunanlar da bulunmaktadır. En azından gözcü ya da öncü birlik olarak kullanıldıkları ve daha sonra *sarissophoroi* adıyla anılan özel atlı birliklerine dönüştükleri konusunda görüş birliği vardır. Bunlara daha sonra ne olduğu sorununa getirilen açıklamalar da kökenlerine ilişkin görüşlerin farklılığına koşut bir ayrım gösterir. Makedon kökenli olduğunu öne süren görüş, bu atlıların sayısı azalan *hetairoi* içine alındığını ve seferin son yıllarına ilişkin görece yüksek atlı sayılarını olanaklı hale getirdiğini savunur. Diğer görüşü savunanlara göre ise, Baktria'da salıverilen diğer bağlaşıklarla birlikte ülkelerine geri gönderilmiş olmalıdırlar.³

0

Aslında *hetairoi* sayılarına ilişkin bütün bu varsayımların sağlığı, kaynaklarda kullanılan Makedonialı nitelemesinin taşıdığı anlamlara bağlıdır. Terimin sadece etnik Makedonialı atlıları ya da *hetairoi* ve eşlikçilerinden oluşan bütün ağır atlıları kapsamaması arasında büyük anlam ayrımları oluşur. Philippos, *hetairoi* arasına Grekler ve diğer yabancıları da içeren yeni üyeler alma uygulamasını başlatarak, bu yapının Makedon soylularından oluşan geleneksel yapısını geliştirmişti. Büyük olasılıkla aynı dönemde, *hetairoi*, hem Philippos'un en önemli yardımcılarının kaynağı olan yakın çevresini, hem de krala savaşta eşlik eden Makedon atlı birliklerini tanımlayan ikili bir anlam kazandı.³

1

İskender, Dareios'un öldürülmesinden sonra, Pers İmparatorluğu'nun kalıtçılığını üstlenmesi kapsamında, aynı uygulamayı Persleri de kapsayacak biçimde genişletti. Aralarında Dareios'un kardeşi Oksyathres'in de bulunduğu önde gelen

³ Makedonialı atlılar oldukları görüşü: Berve, **Alexanderreich I**, 103, 106; P. A. Brunt, "Alexander's Macedonian Cavalry", **Journal of Hellenic Studies** 83, 27-46 1963, 27-8; R. D. Milns, "Alexander's Macedonian Cavalry and Diodorus XVII 17.4", **Journal of Hellenic Studies** 86, 2/3, 167-168, 1966, 167-8; Bosworth, **Conquest and Empire**, 320-1, 328-9; k. g.: Tarn, **Alexander the Great II**, 157-8; N. V. Sekunda, **The Army of Alexander the Great**, London/Melbourne, 1984, 14; Sekunda, "The Macedonian Army", 454. Karş. Arr. **Anab.** IV.4.6, VI.14.4

³ Tarn, **Alexander the Great II**, 138.

birkaç Pers soylusu oldukça erken bir dönemde İskender'in koruması olarak atandılar. Opis'te ortaya çıkan anlaşmazlığın ardından çoğunlukla Perslerden oluşan beşinci bir *agema* oluşturuldu, birçok Pers soylusu bu bölüğe alındı ve İskender, Makedonialı askerlerle yaşadığı sorunlara tepki olarak Pers insan gücü kaynaklarına giderek daha fazla ağırlık verdi. Kısacası özellikle İskender'in krallığının son yıllarında *hetairoi* içine önemli sayıda Pers soylusu, büyük olasılıkla eşlikçileriyle birlikte katılmış durumdaydı. Bunlar İskender'in son yıllarında önce Makedonialılar ile aynı birlikler içinde daha sonra da bağımsız olarak örgütlendiler. Bir arada bulundukları süreç boyunca *hetairoi* olarak adlandırılmalarının yanlış anlaşılmalara olanak verebileceği her zaman göz önünde bulundurulmalıdır.³

2

Aynı dönemde Makedonia'da kalan ordu ve buradaki gelişmeler hakkındaki göndermeler sınırlı olduğundan, ülkedeki Makedon atlıları ve bunların üyesi olduğu toplumsal kesimin durumu hakkında bilinenler de aynı ölçüde azdır. Daha önce değinilen destek birlikleri ve Antipatros'un ilgilenmek zorunda kaldığı sorunlar bazı önemli çıkarımlara olanak verebilir. Destek birlikleri içindeki Makedonialı birliklerin sayıları ya da daha doğru bir deyişle yoğunlukları savaşın ilk üç yılının sonunda anlamlı bir değişim geçirir. Savaş boyunca destek birliklerinin gönderilmesi sürse de, üçüncü yıldan sonraki birlikler arasında doğrudan Makedonialılar'a ilişkin göndermeler sona erer. Gerçekte gönderilenler varsa bile, adları ya tamamen tarihyazıcılığından kaynaklanan hatalar nedeniyle ya da az sayıda oldukları için hiçbir yerde belirtilmez.³

3

Destek birlikleri içinde Makedonialılar'ın sayılarının azalması durumu için birbiriyle yakından ilişkili iki açıklama getirilebilir. Bunlardan birincisi kaynakların azalması, ikincisi de Makedonialılar arasında Asia'daki savaşa katılma konusunda görülen yaygın isteksizliktir. Kaynakların azalması ile anlatılmak istenen, İskender'in 334 yılında yanında bulunan ordu ve ilk üç yıl içinde aldığı destek birlikleri içinde ülkeden çıkardığı Makedon insan gücünün, nüfus üzerindeki azaltıcı etkisidir. Destek birliklerinin, askerlik yaşına yeni ulaşanlar kadar Antipatros'un

³ Oksyathres; Plout. **Aleks.** XLIII.7; Diod. XVII.77.4; Curt. VI.2.11; VII.5.40. Pers *hetairoi*: Arr. **Anab.** VII.6.3, 11.1-3; Diod. XVII.109.3-110.1; Iust. XII.12.1-5; Plout. **Aleks.** LXXI.4-5; Tarn, **Alexander the Great II**, 165, 167.

³ Karş. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 68-73.

ordusu ve 334 yılında seferber edilmeyen yedeklerden oluşturulması, özellikle son iki kaynağı çok fazla zayıflatmış olabilir. Kesin yargılara ulaşmayı sağlayacak sayısal veriler eksiktir. Antipatros'un Sparta kralı Agis'e karşı savaşmak için topladığı ordu ile ilgili bilinenler toplam sayısal gücün kırk bin ve savaşta ölenlerin sayısının da üç bin beş yüz olduğuyla sınırlıdır. Makedon atlıların sayısı bir yana, Antipatros'u destekleyen Greklerin ve kuzeydeki bağlaşıklık toplumların da katkıda bulunduğu bu ordu içindeki genel dağılımı belirlemek bile olanaksızdır.³

4

Sekiz yıl sonra başlayan Lamia Savaşı'na ilişkin bilgiler çok daha ayrıntılıdır ve belirli bazı noktaların göz önüne alınması koşuluyla bir çıkarıma varmak için kullanılabilirler. Öncelikle Amyntas tarafından toplanan ve 331 yılında Sittakene'de İskender'e katılan kalabalık birliklerin (ve içlerindeki yaklaşık altı yüz Makedon atlısının) Megalopolis Savaşı'ndan önce Makedonia'dan ayrıldıklarını varsaymak gerekir. Ayrıca bu tarihten sonra yalnızca sınırlı sayıda Makedonialı atlı gönderildiği varsayımı benimsenmelidir. Lamia Savaşı'nın ilk aşamasında, Antipatros'un yanında, Makedon olup olmadığıyla ilgili ayrıca bilgi bulunmayan altı yüz atlı vardı ve Sirrhas adında bir subay da, daha fazla asker toplamak üzere, büyüklüğü belirsiz ikinci bir ordunun başında Makedonia'da bırakılmıştı. Sirrhas'ın ordusunda bulunabilecek atlılar ve varsa bu sırada askere alınan yeni birlikler, sayıları ile ilgili bir veri ortaya çıkmadan önce, Leonnatos'un toplam büyüklüğü bin beş yüz olarak verilen atlı gücünün içine karışır. Bunca belirsizliğin içinde toplam Makedon atlılarının sayısını belirlemek olanaksızdır. Eldeki veriler, insan gücü kaynakları son derece azalmış olan Makedonia'nın çıkarabileceği en yüksek sayıları yansıtır ve Megalopolis için ve genel anlamda büyük destek birliklerinin çıkışından sonraki herhangi bir zaman için temel alınabilir.³

5

Kesin nüfus verileri eksik olsa da, askerlik yaşına yeni ulaşanların Makedonia ordusundaki ve yedeklerdeki eksilmeyi karşılaması ve destek birliği akışını, azalarak da olsa sürdürmesi beklenebilirdi. Ancak, görünüşe göre Antipatros, elinin altındaki Makedon insan gücü kaynaklarını, İskender'in her isteği üzerine Asia'ya gönderme

³ Diod. XVII.63.1, 3; Iust. XI⁴.8-11; Curt. VI.1.16.

³ Lamia: Diod. XVIII.12.2; 14.5; karşı. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 77; Tarn, **Alexander the Great II**, 148, 156. Sirrhas adı ile ilgili olarak bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 75, n. 35; Heckel, **Prosopography**, s.v. Sippas.

konusunda gönülsüzdü. Daha fazla destek birliği için yapılan çağrılar, ezici çoğunluğu bağlaşıp birlikler ve paralı askerlerden oluşan ordular göndererek geçiştirmişti. Diğer yandan Philotas olayı kapsamında yargılanan Amyntas'ın savunmasından anlaşıldığına göre, İskender'in annesi Olympias bile, sarayında barındırdığı askerlik için uygun durumdaki birçok gencin orduya katılmalarının gecikmesinden sorumluydu. Öyle ki, Amyntas'ın asker toplama görevini yerine getirirken ayrım gözetmeksizin bu gençleri de yanına alması, ana kraliçenin nefretini kazanmasına neden olmuştu. İskender'e hizmet etmekte olan Gorgias, Hekataios ve Gorgidas adında üç gence özel vurgu yapan bu olay, toplumun yüksek kesimlerinin Asia'daki savaşa katılmada isteksiz olduğu yönünde güçlü bir izlenim yaratır. Anlamlı bir biçimde, Amyntas'ın toplayıp getirdiği yaklaşık altı yüz atlı ve *basilikoi paides* olarak adı geçen elli genç, Asia'daki orduya katıldığı bilinen son büyük Makedon birliğidir.³

6

Makedon atlıların sayısı, İskender'in ölümünden sonra piyadelerle yaşanan anlaşmazlık sürecinde ve Perdikkas'ın ordu arınma töreni sırasında görece fazla olsa da, satraplık görevlendirmelerinin ardından bir miktar eksilmiş olmalıdır. Ne de olsa Perdikkas, denetimi altındaki krallık ordusunu bir arada tutmak için her ne yapmış ve bunu ne ölçüde başarmış olursa olsun, satraplıklarını yönetmek üzere ayrılan komutanların, *hetairoi* arasından kendilerine yakın adamları ve kişisel eşlikçilerini yanlarına almasına engel olamazdı. Söz gelimi satraplığını 321 yılında Perdikkas'ın saldırısına karşı savunmak zorunda kalan Ptolemaios'un çevresinde adanmış destekçilerinden oluşan böyle bir topluluk vardı. Ortada kesin bir veri bulunmasa da bunların en azından çekirdeğinin krallık ordusu kaynaklı olduğu varsayılabilir. İskender'in önde gelen komutanlarından biri olan Lysimakhos da, kendi satraplığı olan Thrake'ye ulaştığında, yaklaşık dört bin piyade ve iki bin atlıdan oluşan küçük ancak nitelikli bir orduya komuta ediyordu. Toplam ordu gücü içinde atlı birliklerin

³ Arr. **Anab.** IV.18.3; VII.12.4; Iust. XII.12.9; Bosworth, **Conquest and Empire**, 326. Amyntas: Curt. VII.1.37-40; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 71 n. 23. İskender 328/7 yılı kışında, Sopolis, Epokillos ve Menidas adında üç subayını Makedonia'dan gönderilecek belirli bir orduyu getirmeleri için yollamıştı. Hakkında başka bir gönderme bulunmasa da, önemli büyüklükte bir Makedon piyade birliği içerdiği varsayılan bu ordu kısa bir süre içinde İskender'e katılmış olmalıdır. Ancak konunun atlılarla ilgili bir yönü olduğunu ileri sürmek için yeterli kanıt yoktur. Arr. **Anab.** IV.18.3; Tarn, **Alexander the Great II**, 147; karş. Bosworth, **Conquest and Empire**, 327; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 72.

yüksek oranı anlamlıdır ve benzer biçimde bir *philo* çekirdeğinin çevresinde kurulan bir yapı olasılığını güçlendirmektedir. Aynı sıralarda, Thessalia’da Antipatros’un yardımına yetişen Leonnatos’un ordusu ise, önemli bir bölümü Makedonia’da hazır edilen kaynaklardan sağlanmış bin beş yüz atlı yanında, Leonnatos’un Nesaia atlarını ve kendi kişisel *agemas*ını içermekteydi.³

7

Tüm bu olası eksilmelere karşın, *hetairoi*, olasılıkla Makedonialı bileşenleri yine de ağır basan bir yapı olarak varlığını, Perdikkas dönemi boyunca sürdürmüş olmalıdır. Seleukos’un Babil’de söz konusu kurumun komutanlığına atanmış olması, bu yönde bir kanıt olarak gösterilebilir. Başarısız olan Mısır saldırısı bağlamında da atlılara ilişkin birden çok gönderme bulunmaktadır. Söz gelimi, krallık ordusunun Nil Irmağı’nı geçme girişimlerinden birinde, akıntıya kapılan askerleri kurtarmaları için görevlendirilen bazı atlılardan söz edilmektedir. Gerçi bunlar ordudaki herhangi bir atlı birliğinden askerler de olabilir. Ancak, girişimleri başarısızlıkla sonuçlanan Perdikkas’ın öldürülmesi olayına, diğer önde gelen komutanlar yanında Seleukos’un ve atlıların da karıştıkları kesindir.³

8

Perdikkas’ın ölümünden sonra hızlanan krallık ordusunun dağılması sürecinde, *hetairoi* da çeşitli büyüklükte parçalara ayrılmış olmalıdır. Babil’de yapılan satraplık dağılımlarının yeniden ele alındığı Triparadeisos düzenlemeleri bağlamında bunlarla ilgili doğrudan bir gönderme yoktur. Yeni satraplık görevlendirmeleri, daha fazla önemli komutanın yanlarında bir miktar daha destekçi ve atlı ile ayrılmaları anlamına gelmiş olabilir. Yalnızca *hetairoi* değil, ordudaki bütün atlı birimler, önce Perdikkas’ın ölümünü izleyen kargaşa sırasında, daha sonra Triparadeisos’ta yaşanan satraplık paylaşımı sonucunda parçalanmış, son olarak da krallık ordusundan geri kalan her ne varsa bunlarla birlikte Antigonos’a katılmış olmalıdır. Babylonia satraplığına atanan Seleukos’un da, bir önceki *hetairoi*

³ Ordu arınma töreni, satraplıkların dağıtılması ve Peithon’un sekiz yüz atlı ile ayrılması süreçleri arasındaki zamandizinsel sıralama için Diod. XVIII. 3.1-3, 4.7-8; karş. Arr. *FGrH* 156, 1.4-5. Lysimakhos, Leonnatos ve Ptolemaios: Diod. XVIII.14.2, 5, 33.3-4, 34.2-4; *Souda* s.v. Λεόννατος; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 58 no. 108; S. Sprawski, “Leonnatus’s Campaign of 322 B.C.”, *Studies on Greek and Roman Military History*, ed. E. Dabrowa, Krakow: 9-31, 2008, 14; karş. Roisman, *Alexander’s Veterans*, 87, 111. Paraitakene Savaşı’nda Eumenes’in ve yanındaki satrapların da yanlarında *agema* olarak tanımlanan atlı koruma birlikleri vardı. Belki bunlar da aynı bağlamda değerlendirilebilir: Diod. XIX.28.3, 29.5.

³ Diod. XVIII.33.6, 35.1, 36.5; Iust. XIII.8.10; 14.1.1, 4.11; 15.1.1; Paus. I.6.3; Nep. *Eum.* V.1.

komutanı olarak aynı süreçte ordudan büyükçe bir atlı birliği aldığı düşünülebilir. Eumenes, 317 yılında Babylonia'ya girdiğinde, Seleukos'un bütünüyle atlılardan oluşan belirsiz büyüklükte bir satraplık ordusu vardı ve eski *hetairoi* komutanının böyle bir gücü edinmesini sağlayacak kaynaklara ulaşabileceği en uygun ortam ve koşullar Triparadeisos'ta ortaya çıkmıştı.³

9

Triparadeisos sonrası dönemde Diadokhlar'ın ve daha sonra da Hellenistik krallıkların ordularında *hetairoi* olarak anılan seçkin atlı birlikleriyle karşılaşılır. En başta, Eumenes ve Antigonos'un komutasında Paraitakene'de savaşan her iki orduda *hetairoi* olarak adlandırılan sırasıyla dokuz yüz ve bin atlı gücünde birlikler bulunmaktaydı. Antigonos'un *hetairoi* atlıları genç yaştaki oğlu Demetrios'un komutası altındaydı ve birkaç yıl sonra Gaza Savaşı'nda da, bu kez sayıları sekiz yüz olarak, yine onun komutası altında savaşacaklardı. Eumenes'in atlılarının ise İskender'in yanında savaşmış oldukları özellikle vurgulanmıştı. Ancak yalnızca bu nedenle doğrudan İskender'in gerçek Arkadaşlar'ı ile ilişkili olduklarını varsaymak doğru değildir. Dahası bunların Perdikkas'ın zamanından başlayarak Eumenes'in yanında savaşıklarını düşünmek için bile ortada yeteri kadar kanıt yoktur. Hem Eumenes, hem de Antigonos, büyük olasılıkla ellerindeki atlıların arasından seçkin bir birlik oluşturmuş ve bunlara *hetairoi* adını vermişti. Denetimleri altındaki gücü kişisel ordularına dönüştüren bütün Diadokhlar ya da krallar da, bunları yeniden düzenlerken doğal olarak, bildikleri ve alışkın oldukları adlandırmaları kullandılar. Gerçek *hetairoi* ise, elbette Grek, Pers vb. kökenli diğer bileşenlerle birlikte, Diadokhlar'ın ve daha sonra Hellenistik kralların beraberindeki *philoï* olarak bilinen yetmiş seçkin insan gücü çevresini, bir başka deyişle onları destekleyen asker ve yönetici kümesinin çekirdeğini oluşturmuş olmalıdır.⁴

0

³ Billows, **Antigonos**, 355, Paraitakene'de Antigonos'un ordusunda bulunan bin *hetairoi*ün tamamı ile sekiz yüz *katoikoi*ün en azından bir bölümünün Makedonlular olması gerektiğini öne sürmekte ve büyük olasılıkla Eumenes'in ordusunda bulunan dokuz yüz *hetairoi*ü da bir arada ele alarak, 316 yılının sonunda Antigonos'un ordusunda bulunan Makedon atlı sayısının iki bin düzeyine ulaştığını varsaymaktadır. Karş. Diod. XIX.29.2, 4, 28.3. Ancak bu sayılar, İskender'in ölümünün hemen sonrası için bile oldukça yüksektir. Seleukos: Diod. XIX.13.3.

⁴ Eumenes ve Antigonos'un *hetairoi* birlikleri: Diod. XIX.22.1, 28.3, 29.4, 82.3; karşı. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 131 n. 125. Seleukoslar'da ortaya çıkan *hetairoi* birlikleri: Polyb. V.53.2; XXX.25.3; Liv. XXXVII.40.9; App. Syr. XXXII.1.2. İskender'in yanında savaşan *hetaironin* önde gelen komutanların çevresindeki *philoï*ye dönüşümü, bunların sonraki dönemdeki konum ve önemleri

B- Piyade Birlikleri

Philippos öncesi dönemde Makedon piyadesi, geleneksel anlamda ordudaki en önemli ve güçlü birlikler olan atlılarla karşılaştırıldığında, toplumsal konumu ve askerlik değeri açısından oldukça zayıf bir durumdaydı. Yoksul Makedon köylülerine dayanan bir piyade gücü daha önce de ordunun bir bileşeniydi ancak bunların savaş donanımı edinme olanakları kadar aldıkları askerlik eğitimi de sınırlıydı ve buna bağlı olarak nitelikleri de düşüktü. Ağır piyade eksikliklerini Grek paralı askerlerle tamamlamaya çalışan Persleri andırır biçimde, Makedonlular da paralı askerlerden ve ülkede yaşayan Grek yerleşimcilerden yararlanmak durumunda kalabiliyordu. Dolayısıyla, hakkında erken döneme ilişkin bilgilerin sınırlı olduğu Makedon piyadesinin, sayısal büyüklük anlamında olduğu kadar askerlik değeri açısından da büyük ölçüde Philippos'un eseri olduğu ileri sürülebilir.⁴

Makedon piyadesinin sayısal gücüne ilişkin ilk veri, Philippos'un kral olmasından bir yıl sonra 358'de Illyria kralı Bardylis'e karşı yapılan savaş bağlamında ortaya çıkmaktadır. Philippos açısından önemli bir zaferle sonuçlanan bu ilk savaşta sayıları on bin dolayındaydı. Bir önceki yıl, Philippos'un ağabeyi III. Perdikkas da aynı Bardylis'e karşı savaşmış ancak aldığı yenilgi kendisinin ve dört bin kadar Makedonluların hayatını kaybetmesine yol açmıştı. Perdikkas'ın ordusunun sayısal gücü ya da başka herhangi bir niteliğine ilişkin bilinenler bununla sınırlıdır. Burada ölenler ile 358 yılı ordusunda bulunan piyade sayıları, dördüncü yüzyılın ortalarında Makedonia'nın piyade insan gücü kaynakları hakkında bir kanıya ulaşılmasını sağlayabilir ancak kesin çıkarımlara olanak vermekten uzaktır.⁴

Philippos'un on bin piyade ve altı yüz atlı gücündeki sefer ordusu karşısında Bardylis'in ilk tepkisi, anlaşma önermek olmuştu. Elbette önceki başarısı sonunda elde ettiği kazanımları gereksiz yere yeniden ortaya koymak istemediği için, Bardylis'in önce anlaşma yolunu denemiş olması şaşırtıcı değildir. Ayrıca bu barış

ile ilgili olarak: Tarn, **Alexander the Great II**, 167; Chaniotis, **War in the Hellenistic World**, 64; karşı. Hammond, "Royal Pages", 269-71.

⁴ Philippos öncesi dönemde Makedon piyadesine ilişkin bazı göndermeler için bkz. Thuk. I.57-61; II.98-101; IV.124; Ksen. **Hell.** V.2.38-3, 9; Billows, **Antigonos**, 31; Errington, **A History of Macedonia**, 238-9; Sekunda, "The Macedonian Army", 449.

⁴ Diod. XVI.2.2, 5, 4.3.

isteme ayrıntısı, Philippos'un zaferinin vuruculuğunu belirginleştirmek amacıyla sonradan eklenmiş de olabilir. Ancak farklı bir yorumla, 358 yılı ordusunun bir önceki yılın ordusundan daha kalabalık olduğu çıkarımına da olanak verebilir. Eğer öyleyse, Philippos aradan geçen bir yıl gibi kısa bir sürenin ardından Perdikkas'ın topladığından daha fazla askeri seferber edebilmiş demektir. Perdikkas'ın yanında ölen Makedonlular'ın çok büyük bir bölümünün piyade olması gerektiği de göz önüne alınırsa, bunları karşılamak için fazladan dört bine yakın piyade daha toplanmış olmalıdır. Bir yıl kadar kısa bir süre içinde, bu kadar yüksek sayıda piyadenin orduya katılmış olması, asker toplama yönteminde köklü bir değişim anlamına gelir.⁴

3

Makedonia köylüsünün uygun savaş donanımı edinemeyişi, ülkenin piyade gücünün sayısal ve nitelik anlamdaki geleneksel zayıflığının temel nedeni olduğuna göre, Philippos'un iyileştirme çalışmalarının da ilk olarak bu noktadan başladığı varsayılabilir. İki yönlü bir çabanın ürünü olan bu süreç, bir yandan savaş donanımının hafiflemesi diğer yandan da bu hafiflemenin, boyu on iki dirsek (Gre. [πῆχυς] *pekhy* / Lat. *cubita*, on iki dirsek = yaklaşık dört metre) uzunluğuna kadar arttırılacak olan *sarissa* adlı kargı ile dengelenmesi adımlarını kapsar. Bir başka deyişle, geleneksel *hoplites* zırh ve silahları yerine daha hafif olan *peltastes* donanımının benimsenmesi söz konusudur ve Philippos'un uyguladığı yöntemler, bu yönüyle Atinalı Iphikrates'in başlattığı yeniliklerin devamı niteliği taşır. Kuşkusuz, yetişme çağının önemli bir bölümünü rehine olarak Illyria'da ve daha da önemlisi Thebai'da geçirmiş olması, Philippos'un örnek aldığı bu ve benzeri yenilikler hakkında nasıl bilgi edindiğini açıklayabilir. Piyade donanımı ile ilgili düzenleme ve iyileştirmeler, kısa erimde piyade sayısının ve büyük olasılıkla aynı zamanda niteliğinin arttırılmasında en önemli etkenlerdir.⁴

4

⁴ Diod. XVI.4.3-4; Sekunda, "The Macedonian Army", 449.

⁴ Diod. XVI.3.1-2; Parke, **Græek Mercenary Soldiers**, 156; Bosworth, **Conquest and Empire**, 317-318; Billows, **Antigonos**, 30-31; Sekunda, "The Macedonian Army", 449-450; karş. Polyain. IV.2.7, 10, 3.13; Dem 9.49. Makedon piyadesinin ayrılmaz bir parçası ve Makedonia'nın askerlik alanında üstünlüğünün de en önemli açıklamalarından birine dönüşen *sarissa* ile ilgili olarak: Tarn, **Military & Naval Developments**, 14-16, Tarn, **Alexander the Great II**, 170; Noguera Borel, "Le cas de la sarisse", b. a. ; N. V. Sekunda, "The Sarissa", **Acta Universitatis Lodziensis, Folia Archaeologica** 23, 13-41, 2001, b. a. ; karş. Polyain. IV.2.10; Diod. XVII.100.6, 53.1; Arr. **Anab.** IV.8.9; Plout. **Aem.** XX.1-2. Amphipolis'te bulunan bir yazıtın içeriğini oluşturan, V. Philippos döneminden kalma

Kuşkusuz, bu donanım iyileştirmeleri çok daha geniş bir izlencenin yalnız bir parçasını oluştuyordu. Ordunun çeşitli birlik türlerine dayanan bileşik yapısı ya da yoğun askerlik eğitimi uygulamaları da kendi başına önemli birer bileşendi. Philippos'un ilk olarak Illyrialılar'a karşı kazandığı, daha sonra da neredeyse aralıksız bir dizi olarak, hem kezeydeki komşularla hem de güneydeki Grek kentleriyle savaşırken sürdürdüğü başarıları, büyük ölçüde bunların sonucuydu. Yine de, Philippos'un, özellikle Grek geleneği karşısındaki başarısını, orduların yapısından çok, Grek yurttaşlarından daha yoğun bir askerlik eğitimi aldıkları varsayılan Makedon askerlerin deneyim ve dayanıklılığı bağlamında açıklama eğilimi güçlüdür.⁴

5

Philippos kral olduktan sonra geçen bir yıldan kısa bir süre içinde tüm bu çalışmaların tamamlanıp, harcanan çabaların hemen sonuç verdiğini varsaymak yanıltıcı olur. Özellikle Illyrialılar'a karşı kazanılan ilk savaşta, piyadelerin sağ kanatta bulunan en önemli bölümüne Philippos'un kendisinin komuta etmesi, iyileştirmelerin önce sınırlı bir küme içinde başladığı zamanla bütün orduya yayıldığı izlenimini verir. Grek dünyasının yurttaş ordularında dördüncü yüzyıl boyunca giderek yaygınlaşan seçkin birlikler oluşturma uygulamasını örnek alan Philippos, hızlı sonuç almak adına tasarılarını ilk önce seçme askerlerden oluşan bir piyade birliği üzerinde uygulamış gibi görünmektedir. Burada uygulamaya konan düşünce, Philippos'un ilk yıllarında *Pezhetairoi* [Πεζήταιροι] -Yaya Arkadaşlar-, daha sonra ve özellikle İskender döneminde *Hypaspistai* [Υπασπισταί] -Kalkan Taşıyıcılar- ve İskender'in son yıllarından başlamak üzere *Argyraspides* [Ἀργυράσπιδες] -Gümüş

bir ordu yönergesi, belli durumlarda *sarissasını* yanında bulundurmayan askerlerin iki *oboloi* cezaya çarptırılmaları öngörür; Errington, **A History of Macedonia**, 241; ISE 114 B¹ satır 3. Philippos'un rehine olarak geçirdiği yıllarda edindiği deneyim: Diod. XV.67.4; XVI.2.2-4; Iust. VII.5.1; Plout. **Pelop.** 26.4.

⁴ Askerlik eğitimi konusuna⁵ Grek bakış açısı için: Hans Van Wees, "War and Society", **The Cambridge History of Greek and Roman Warfare**, Cambridge, 273-299, 2007, 279-280; karşı. Yvon Garlan, **War in the Ancient World: A Social History**, London, 1975, 90; Ksen. *Oik.* 4.2-3, 5.5, 7, 14, 16, 6.6-7; Ksen. *Kyr.* 2-3.9-11; Arist. *Pol.* 1319a20-4. Makedonlular'ın askerlik becerisi anlamında Grekler'den daha üstün oldukları varsayımı: Polyain 4.2.7 = Front. II.1.9; karşı. Diod. XVII.11.4, 27.2. Grek dünyasında dördüncü yüzyıldan sonra yeniden yaygınlaşan *ephebeia* kurumu için: Chaniotis, **War in the Hellenistic World**, 20-4, 47, 49-51; SEG XXXII 496.

Kalkanlılar- olarak adlandırılacak olan en nitelikli piyade birliklerinin temeli olabilir.⁴

6

Makedon piyadesindeki bu iki bölümlü yapı, büyük olasılıkla Philippos öncesi dönemde yapılan bir düzenlemenin ürünüydü. Piyade birlikleri içinden seçilen askerler, yalnız savaşta değil barış zamanı da krala eşlik etmeleri için küçük bir koruma birliği oluşturmak üzere bir araya getirilmişlerdi ve büyük olasılıkla, başlangıçta *somatophylakes* olarak adlandırılıyorlardı. Yukarıda da belirtildiği gibi Philippos döneminde *pezhetairoi* ve daha sonra *hypaspistai ageması* olarak anılmaya başlandıktan sonra bile *somatophylakes* adı ara sıra kullanılabilmekteydi. Birliğin eski adı ise, zamanla İskender'in yedi kişiden oluşan koruma birliğini tanımlayan bir anlam kazandı. Philippos döneminde birliğin sayısal büyüklüğü, ordudaki bütün piyadeler arasından seçilen askerlerle arttırıldı ve üç *khiliarkhia* gücüne ulaştı. Birlik adlarının değişiminden bir anlam çıkarmak zor olsa da, zamanla *pezhetairoi*un anlamı yalnızca seçkin birlikleri değil büyük olasılıkla bütün Makedon piyadesini tanımlayacak biçimde genişledi ve seçkin birlikler *hypaspistai* olarak anılmaya başlandı.⁴

7

Philippos döneminde Makedon piyadesinin sayısı, 358 yılındaki on binden, İskender'in 334 yılında Asia Seferi'ne çıkarken elinin altında bulunduğu düşünülen

⁴ Tarn, **Alexander the Great II**, 151-3; Griffith, **Mercenaries**, 9, n. 3; Nicholas Geoffrey Lemprière Hammond & Guy Thompson Griffith, **A History of Macedonia II**, Oxford University Press, Oxford, 1976, 404-31; karşı. Billows, **Antigonos**, 31-2; Sekunda, "The Macedonian Army", 450; *FGH* 115 F 348. Öte yandan Diodoros'un anlatımı, Philippos tarafından başlatılan bütün iyileştirmelerin İlyrialılar'a karşı kazanılan savaştan önce yapıp tamamlandığı izlenimi verir: Diod. XVI.3.1-2. Philippos yalnızca ilk savaşında değil, Khaironeia gibi çok daha geç bir dönemde bile seçkin piyadelerin bulunduğu, olasılıkla yine sağ kanatta kalan bölüme komuta etmişti. Diod. XVI.4.5, 86.1; Front. II.3.2. Philippos'un kral olmadan önce kurduğu küçük kişisel ordunun *hypaspistai* birliğinin çekirdeğini oluşturduğu yönündeki görüş için: Parke, **Greek Mercenary Soldiers**, 156-7; karşı. Diod. XVI.93.1; Athen. XI.506f. *Pezhetairoi* adlandırması ilk kez Demosthenes'in 349 yılında verilen İkinci Olynthiakos söylevinde kullanılır: Dem. II.17. Ancak kurumun kökeni çok daha eskiye dayanıyor olmalıdır: Hammond & Griffith, **A History of Macedonia II**, app. 1; John Downie Grainger, **Alexander the Great Failure: The Collapse of the Macedonian Empire**, A & C Black, 2007, 26.

⁴ Tarn, **Alexander the Great II**, 138, 140-1, 149-50; R. D. Milns, "The Hypaspists of Alexander III: Some Problems", **Historia** 20, 2/3, 186-195 1971, 186-95; Noguera Borel, "le cas de la sarisse", 842; Sekunda, "The Macedonian Army", 454-5; karşı Arr. **Anab.** III.17.2; IV.3.2, 13.4, 30.3; V.13.4; VI.27.2; Curt. V.2.5. *Somatophylakes* için: Waldemar Heckel, "Somatophylakia: A Macedonian Cursus Honorum", **Phoenix** 40, 279-294, 1986, 279-94; karşı. Diod. XVI.93.3. Savaş donanımlarının hafifliği anlamında *hypaspistai* ile diğer piyadeler arasında farklılık olmadığı varsayılmaktadır: Tarn, **Alexander the Great II**, 153-4; Bosworth, **Conquest and Empire**, 317; k. g. Sekunda, "The Macedonian Army", 455, karşı. Arr. **Anab.** I.27.8, II.4.3.

yaklaşık yirmi bine ulaşacak biçimde arttı. Üstelik 358 yılının sayıları, büyük olasılıkla çok daha kapsamlı bir seferberliğin sonucunu yansıtırken, 334 yılında henüz orduya alınmamış yedeklerin sayısı da oldukça yüksekti. Başka bir deyişle, Philippos'un krallığının ilk yılından İskender'in Asia Seferi'nin başlangıcına kadar geçen sürede piyadelerin sayısı en az iki kat artmış olmalıydı. Artışın nasıl bir gelişim seyri izlediği kesin değildir. Philippos'un askerlik alanındaki birçok girişimine ilişkin göndermede orduların sayısal gücü ile ilgili veriler ya eksiktir ya da piyade sayılarının sırasıyla yirmi binden fazla ve otuz bin olarak verildiği Krokion Ovası ve Khaironeia Savaşları'nda olduğu gibi, toplam sayı içindeki farklı birlik türlerinin dağılımları ayrıntılı olarak aktarılmaz. Perinthos kuşatmasında ise atlı ve piyade sayıları belirtilmeden toplam ordu gücü otuz bin olarak verilir. Oysaki tüm bu savaşlarda, (Bardylis'e karşı yapılan 358 yılındaki savaştan farklı olarak) toplam piyade gücü içinde bağlaşıklık ve paralı askerlerin de bulunabileceği göz önüne alınmalıdır. Kısacası eldeki veriler, arada geçen zaman boyunca piyade sayılarının hangi yıllarda ne ölçüde arttığı ile ilgili kesin çıkarımlara olanak tanımaz.⁴

Philippos'un krallığı süresince iyileşen ekonomik koşulların piyade donanımı edinebilen köylü sayısını sürekli olarak arttırdığı varsayılabilir. Ayrıca Bardylis karşısında alınan yenilgide olduğu gibi, yüksek sayıda ölüme neden olan başarısızlıkların yinelenmeyişi ve yaşanan uzun süreli barış dönemi, ekonomik durumun olumlu etkisiyle birleşerek nüfus artışına katkıda bulunmuş olmalıdır. Yine de, atlılarda da olduğu gibi, insan gücü kaynağının genişlemesinde en önemli etmenin, Yukarı Makedonia bölgeleri olan Lynkestis, Orestis, Elimiotis ve Tymphaia'nın krallık bünyesine katılması olduğu açıktır. Söz konusu bölgelerin, krallığa katılma süreçlerinin tamamlanmasının ardından, Philippos'un toplayabileceği piyade sayısını en az iki kat arttırdıklarını söylemek olasıdır. Ne de olsa, İskender'in Asia'ya geçen ordusunda bulunan altı *phalanks taksisinden* üçü, adı geçen Yukarı Makedonia bölgeleri kökenlidir. Dolayısıyla, en önemli artış

⁴ Griffith, **Mercenaries**, 9; Efrington, **A History of Macedonia**, 239-40; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 67; Sekunda, "The Macedonian Army", 449; Krokion Ovası (353/2): Diod. XVI.35.4; Perinthos (340): 74.5; Khaironeia (338): 85.5; karşı. 53.2, 59.2, 69.7, 71.2.

sıçramasının, bu bölgelerin Makedonia'ya katılmalarının ardından oldukça erken bir dönemde yaşandığı güvenle ileri sürülebilir.⁴

9

Tüm bilinenlere karşın, 334 yılında Makedonia'nın çıkarabileceği piyade sayısını kesin biçimde belirlemek olanaksız gibi görünmektedir. Yalnızca İskender'in Hellespontos'u geçmeden önce yanına aldığı piyade sayısı on iki bin olarak açık bir biçimde belirtilir. Aynı sayıda piyadenin Makedonia'da bırakıldığı biliniyorsa da bunların tamamının Makedonialı olduğu kesin değildir. Kuzeyli bağlaşıklardan ve paralı askerlerden ayrıca bahsedilmediğine göre, toplam sayı içinde bunların da bulunması gerektiği göz önüne alınmalıdır. Philippos sağken Küçük Asia'ya gönderilen öncü birlikler içinde de belirsiz sayıda Makedonialı bulunduğu biliniyor olsa da aynı şekilde bunların sayıları da belirsizdir. Söz konusu belirsiz sayıların sırasıyla beş bin ve üç bin dolaylarında olduğu varsayılırsa, 334 yılında savaşa hazır durumdaki Makedonialı piyade sayısının yirmi bin düzeyine ulaşabileceği öngörülmüş olur.⁵

0

Makedon atlılarında olduğu gibi, özellikle Asia Savaşı'nın ilk üç yılı içinde gönderilen büyük destek birlikleri, piyadelerde de geniş bir yedek asker kaynağının hazır bulunduğunu gösterir. Elbette bunlar da, Antipatros'un ordusundan ve askerlik yaşına yeni ulaşan gençlerden asker içeriyor olmalıdır. Yine de, birincisi 333 yılında üç bin, ikincisi de 331'de altı bin olmak üzere ilk üç yıl içinde İskender'e katıldığı kesin olarak belirlenebilen Makedonialılar'ın sayısı, diğer iki kaynakla birlikte, yedeklerin de asker sağlama yeterliliğine ilişkin etkileyici bir görünüm sunar. Ayrıca,

⁴ Hammond, "Casualties and Reinforcements", 63; Billows, **Antigonos**, 34; Philippos'un Üçüncü Kutsal Savaş sırasında (356-46) Phokisli Onomarkhos tarafından iki kez yenilmesi (354), önemli sayıda Makedonialı'nın ölümüne yol açan ve kralın konumu son derece hassas bir zamanda zora sokan önemli bir başarısızlıktır. Ayrıca 329 yılındaki Skythia seferi ve sonuçsuz kalan Perinthos ve Byzantion kuşatmaları da bu anlamda değerlendirilebilir: Polyain. II.38.2; Diod. XVI.35.2, 77.2-3; karş. Front. II.8.14; Sekunda, "The Macedonian Army", 451. Elimiotis, Orestis-Lynkestis ve Tymphaia taksisleri ile Amyntas'ın komuta ettiği taksis, büyük olasılıkla onursal bir anlamı olan *asthetairoi* adıyla tanımlanmaktaydı: Bosworth, **Conquest and Empire**, 317; Hammond, "Casualties and Reinforcements", 63; Sekunda, "The Macedonian Army", 457; karş. Arr. **Anab.** II.23.2, III.2.9, IV.23.1, VI.6.1; Diod. XVII.57.2.

⁵ Diod. XVII. 5.2, 7.10, 17.5; Antipatros'un yanında kalan on iki bin piyadenin tamamının Makedonialı olmayabileceği görüşü: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 65-67 n. 3, 4; Diğer yandan, aynı bağlamda anılan bu iki piyade bölüğünün büyüklükleri yanında bütünüyle Makedonialılardan oluşmaları bakımından da türdeş olduğu görüşü yaygındır; bkz. e.g. Bosworth, **Conquest and Empire**, 319; Rzepka, "district divisions", 44; Hammond, "Casualties and Reinforcements", 63; Errington, **A History of Macedonia**, 339; Büyük olasılıkla ordudaki askerlerin çok büyük bir bölümünü deneyimli askerler oluşturuyordu: Iust. XI.6.4.

Kilikia'ya ulaşmadan önce ve Issos Savaşı sırasında İskender'e katılması beklenen başka destek birlikleri içinde de başka Makedoniali bulunabileceği göz önüne alınırsa, bu görünüm daha da güçlenmiş olur.⁵

1

İskender'in krallığı boyunca Makedonia'dan çıkan toplam piyade sayısı yaklaşık yirmi yedi bin ile otuz bin arasında gibi düşünülebilirse de, Makedonia'da kalanların sayısı ile ilgili hiçbir ipucu yoktur. Başlangıçta Antipatros'un elinde bırakıldığı varsayılan belirsiz sayıdaki Makedon piyadesi, gönderilen destek birlikleri nedeniyle önemli oranda eksilmiş olmalıdır. Gerçi Antipatros, bu azalmayı askerlik yaşına yeni ulaşanlar ya da Asia'ya gönderilmeyen yedeklerle karşılayabilir ve belki de asker sayısını da arttırabilirdi. Ancak bu konuda da bir bilgi yoktur. İskender'in yokluğunda Antipatros'un askerlik alanında bilinen iki etkinliği varsa da bunlar ayrıntılı sayısal veriler içermez.⁵

2

Birinci durum olan Megalopolis Savaşı sırasında, Antipatros'un komutası altındaki ordunun toplam gücü kırk bin olarak verilir. Ancak bu ordu, Antipatros'un askerleri yanında, kuzeyli bağlaşıkların ve Makedonia'yı desteklemeyi sürdüren Greklerin de katılımıyla oluştuğundan içerdiği Makedoniali piyade sayısını belirlemek olanaksızdır. İkinci durum olarak Lamia Savaşı, İskender'in ölümüne ilişkin söylentilerin Grek dünyasına ulaşmasından sonra başlamış olsa da, bu bağlamda verilen asker sayıları İskender döneminin koşullarını yansıtmaktadır. Ne var ki, Megalopolis örneğinden daha aydınlatıcı gibi görünen verilerin doğruluğu kuşkuludur. Antipatros'un ilk aldığı önlemler çerçevesinde topladığı ordu içinde

⁵ Arr. **Anab.** I.29.4, 3.16.10; Diod. XVII.49.1, 65.1, 95.4; Curt. IV.6.30, 5.1.40-42, 7.1.37-40, 10.12; Kilikia: Curt. III.1.24; Polyb. XII.19.1-2 = *FGrH* 124 F 35; Issos öncesi: Curt. III.7.8. Hydaspes Savaşı'nda yedi *taksis* komutanı adının sayılması (Alketas ve Polyperkhon: Arr. **Anab.** V.11.3, Meleagros, Attalos ve Gorgias: 12.1, Kleitos ve Koinos-Antigenes: 12.2) savaşa katılan *taksis* sayısının da yedi olduğu yönünde dolaylı bir kanıt olarak değerlendirilir. Kleitos komutasındaki bu yeni birliğin askerleri, Makedonia'dan gönderilen ancak adı hiçbir yerde geçmeyen bir destek birliği içinde İskender'e katılmış olabilir. Sopolis, Epokillos ve Menidas adında üç subay, 328/7 kışında, Makedonia'dan gönderilen böyle bir orduyu getirmeleri için görevlendirilmişti. Söz konusu destek birlikleri, ve daha da önemlisi adı geçen subaylar hakkında başka bir bilgi bulunmasa da bunların orduya katılmamış olabileceklerini düşünmek için bir neden yoktur. Dolayısıyla bu iki kanıt bağlamında, önemli büyüklükte bir destek birliği olasılığı daha ortaya çıkar. Arr. **Anab.** IV.18.3; Tarn, **Alexander the Great II**, 147, ayrıca bkz. 142; karşı. Hammond, "Casualties and Reinforcements", 63-65; Bosworth, **Conquest and Empire**, 327; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 68-72, n. 12.

⁵ Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 72; askerlik yaşına ulaşan genç nüfusun yıllık olağan katkısı bin olarak düşünülebilir. Hammond, "Casualties and Reinforcements", 63.

geçen on üç bin sayısı, insan gücü kaynaklarının azaldığı özellikle vurgulanan bir ülke için yüksektir. Dolayısıyla bu bölümle ilgili yazım yanlış ya da meinde bir eksiklik söz konusu olabilir. Gerçi, 324 yılında on bin askerini Makedonia'ya gönderirken, Antipatros'un buna yakın sayıda askerle kendisine katılmasını isteyen İskender'in beklentisi, ülkenin kaynaklarının en azından bu boyutta olduğu yönünde bir kanıt olarak alınabilir. Ancak İskender'in ne kadar asker beklediği sayısal anlamda tam olarak belirtilmemiştir ve bunun ne ölçüde gerçekçi olduğu da belli değildir. Kısacası, Antipatros'un ordusu içinde üç bin piyade olduğu, asker toplaması için Makedonia'da bırakılan Sirrhas'ın toplayacağı orduda da Makedonialılar'ın çoğunluğu oluşturamayacakları güçlü bir öneri olarak ortaya çıkar.⁵

3

İskender öldüğü sırada krallık ordusunda ne kadar Makedonialı piyade bulunduğunu kestirmek de neredeyse aynı ölçüde zordur. Yukarıda da belirtildiği gibi, destek birliklerinin sayıları eksiksiz ya da kesin olmaktan uzaktır ve *hetairoi* ölü ya da yaralı sayıları ile ilgili olarak vurgulanan noktalar piyadeler için de aynı ölçüde geçerlidir. Ayrıca garnizon olarak bırakılan Makedonialı askerlere daha sonra ne olduğu çoğu zaman ayrıca belirtilmez. Kesin olarak bilinen tek nokta, 324 yılında Opis'te ayrılan on bin piyade nedeniyle, orduda bulunan Makedonialı piyade sayısının çok büyük oranda azalmış olduğudur.⁵

4

Ölümler ve diğer etmenlerden kaynaklanan eksilmelerin toplam sayısı ile ilgili hiçbir bilgi bulunmasa da, Hyphasis'te yapılan ordu toplantısı sırasında Koinos'un ağzından aktarılan betimlemeye bakılarak bunların büyüklüğünün ölçüsü anlaşılabilir. Gerçi söz konusu bilgiler, kesin sayısal veriler içermediği gibi aynı zamanda Makedonialılar'ı ve Baktria'da ordudan ayrılan Thessalialılar dışındaki Grekler'i bir arada değerlendirmesi nedeniyle de birçok yönden belirsiz ve üstü

⁵ Megalopolis: Diod. XVII.63.1; Lamia: Diod. XVIII.12.1-2; 14.5; On üç bin piyade sayısı ile ilgili kuşku: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 75-78; karşı. Hammond, "Casualties and Reinforcements", 64-65, Antipatros'un elinin altında gerçekten on üç bin Makedonialı piyade bulunabileceğini savunmakta ve Sirrhas'a bırakılan Makedonialı asker sayısının dört yüz atlı ve iki bin piyade olduğunu varsaymaktadır.

⁵ Söz gelimi Gaugamela'dan⁴ hemen sonra Babil'de bırakılan yedi yüz Makedonialı, Dareios'un ölümünden sonra İskender'e katılmış olmalıdır. Ne var ki bu yönde bir belirtme yoktur. Diod. XVII.64.5; karşı. Hammond, "Casualties and Reinforcements", 67. Savaş süresince ülkelerine geri gönderilen Makedonialılar: Arr. **Anab.** III.29.5, VII.8.1, 10.5, 12.1; Curt. VII.5.27, X.2.8; Iust. XII.11.4; Plout. **Aleks.** LXXI.2, 8; Diod. XVII.109.1; XVIII.4.1; 12.1.

kapalı kalır. Yine de, Makedonialı ve Grek bağlaşıp birliklerin savaşın başındaki sayısal büyüklükleri ile o sıradaki durumlarının karşılaştırılması anlamlıdır. Ayrıca, savaşlarda ölenlerin yanında, aldıkları yaralar nedeniyle sakat kalanlar, Asia'nın çeşitli yerlerinde bırakılanlar, hastalık nedeniyle ölenler anılır ve böylesine büyük bir ordudan geriye kalan az sayıda askerin ne çok güçlü, ne de bedensel ve zihinsel yönden sağlıklı durumda olmadığı İskender'e hatırlatılır.⁵

Koinos tarafından bire bir aynı biçimde dile getirilmiş olsun ya da olmasın bu sözler, komutanlardan birinin onlar adına konuşmasını bekleyen askerlerin gerçek durumunu ve düşüncelerini yansıtır olmalıdır. İçinde bulundukları ruhsal durum bir yana, yıllardır Makedonia'dan çok uzak bir dünyada sürdürülen savaşlar, ilk bakışta göze çarpacak biçimde askerlerin dış görünüşlerini bile değiştirmişti. En başta ayırdına varılan bedensel değişimlerin yanında, sürekli kullanım ve yıpranma sonucunda askerlerin kuşanımları bile Grek tarzına özgü görünümünü yitirmişti. Uzun süredir bu yöndeki eksiklikler yerel olanaklardan devşirme yöntemiyle karşılanmaktaydı. Belki de ortaya çıkan bu durumla bağlantılı olarak, 326 yılında İskender'e katılan kalabalık destek birliklerinin yanında yirmi beş bin piyade zırhlı ve yüz *talanton*luk büyük bir araç-gereç yükü de gönderilmişti.⁶

Gönderilen zırh sayısına bakarak, bu sırada orduda yaklaşık yirmi beş bin Makedonialı piyade bulunduğunu ileri sürmek son derece çözümleyici olurdu. Böyle bir varsayım, İskender'in Opis'te on ya da on bir bin askeri salıverdikten sonra Asia'yı on üç bin piyade ve iki bin atlı gücünde bir ordu ile denetim altında tutma düşüncesi ile de uyumlu gibi görünür. Ne var ki, Asia'da kalacak ordu içinde Makedonialılar dışında da asker bulunsun gerektir. Ayrıca, son birkaç yılda Asia'ya geçtiği varsayılan yaklaşık otuz bin Makedonialı'nın, savaşın sonunda ancak beş bin kadar eksilmiş olması, on yıldan uzun süren savaşın zorluklarıyla ya da gelişigüzel

⁵ Arr. **Anab.** V.27.2; karşı. ⁵Curt. VI.2.12-17; Diod. XVII.74.3, 94.2. Arrianos ve Curtius'taki konuşmaların tarihselliği ve güvenilirliği hakkında: Tarn, **Alexander the Great II**, 286-7; Hammond, "Casualties and Reinforcements", 66; karşı. Bosworth, **Conquest and Empire**, 167 n. 338.

⁶ Diod. XVII.94.2, 95.4; Curt. IX.3.21.

veri niteliği taşıyan kayıp sayılarıyla uyumsuzdur ve Koinos'un konuşmasında dile getirilen noktaları da büyük ölçüde anlamsızlaştırır.⁵

7

İskender'in ölümü sonrasında yeni kralın belirlenmesi konusu üzerinden, Makedon atlı ve piyadelerini karşı karşıya getiren kısa bir çatışma dönemi yaşanmıştı. Sürecin sonunda yapılan ordu arınma töreninde piyadelerin atlılar karşısında direniş gösteremeden boyun eğmek zorunda kalmaları, iki birlik arasındaki sayısal farkın son on yılda büyük ölçüde aşınmış olmasına bağlanır. Ne var ki, piyadeler arasından otuz ya da üç yüz adamın idam edilmesi dışında, konu bağlamında dile getirilen başka bir sayısal bilgi yoktur. Öte yandan, tam bu sırada Yukarı Satraplıklar'daki yerleşimlerinden ayrılan eski Grek paralı askerlerine karşı alınan önlemlere ilişkin veriler daha aydınlatıcıdır. Grek isyancılara karşı oluşturulan ordu için Makedonlular arasından üç bin piyade ve sekiz yüz atlı seçilmişti. Yukarıda da belirtildiği gibi atlılar arasından seçilenler, toplam sayının yaklaşık yarısına karşılık geliyor olabilir. Ancak aynı oranın piyadeler için de geçerli olduğunu varsaymak, krallık ordusundaki piyade sayısını altı bin gibi oldukça düşük bir düzeye çekmek olur. İskender'in, yanında alıkoymayı tasarladığından daha fazla askeri Makedonia'ya gönderdiğini söylemiş olması, gönderilenlerle geride kalanlar arasındaki sayısal farkın zorunlu olarak büyük olmasını gerektirmez. Tam tersine, iki bölüğün sayılarının birbirine yakın olduğu anlamına da gelebilir. Eğer öyleyse, Greklere karşı gönderilen piyade sayısının toplam içindeki payı, atlılarda olduğu gibi yarı yarıya değil, daha da az olmalı demektir. Belki üçte birlik bir oran, daha olası bir

⁵ Zırh sayılarına dayanılarak yapılmamış olmakla birlikte, yirmi beş bin sayısı başka kaynaklarda da öne sürülmektedir, karş. Billows, **Kings and Colonists**, 188, 192. Curt. X.2.8; Roisman, **Alexander's Veterans**, 56 n. 64; Hammond, "Alexander's Veterans", 58, n. 21 (atlı, piyade, okçu, garnizon ve hasta olmak üzere Makedonlular'ın tamamı); Hammond, "Casualties and Reinforcements", 64-68. Hammond'un, 331 yılında yapılan ordu düzenlemeleri kapsamında Makedon okçular ya da geri hizmetlerdeki adamlar arasından *pezhetairoi* birliklerine bin kadar asker alındığı yönündeki varsayımı desteklenebilir. Ancak Paraitakene'de Gümüş Kalkanlılar'ın yanında savaşan üç bin *hypaspistain*, bunların oğulları olarak tanımlaması ve İskender öldüğü sıradaki sayılarının bin olarak öngörülmesi, zorlama bir yorumdur. İskender'in ordusuna eşlik edenler arasında Makedonlular'ın eşleri ve çocukları gerçekten vardı. Yine de, anneleri Asialı tutsak kadınlar olduğuna göre, bu sırada çocukların yaşça en büyükleri on yaşında bile olamazdı. Asia seferi başlamadan önce Makedonia'da doğmuş olabilecek oğullarının ise herhangi bir dönemde orduya eşlik ettikleri ya da katıldıkları yönünde bir bilgi yoktur. Kısacası, İskender'in savaşları sırasında yüksek ölüm oranları ile karşı karşıya kalan piyadelerin sayılarının arttırılmasına küçük de olsa bir katkı sağlamaları olanaksızdır; karş. Arr. **Anab.** VII.12.3; Diod. XVII.110.3; Plout. **Aleks.** LXXI.5; Iust. XII.4.6.

öneri olarak benimsenirse, İskender öldüğü sırada krallık ordusunda bulunan Makedonialı piyade sayısının sekiz ile dokuz bin arasında olduğu ileri sürülebilir.⁵

Krateros komutasında Makedonia'ya gönderilen askerler, İskender öldüğü sırada ayrı bir küme olarak Kilikia'da bulunmakta ve krallık üzerinde sayısal gücü kesin olarak bilinen tek orduyu oluşturmaktaydı. Gerçi bu ordu içindeki birliklere ilişkin üç belirsiz nokta yine de söz konusudur. Bunlardan birincisi, Krateros Makedonia'ya ulaştığında ordusunda bulunduğu anlaşılan bin beş yüz atlıdan kaynaklanır. Daha önce de belirtildiği gibi bunların Makedonialı oldukları varsayılmaktadır. Ancak krallık ordusunda bulunan atlı sayısının bu büyüklükte bir birliğin geri gönderilmesine olanak veremeyecek ölçüde azalmış olduğu, dolayısıyla bu atlıların Makedonialı olamayacakları sonucuna yukarıda varılmıştı. İkinci belirsiz nokta da, aynı şekilde Krateros'un yanında Makedonia'ya ulaşan piyadelerin altı bininin İskender ile birlikte Asia'ya geçenler, dört bininin de yürüyüş sırasında orduya alınanlar olarak tanımlanmasından kaynaklanır. Burada kullanılan ayrıma dayanılarak, Krateros'un yolculuk boyunca dört bin asker topladığı, diğer yandan da Makedonia'ya gönderilmiş olan askerlerden dört bin kadarını geride bıraktığı ileri sürülmektedir. Diğer yandan yapılan ayrımın, İskender'in yanında 334 yılında Asia'ya geçen ve Asia seferi boyunca gönderilen destek birlikleri içinde orduya katılanları tanımladığı da varsayılabilir. Dolayısıyla Krateros'un yanına aldığı askerlerden hiçbirini geride bırakmadığı da öngörülmüş olur.⁵

9

Üçüncü belirsizlik noktası, Krateros'un geride bıraktığı askerlerin üç binini Gümüş Kalkanlılar'ın oluşturduğu düşüncesinden kaynaklanır. Opis'te ordudan ayrılan askerleri Makedonia'ya götürmekle görevlendirilen Krateros'un yanında bulunan komutanlar arasında Antigenes'in de adı geçmektedir. Aynı Antigenes, daha sonra krallık ordusunda yeniden ortaya çıkar. Peithon ve Arrhidaios ile birlikte adı, Perdikkas'ı öldüren komutanlar arasında anılır ve Triparadeisos'ta Sousiane

⁵ Bosworth, **Conquest and Empire**, 330. Öldürülen asker sayıları; otuz: Diod. XVIII.4.7; üç yüz: Curt. X.9.18; karş. Arr. *FGrH*, 156.1.4; Iust. XIII.4.7-8. Üç bin piyade: Diod. XVIII.7.3-5. Opis'te geride kalan askerler: Bosworth, **Conquest and Empire**, 326; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 74, 81; k. g.: Hammond, "Alexander's Veterans", 58; Hammond, "Casualties and Reinforcements", 64; karş. Curt. X.2.19.

⁵ Diod. XVIII.6.4. Hammond, "Alexander's Veterans", 54-6; Hammond, "Casualties and Reinforcements", 65; Billows, **Kings and Colonists**, 188; Brunt, "Alexander's Macedonian Cavalry", ; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 73 n. 31; karş. Iust. XII.11.3.

satraplığı bu nedenle ona verilir. Ayrıca komutası altındaki Gümüş Kalkanlılarla birlikte Susa'daki hazinenin taşınmasıyla da görevlendirilir. Eumenes 318 yılında Kilikia'ya ulaştığında, onunla buluşmak üzere uzun bir yoldan gelen Gümüş Kalkanlılar'ın komutanlığını Teutamos ile paylaşmaktadır. Kısacası, Antigenes'in bir noktada Krateros'un yanından ayrıldığı ve Perdikkas'a katıldığı kesindir. Belirsiz olan nokta, bunun doğası ve yanında Gümüş Kalkanlılar'ın da olup olmadığıdır.⁶

İskender'in Gümüş Kalkanlılar'ı ya da bunlardan bir bölümünü Makedonia'ya gönderip göndermediği yönünde bir belirtme yoktur. Yalnızca ayrılacak askerlerin yaşlı, hasta ve sakatlar arasından seçileceği vurgulanır. Gerçi uygulamada bütün askerlerin bu ilkeye uygun olarak belirlendiği kuşkuludur. Yine de, yaşlı askerlerin gönderilmeleri durumunda, Gümüş Kalkanlılar'ın en azından önemli bir bölümünün de gönderilmesi gerektiği düşünülebilir. Diğer yandan, İskender'in önemli savaşlar tasarladığı bir zamanda elinin altındaki belki de en nitelikli piyade birliğini ya da bunun bir bölümünü ordusunun dışında bırakması oldukça düşük bir olasılıktır. Her ne olursa olsun, Gümüş Kalkanlılar'ın Makedonia'ya gönderilen askerler arasında yer almaları ve daha sonra Perdikkas'ın ordusuna katılmaları, Krateros'un askerleri ile ilgili yukarıda sözü edilen ayrımın yorumlanmasına bağlıdır. Eğer bunların dört bin kadarının geride bırakıldığı varsayılırsa, Gümüş Kalkanlılar'ın bu geride kalanlar arasında bulunması olanaklı hale gelir. Ancak buradaki ayrım, İskender'in ilk sefer ordusunda bulunan ve daha sonra destek birlikleri içinde kendisine katılan askerler arasında yapılmışsa ortada geride kalan ve sonunda Perdikkas'a katılan herhangi bir birlik de yok demektir. Antigenes'in ise, Krateros ve Perdikkas arasında sürdürülen haberleşmeye aracılık ettikten sonra Perdikkas'ın yanında kaldığı ve bu sırada zaten krallık ordusu içinde bulunması gereken Gümüş Kalkanlılar'ın komutanlığını üstlendiği düşünülebilir.⁶

⁶ Waldemar Heckel, **The Marshals of Alexander's Empire**, London, 1992, 307-319, Heckel, **Prosopography**, s.v. Antigenes [1a]; Billows, **Kings and Colonists**, 192; Hammond, "Casualties and Reinforcements", 64; k. g.: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 33. Perdikkas'ın öldürülmesindeki etkinliği ve satraplık alması: Diod. XVIII.39.6; karş. Nep. **Eum.** V.1; Arr. *FGrH* 156.9.35, 38. Eumenes'e katılması: Diod. XVIII.59.3; Plout. **Eum.** XIII.2-3; karş. Iust. XIV.2.6-12.

⁶ Arr. **Anab.** VII.8.1, 10.5, 12.1; Diod. XVII.109.1; Iust. XII.11.3; karş. Hammond, "Alexander's Veterans", 55; Roisman, **Alexander's Veterans**, 56. İnandırıcı bulunmasa da, 317 yılına ilişkin bir göndermede Gümüş Kalkanlılar'ın çoğunun altmışlı ve yetmişli yaşlarda oldukları belirtilir. Diod. XIX.41.2; Plout. **Eum.** XVI.6-7; karş. E. M. Anson, "Alexander's Hypaspists and the Argyraspids",

Görüldüğü gibi, İskender öldüğü sırada Perdikkas'ın, Antipatros'un ve Krateros'un komutası altındaki ordularda, sırasıyla sekiz ya da dokuz bin, -Sirrhas'ın yanındakiler ve toplayacağı askerler dışında- üç bin ve on ya da on bir bin olmak üzere toplam yirmi bir bin ile yirmi üç bin arası bir sayıda Makedonialı piyade vardı. Kısa bir süre içinde, Sirrhas'ın topladığı birlikler Leonnatos'un aracılığıyla Antipatros'a katıldı ve son olarak Krateros'un da Makedonia'ya ulaşmasıyla, Antipatros'un komutası altında bir araya gelen Makedonialı piyadelerin sayısı en az on beş bini buldu. Sayıları ayrıca belirtilmemiş olsa da, bunların 322 yılında yapılan Krannon Savaşı'nda hazır bulunan kırk bin ağır piyadenin yarısını ya da yarısından fazlasını oluşturmaları bile beklenebilir. Savaşın sonunda Makedon tarafının kayıplarının yüz otuz ile sınırlı kaldığı ve bu sayının da çok büyük çoğunluğunun atlı olması gerektiği göz önüne alınırsa, özellikle Makedon piyadelerin sayısında neredeyse hiç eksilme yaşanmadığı sonucuna varılabilir.⁶

2

Perdikkas'ın Makedonialılar'ı da, krallık ordusuyla birlikte Kappadokia'da gerçekleşen iki ayrı savaşa, daha sonra da Pisidia'da Larandia ve Isauria kuşatmalarına katıldılar. Özellikle Isauria kuşatmasında karşılaşılan sert direniş çok fazla ölüme yol açmış olabilir. Ancak bunların ne toplam sayısını ne de Makedonialılar'ın bu sayılar içindeki payını belirlemenin bir yolu yoktur. Büyük olasılıkla Kappadokia ve Pisidia arasında bir zamanda, Yukarı Satraplıklar'daki görevlerinden dönen üç bin piyadenin de yeniden katılmasıyla da, ordudaki Makedonialılar'ın sayısı yeniden sekiz ya da dokuz bin düzeyine ulaşmış olmalıdır.⁶

Ancak bu toplam, Diadokhlar arasındaki birinci savaşın koşulları altında krallık ordusundan yeni çıkmalar yapma gereğinin doğmasıyla birlikte bir kez daha

Historia, 119; Hornblower, **Hieronymus**, 193; Billows, **Kings and Colonists**, 18-19; Roisman, **Alexander's Veterans**, 178. Gümüş Kalkanlılar'ın Perdikkas'ın yanında bulunması ve Antigenes'in bunların komutanlığını üstlenmesi: Hammond, "Casualties and Reinforcements", 64; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 33; Roisman, **Alexander's Veterans**, 177.

⁶ Krannon Savaşı'nda sayılar ve ölümler. Diod. XVIII.16.5, 17.5; karşı Plout. **Phok.** XXVI.1; Plout. **Dem.** XXVIII.2. Aynı yılın sonunda yapılan Aitolia Seferi, Makedon ordusunda çok daha fazla kaybın yaşanmasına yol açtı. Ancak toplam otuz bin olan piyade sayısı içinde Makedonialılar'ın payı belirtilmediği gibi, kayıp sayıları ve elbette bunların dağılımı hakkında da bir bilgi yoktur. Krannon'a göre azalan piyade (ve atlı) sayıları, en azından Krateros'un askerlerinin savaşa götürülmediğinin bir göstergesi olabilir. Roisman, **Alexander's Veterans**, 117; karşı. Diod. XVIII.24.1, 25.1.

⁶ Diod. XVIII.16.1-2, 22.2-8; Arr. *FGrH* 156.1.11; Iust. XIII.6.1; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 81.

ve kalıcı olacak bir biçimde yeniden dağıldı. Makedonialı piyadelerden birkaç bini, Armenia'ya gönderilen Neoptolemos'un yanına önceden verilmişti. Birkaç bini daha, Küçük Asia'da, Perdikkas'ın kardeşi Alketas'ın komutası altında bırakıldı. Geride kalanlar, Mısır'a saldıran krallık ordusu içinde yer almış olmalıdır ancak bunlara ilişkin başka bir doğrudan gönderme bulunmadığından sayıları konusunda bir çıkarımda bulunmak zordur. Alketas ve Neoptolemos'un yanında toplam dört bin kadar Makedonialı piyade bulunduğu varsayılacak olursa, Mısır'a saldıran ordu içindekilerin sayıları da, Gümüş Kalkanlılar'ı da kapsayacak biçimde, beş bin olarak ileri sürülebilir. Ancak bu konuda farklı görüşler ve bunların arasında da çok büyük ayrıklıklar söz konusudur.⁶

4

Antipatros ve Krateros'un Makedon piyadeleri ile ilgili, Krannon'da ve Aitolia'daki kış savaşında olduğu gibi, Perdikkas'a karşı yürüyüşleri bağlamında yapılan göndermeler içinde de sayısal bir veri yoktur. Yalnızca Krateros'un ayrı bir ordu ile Eumenes'e karşı savaşırken yirmi bin piyadesinin önemli bir bölümünü oluşturduklarından söz edilir ve bunların, ölümünden sonra bile Krateros'a bağlı kalmalarına bakılarak, Asia'dan dönerken ona eşlik eden askerlerin çoğunu ya da belki de tamamını içerdiği düşünülebilir. Ancak Krateros'un birlikleri, Antipatros'un önce Makedonia'da daha sonra Küçük Asia'da ikiye böldüğü ordunun sadece bir bölümüdür. Üstelik hem ordu büyüklüklerinin hem de içlerindeki Makedonialı piyade sayılarının eşit olmadığı da açıktır. Lokris'te Polykles adında bir komutanın yanındaki, görünüşe göre küçük bir birlik ile Makedonia'da Polyperkhon'un komutası altında bırakılan çok daha büyük bir orduda, çeşitli Grek kentlerine yerleştirilen garnizonlarda ve en önemlisi, Krateros'un ayrılmasından sonra

⁶ Neoptolemos ve Alketas'ın birlikleri için karş. Plout. **Eum.** IV.2-4, 5.2; Diod. XVIII.29.4-5; Hammond, "Alexander's Veterans", 56. Hammond, Krateros'un Kilikia'da bıraktığı dört bin askerin, bir yıl sonra Neoptolemos ve Alketas'a verildiğini, dolayısıyla krallık ordusundaki bütün Makedonialıların Mısır seferine katıldıklarını öne sürmektedir. Nil üzerindeki Develer Kalesi olarak bilinen noktada adı geçen *hypaspistleri*, 317 yılında Paraitakene Savaşı'nda Eumenes'in ordusunda bulunan üç bin seçkin *hypaspistai* ile bir tutarak ve daha da önemlisi bunların eski *hypaspistler* olan Gümüş Kalkanlılar'ın oğulları olduğunu varsayarak bu sırada orduda on üç bin kadar Makedonialı bulunduğu sonucuna ulaşır. Bkz. Hammond, "Alexander's Veterans", 58 ve "Casualties and Reinforcements", 64; k. g.: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 84 (beş bin); Billows, **Kings and Colonists**, 192 (dokuz bin).

ilerlemeyi sürdüren Antipatros'un ordusunda da değişen sayılarda Makedonialı bulunuyor olmalıdır.⁶

5

Krallık ordusunda ve Antipatros'un yanında bulunan Makedon piyadelerinin büyük bölümü, Perdikkas'ın öldürülmesinin ardından Triparadeisos'ta yapılan ordu toplantısında bir araya geldi. Yine de bu, krallık genelindeki bütün birliklerin aynı tarafta ve gerçek anlamda aynı yerde bulundukları, bütünüyle kapsayıcı ve tam bir birleşme olmaktan uzaktı. Krallık ordusu ile içerdiği Makedonialılar, Antipatros'un denetimi altına girmiş olsa da, Küçük Asia'da ayrı noktalarda bulunan Eumenes ve Alketas gibi Perdikkas yanlısı komutanların yanında, dolayısıyla halen düşman konumunda olan Makedonialılar da vardı. Eumenes, başlangıçta ordusunda Makedonialı olmadığı halde, Antipatros ve Krateros'u destekleme eğilimi gösteren Neoptolemos'u bir çatışmada yendikten sonra, adı geçen elindeki Makedonialılar'ı doğrudan komutası altına almıştı. Triparadeisos sonrası, Eumenes'in başına ödül konulduğunun duyulması üzerine, bunların arasından seçilen bin askerin koruma birliği olarak ayrılması sayıları hakkında bir kanı oluşturabilir. Alketas ise, Pisidia'daki konumunu korumaktaydı. Ordusu, Triparadeisos öncesi ve sonrasında kendisine katılan Dokimos, Polemon, Attalos, Antipatros ve Philotas gibi önde gelen Makedonialılarla birlikte, krallık ordusundan ayrılan Perdikkas yanlılarının toplanma noktasına dönüştü.⁶

6

Kuskuşuz Perdikkas yanlılarının elindeki Makedonialı piyadeler, toplam içinde çok küçük bir azınlığa karşılık geliyordu. Antipatros'un tarafındakilerin ya da doğrudan denetimi altındakilerin sayısı çok daha fazlaydı. Ancak bunlar da gerçek anlamda aynı yerde bulunuyor sayılmazlardı. Polyperkhon'un komutası altında Makedonia'da bırakılanlar dışında, krallık ordusundan ayrılarak Ptolemaios'un

⁶ Krateros'un piyadeleri: Diod. XVIII.30.4; Roisman, *Alexander's Veterans*, 129. Diğer Makedon orduları için bkz. Diod. XVIII.29.6, 38.2, 6. Atina garnizonu, Diod. XVIII.55.2, 64.2; Plout. **Phok.** XXVII-8; **Demetr.** XXVIII.1; karş. Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 85 n. 74; Heckel, *Prosopography*, s.v. Antipater [1], n. 85.

⁶ Eumenes'in Krateros'a karşı kazandığı ikinci zaferin sonunda benzer yönde ancak çok daha büyük bir kazanım elde etmesini engelleyen, Makedonialılar'ın ölmüş komutanlarına gösterdikleri inatçı bağlılık oldu. Krateros'un Makedonialılar'ı Eumenes'in ordusuna katıldıktan kısa süre sonra firar ederek yeniden Antipatros'a katıldılar. Diod. XVIII.29.5, 32.2-3; karş. Arr. *FGrH* 156.9.26-7; *FGrH* 181; Makedonialılar ile ilişkileri ve koruma birliği için: Plout. **Eum.** VIII.11-12; Iust. XIV.1.9-14. Alketas ve beraberindekiler: Diod. XVIII.37.3-4, 46.3, XIX.16.1; Plout. **Eum.** V.2; Arr. *FGrH* 156.11.39, 42, 182.20.

tarafına geçtikleri için Mısır'da kalanlar da vardı. Hepsinden önemlisi, krallık ordusu ile Makedonia'dan gelen ordu içindeki Makedonialılar, Triparadeisos'ta bir araya gelmiş olsalar da, bir ırmağın iki yanına kurulan ordugâhlar içinde, birbirinden ayrı tutulmuşlardı.⁶

7

Antipatros'un ordu üzerindeki denetimi yeniden kurması ve satraplık düzenlemeleri gibi kararların alındığı bir ordu toplantısının yapılması, başlangıçta eksik olan birliğin bir dereceye kadar sağlandığı izlenimini verir. Böylece Antipatros'un doğrudan denetimi altında bulunan Makedonialı piyade sayısı, yirmi ya da yirmi beş bin düzeyine ulaşmış olmalıdır. Makedonia'da Polyperkhon'un komutası altındaki orduda bulunanlar gözönüne alınarak bu sayıya on bin daha eklenebilir. Ptolemaios'un almış olabileceği birkaç yüz adam ve aynı sırada Küçük Asia'daki düşman ordugâhlarda bulunanlarla birlikte, 321 yılındaki Makedonialı piyade sayıları toplamı kırk bin olur. Elbette bu sayısal çıkarımlar, büyük ölçüde kestirime ve Makedonia'daki yedeklerin kapsamlı bir biçimde askere alındıkları varsayımına dayanmaktadır.⁶

8

Triparadeisos'ta yapılan düzenlemeler kapsamında, Makedonialı piyadeler de eşit olmayan büyüklükte birkaç parça olarak çeşitli satraplar arasında paylaştırılmış gibi görünmektedir. Olasılıkla bunun en önemli nedenleri, krallık ordusundaki askerlerin ödeme beklentilerini karşılamak ve Perdikkas yanlılarına karşı savaşı yürütecek olanlara gereken insan gücü kaynaklarını sağlamaktır. İlk olarak, krallık ordusundaki Makedonialılar'ın en önemli bölümünü ve büyük olasılıkla artık çoğunluğunu oluşturan Gümüş Kalkanlılar, komutanları Antigenes'in satrap olarak atandığı Sousiane'ye gönderildiler. Susa'daki hazinenin olasılıkla Kyinda'ya

⁶ *Heidelberg Epit. FGrH* 153.4, Ptolemaios'un Perdikkas'ın ölümünden sonra krallık ordusundan dilediği kadar birlik alabildiğini belirtir. Buna dayanılarak Ptolemaios'un sayısı belirsiz de olsa Makedonialılar arasından da asker almış olduğu düşünülebilir. Gerçi aynı yerde, Kleopatra ile ilgili verilen çelişkili bilgiler nedeniyle kaynak güvensiz olarak değerlendirilebilir. Ancak, 312 yılında yapılan Gaza Savaşı'nda ordusunda bulunan sayısı belirsiz Makedonialılar'ı edinebileceği en uygun koşullar burada ortaya çıkmış olmalıdır, karş. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 88; Diod. XIX.80.4. Ancak Ptolemaios, asker almak için Triparadeisos'u beklemek yerine, ordu üzerindeki etkisinin en güçlü olduğu, Perdikkas'ın ölümünden hemen sonra ve ordunun Syria'ya gitmek üzere Mısır önlerinden ayrılmasından önceki kısa dönemi kullanmış olmalıdır. Antipatros'un Triparadeisos'ta karşılaştığı zorluklar: Arr. *FGrH* 156.9.33; Polyain. IV.6.4; karş. Diod. XVIII.39.3-4.

⁶ Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 65. Aynı yerde, 85-7 sayfalarda ileri sürülen sayılar temel alınmaktadır; k. g.: Hammond, "Alexander's Veterans", 58.

taşınması ile ilgili görevleri, bekledikleri ödemeleri de böylece alabilecekleri anlamına geliyor olmalıydı. Sayıları iki bin dolayında olması gereken diğer Makedonialılar'a ne olduğu aynı ölçüde açık değildir. Perdikkas'ın kayın biraderi Attalos, her nasılsa Triparadeisos'ta ortaya çıkarak Antipatros'u zor durumda bırakan askerler arasında yer almış, daha sonra kendisiyle birlikte ordudan ayrılan on bin piyade ve sekiz yüz atlı ile Rhodos ve Karia'da başarısız bir dizi girişimde bulunduktan sonra Pisidia'da bulunan Alketas önderliğindeki diğer Perdikkas yanlılarına katılmıştı. Attalos'un askerleri arasında Makedoniali bulunduğu yönünde bir bilgi bulunmasa da, bunun en azından bir olasılık olarak göz önünde bulundurulması gerekir. Diğer olasılık ise, Antigonos'a verilen birlikler arasında ya da Antipatros ile birlikte Makedonia'ya dönen ordu içinde bulunmalarıdır. Yaklaşık bir yıl sonra, 320/19 kışında Hellespontos üzerinden Avrupa'ya geçmeye hazırlanan Antipatros'u ücretlerinin ödenmesini isteyerek zor durumda bırakan birlikler, bu isteklerindeki ısrarlarından da anlaşılacağı üzere, uzun süredir orduda görev yapan deneyimli askerlerden oluşuyor olmalıdır. Eğer bunlar krallık ordusundan geri kalan son Makedon piyadeleri de içeriyorsa, bu askerler, ücretleriyle ilgili beklentileri bağlamında en az iki ayrı yöne gönderilmişler demektir.⁶

9

Perdikkas yanlılarıyla savaşması için görevlendirilen satraplara asker verilmesi ile ilgili en önemli örnek, Antipatros'un kralları da yanına alarak Avrupa'ya geçmeden önce Antigonos'a sekiz bin beş yüz Makedoniali piyade (ve belirsiz sayıda atlı ile yetmiş fil) bırakmasıdır. Gümüş Kalkanlılar tarafından Gabiene Savaşı öncesinde, babalarına karşı savaşmakla suçlanmalarından da anlaşılacağı gibi, bunlar Asia'ya ilk kez gelen genç askerlerdi. Ancak Antigonos'un ordusunda, görünüşe göre daha erken bir zamanda -belki Triparadeisos'ta- edindiği başka Makedonailılar'ın da bulunduğu, 320/19 kışında üç bin kadar askerin ordudan kaçması olayından anlaşılabilir. Kısa bir süre sonra ele geçirilen ancak yeniden orduya alınmayan bu askerler, Leonidas adında bir komutanın gözetiminde Makedonia'ya gönderildiler. Antipatros'tan alınan piyadeler, üç yıl sonra Gabiene'de neredeyse tam sayıyla hazır bulunduklarına göre, iki birliğin birbirlerinden ayrı

⁶ Arr. *FGrH* 156.9.38, 11.39, 44-5; Roisman, **Alexander's Veterans**, 150-3. K. g. Bosworth 2002, 91, ücretlerini isteyen askerlerin ya da bunların birçoğunun paralı askerler olduklarını ileri sürmektedir.

oldukları kesindir. Söz konusu kaçaklar dışında Antigonos'un ordusunda başka eski asker bulunup bulunmadığı ise belirsizdir.⁷

0

Antipatros'un benzer nedenlerle başka herhangi birine asker verdiği yönünde bir belirtme yoktur. Ancak Küçük Asia'dan ayrılmadan bir süre önce, Karia satrabı Asandros'u, Attalos ve Alketas'a karşı savaşması için gönderdiği bilinmektedir. Konu ile ilgili anlatım, savaşın başta sonuçsuz kaldığı ancak daha sonra Asandros'un yenilgisiyle sonuçlandığı dışında başka bir bilgi içermez. Asker sayıları ya da daha da önemlisi Antipatros'un herhangi bir yardım sağlayıp sağlamadığı yönünde bir bilgi yoktur. Ancak ellerinde hiç de azımsanmayacak büyüklükte ordular bulunan Attalos ve Alketas'a karşı gönderilirken, Asandros'un fazladan asker isteğinde bulunacağı açıktır. Ne var ki verilmesi beklenebilecek olan kaynakların büyüklüğü ya da niteliği, daha da önemlisi Makedoniali birlikler içerip içermediği konusu bütünüyle karanlıktır.⁷

1

Belki aynı bağlamda, belki de Triparadeisos'ta Antipatros'a sağladığı destek nedeniyle Arrhidaios'a da bin Makedoniali piyade verilmiş olması, ilginç bir görünüm oluşturur. Eğer Arrhidaios'a yapılan bu iyiliğin nedeni, gerçekten de ilk andan başlamak üzere Perdikkas'a karşı çıkan tarafa katkı sağlaması ve daha sonra Antipatros ile işbirliği konusunda istekli olmasıysa, Seleukos, Ptolemaios ve Peithon'a da aynı şekilde ordudan değerli birlikler verilmiş olmalıdır. Seleukos, daha önce de belirtildiği gibi, elindeki ordu gücünün biricik bileşeni olan atlıları bu bağlamda edinmiş olabilir. Ptolemaios içinse, krallık ordusu halen Mısır önünde beklerken, kimsenin ona birlik verecek durumda olmadığı, daha çok onun dilediği kadar (ancak elbette kararınca) asker alabildiği bir görüntü ortaya çıkar. Ancak

⁷ Antipatros'un verdiği askerler: Arr. *FGrH* 156.11.43; Diod. XIX.29.3, 41.1; Bosworth 2002, 91; Roisman, **Alexander's Veterans**, 153. Antigonos'un kaçak askerleri: Polyain. IV.6.6. Bunlar doğrudan krallık ordusundan alınmış olabilir, ancak Perdikkas'ın yanında bulunan Makedoniali piyadelerin en fazla beş bin dolayında olduklarını varsaymaktan kaynaklanabilecek sayısal zorlukların üstesinden gelmek adına, Krateros'un askerlerinin bir bölümü oldukları da önerilebilir. Karş. Hammond, "Alexander's Veterans", 60; Billows, **Antigonos**, 74 n. 42; Billows, **Kings and Colonists**, 195; Roisman, **Alexander's Veterans**, 155 n. 23. İskender'in annesi Olympias, 317 yılında Makedonia'ya döndüğü zaman onun tarafına geçerek III. Philippos ve eşi Eurydike'nin devrilmesine yol açan askerlerin bir bölümünü Leonidas ile birlikte Makedonia'ya gönderilen bu askerler oluşturmuş olmalıdır. Diod. XIX.11.2; Iust. XIV.5.10.

⁷ Arr. *FGrH* 156.11.42. Antigonos'un saldırısı sırasında Alketas'ın ordu gücü için karş. Diod. XVIII.40.7, 45.1.

kişisel olarak katılmadığı Triparadeisos'tan asker edinebileceğini düşünmek için bir neden yoktur. Peithon'a da, Media satraplığı yanında, *strategos* olarak Yukarı Satraplıklar'ı kapsayan bir tür üst komuta görevi verilmiş olabilir. Krallık ordusundan satraplığı için ya da *strategos* konumunun bir gereği olarak asker almışsa bile, bunlar içinde bulunabilecek Makedonlular'ın, Arrhidaios örneğinde olduğu gibi, bir noktada, örneğin Antigonos ve Eumenes arasındaki savaşlar bağlamında ortaya çıkması beklenirdi. Veriler ne kadar gelişigüzel ve dolaylı olursa olsun, önemli birliklere ilişkin göndermelerin eksikliğinin bir anlamı olmalıdır. Dolayısıyla, Peithon'a Makedonluları piyade verilmediği varsayılabilir.⁷

2

Yukarı Satraplıklar'ı kapsayacak biçimde *strategos* yetkileri ile donatıldığı öne sürülen Peithon'un tersine, Arrhidaios'un fazladan birliklerle desteklenmesini gerektiren ikinci bir görev alma olasılığı yoktu. Perdikkas'a karşı yapılan savaşa katkısı da, Ptolemaios ile işbirliği yaparak İskender'in cenazesinin Mısır'a taşınmasını sağlamak olmuş, Perdikkas'ın ölümünden sonra, Peithon ile kralların koruyuculuğu görevini kısa bir süre yürütmüştü. Kısacası elindeki büyük ordunun ve en önemlisi Makedonlular piyadelerin geçmiş eylemleri nedeniyle değil, Küçük Asia'nın özel koşulları nedeniyle verilmiş olabileceğini de göz önüne almak gerekir. İlk bakışta, Alketas ve Eumenes'in üslendikleri bölgeler ile Hellespontos arasında bulunan Phrygia'nın Arrhidaios'a koruma sağlayabileceği, Arrhidaios'un uzak satraplığının güvende olduğu düşünülebilir. Ancak özellikle Eumenes'in 320/19 kışındaki geniş kapsamlı yağma etkinlikleri ve bunlara engel olmada Antipatros'un ya da Antigonos'un başarısız kalması, ayrıca Alketas'a saldıran Asandros'un yenilmesi, Küçük Asia'nın her yerinin saldırıya açık olduğunu gösterir. Öyleyse, Arrhidaios'un satraplığının güvenliği, Triparadeisos'ta ya da daha sonra, Antipatros'un bölgede bulunduğu sırada sağlanan birliklerle güvence altına alınmış olabilir.⁷

3

⁷ Arrhidaios: Diod. XVIII.51.1; ayrıca orduda bulunan on bin paralı asker ya da bunların en azından bir bölümü, beş yüz Pers okçusu, sekiz yüz atlı ve kuşatma araçları da krallık ordusu kaynaklı olmalıdır. Seleukos: Diod. XIX.13.3; Ptolemaios: *Heidelberg Epit. FGrH* 155.4; bkz. yukarıda n. 76; Peithon'un olası *strategos*luk konumu ve Arrhidaios gibi Makedonlular piyade alma olasılığı: Diod. XIX.14.1; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 88, 104 n. 27.

⁷ Makedonia'ya dönmek üzeriyken birliklerinin bir kez daha ortaya çıkan ücret istekleri karşısında zor durumda kalan Antipatros, zaman kazanmak için askerlerine tam da Arrhidaios'un satraplık

Antipatros'un Makedonia'ya dönüşünden sonra, 312 yılında yapılan Gaza Savaşı'na kadar geçen sekiz yıllık süreç boyunca, Mısır dışında Asia'nın tamamına egemen olan Antigonos, aynı şekilde Ptolemaios'un ordusunda bulunan belirsiz sayıdakiler dışında, Asia'da bulunan bütün Makedonialı piyadeleri de denetimi altına aldı. Bunlar, Eumenes ve Alketas'ın ordularında bulunanların yanında, Arrhidaios'un bin Makedonialı'sını ve Gümüş Kalkanlılar'ın iki bin kadarını da içeriyor olmalıydı. Geri kalan bin Gümüş Kalkanlı, söylendiğine göre en çok sorun yaratanlar arasından seçilerek Arakhosia'nın savunulması için satrap Sibyrtios'a verilmişti.⁷

4

Gaza savaşı, bütün bu kazanımların ardından Antigonoslar'ın karşı karşıya kaldığı ilk başarısızlık olarak, bir miktar Makedonialı piyadenin yeniden el değiştirmesine yol açmış olabilir. Savaş sırasında ya da sonunda başlarına ne geldiği ile ilgili bir bilgi verilmemiş olsa da, Demetrios'a bırakılan birlikler arasında bunlardan iki bin kadar bulunduğu kesindir. Dolayısıyla Demetrios'un yanında geri çekilen ağır piyadelere katılmış olabilecekleri gibi Ptolemaios'un eline geçen sekiz bin askerin arasında kalmış da olabilirler. Bunların yanında, savaştan sonra Babylonia satraplığını geri almak üzere yola çıkan Seleukos'un, Karrhai'da karşılaştığı Makedonialılar da Antigonos'un yerleşimcileri olmalıdır. Seleukos, Babylonia'yı ve Yukarı satraplıkları ele geçirmede gösterdiği başarının sonucunda, söz konusu bölgelerde bulunabilecek başka Makedonialı yerleşimcileri ya da Sibyrtios gibi Antigonos'tan asker alan satrapların birliklerini de benzer biçimde ordusuna katma olanağı bulmuş olmalıdır. Ancak bu süreçte el değiştiren birliklerin kapsam ya da boyutu hakkında daha fazlasını söylemek olanaksızdır.⁷

5

bölgesi içinde kalan Abydos'ta ödeme yapma sözü vermiş ve onları atlatarak Avrupa'ya geçince askerleri de kendisini izlemek zorunda kalmıştı. Metinden çıkan anlam, geride asker kalmadığı izlenimi veriyor olsa da, en azından Makedonialı piyadelerin bu bağlamda bırakılması çok uygun olurdu. Karş. Arr. *FGrH* 156.11.44-5. Eumenes'in etkinlikleri için bkz. Arr. *FGrH* 156.10.1, 11.41; 182.

⁷ Billows, **Antigonos**, 354-5, Lydia satrapı Kleitos'u da, Antigonos'a istemeden Makedonialı sağlayıcılar arasına eklemektedir. Kleitos'un elindeki ordu gücü hakkında bilinenler sınırlıdır ve askerleri arasında Makedonialı bulunduğunu gösteren bir kanıt yoktur. Polyperkhon ve Arrhidaios ile (Diod. XVIII.72.2) işbirliği yapmasının, bunlardan Makedonialı piyade edinme olanağı anlamına geldiği varsayılmaktadır. Karş. Diod. XIX.48.3; Polyain. IV.6.15; Paraitakene ve Gabiene'de Eumenes'in ordusunda savaşan üç bin *hypaspistai* ise, Makedonialı oldukları kesin olarak belirlenemediği için bu sayıların dışında tutulmalıdır.

⁷ Gaza Savaşı ve kayıplar: Diód. XIX.82.4, 84.7, 85.3, ; Plout. **Demetr.** V.2-3 (kayıp sayısını beş bin olarak verir); ayrıca bkz. Griffith, **Mercenaries**, 114, n. 1; R. S. Bagnall, "The Origins of Ptolemaic

Demetrios, daha sonra Ptolemaios'un komutanlarına ve daha da önemlisi kendisine karşı kazandığı başarılarla, Gaza'da kaybettiği asker sayısından daha fazlasını geri kazanmayı başardı. Ancak, bunlar içinde Makedonialı bulunduğu ilişkin bir bilgi yoktur ve Ptolemaios'un elinde bulunabilecek sayının son derece sınırlı olduğu da açıktır. Asia'daki Makedonialılar'ın neredeyse tamamı, zaten Antigonoslar'ın elinde olduğuna göre, Ptolemaios'a karşı kazanılan herhangi bir başarının bu anlamda büyük bir yarar sağlaması beklenemezdi. Yeni birliklerin edinilebileceği tek olası kaynak Makedonia'nın kendisiydi. Demetrios, Atina'yı yeniden ele geçirmeye çalışan Kassandros'u 304 yılında Attika'dan çıkarırken, bu anlamda bir kazanım elde etme olanağı yakaladı. Thermopylai'a kadar genişlettiği karşı saldırı sırasında altı bin kadar Makedonialı kendisine katıldı. Büyük olasılıkla bu askerler, daha sonra Demetrios ile birlikte Küçük Asia'ya geçen ordu içinde yer aldı ve yaklaşık yirmi yıllık bir zaman dilimi içinde Antigonoslar'ın elinde toplanan Makedon piyade sayısını yirmi binin üzerine çıkardı.⁷

6

Elbette yıllar içinde edinilen birlik sayılarının alt alta yazılmasıyla bir araya gelen toplamın, Antigonoslar'ın elindeki Makedon piyade gücünü tam olarak yansıtmasını beklemek yanıltıcı olur. Antigonos'un Makedonialılar'ının önemli bir bölümünü İskender'in savaşlarına katılan askerler oluşturmaktaydı ve bunların birçoğunun Ipsos Savaşı'nı görece kadar uzun yaşamaları olanaksızdı. Öte yandan kayıpların, daha İskender zamanında orduda bulunan çocuklarla dengelenmiş olabileceğini unutmamak gerekir. İskender, bu çocukların eğitilmeleri ve babalarının yerlerini almaları için gerekli düzenlemeleri başlatmıştı. Antigonos, yalnızca

Cleruchs", *The Bulletin of the American Society of Papyrologists*, 17. Seleukos'un karşılaştığı Makedonialılar: Diod. XIX.91.1; karş. Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 234-5; k. g.: Roisman, *Alexander's Veterans*, 237. Bunların Gümüş Kalkanlılar olarak tanımlanmalarından kuşku duymanın haklı yönleri bulunsa da, Antigonos dışında bir satrap tarafından daha önce yerleştirilmiş olduklarını öne sürmek gereksizdir. Her şeyden önce böyle bir yaklaşım, Eumenes ve Antigonos'un büyük ordularla Mesopotamia'dan geçtikleri sırada, böylesine değerli birlikleri ordularına katmayı düşünememiş olduklarını ya da bunu başaramadıklarını varsaymak anlamı taşır. Kaldı ki, Roisman'ın askerleri yerleştiren kişi olarak önerdiği Amphimakhos, Eumenes'in tarafında savaşmaktadır ve Triparadeisos'ta Makedonialı birlik aldığını gösteren herhangi bir belirti yoktur, karş. Arr. *FGrH* 156.9.35; Diod. XVIII.39.5, XIX.27.4.

⁷ Ptolemaios'un ordusunda bulunan Makedonialı ve olası kaynakları için: R. S. Bagnall, "The Origins of Ptolemaic Cleruchs", *The Bulletin of the American Society of Papyrologists*, 16-18 (Babil paylaşımı sırasında krallık ordusundan önemli sayıda Makedonialı piyade almış olması gerektiğini savunur). Ptolemaios'un zararına asker kazanımları: Diod. XIX.93.2, XX.47.3, 53.1. Antigonoslar'ın başarısız Mısır saldırısı sırasında Ptolemaios'un olası kazanımları: Diod. XX.75.1-3. Altı bin Makedonialı: Plout. *Demetr.* XXIII.1; bkz. Billows, *Antigonos*, 355.

Asia'daki Makedon piyadeleri değil, İskender'in yetiştirmek üzere alıkoyduğu çocukları da elinde tutmuş ve bu kurumun yerleşmesine en büyük katkıyı sağlamış gibi görünmektedir. Aradan geçen zaman, Antipatros'un Asia'da bıraktığı yeni Makedonlular'ın çocuklarının bile, yetişkinliğe erişmelerine olanak verecek kadar uzun olduğundan, Makedonlular'ın asker yerleşimciler olarak kalıcı birliklere dönüşmelerini sağlayacak önlemlerin de bu süre içinde alınmış olması gerekir. Seleukos'un Karrhai'da Makedonlularla karşılaşmasından da anlaşılacağı gibi, Antigonos'un egemenliği altındaki bölgelere serpiştirilmiş Makedonlu yerleşimlerinin geçmişi, Eumenes'in yenilgisinin hemen sonrasına, belki de Perdikkas ya da İskender'in egemenlik yılları kadar erken dönemlere dayanıyor olabilir.⁷

7

Antigonos'un Ipsos Savaşı'nda yenilmesi, savaş alanında kalan ordularının büyük bölümü gibi, Makedonlu piyadelerinin de Lysimakhos ve Seleukos arasında paylaşılmasına yol açmış olmalıdır. Ancak Makedonlular'ın savaşa katılan yetmiş bin piyade içindeki sayıları, olası kayıpları ve Demetrios ile birlikte Ephesos'a ulaşan beş bin piyade arasına karışıp karışmadıkları belirsizdir. Sayılar konusunda tek bilinen, savaştan kısa bir süre önce Thessalia'da Kassandros ile karşı karşıya gelen Demetrios'un ordusundaki sekiz bin Makedonlu ile ilgilidir. Ordularını elinden geldiğince bir araya toplamaya çalışan Antigonos'un isteğiyle, bütün Makedon piyadelerinin ve elbette bunların da Ipsos'ta hazır bulunduklarını varsaymak gerekir. Savaş sırasında, Seleukos'un düşman *phalanks*ına doğrudan saldırmaktan kaçınması ve taraf değiştirmelerini beklemesi nedeniyle, ağır piyadelerin geneli ve Makedonlular arasından ölenlerin sayısı da son derece az olmalıdır. Dolayısıyla sayılarında büyük ölçekli bir eksilme olmadan Lysimakhos ve Seleukos'a katıldıkları varsayılabilir.⁷

8

Ipsos Savaşı sonrasına ilişkin verilerin azlığı, haklarında artık hiç doğrudan bir gönderme bulunmayan Makedonlular'ın izini sürmeyi zorlaştırır. Savaş

⁷ Iust. XII.4.2-11; Arr. **Anab.** VII.12.1-2; karşı. Diod. XVII.94.4; Plout. **Aleks.** LXXI.5; ayrıca bkz. Hammond, "Royal Pages", 277-8. İskender'in Oksos'ta salıverdiği dokuz yüz asker içindeki Makedonlular'ın bile Asia'da kaldıkları ve en erken Makedon yerleşimci toplumu oldukları varsayılabilir. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 94; karşı. Arr. **Anab.** III.29.5; Curt. VII.5.27.

⁷ Diod. XX.110.4; Plout. **Demetr.** XXVIII.3, XXIX.3-4.

kazanan Lysimakhos ve Seleukos arasında paylaşılan askerler, her iki krallığın sınırları içinde kalan eski yerleşimlerdeki düzenlerini sürdürmüş olmalıdır. Aradan geçen geçen yirmi yılın ardından yapılan Koroupedion Savaşı sonucunda da, her iki payın, ya da artık bunların devamı durumundaki kaynakların, büyük ölçüde yeniden Seleukos'un elinde toplanması beklenebilir.⁷

9

Antigonos'tan kalan sayıların süreç içinde yeni kaynaklarla yenilenip yenilenmediği ya da bunun ölçüsü hakkında kesin bir yargıya ulaşmak olanaksızdır. Örneğin Kassandros'un Ipsos Savaşı için kardeşi Pleistarkhos komutasında yolladığı ordu içinde bulunabilecek Makedonlular'ın sayılarını, ne kadarının Küçük Asia'ya geçebildiğini ve savaştan sonra ne yaptıklarını bilmek aydınlatıcı olurdu. Öte yandan Demetrios'un, Makedonia'daki krallığını kaybettikten sonra Küçük Asia'ya geçirdiği ve sonunda Seleukos'a teslim olan ordusunun ya da Lysimakhos'un Koroupedion Savaşı'na kadar Makedonia kralı olmasının Asia'daki Makedonlular sayılarına bir katkı sağlayıp sağlamadığı da belirsizdir.⁸

0

Makedon piyadelerin Diadokhlar arası savaşlar tarihi içinde zamanla görünmez hale gelmeleri, yazılı kaynakların değişen doğaları ile olduğu kadar, söz konusu birliklerin geçirdikleri değişimle de ilgili olabilir. İskender sonrası dönemin ilk yıllarında, Diadokhlar'ın ordularında yer alan Makedonlular'ın çoğunu, doğrudan İskender'in komutası altında savaşmış askerler oluşturmaktaydı. Askerlik deneyimlerinin yanı sıra, ölmüş kralın anısını sahiplenmeleri, bu askerlere belli bir tinsel üstünlük vermekteydi. Ayrıca bu askerler, Diadokhlar'ın ordularına yalnızca askerlik anlamında katkı sağlamakla kalmıyor, tarafında savaşmış komutana yasallık dayanağı da veriyordu. Hem askerlik konusundaki uzmanlıkları bağlamında, hem de karar alma sürecine katılmaları ve alınan kararın bağlayıcılığını arttırmaları anlamında adlarının kaynaklarda sıklıkla yer bulması son derece doğaldır. Taşıdıkları çift yönlü değer, onları Diadokhlar'ın komuta ettikleri orduların en çok ve bazen de tek başına vurgulanan bileşeni yapıyordu. Eumenes, Triparadeisos sonrası süreçte

⁷ Seleukos'un, kuruluşları kendisine ya da ardıllarına yüklenen asker yerleşimlere ya da bunları dolduran Makedonlular'a ancak Ipsos ve daha sonra Kurupedion savaşlarından sonra erişim olanağı bulabileceği açıktır. Karş. App. **Syr.** LVII.

⁸ Karş. Diod. XX.112.1-3; Plout. **Demetr.** XLIII. 2, XLIV.3, 7, XLVI.2, XLIX.2; Plout. **Phyrr.** XII.1, 6.

Perdikkas yanlılarının bir araya gelmesi için girişiminde bulunduğu, önerisinin Alketas'a en çekici gelen yönü, Eumenes'in ordusunun kuşkusuz en güçlü birlikleri olan atlıları değil, Makedon piyadelerini kendi ordusuna katma düşüncesi olmuştur.⁸

Diğer yandan Makedonialı birliklerin, neredeyse askerlik değerlerinden bağımsız olarak, toprak ve para ile birlikte, gücün ölçülmesine yarayan bir değere, aynı zamanda bunlar gibi, devredilebilen ve bir iyilik olarak verilebilen, başka bir deyişle kolayca el değiştirebilen varlıklara dönüştükleri de bir gerçektir. Söz gelimi, Perdikkas'ın Küçük Asia'da bıraktığı birlikler ya da Arrhidaios'un Kyzikos kuşatması bağlamında ordusunda ortaya çıkan bin Makedonialı piyadesi, bu bağlamda değerlendirilebilir. Triparadeisos'ta ve sonrasında, Antigonos'a verilen görev ve yetkilerin, diğer önemli birliklere ek olarak sekiz bin beş yüz Makedon piyadesiyle desteklenmesi de ilk akla gelen örneklerden biridir. Antigonos ise, isyan hazırlığı içinde olduğundan kuşkulandığı Peithon'u tuzağa düşürmek için, *strategos*luk görevini ve en önemli bileşenini beş bin Makedon piyadenin oluşturduğu bir orduyu yem olarak kullanır. Daha sonra Gümüş Kalkanlılar'dan binini Sibyrtios'un yanında Arakhosia'ya gönderir. Kassandros da, benzer güvencelerle yanına çektiği Polyperkhon'a, aralarındaki anlaşmanın gereği olarak dört bin Makedon piyadesi ve beş yüz Thessalia atlısı verir. Neredeyse her durumda, önemli birlikler ve en başta da Makedon piyadeler, söz konusu edilen yöneticilik kapsamında bağışlanan varlıklar olarak anılırlar.⁸

2

Makedonia'nın insan gücü kaynaklarını doğrudan denetimi altında tutan Antipatros ve Kassandros'un tersine, bu kaynaklardan uzakta bulunan Perdikkas ve

⁸ Makedonialılar'ın askerlik ahlakında değerine yapılan vurgular: Diod. XVIII.30.4, XIX.28.1, 30.5, 43.1. Karar alma sürecindeki etkileri: Diod. XVIII.2.3, 4.3, 6, 23.3, 36.2, 6-7, 37.2, 39.2-3, 48.4, 54.2, 55.1, 59.4, 60.1, 3, 62.1, XIX.11.9, 12.2, 15.1, 25.2-4, 43.7-8, 44.2, 50.2, 51.1-4, 55.2; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 16. Gabiene Savaşı öncesinde, Eumenes'in tarafında savaşan Gümüş Kalkanlılar'ın Antigonos'un ordusunda bulunan genç Makedonialılar'ı azarlaması ve karşı tarafın çaresiz bir biçimde tepki vermesi ile ilgili anlatım, İskender'in yanında savaşmış Makedonialılar'ın diğer Makedonialılar karşısında bile bir tür tinsel üstünlüğü olduğunu göstermesi açısından çarpıcı bir örnektir. Diod. XIX.41.1-3; Plout. **Eum.** XVI.4; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 91, 151. Eumenes ve Alketas: Arr. *FGrH* 156.182.50; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 89, n. 94; Roisman, **Alexander's Veterans**, 151.

⁸ Arrhidaios: Diod. XVIII.51.1; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 88. Antipatros ve Antigonos: Arr. *FGrH* 156.11.43; Roisman, **Alexander's Veterans**, 153. Antigonos ve Peithon: Diod. XIX.46.1-2 yalnızca *strategos* görevinden ve buna bağlı olarak verilecek ordudan söz eder; Polyain. IV.6.14 ise görevlendirme ile ilgili bir göndermede bulunmaz ancak birlik türü ve sayılarına odaklanır. Antigonos ve Sibyrtios: Diod. XIX.48.3-4; Polyain. IV.6.15. Kassandros ve Polyperkhon: Diod. XX.28.3.

Antigonos'un Makedon piyadelerini paylaşmada daha isteksiz davrandıkları gözlemlenebilir. Perdikkas, çevresindeki komutanlara birden çok kez küçük ordular vermiş olsa da, Peithon örneğinden de anlaşılacağı gibi, bunların hiçbiri krallık ordusundan kalıcı olarak ayrılmış değildi. Antigonos için de, Makedon piyadeleri son derece önemliydi ve uzak bir satraplıkta, başka birinin komutası altında bırakılmaları olanaksızdı. Gümüş Kalkanlılar'dan bin kadarının Sibyrtios'a verilmiş olması, biraz da bu askerlerin birlik içinde en fazla sorun çıkararak olmalarıyla ilgiliydi. Daha önce, üç bin kadar Makedonluları evlerine gönderdiği zaman olduğu gibi, Antigonos'un buradaki önceliği, ordu içinde sorun çıkarabilecek birliklerin, tehlike yaratmayacakları bir noktaya göndermekti. Bunlar dışında, bölgede başka herhangi bir Makedonluların birlik bırakıldığını gösteren bir kanıt yoktur. Peithon'un öldürülmesinden sonra Media'da *strategos* olarak bırakılan Hipposratos'un elindeki piyade gücü, üç bin beş yüz paralı askerden fazlasını içermiyor gibi görünmektedir. Onun ardından aynı görevi yürüten Nikanor'un ordusunda da hiç Makedonluların piyade bulunmadığı güvenle ileri sürülebilir. Sibyrtios'a verilenler ve Karrhai'da bırakılanlar dışında Antigonos'un Makedon piyadelerini yanından ayırdığını, özellikle de başka birine verdiğini gösteren bir kanıt yoktur. Oğlu Demetrios komutasında bile olsa, geride bırakabileceği Makedon piyade sayısı, Gaza'da savaşan ordudaki sayılardan da anlaşılacağı gibi, sınırlıdır.⁸

3

Diadokhlar Dönemi'nin ilerleyen yılları içinde, İskender'in giderek yaşlanan ya da sayıları azalan Makedonlularının yerini, yeni kuşaklar ve Makedon donanımı ile savaşmak üzere eğitilen yerel birlikler aldı. Başka bir deyişle, Makedon atlılarının çok daha erken bir dönemde uğradıkları dönüşüm, sonunda piyadelerde de yaşandı ve sonunda Makedonlular adı, etnik anlamını yitirerek türe özgü bir adlandırma biçimi aldı. Askerlik anlamında değeri her ne olursa olsun, yeni ortaya çıkan bu tür, İskender'in askerlerinin birlik bilincine ya da üstünlük söylemine sahip değildi. Bir önceki kuşağın önemini, belki de gereğinden fazla vurgulayan yazılı kaynakların da kesintiye uğramasıyla, Makedon piyadelerin yazılı metinler içindeki görünürlüğü

⁸ Diod. XIX.46.5, 82.4, 92.1. ³

giderek azaldı ve sonunda adları, bütün ağır piyadeyi kapsayan *phalanks* içinde eridi.⁸

4

⁸ Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 166. Dönemin tarihyazıcılığının ilgi ve erişim alanının dışında kalan yerlerde, örneğin Kassandros ve Lysimakhos'un savaşlarında Makedon piyadelere ilişkin göndermelerin daha ilk andan eksik kalması, söz konusu görüngünün erken bir örneğidir. Adı geçen Diadokhlar'ın ordularına ilişkin sayısal bilgiler zaten son derece sınırlıdır ve ordu büyüklükleri çoğu durumda yetersiz belirteçlerle dile getirilir. Dolayısıyla bunların içinde özellikle Makedonialı piyadelere yapılan göndermeler bir ya da iki ayrıksı örneğin üzerine çıkamaz. Karş. Diod. XVIII.68.3; Plout. **Demetr.** XXIII.1. Makedonia'nın dördüncü ve ikinci yüzyıl arasında kalan dönem boyunca çıkardığı piyade sayıları üzerinden yapılan bir değerlendirme için bkz. Errington, **A History of Macedonia**, 240-1; karş. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 94-7.

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞLAŞIK VE YARDIMCI BİRLİKLERİN KATKISI

“Şimdi, kenti yatıştırmak isteyenler tarafından ileri sürülen aptalca bir sav var: Philippos, daha Lakedaimonialılar kadar değilmiş; onlar bütün denizlere ve ülkelere egemendi; Pers kralı bağlaşıklarıydı, karşılarında hiçbir şey duramazdı: yine de kentimiz kendisini onlara karşı savundu ve yenilmedi diyorlar. Ne var ki, bütün sanatlar büyük ilerleme göstermişse de ve bugün eskisinden çok daha farklı bir dünyada yaşıyor olsak da, bence hiçbir şey savaş sanatı kadar değişip gelişmemiştir. Öncelikle, duydum ki Lakedaimonialılar, diğer herkes gibi, yaz mevsiminin dört ya da beş ayını, hoplitler ve yurttaş askerlerle düşman topraklarına akın edip çevreyi yağma etmekle geçirir sonra ülkelere çekilirlermiş; eskinin anlayışına o kadar bağlı ya da öyle iyi yurttaşlarmış ki, birinden bir fayda sağlamak için asla para kullanmazlarmış, savaşları da yasal ve açık türdenmiş. Ancak bu günlerde, felaketlerin çoğunun dönecekler yüzünden yaşandığını, hiçbirinin bildiğimiz türde bir çarpışmanın sonucu olmadığını görüyorsunuz. Diğer yandan Philippos’un, hoplitlerden oluşan bir phalanksın başında olduğu için değil, hafif piyadeler, atlılar, okçular, paralı askerler ve benzeri birlikler eşliğinde olduğu için, önü alınmaksızın yürüdüğünü duyarsınız. Bu güce dayanarak, anlaşmazlık içinde olan kentlere saldırdığı ve güvensizlik yüzünden hiç kimse ülkesi uğruna savaşmak üzere savaş alanına çıkmadığı zaman, o da makinelerini getirir ve kuşatma başlatır. Yaz ile kış arasında hiçbir ayırım yapmadığını ve hareketsiz geçirmek için ayrılan bir zamanı olmadığını da söylememe gerek yoktur.”⁸

5

Grek anakarası üzerinde Sparta ve Makedonia egemenliğini karşılaştıran bu fazlaca duygusal değerlendirme, Philippos dönemi Makedon ordusunu ele alan çalışmalarda hemen her zaman alıntılanır. Bunda, konu ile ilgili eldeki kaynakların zaten sınırlı oluşu kadar, verilen bilgilerin özünde taşıdığı doğruluk değerinin de payı vardır. Elbette, konuşma sanatı adına hoplites geleneğinin güzellenmesi ve aslında

⁸ Dem. IX.48-50 (Yazarın çevirisi).

Grekler tarafından da çoktan benimsenmeye başlanmış çok unsurlu bileşik ordu yapısının yalnızca Philippos'un Makedonia'sına özgüymüş gibi vurgulanması büyük ölçüde abartılıdır. Ancak Philippos'un ordusunda, Makedon atlı ve piyadeleri dışındaki bileşenlerin önemi ve işlevselliği su götürmez bir gerçektir. Üstelik Philippos'un bu tür birlikleri, Grekler'e kıyasla daha göze görünür bir yoğunlukta ve çok daha başarılı bir biçimde kullandığı da tartışmasızdır.

Makedon ordusu içindeki söz konusu bu bileşenler, o dönemde birbirinden bağımsız birimler olarak algılanılmış olsalar da, bunları bağlaşık ve yardımcı birlikler olarak bir arada ele almak uygun olabilir. Yine de, bu başlık kapsamına girebilecek birliklerin sayısının ve türünün ayrıca bunları tanımlayan ayrımların, Makedon egemenlik alanının, öncelikle Philippos ve İskender dönemlerinde genişlemesine, daha sonra da Diadokhların egemenliği altında kullanımlarının yoğunlaşmasına bağlı olarak değişebileceğini göz önünde bulundurmak gerekir. Söz gelimi, 429 yılında Makedonia'ya saldıran Sitalkes'e karşı, Yukarı Makedonia'dan gelerek II. Perdikkas'ın yardımına koşan atlılar, o dönem için bağlaşık askerler konumundadır. Ancak, Philippos'un bütün Makedonia'yı kendi egemenliği altında birleştirmesi sonrasında hangi bölgeden gelirse gelsin bütün Makedon atlı ve piyadeler bu kapsamdan çıkmış olur. Ordu içinde bölge temelli örgütlenme yapısı, bilindiği kadarıyla İskender döneminde bile sürdürülmüş olsa da, bunlar artık bir arada ele alınmaktadır. Öyleyse, Makedon atlı ve piyadeleri, kendi içinde birer bütün olarak belirlendikten sonra onların dışında kalan Thessalialılar ve Grekler, Thrakeliler ve kuzeydeki diğer komşu toplumlar, İskender ve Diadokhlar'ın egemenlik altına aldığı bütün doğulu toplumlar tarafından sağlanan birlikler ve genel anlamda bütün paralı askerler bu başlık altında ele alınabilir.⁸

6

⁸ Sitalkes'e karşı savaşan bağlaşık atlı birlikler: Thouk. II.99.2-100.5. Bölge temelli örgütlenmenin sürdürülmesi ile ilgili olarak bkz. Arr. **Anab.** III.16.10-11; Rzepka, "district divisions", 40-2, 54. Philippos'un egemenlik altına aldığı toplumlar, Isokrates tarafından kendisine gönderilen bir mektupta Thessalialılar, Magnesialılar, Perrhaibialılar, Paionialılar, Illyrialılar, Thrakeliler ve krallığının sınırları içinde yaşayan Grekler olarak sayılmaktadır: Isok. V.19-23 karşı. Diod. XVI.1.5.

A. Thessalialılar

Philippos ve İskender dönemi ordularının, Makedon atlı ve piyadelerden sonra en önemli bileşeni, dolayısıyla bağlaşıklık ve yardımcı birlikler içinde en önemlisi Thessalia atlılarıydı. Philippos, krallığının ilk yıllarında Thessalia ile ilgilenmeye başlamış ve 352 yılında Thessalia *arkhonu* seçilerek bu önemli birliklere komuta etme yetkisini de elde etmişti. Yer şekilleri ve toplumsal yapısı Makedonia ile benzerlik gösteren Thessalia, askerlik anlamında Makedon eşdeğerleri kadar nitelikli bir atlı sınıfın egemenliği altındaydı. Ancak, yine Makedonia toplum ve askerlik yapısını andırır biçimde, güçlü bir piyade geleneği için gerekli koşullara sahip değildi. Dolayısıyla, Philippos'a ve Makedonia Krallığı'na sağladığı asker katkısı, ünlü ve nitelikli atlıları ile sınırlı kaldı.⁸

7

Philippos için Thessalia'nın egemenlik altına alınması, en az Yukarı Makedonia bölgelerinin krallığa katılması kadar önemli bir kazanımdı. Çünkü Thessalia'nın atlı geleneği ve gücü, nitelik anlamda olduğu kadar sayısal olarak da Makedon benzerleri ile karşılaştırılabilir düzeydeydi. Daha altıncı yüzyılda Peisistratos Atina'sına, bağlaşıklık anlaşması çerçevesinde bin atlı gücünde bir yardım birliği gönderen Thessalia'nın çıkarabileceği atlı sayısı dördüncü yüzyılda üç bin olarak öngörülmekteydi. Philippos dönemine ilişkin herhangi bir sayısal bilgi bulunmasa da, İskender'in Asia Seferi'nin başlangıcı ile ölümünden hemen sonrasına ilişkin veriler bu sayının çok da abartılı bir kestirim olmadığını gösterir. Söz konusu sayıların Philippos dönemi için de geçerli olabileceği göz önüne alınırsa, Philippos'un Makedon *hetairoia* eşdeğer yeni bir atlı gücü kaynağını, oldukça erken bir dönemde denetim altına almış olduğu anlaşılır. Askerlik alanında, Makedonia Krallığı'nın elindeki nitelikli atlı gücünü ikiye katlayan bu kazanım, siyasal anlamda

⁸ Makedonia ile Thessalia arası ilişkiler, Philippos'un bölge üzerindeki egemenliği ve Thessalia'dan askerlik anlamında aldığı destek ile ilgili olarak bkz. Strootman, "Alexander's Thessalian Cavalry", 52-5; karş. Isok. V.20; Iust. VII.6.8-9. Thessalia'da çiftçi ve esnafın toplumsal konumu için: Arist. **Pol.** 1331a31; b14 karş. 1269a37-b12; 1264a20-3. Thessalia at yetiştirme geleneği ve atlarının ünü ile ilgili olarak bkz. Strab. X.1.13; Plat. **Hip.** IV.284; Polyb. IV.8.10.

da Philippos'a Makedon soylularını dengelemede yararlanabileceği başka bir dayanak noktası sağlamış olmalıdır.⁸

8

Philippos'un yanında savaşan Thessalialılar'a ilişkin göndermeler, Üçüncü Kutsal Savaş sırasında yaşanan çarpışma ve akınlar bağlamında ortaya çıkar. Bunlar, Onomarkhos komutasındaki Phokisliler karşısında alınan iki yenilgi, Krokion Ovası Savaşı ve Philippos'un savaşın son yılında Phokis'e düzenlediği akındır. Yenilgi ile sonuçlanan iki ardışık savaş hakkında, Onomarkhos'un ordusunun daha büyük olduğunu belirten gönderme dışında başka sayısal ayrıntı yoktur. Krokion Ovası Savaşı ile ilgili olarak ise toplam atlı sayısı üç bin olarak verilir. Ancak bunların içinde ne kadarının Thessalialı olduğu belirsizdir. Philippos'un başarısı bütünüyle Thessalia atlılarının sayısal ve nitelik üstünlüğüne bağlanmış olsa da, burada vurgulanmak istenen, Pherai dışında bütün Thessalia'nın Philippos'un tarafında savaşmış olması gibi görünmektedir. Philippos'un Thessalia'ya gelirken yanında getirdiği ordu içinde mutlaka Makedon atlıları da bulunuyor olsa gerektir ve bunların Thessalialılar'dan daha az olmaları çok da olası değildir. Başka bir deyişle, Thessalialılar üç bin atlının en fazla yarısını sağlamış olmalıdırlar.⁸

9

Bilinen bu olaylar dışında Thessalialılar, Philippos'un 344 ve 341 yıllarında da Thrake'ye karşı giriştiği seferlere de katılmış olabilirler. Khaironeia Savaşı bağlamında ise, haklarında hiçbir gönderme bulunmaz. Ordudaki atlı sayısının iki bin gibi görece düşük bir toplamda kalmasıyla birlikte göz önüne alındığında, adlarının hiç anılmamış olması, savaşın dışında kalmış olabilecekleri açıklamasını akla getirebilir. Ancak Philippos'un, özellikle 343-2 yıllarında uygulamaya koymuş olabileceği, Thessalia'nın asker toplama alanları olarak tasarlanan on bölgeye

⁸ Peisistratos'a yardım eden 8 bin atlı: Hdt. V.63-4; dördüncü yüzyıl için beklenen atlı insan gücü sayısı: Isok. VIII.118. Strootman, "Alexander's Thessalian Cavalry", 55-9, Thessalialılar'a 337 yılında Korinthos'ta on oy hakkı verilmesi ile her bir oy hakkı karşılığında üye kentlerden beş yüz piyade ve iki yüz atlı büyüklüğünde bir katkı beklenmesi arasında ilişkiye odaklanmaktadır. Büyük olasılıkla Thessalia'nın koşulları göz önüne alınarak yapılan bu düzenleme, on bölgeden beklenen toplam atlı sayısının iki bin olduğunu gösterir. Thessalialılar'ın İskender'in Asia'ya geçen ordusundaki sayıları (bin sekiz yüz Diod. XVII.17.3-4 ayrıca bkz. Arr. **Anab.** I.29.4) ve yaklaşık on yıl sonra Lamia Savaşı sırasında Grek tarafına sağladıkları katkı (iki bin, Diod. XVIII.15.2-3), bu bağlamda uyumlu bir görüntü yaratmaktadır.

⁸ Phokisliler karşısında alınan iki yenilgi hakkında bkz. Diod. XVI.35.2; Polyain II.38.2; Krokion Ovası: Diod. XVI.35.4; Herhangi bir çatışma yaşanmadan sonuçlanan Lokris-Phokis akını ile ilgili de bilinen bir sayısal veri yoktur: 59.2.

bölünmesi (*dekadarkhia*) gibi düzenlemeler, bu tarihten sonraki bir dönemde askerliğe elverişli insan gücü kaynaklarına erişimde bir sorun yaşanmamasını güvence altına almış olmalıdır. Ayrıca savaşla ilgili birçok noktanın zaten belirsiz olduğu, Thessalialılar'ın adlarının, diğer birçok nokta gibi, özellikle vurgulanmayan ayrıntılar arasında kalmış olabileceği de göz önüne alınmalıdır. Philippos'un Boiotia'ya girmeden önce gelmesini beklediği geç kalan bağlaşıklar belki de Thessalialılardı ya da en azından Thessaliallıları da içeriyordu. Dolayısıyla, Krokion Ovası'nda olduğu gibi Khaironeia Savaşı'nda da, Philippos'un ordusunda Makedon atlılarına yakın sayıda Thessalialı bulunduğu ileri sürülebilir.⁹

0

İskender'in Perslere karşı başlattığı savaşın ilk üç yılı, Thessalialılar'ın ordudaki sayıları ve savaşteki işlevleri bakımından, tam anlamıyla Makedon atlılarla aynı değerde oldukları bir dönemdir. Hellespontos'u geçen orduda, Makedon atlıları ile eşit sayıda, bin sekiz yüz Thessalia atlısı vardı. Philippos tarafından Küçük Asia'ya gönderilen öncü orduda bulunabilecek ya da İskender'in aldığı destek birlikleri ile katılan Makedon atlılar nedeniyle sayısal eşitlik bozulmuş olsa da, Thessalialılar'ın, ilk üç savaşta *phalanks*ın sol kanadını tutarak yerine getirdikleri görev en az Makedon atlıların belirleyici saldırısı kadar önemliydi. Elbette her üç savaşta da bu işlevi yerine getiren, Parmenion komutasındaki bağlaşıklık atlı birliklerin bütünüydü ve bu küme Grek ve Thrake atlılarını da içermektedir. Ancak Thessalialılar, sayısal açıdan ve özellikle askerlik değeri anlamında en önemli bileşeni oluşturuyordu.⁹

1

Asia'ya gönderilen destek birlikleri arasında yalnızca Gordion'da ve daha sonra Areia'da orduya katılanlar arasında Thessalialılar'ın adı geçer. Sırasıyla iki yüz

⁹ Thrake seferleri: Hammond & Griffith 1979, 437. Khaironeia: Diod. XVI.85.5; karşı. H. D. Westlake, **Thessaly in the Fourth Century B.C.**, London (1969 Basımı), 1935, 212; Nicholas Geoffrey Lemprière Hammond, **Philip of Macedon**, London, 1979, 149. *Dekadarkhia* ile ilgili olarak: Dem. VI.22; Strootman, "Alexander's Thessalian Cavalry", 55.

⁹ Hellespontos'taki Thessalialı sayıları ile ilgili olarak: Diod. XVII.17.4; ayrıca bkz. Thessalialılar'ın söylendiğinden daha az sayıda olması gerektiğini savunan Beloch, **Griechische III**, 324 ve Berve, **Alexanderreich I**, 178; k. g. Tarn, **Alexander the Great II**, 156; Marsden, **Gaugamela**, 25; Strootman, "Alexander's Thessalian Cavalry", 59. Thessalialılar'ın üstlendikleri görev: Bosworth, **Conquest and Empire**, 322; Arr. **Anab.** I.15.1-2 (Granikos), II.9.1-2 (Issos), III.11.10 (Gaugamela); Curt. III.11.3 (Issos), IV.13.29 (Gaugamela); Diod. XVII.19.6, 21.4 (Granikos), 33.2 (Issos), 57.4 (Gaugamela). Pharsalos atlılarının da aynı şekilde Thessalialılar arasındaki sayısal ve nitelik üstünlüğü özellikle vurgulanmaktaydı: Arr. **Anab.** III.11.10.

ve yüz otuz atlı büyüklüğündeki bu iki birliğin eklenmesiyle, Asia'ya geçen Thessialılar'ın sayıları iki bini geçmiş olabilir. Diğer yandan, katıldıkları üç çarpışmada da çok önemli bir görevi yerine getirdikleri, özellikle Issos'ta ve Gaugamela'da çok ağır koşullar altında savaştıkları biliniyor olsa da, kayıplarla ilgili veriler arasında doğrudan Thessialılar'a ilgili bir gönderme yoktur. Dolayısıyla 330 yılında ülkelerine geri gönderildikleri zaman sayılarının kaç olduğu ile ilgili bir çıkarımda bulunmak zordur. Aynı şekilde geri dönen ya da İskender'in çağrısına uyarak Asia'da kalmaya karar verenlerin sayıları da belirsizdir. Gerçi kısa bir süre sonra, ordu Oksos Irmağı'nı geçmek üzereyken, geride kalanların da salıverilmesiyle savaşa devam eden ordu içinde hiç Thessialı atlı kalmadığı söylenebilir.⁹

İskender'in Makedonia'dan ayrılırken geride bıraktığı Thessalia atlılarına ilişkin bir bilgi yoktur. Antipatros'un yanında kalan bin beş yüz atlı bütünüyle Makedonlular'dan oluşmuş değilse, başka bir deyişle bağlaşıklık atlı birlikler de içeriyorsa, bunların arasında Thessialılar da olsa gerektir. Söz gelimi Gordion'daki iki yüz atlı bunlar arasından gönderilmiş olabilir. Avrupa'da kalanlar da Antipatros'a Thrake'de eşlik etmiş ve çok daha büyük olasılıkla Agis'e karşı topladığı toplam büyüklüğü kırk bin olarak verilen ordudaki Grek bağlaşıklar arasında yer almış olmalıdır. Ancak eldeki bilgiler kesin çıkarımlara ulaşmak için yeterli değildir.⁹

⁹ Destek birlikleri: Arr. **Anab.** I.29.4; (Gordion); Curt. VI.6.35 (Areia). Salıverilmeleri: Arr. **Anab.** III.19.5 (Ekbatana); Diod. XVII.74.1 (Dareios'un ölümünden sonra); karşı. Curt. VI.2.17. Geride kalan Thessialılar'ın sayıları ile ilgili olarak bkz. Hammond, "Casualties and Reinforcements", 64 (beş yüz); Strootman, "Alexander's Thessalian Cavalry", 65-6 (yüz otuzdan fazla). Oksos'ta salıverilen askerler: Arr. **Anab.** III.29.5; karşı. Curt. VII.5.27. Her iki salıverme sonunda ordudan ayrılan askerlerin daha sonra ne yaptıkları belirsizdir. Yalnızca ilk gönderilenlerin, önce denize ulaşmaları sonra da deniz yoluyla Euboia'ya varmaları için yapılan düzenlemelerden bahsedilir. İskender'in ölümünden sonra atlılar ve piyadeler arasında yaşanan anlaşmazlık sırasında, Kral Arrhidaios tarafından elçi olarak görevlendirilen üç adam arasında, Pasas (Pasias) adında bir Thessialı'nın da adı geçer; Curt. X.8.15. Ancak buradaki Pasas'ın, anılan iki salıverme sonunda ülkelere gönderilen Thessalia atlıları ile bir ilgisi olduğunu gösteren herhangi bir kanıt yoktur. Annesi Thessalia kökenli olan kralın kişisel eşlikçilerinden biri olduğu önerisi akla yakındır; bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 47, n. 68, 69. Kaldı ki, Larissalı Medeios ve Hippostratos kardeşler örneğinde görüleceği gibi, *philoî* olarak tanımlanabilecek, en üst düzeydeki Thessialılar'dan bazıları İskender'in yanında savaşmayı sürdürmüş de olabilir; Medeios: Arr. **Ind.** XVIII.3; **Anab.** VII.24.4-25.3, 27.2; *FGrH* 156.24.6; Plout. **Aleks.** LXXV; **Demetr.** XIX; **Mor.** 65c; Diod. XVII.117.1, XIX.69.3, 75.3-8, 77.2-5, XX.50.3; Iust. XII.13.7; Strab. XI.530; Hippostratos: Diod. XIX.46.5-47.2; Medeios'un kardeşi olduğu görüşü: *Syll.*, no. 343 n. 1; Billows, **Antigonos**, app. III, no. 54.

⁹ Karşı. Diod. XVII.63.1.

Thessalialılar, İskender'in ölüm haberinin duyulmasının hemen ardından başlayan Lamia Savaşı'nda, ayaklanan Grekler'in yanında yer aldılar. Başlangıçta Antipatros'a çok sayıda iyi atlı gönderdikleri halde daha sonra Atinalılar'ın çağrısına uyarak Leosthenes'in ordusuna katılmaları ile ilgili anlatım, savaş alanında gerçekleşen bir taraf değiştirme olayı izlenimi verir. Büyük olasılıkla 323 tarihli Thermopylai Savaşı'nın hemen öncesinde yaşanan bu gelişme, Makedon yenilgisini tek başına açıklamaya yetecek kadar belirleyici bir etki yaratmış olmalıdır. Ayrıntılar ve özellikle sayısal veriler eksik olsa da, Thessalialılar'ın taraf değiştirmesiyle savaş alanındaki atlı üstünlüğü Makedonialılar'dan Grekler'e geçmiş ve savaş, daha çok bu atlı birlikler arasında yaşanan bir çatışmayla sınırlı kalmış olabilir. Ne de olsa Antipatros, Makedonia'dan ayrılırken yanına altı yüz atlı almıştı ve Thessalialılar dışında atlı birlik edinebileceği tek kaynak, Makedonia'yı desteklemeyi sürdüren Boiotialı bağlaşıklardı. Kaldı ki bunlar savaşın erken aşamalarında Leosthenes tarafından yenilgiye uğratıldıkları için büyük olasılıkla Makedonia'ya etkin bir şekilde yardım etme olanağı bulamadılar. Öte yandan Grek tarafının atlı gücü, 322 yılı içinde, önce Leonnatos'un daha sonra da Krateros'un gelişleri nedeniyle yaşanan iki karşılaşmada da üç bin beş yüz olarak verilmektedir. Thessalialılar'ın bu toplam içindeki payı iki bindir ve sayısal anlamda çoğunluğu oluşturmalarını da aşan bir nitelik katkısı sağladıkları da tartışmasızdır. Öyle ki, Krannon Savaşı'nda komuta, Atinalı Antiphilos ile Thessalialı atlıların komutanı Menon arasında paylaşıyor gibi görünmektedir. Kısacası, yalnızca yoklukları bile Makedonialılar için büyük bir kayıp anlamı taşıırken, üstüne bir de karşı tarafın yanında yer almalarını, savaşın ilk yılındaki başarısızlıkların temel açıklaması olarak değerlendirmek yanlış olmaz.⁹

Krannon'daki çarpışmanın, dolayısıyla da Lamia Savaşı'nın Grek tarafı için başarısızlıkla sonuçlanması, Thessalia kentlerinin yeniden Makedon egemenliği altına girmesine yol açtı. Ancak Antipatros ve Krateros'un yokluğunda, yeniden saldırıya geçen Aitolialılar Thessalia'ya kadar ilerleyip, bunların birçoğunun ayaklanmaya katılmasını sağladılar. Ayaklanma ordusunda, özellikle atlı birliklerinin

⁹ Thessalialılar'ın taraf değiştirmesi: Diod. XVIII.12.3; ancak adları ilk başta Grek tarafına katılanlar arasında da sayılır, karşı. 11.1. Antipatros'un ilk atlı gücü: 12.2. Boiotialılar'ın durumu ve Makedonia'ya bağlı kalma gerekçeleri: 11.3-5. Grek atlı gücü ve Thessalialılar'ın katkısı: 15.2-4; 17.2-5. Thessalialı Menon: 15.3-4; 17.4-6.

sayısal gücünün dörtyüzden bin beş yüze yükselmesi, Thessalialılar'ın sağladığı katkıyla ilgili olmalıdır. Ancak bu artış, Thessalia'nın geleneksel olarak iki bin dolayında olan atlı gücünün yaklaşık yarısına karşılık gelmektedir. Öyleyse söylendiği gibi Thessalialılar'ın birçoğu değil, ancak yarısı ayaklanmaya katılmış demektir. Aitolialılar'ın kendi ülkelerini savunmak üzere ayrılmak zorunda kalmalarının ardından, Lamia Savaşı'nda Grek ordusunun komutasını Atinalı Antiphilllos ile paylaşan Pharsaloslu Menon, bir kez daha ayaklanma ordusunun komutanı olarak ortaya çıkar. Ayaklanmaya katılanlar arasında Thessalia'nın en kalabalık ve nitelikli atlı birliklerini çıkaran Pharsalos'un da bulunduğunu kanıtlayan bu ayrıntı, aynı zamanda Lamia sonrası sürecin Thessalialı önde gelen komutanlar için bile son derece ılımlı geliştiğini, Antipatros'un ağır bir cezalandırma süreci işletmediğini de gösterir.⁹

5

Aitolialılar'ın ayrılmasının ardından Polyperkhon tarafından yenilgiye uğratılan ve savaşta komutanları Menon'u kaybeden Thessalialılar'ın, bundan sonra Makedonia'ya başka sorun çıkarmadıkları ve ülkenin yönetiminde her kim olursa olsun, onun ordusuna atlı birlikleri sağlamayı sürdürdükleri gözlemlenebilir. Söz gelimi Kassandros'un, 309 yılında anlaşılmaya vardığı Polyperkhon'u dört bin Makedonialı piyade ve beş yüz Thessalialı atlıdan oluşan bir orduyla Peloponnesos'a göndermesi, Thessalia'nın kaynaklarını dilediğince kullanabilecek konumda olduğunu gösterir. Bir dönem Makedonia'ya egemen olan Epeiros kralı Pyrrhos'un ordusunda bile, İtalya'da yürüttüğü savaşlar sırasında ortaya çıkan Thessalialı atlılar vardı. Romalılar'a karşı kazanılan Herakleia Savaşı'nda (280), filler tarafından hırpalanmış Roma ordusunu son saldırı ile dağıtan, bu Thessalia atlılarıydı. Yaklaşık bir yüzyıl sonra Kynoskephalai'da (197), yine Romalılar'a karşı savaşan V. Philippos'un ordusunda da yer almışlardı.⁹

6

⁹ Antipatros Krannon Savaşı sonrasında Thessalia kentlerini bir bir kuşatarak, Grek kentlerini Makedonia ile ayrı ayrı barış yapmaya zorlamıştı. Diod. XVIII.17.7-8. Böylece Thessalia Birliği'nin de aynı şekilde sona erdirilmesi olasılığı ve Kassandros'un Thessalia üzerindeki egemenliğinin Philippos dönemi ile karşılaştırılması ile ilgili olarak bkz. Errington, **A History of Macedonia**, 136-7. Aitolialılar'ın ikinci ayaklanması ve Thessalialılar'ın katkısı ile ilgili ayrıntılar; Diod. XVII.38.1-6.

⁹ Kassandros ve Polyperkhon arasındaki anlaşma ve verilen asker yardımı: Diod. XX.28.3. Herakleia: Plout. **Pyrrh.** XVII.3; Kynoskephalai: Liv. XXXIII.7.11. Ayrıca bkz. Theok. 14. Koşma, dize 12.

B. Grekler

Makedonia ordularında gerçek anlamda bağlaşıklık ve yardımcı birlik olarak ortaya çıkan ilk askerler Grek *hoplites*lerdi. Daha önce de belirtildiği gibi, Makedon piyade gücünün geleneksel olarak zayıf oluşu, özellikle Philippos öncesi dönemde ağır piyade gereksinimini karşılamak üzere, Grek bağlaşıklardan ve daha da önemlisi Makedonia topraklarında yaşayan Grek kökenli yerleşimcilerden yararlanılmasını gerektirmişti. Dolayısıyla, Grekler ya da daha doğru bir adlandırma ile Grek *hoplites*ler, Philippos'un Makedon piyadesini iyileştirme çabalarının sonuç vermesinden ve Thessalia *arkhonu* olarak seçilmesinden önceki dönemde, bağlaşıklık ve yardımcı birlikler anlamında Makedon ordusunun en önemli bileşeniydi.⁹

Philippos'un Makedon piyade gücünü iyileştirmesi, nitelikli piyade için Grek yerleşimcilere ya da bağlaşıklara bağımlılığı ortadan kaldırmış olabilir. Yine de, aynı anda birden çok yerde ortaya çıkan paralı asker orduları ve Khaironeia gibi büyük çarpışmalarda bir araya gelen kalabalık piyade birlikleri, Makedon *phalanksını* tamamlayan diğer birliklere duyulan gereksinimin sürekli olduğunu gösterir. Kuşkusuz Grekler, hem paralı askerler hem de bağlaşıklık birlikler olarak bu tür tamamlayıcı birlikler arasında önemli bir bileşen konumundaydı. Makedonia'nın kuzey Ege kıyıları boyunca genişleyen egemenliği ve artan parasal olanakları ise, her iki başlıktan birinin tanımı altına giren Grek askerlere erişmede zorluk yaşanmamasını sağlamış olmalıdır. Ne var ki, eldeki kanıtlar, Philippos'un Khaironeia Savaşı'ndan önce beklediği bağlaşıklar ya da İskender'in ordusunda ortaya çıkan ve Philippos zamanından beri Makedon ordusunda bulundukları

⁹ Makedon kralları, oldukça erken dönemlerden başlamak üzere Grek göçmenleri ülkelerine yerleşmeleri için desteklediler. Söz gelimi, I. Aleksandros Argoslular yüzünden 464 yılında kentlerinden ayrılmak zorunda kalan Mykenai halkının yarısından fazlasına sığınma hakkı tanıdı: Paus. VII.25.6. Perdikkas da 446'da Atinalılar tarafından Euboia'dan çıkarılan Hestiaialılar'ı aynı şekilde ükesine almıştı: Thouk. I.114.3; *FGrH* 115, F 384. Söz konusu bağlamda ve paralı asker olarak Makedon ordularında yer alan Grekler'e ilişkin göndermelerle karşılaşmak da olasıdır. Spartalı Brasidas'ın yardımını alarak 423 yılında Lynkos (Lynkestis) bölgesine saldıran II. Perdikkas'ın ordusunda, Makedonia'daki yerleşimciler arasından toplananlar ile Brasidas'ın sağladığı destek birliklerinden oluşan toplam üç bin kadar Grek piyadesi vardı: Thouk. IV.124. Makedonia krallığı için II. Philippos'un karşısına çıkan adaylardan Argaios, halkının desteğini kazanma umuduyla Aigai'ye ulaştığında, Atinalılar'ın Mantias adında bir *strategos* komutasında gönderdikleri üç bin *hoplites* de kendisine eşlik ediyordu: Diod. XVI.2.6, 3.5-6; karş. Dem. XXIII.121.

varsayılan “eski paralı askerler” dışında konu ile ilgili bir ayrıntı içermez. Kısacası, yapılan çıkarımları varsayımlardan öteye taşıma olanakları sınırlıdır.⁹

Khaironeia Savaşı’nın ardından kurulan Korinthos Birliği, üye kentlerin katkılarıyla oluşturulan birleşik bir orduya komuta etme yetkisi ile Philippos’un Grek insan gücü kaynaklarına erişim olanaklarını daha da arttırdı. Elbette bu, tasarlanan Pers Savaşı için yapılmış bir düzenlemeydi. Ancak Philippos’un bu savaşla ilgili tek girişimi, öncü birlik olarak tanımlanabilecek bir orduyu Attalos ve Parmenion komutasında Asia’ya göndermek oldu. Makedonialılar ve paralı askerlerin karışımı olarak tanımlanan bu ordunun bağlaşıp Grek birliklerini de içerdiğini gösteren bir gönderme yoktur. Dolayısıyla Philippos, Korinthos’ta toplanan *synedrion* tarafından Perslere karşı açılacak savaşın başkomutanı (*strategos autokrator*) seçilmiş olduğu halde, Makedon ordusuna asker vermesi beklenen Grek kentlerinin sağladığı birliklere gerçek anlamda komuta etme fırsatı bulamamış gibi görünmektedir.⁹

Philippos’un ölümünün ardından İskender, babasının Grek dünyası üzerinde kurduğu egemen konumu görece sorunsuz bir biçimde miras aldı. Kısa bir süre içinde ayaklanan Thebai’nin durumu ile Atinalılar’ın ve Peloponnesoslular’ın kararsız da olsa Thebai yanlısı tutumları, bu egemenliğin güvenilir bir temel üzerine kurulmuş olmadığını gösteriyordu. Yine de Thebailılar’a düşman olan bazı Grek toplumları, kentin kuşatılması ve yağmalanması sırasında İskender’in yanında yer aldılar. Thebai’nin bütünüyle yıkılması kararı da yine Grekler’den oluşan bir kurul tarafından alındı. Makedon egemenliğinin yeniden kurulmasının ardından, Lakedaimonialılar ve artık var olmayan Thebailılar dışında bütün Grek kentleri, gönderdikleri simgesel birliklerle İskender’in Asia Seferi’ne eksiksiz olarak katıldılar. Hellespontos’u geçen ordudaki bağlaşıp Grek piyadelerin toplam sayısı yedi bindi ve altı yüz kadar da Grek atlı vardı. Bağlaşıkların sağladığı ağır piyade sayıları, Philippos zamanından beri orduda bulunanları da içeren beş bin Grek paralı askerle birlikte on iki bine ulaşıyor ve (ya yazınsal kaynakların yarattığı yapay bir

⁹ Khaironeia’daki sayılar ve⁸ bağlaşıklara yapılan belirsiz gönderme için bkz. Diod. XVI.85.5. İskender’in ordusundaki “eski paralı askerler” Arr. **Anab.** III.12.2; Griffith 1935, 17; karş. Diod. XVII.57.4.

⁹ Korinthos Birliği: Diod. XVI.89.3; Iust. IX.5.1-2; Plout. **Phok.** XVI.4. Öncü ordu: Diod. XVI.91.2, 93.9, XVII.2.4, 5.1-2, 7.8-10; Iust. IX.5.8-9; Polyain. V.44.4.

algı ya da İskender'in bu yönde aldığı bir karar dolayısıyla) Makedon *phalanks*ının sayısal gücüne eşitlenmiş oluyordu. Ancak *hetairoi* ile karşılaştırılabilir konumda olan Thessalialılar'ın tersine, bağlaşıklık Grek piyadelerin ve paralı askerlerin, savaşta *pezhetairoi*ün önemini dengeleyen bir işleve sahip olduklarını gösteren bir kanıt yoktur. Grek askerlerin, özellikle bağlaşıklık birlikler olarak Asia'ya götürülmelerinin gerçek amacı, askerlik anlamında sağlayacakları yarardan çok, kentlerinin İskender'e olan bağlılığını güvence altına almak olmalıdır.¹

Grek bağlaşıkların ortak savaş için yapacağı katkının büyüklüğü önceden Korinthos'ta belirlenmiş olsa da, Hellespontos'taki toplam sayının bölgesel dağılımı hakkında ayrıntılı bir döküm yoktur. Lakedaimonialılar'ın dışında kalan Peloponnesoslular bu sayının yarısını, Orta Hellas, Attika ve Boiotia'dan gelen bağlaşıklar da diğer yarıyı sağlamış olabilir. Altı yüz atlı ile ilgili olarak ise, yalnızca Gaugamela Savaşı öncesi dizilim hakkında bilgi verilirken, sayısal dağılıma ilişkin bir ayrıntı vermeden aynı şekilde Peloponnesoslu, Akhaialı, Phthiotisli, Malisli, Lokrisli ve Phokisli atlılardan bahsedilir. Orkhomenoslu yirmi dört atlının ülkelerine döndükten sonra Zeus Soter'e yaptıkları adığa ilişkin bir yazıt ise, Khaironeia Savaşı'ndan ve Thebai'nin yıkılmasından sonra yeniden düzenlenen Boiotia'nın sağladığı bağlaşıklık atlılarla ilgili bir kanıt sağlar.¹

Granikos'ta (ve sonraki diğer büyük savaşlarda) önemli bir katkı sağladıklarını gösteren bir belirtme bulunmasa da, savaşın daha ilk günlerinden başlamak üzere Grekler'in genellikle ikincil önemdeki akınlarda ve garnizonlarda görev aldıkları görülür. Özellikle garnizon görevleri ve benzer biçimde doğudaki

¹ İskender'in Grek dünyası üzerindeki Makedon egemenliğini yeniden dayatması süreci ile ilgili olarak bkz. Diod. XVII.4.1-6. Thebai kuşatması sırasında İskender'in yanında yer alan Grekler arasında, Phokisliler, Plataialılar, Thespiialılar ve Orkhomenoslular sayılmaktadır; Iust. II.3.8; karşı. Diod. XVII.13.5 (Thespiialılar, Plataialılar ve Orkhomenoslular); Arr. **Anab.** I.8.8; Plout. **Aleks.** XI.5 (yalnız Phokisliler ve Plataialılar). Hellespontos'taki Grek sayıları: Diod. XVII.17.3-4; karşı. Griffith, **Mercenaries**, 12, 16-7; Berve, **Alexanderreich I**, 144 ve sonrası. İskender'in Miletos'ta dağıttığı yüz altmış gemiden oluşan donanması da bütünüyle Grek gemilerinden oluşuyor gibi görünmektedir. Yirmi gemi sağladığı bilinen Atina dışında, kentlerin ne kadar katkıda bulundukları belirsizdir: Arr. **Anab.** I.18. 4, 6, 20.1; Diod. XVII.22.5; karşı. Plout. **Phok.** XXI.1. Grek askerlerinin rehine olarak değerlendirilmesi: Bosworth, **Conquest and Empire**, 242.

¹ Üye toplumların sağlamaşı beklenen katkı ile ilgili olarak: *IG* II2 236.b.2-12; Strootman, "Alexander's Thessalian Cavalry", 55; karşı. Iust. IX.5.4 (hiç de gerçekçi olmayan bir biçimde yalnızca Grekler'in sağlayacağı toplam olarak iki yüz bin piyade ve on beş bin atlıdan söz eder), 6.1; Plout. **Phok.** XVI.4. Sayısal dağılım önerisi: Billows, **Antigonos**, 39-40, n. 71; atlılar: Diod. XVII.57.3. Orkhomenoslu atlılar: *IG* VII.3206 karşı. Arr. **Anab.** VI.13.5.

kentlerde asker yerleşimci olarak bırakılmaları sayılarının gönderilen destek birlikleriyle sürekli arttırılmasını gerektirmiş olmalıdır. Bilinen destek birlikleri içinde, Grek bağlaşıklara (ya da genel olarak Grekler'e) ilişkin sayılar, yüz elli Elisli askerin Gordion'da, Kleandros'un topladığı Peloponnesoslu dört bin paralı askerin Sidon'da, dört yüzünün Memphis'te ve yine Peloponnesos'tan dört bin piyade ve bine yakın atlının da Babil ile Sittakene arasında İskender'e katıldığını göstermektedir. Grek bağlaşıkların ayrılması nedeniyle yaşanan belirsiz sayıdaki eksilmeye karşın, yeni katılan birlikler nedeniyle bu azalmanın fazlasıyla karşılandığı söylenebilir. Dareios'a eşlik eden bin beş yüz Grek paralı askerin orduya alınmasının yanında Zoilos'un getirdiği beşyüz kişilik atlı birliğinin 330 yılında, Antipatros tarafından gönderilen sekiz bin Grek piyade ile olasılıkla altı yüz atlı büyüklüğündeki bir destek birliğinin 329/8 yılında Baktria'da, Grek bağlaşıklar ve paralı askerlerden oluşan otuz binden fazla piyade ve altı bin kadar atlı gücündeki büyükçe bir kümenin de 326 yılında Akemes İrmağı üzerinde İskender'e katıldıkları bilinir. Kaldı ki adları ve sayıları kaynaklarda yer almayan başka birliklerin de bulunabileceğini göz önüne alarak, bu sayıların gerçekte çok daha yüksek olan toplamın yalnızca bir bölümüne karşılık geldiğini ileri sürmek olasıdır. Ordudaki sayıları, savaş süresince yaklaşık aynı düzeyde kalmış olsa bile, bağlaşıklar, paralı asker ve asker yerleşimci konumundaki Grekler'in toplam sayısı, İskender'in ordusundaki Makedon ve Pers bileşenlerden bile daha fazla gibi görünmektedir. Koinos'un Hyphasis üzerinde yaptığı ünlü konuşmada, yapılan savaşların yükünü çeken askerler olarak, Makedonlular'ın yanında yalnızca Grekler'in adı anılır ve Asia'nın çeşitli noktalarında bırakılan gönülsüz yerleşimcilere de özellikle vurgu yapılır.¹

¹ Grek askerlerinin etkinlikleri, ölüm sayıları ve garnizon görevleri: Arr. **Anab.** I.17.8, 18.1-2; *I. Priene*, no. 2 (=Tod, *GHI*, no. 186); Griffith, **Mercenaries**, 22-3; Greklerden oluştuğu neredeyse kesin olan paralı askerlerin de birlikte sayılmasıyla garnizon olarak bırakılan birliklere yenileri de eklenmiş olur: e.g. Arr. **Anab.** I.23.6, II.1.4. Destek birlikleri: Arr. **Anab.** I.29.4; karşı. 24.2 (Elisliler); II.20.5, karşı. I.25.3 (Sidon); III.5.1 (Memphis). Sittakene öncesi: Diod. XVII.65.1; Curt. V.1.39-42 (380 atlı); karşı. Diod. XVII.49.1. Dareios'un paralı askerleri: Diod. XVII.76.2; Arr. **Anab.** III.23.8-9, 24.5; Curt. VI.5.6-10. Zoilos: Curt. VI.6.35. Baktria: Curt. VII.10.12. Ayrıca bkz. Arr. **Anab.** IV.7.2. İskender, Granikos'taki Grek paralı askerlerin teslim olma yönündeki isteklerini, Persler'in yanında savaşmanın yasaklanmış olmasını gerekçe göstererek geri çevirmişti. Ancak kısa bir süre sonra Miletos savunmasına katılan daha sonra da bir adaya çekilerek savaşmaya devam etme kararlılığı gösteren Grek paralı askerlerin kendi ordusuna katılmaları koşulunu ileri süren de kendisi oldu. Seferin ilerleyen yıllarında söz konusu ilke giderek daha sık biçimde esnetildi ve sonunda Dareios'un ölümüyle bütünüyle uygulamadan kalktı. Arr. **Anab.** I.19.6, 30.1, II.15.1-5, III.6.2; 23.8-9, 24.4;

Aslında, tüm bu göndermeler içinde Grekler'in, bağlaşıklar ve paralı askerler olarak bir arada ya da ayrı ayrı anılmaları, çağaşımsal birer hatadır. Daha önce de belirtildiği gibi, başlangıçta İskender'in ordusuna, bağlaşıklar olarak katılan Grekler'in yanında, olasılıkla yine Grekler'den oluşan ancak görünüşe göre birinci kesim içinde değerlendirilmeyen paralı askerler de vardı. Dareios'un ölümüyle birlikte Perslere karşı yürütülen üç seferi tamamlanmış oldu ve böylece Grek bağlaşıkların İskender'in yanında savaşma gerekçeleri ortadan kalktı. Dileyenlerin ülkelerine dönmelerine izin verildi. Kalmayı seçenler ise artık bir anlamda paralı asker konumuna geçmiş oluyordu. Öte yandan, Yukarı Satraplıklar'da kurulan yeni kentlere yerleştirilen paralı askerlerin de, aynı yaklaşımla yerleşimci oldukları anda artık paralı asker sayılamayacağı ileri sürülebilir. Her ne kadar bu tür tüzellik değişimlerinin o dönemde de aynı biçimde algılandığını varsaymak doğru değilse de, 326 yılı kadar geç bir tarihte gönderilen birlikler için bile vurgulanan bağlaşıklar ve paralı askerler ayrımının, bilinçli ve tutarlı olarak gözetilen bir ölçüte göre yapılmamış olabileceğini göz önüne almak gerekir.¹

0

İskender'in savaşlarına bir biçimde katılmış Grekler'in toplam sayılarını belirleme konusunda bir işe yaramasa bile, öyküleri gelişigüzel ortaya çıkan bazı Grekler'in adları ayrıca anılabilir. Bunlar üst düzey komutan ve devlet adamlarından bilginlere ve uzmanlara, sporculardan bir şekilde adı anılan daha alt konumdaki askerlere kadar uzanan çeşitli konumlarda kişilerdir. İskender'in yakın çevresinde bulunan üst düzey görevliler arasında, Kardialı Eumenes, Mytileneli Laomedon ile Erygios kardeşler ve Hindistan'da kurulan donanmanın komutanlığına getirilen Nearkhos sayılabilir. Ayrıca, bir anlatıma göre İskender'in ünlü atı Boukephalos'u armağan olarak getiren ve Granikos'ta İskender'e kendi mızrağını veren Korinthoslu Demaratos da hem Philippos'un hem de İskender'in en yakınında bulunan Makedon yanlısı Grekler arasındaydı. Asia'da İskender'e eşlik eden çok sayıdaki Grek bilim adamı arasında ise kuşkusuz ilk akla geleni Olynthoslu Kallisthenes'tir. Uzmanlar

Bosworth, **Conquest and Empire**, 61-2, 65. Akesines: Diod XVII.95.4; ancak özellikle atlılardan beş bininin Thrakeli olduğu ve paralı askerlerden yedi bininin de Mezopotamia'da bulunan Harpalos tarafından gönderildiği de bilinmektedir; karşı. Curt. IX.3.21. Paralı asker sayıları için bkz. Griffith, **Mercenaries**, 20-1. Koinos'un konuşması: Arr. **Anab.** V.27.4-5.

¹ Farklı birlik türlerinin paralı asker olarak tanımlanması³ ile ilgili değerlendirmeler için, Berve, **Alexanderreich I**, 134-9; Griffith, **Mercenaries**, 14.

arasında ise, Philippos'un kuşatma aletleri konusunda en önemli yardımcısı olan Polyeydos'un öğrencisi Diades ile Krates gibi kişiler ya da bilici olarak İskender'e eşlik eden Telmessoslu Aristandros anılabilir. Ünlü güreşçi Dioksippos da büyük olasılıkla sonradan katılmış olmakla birlikte, Korrhagos ile karşılaşmasından sonra intihar ettiği 326/5 yılına kadar İskender'in ordusunda yer almıştı. Orduda *hemerodromos* (koşucu ulak) ve *bematist* (yol ölçümcü) olarak görev yapan Giritli (Khersonesos) Philonides de, belki de ünlü bir koşucu olması nedeniyle Dioksippos'un yanına eklenmelidir. Adları bir biçimde kaynaklara girmeyi başaran daha alt konumdaki askerler için de, Babil'de Makedon atlı ve piyadeler arasında yaşanan anlaşmazlık sürecinde, sorumluluk aldığı anlaşılan kral Arrhidaios'un elçi olarak görevlendirdiği üç askerden Thessalialı Pasas ve Megalopolisli Amissos örnek verilebilir.¹

0

4

İskender öldüğü sırada, ordusunda ya da genel anlamda egemen olduğu geniş ülkenin sınırları içinde bulunan bağlaışık ya da paralı asker konumundaki Grekler'in toplam sayısını yaklaşık olarak bile belirlemek olanaksızdır. En başta krallık ordusunda bulunan Grek askerlere ilişkin göndermeler yetersizdir. Samoslular'ın ülkelerine dönebilmeleri ile ilgili bildirinin ordudaki Grekler önünde okunduğu yönündeki bilgi, dolaylı bir kanıt oluşturabilir. Ancak sayısal bilgiler, İskender'in ölüm haberinin yayılmasının ardından, batıda Grek anakarasında ve doğuda Yukarı Satraplıklar'da başlayan ayaklanmalar bağlamındaki verilerle sınırlıdır. Ne var ki,

¹ Makedon krallarının uzmanlığından yararlandıkları Grek yardımcılarının en erken örneklerinden biri, Perdikkas döneminde krallığın parasal yönetimini düzenleyen Atinalı sürgün Kallistratos'tur: [Arist.] **Oiko.** 2.22. İskender'in çevresindeki önemli Grekler için bkz. Heckel, **Prosopography**, s.v. Eumenes, s.v. Erigyus, s.v. Laomedon, s.v. Nearchus, s.v. Demaratus [1], s.v. Callisthenes, s.v. Diades, s.v. Crates; s.v. Aristander Dioksippos: Diod. XVII.100.2-4; Curt. IX.7.16-26 (Dioksippos'un dövuştüğü Makedonialı'nın adını Korratas olarak verir); Ael. **VH.** X.22; Heckel, **Prosopography**, s.v. Dioxippus. Demaratos'un kişiliğı, Philippos döneminden başlamak üzere, İskender'in ve daha sonra da Diadokhlar'ın çevresinde ortaya çıkan ve *philo*i olarak adlandırılan bir tür yardımcılar ve danışmanlar çevresi içindeki bireylere de iyi bir örnektir. Bir diğer örnek, Philippos'u elçi olarak çeşitli yerlerde temsil eden Byzantionlu Python olabilir; Diod. XVI.85.3; Dem. XVIII.136. Diadokhlar Dönemi için bu anlamda ilk akla gelen kişiler arasında ise, Antigonos'un en önde gelen destekçilerinden Miletoslu Aristodemos ile bir ara Seleukos'un sarayında kalan ünlü hekim Erasistratos gösterilebilir; Aristodemos: Plout. **Demetr.** XVII.2; Diod. XVIII.47.4, 57.5, 60.1, XIX.62.5, 66.2; Erasistratos: App. **Syr.** XII.59-61; Plout. **Demetr.** XXXVIII.3-7. Philippos ve İskender'in kuşatma aletleri yapımından sorumlu uzmanları için: Marsden, **Gaugamela**, 211-23. Philonides: *IvO* 276; Heckel, **Prosopography**, s.v. Philonides. Pasas (Paisas) ve Amissos (Damylllos): Curt. X.8.15. Yaygın olarak ileri sürüldüğü gibi, Amissos ile Magalopolis'i Polyperkhon'un saldırısına karşı başarıyla savunan Damis aynı kişiler olabilir: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 47, n.68. Heckel, **Prosopography**, s.v. Damis [2].

buradaki Grekler'in çoğu krallık ya da satraplık ordularıyla artık doğrudan bağlantısı kalmamış askerlerdir. Yine de son derece yüksek boyutlardaki sayıların bir anlamı vardır ve ele alınıp değerlendirilmeleri gerekir.¹

0

5

Batıdaki Grekler, İskender'in Hindistan'dan dönüşü sonucunda ortaya çıkan koşullardan bir şekilde etkilenererek Grek anakarasına dönen ve Lakonia'daki Tainaron'da toplanan paralı askerlerdi. İskender'in hazinesinden beş bin *talanton* olarak kaçan Harpalos'un getirdiği altı bin paralı asker, daha sonra Thibron'un Kyrene'den adam yollayarak aldırıldığı iki bin beş yüz kişilik destek birliği ve Leosthenes'in komutası altında Lamia Savaşı'na katılacak olan sekiz bin kişilik bir diğer küme ile birlikte, kısa bir süre içinde yolu Tainaron'dan geçen paralı askerlerin sayısı on altı bin beş yüze ulaşmış oluyordu. Gerçi Leosthenes'in paralı askerleri arasında eski Pers satrapları ve komutanlarının da adı geçer. Ancak bu Pers ileri gelenlerin yanında çok sayıda doğulu asker bulunduğunu gösteren bir bilgi yoktur. Zaten bu ve bir önceki küme, İskender'in paralı asker ordularının dağıtılması yönünde verdiği emir nedeniyle işsiz kalan askerlerden oluşmaktaydı. Böyle bir ortamda Grek dünyasına dönmek isteyen askerler büyük çoğunlukla yine Grekler olsa gerektir. Ayrıca İskender'in sürgünlerin ülkelerine dönebilmesi için bir buyrultu çıkaracağı yönündeki duyumların, bu durumdaki çok sayıda kişiye Grek anakarasına dönmek için bir neden verdiği de unutulmamalıdır. Kısacası, burada anılan paralı askerlerin Grek kökenli olduklarını düşünmek için yeterince gerekçe bulunabilir.¹

Doğudaki ayaklanmaya karışan Grekler'in sayısı piyade ve atlı toplam olmak üzere yirmi üç binden fazlaydı. Komutan seçilen Philon'un Ainisli olması ve Perdikkas tarafından ayaklanmayı bastırmakla görevlendirilen Peithon'un da, adı

¹ Sürgünler bildirisi için bkz. ⁰ SIG³ 312, 12-14.

5

¹ Tainaron, paralı askerler ve onları işe almak isteyenler için pazar yeri işlevi gören bir buluşma noktasıydı. Aşağıdaki göndermelere ek olarak, aynı dönemde burada yürütülen bir diğer asker toplama etkinlikliği için: Diod. XX.104.2; karşı. Griffith, **Mercenaries**, 259-60. Harpalos olayı için bkz. Diod. XVII.108.4-8; Arr. *FGrH* 156.9.16; Plout. **Aleks.** XLI.4; **Phok.** XXI-XXII; **Dem.** XXV-XXVI; karşı. Iust. XIII.5.9; Curt. X.2.1-3. Thibron'un Tainaron'dan ikinci kez asker alması: Diod. XVIII.21.1-3; bkz. Bosworth, **Conquest and Empire**, app. A. Leosthenes'in askerleri: Diod. XVII.111.1-3, XVIII.9.1. Sürgünler Buyrultusu, 324 yılı Olympia Oyunları'nda, duyuruyu dinlemek için toplanan yirmi binden fazla sürgünün önünde okunmuştu. Elbette buradaki dinleyicilerin askerlik ile ilgileri olduğu yönünde bir belirti yoktur, ancak bu ayrıntı, sürgün sayısının ve İskender'in çıkaracağı buyrultuya yönelik beklentinin ne kadar yüksek olduğunu göstermesi açısından önemlidir. bkz. Diod. XVIII.8.5.

bilinen bir diğer subay Letodoros ile bağlantı kurmak için bir başka Ainisli'den yardım alması, orduda önemli oranda Orta Hellas kökenli askerin bulunduğu izlenimi verir. Ancak daha fazla çıkarıma olanak verecek başka ayrıntı yoktur. Söz gelimi, bölgedeki Grekler'in ne kadarının bu orduya katıldıklarını, ne kadarının bulundukları yerlerde yaşamayı sürdürdüğünü bilmek aydınlatıcı olabilirdi. Malliler'e karşı savaşırken ciddi biçimde yaralanan İskender'in öldüğünü düşünen, Baktria ve Sogdiana'daki Grekler, aynı gerekçelerle, benzer nitelikte ancak daha küçük çaplı bir girişimde bulunmuşlardı. O zaman ülkelerine dönmek üzere yola çıkanların sayıları üç bin kadardı. Demek ki ilk girişime katılmayan çok sayıda Grek vardı ve bunlar ya da bunların bir bölümü İskender'in son ölüm haberi doğrulandıktan sonra ikinci yürüyüşe katılmıştı. İkinci küme birinciye göre çok daha kalabalık olsa da, bölgedeki Grekler'in bir bölümü yine geride kalmış olabilir. Bunlar, Peithon'un askerleri tarafından bütünüyle yok edildiği halde, bölgedeki Grek etkisinin iki yüzyıl daha canlı kalması, bu yönde dolaylı bir kanıt olarak değerlendirilmelidir.¹

0

Pers yönetiminin son temsilcisi olarak, Perdikkas'ın 322 tarihli seferine kadar bağımsız kalan Kappadokia yöneticisi Ariarathes'in de, otuz bin piyade ve on beş bin atlıdan oluşan ordusu içinde, özellikle son derece kalabalık görünen piyade birlikleri arasında, Grek paralı askerler bulunuyor olmalıydı. Issos Savaşı sonrası birçok yöne dağılan Pers ordusunun kalıntılarından yolu Kappadokia'ya düşenler, zorunlu olarak yerleştirildikleri bölgelerden ayrılıp batıya ulaşmayı başaran yerleşimciler ve İskender'in paralı asker ordularının dağıtılması yönündeki buyrultusundan sonra işsiz kalan askerler, Ariarathes'in piyadeleri için önemli bir kaynak olabilir. Ne var ki bu yönde bir bilginin yokluğunda bu türden çıkarımları varsayımdan öteye götürmenin olanağı yoktur.¹

0

8

Bütün bu askerlerin hangi bölgelerden geldikleri ile ilgili gelişigüzel kanıtlar bir araya getirildiğinde, çoğunluğun Peloponnesos, genel olarak bütünün de Grek anakarası kökenli olduğu yönünde bir izlenim edinilir. Küçük Asia kentlerinden

¹ Diod. XVIII.7.1-9. Birinci ayaklanmaya ilişkin iki farklı anlatımdan, sonunda başarılı olduklarını ileri süreni daha inandırıcı gibi görmektedir: Curt. IX.7.1-11; Diod. XVII.99.5-6; karşı. Griffith, **Mercenaries**, 34.

¹ Diod. XVIII.16.2; karşı. Aft. *FGH* 156.1.11. Issos Savaşı sonrasında dağılan Pers birlikleri ile ilgili olarak bkz. Diod. XVII.48.5-6; Curt. IV.1.34-5; Tarn, **Alexander the Great II**, 73.

gelen Grekler'in ise bunlarla karşılaştırılabilecek sayılarda olmadıkları görülür. İster bir gerçeklik ister eldeki kaynakların yol açtığı bir yanılsama olsun, bu görünümün oluşmasında, Küçük Asia Grekleri'nin en azından dördüncü yüzyılın ilk üççeyreği boyunca Pers egemenliği altında yaşamaları birinci derece etkilidir. Pers İmparatorluğu'nun bir parçası olmaları, dolaylı yoldan da olsa Küçük Asia Grekleri arasında paralı askerliğin görece daha az yaygınlaşmasını sağladığı gibi, kentlerin bağlaşıklar olarak İskender'in yanında yer almalarını da geciktirmişti. Dolayısıyla Asia Grekleri, savaşın en azından başlangıç aşamasında paralı askerler ya da bağlaşıklar olarak İskender'in ordusunda yer alamadı. Gerçi, Makedonia egemenliği altına girdikten sonra da İskender'e asker verdiklerini gösteren bir kanıt yoktur. Bir Grek kenti olarak tanımlanması sorunlu olmakla birlikte, yalnızca Pisidia'da bulunan Selge, eski düşmanları Termessos ve Sagalassos'a karşı yürütülen savaşla sınırlı kalmak üzere yardım göndermiş gibi görünmektedir. Paralı askerler olarak ise, Miletos'ta İskender'in isteği üzerine ordusuna katılan üç yüz kişilik birliğin ve Kelainai'da iki aylık kuşatma sonunda Antigonos'a teslim olması gereken Pers garnizonundaki yüz Grek paralı askerinin adı geçer. Ancak her iki birlikteki paralı askerlerin kökenleri ile ilgili bir bilgi yoktur. Dolayısıyla Grek anakarasından gelmiş olmaları da son derece olasıdır.¹

0

9

Yine de, İskender'in Küçük Asia'dan hızla geçip gittiği 334 yılı koşullarının savaşın geri kalanı ve özellikle Diadokhlar Dönemi'nde de sürdüğünü varsaymak yanıltıcı olur. İskender'e sonraki yıllarda gönderilen destek birlikleri içinde, söz gelimi kökenleri belirtilmeyenler arasında, bölgedeki kentlerden toplanmış askerlerin bulunması son derece olasıdır. Asia kentleri, yaklaşık yirmi yıl kadar önce, Mısır Seferi için elinden geldiğince büyük bir ordu toplamaya çalışan, bu amaçla Atina, Sparta, Thebai ve Argos gibi büyük kentlerden de asker isteyen III. Artakserkses'e,

¹ Asia'daki Grek kentlerinin İskender'in egemenliği altındaki yasal konumları hakkındaki tartışmalar için bkz. Tarn, **Alexander the Great II**, 199-232. İskender'in Pers kralına elçi olarak gönderilen Sinopeliler'e yaklaşımı, Korinthos'ta alınan ve Grekler'in Pers ordularında görev almalarını yasaklayan kararın -olması gerektiği gibi- Pers egemenliği altındaki Asia Greklerini bağlamayacak biçimde yorumlandığını gösterir. Arr. **Anab.** III.24.4. Asker katkısı: Arr. **Anab.** I.28.1 (Selge), 19.6 (Miletos), 29.1-3; Kelainai'daki askerler için: Curt. III.1.6-8. Antikçağ'da, Selge'nin bir Sparta yerleşimi olduğu varsayılmaktaydı: Strab. XII.7.3; Steph. Byz. *Ethnica* 560.1.

altı bin kişilik bir yardım göndermişlerdi. İskender'e ve onun ardından Diadokhlar'a da aynı doğrultuda birlik sağlamayı sürdürmüş olmaları beklenebilir.¹

1

Diadokhlar Dönemi'nin değişen koşullarıyla birlikte, Grek piyadelerin Makedon orduları içindeki önemlerinin de arttığı gözlemlenebilir. Buradaki değişimin en belirleyici nedeni, özellikle Asia'daki Diadokhlar'ın Makedon piyadelerine erişimlerinin sınırlı olmasıdır. Buna bağlı olarak, eskiden yalnızca Makedonlular'dan oluşan ana piyade sırasının tersine, Diadokhlar'ın *phalanksı*, artık azınlık konumundaki Makedon piyadeler yanında, Grek paralı askerler ve Makedon donanımı ile savaşmak üzere eğitilmiş birlikler gibi, başka ağır piyade türlerini de içermektedir.¹

1

1

Söz konusu değişime koşut olarak, çeşitli Makedon komutanların da Grekleri kazanmaya yönelik bir takım girişimlerde bulundukları görülür. Peithon'un, Yukarı Satraplıklar'da ayaklanan Grekler'i yok etmek yerine insan gücü kaynağı olarak değerlendirmeyi tasarlaması, ya da en azından bu yönde bir savın ortaya atılmış olması, bunların askerlik değerleriyle ilgili yaklaşımın bir belirtisi olarak değerlendirilebilir. Polyperkhon'un Grek kentlerindeki azınlık yönetimlerine son verme girişimi de, Kassandros'a karşı bunların desteğini kazanmaya çalıştığının bir göstergesidir. Peithon ve Polyperkhon'un tasarıları uygulamaya konamamış ya da beklenen etkiyi yaratamamış olsa da, bunların ardındaki yaklaşım Antigonos ve Ptolemaios tarafından da benimsenmiş gibi görünmektedir. Adı geçen bu iki Diadokh tarafından sürekli işlenen Grek kentlerinin özerkliğini gözetme söylemi, Grek dünyasının desteğini kazanmayı ve böylece yetişmiş nitelikli insan gücünü daha kolay çekebilmeyi amaçlar. Bu bağlamda, Diadokhlar'ın kurduğu ön-devletler (ve daha sonra da Hellenistik Krallıklar), Grek insan gücüne duydukları sürekli

¹ Pers kralına gönderilen askerler: Diod. XVI.44.2-4. Üstelik Atinalılar ve Lakedaimonlular'ın asker göndermekten kaçınmaları nedeniyle, Asialı Grekler'in bu birliği, on bin kişilik Grek paralı asker ordusu içinde çoğunluğu oluşturmaktadır.

¹ Döneme ilişkin yazınsal kaynaklarda, Grekler'e, Grek¹ olduğu doğrudan vurgulanan bağlaşıklık birliklere ve paralı askerlere yapılan göndermeler, İskender döneminin kaynaklarında olduğu gibi seyrek ve düzensizdir. Ancak ikincil görevler üstlendikleri İskender dönemi savaşları ile Diadokhlar'ın ordularında *phalanksın* başlı başına bir parçası olmaları bu anlamda açık bir karşıtlık görünümü yaratır. Bkz. e.g. Arr. **Anab.** III.12.1-2 (Gaugamela); Diod. XIX.27.6-28.1, 29.3 40.3 (Paraitakene ve Gabiene).

gereksinim ve bu kaynağı çekebilmek için harcadıkları çaba yönünden, bir bakıma yerini aldıkları Pers İmparatorluğu ile de benzeşirler.¹

1

Yazınsal kaynaklar ve yazıtlar, Diadokhlar'ın ordularında bulunan Grek subaylara ve askerlere ilişkin dağınık durumda birçok kanıt içermektedir. Bunların doğası, toplam asker sayıları ya da oranları hakkında bir çıkarım yapılmasına olanak tanımaz. Ancak askerlerin en azından kökenleri ya da bazen adları gibi ayrıntıları öğrenmek olanaklıdır. Diadokhlar'ın ordularında görev alan ve adı belirlenebilen Grekler arasında ilk sözü edilmesi gereken, hiç kuşkusuz Kardialı Hieronymos olmalıdır. Büyük olasılıkla Eumenes'in de akrabası olan Hieronymos'un, ileri sürüldüğüne göre bir yüzyıldan fazla süren hayatı boyunca, önce İskender'in ordusunda, daha sonra olasılıkla Perdikkas'ın, ardından Eumenes'in ve sonunda Antigonoslar'ın (Antigonos Monophtalmos, Demetrios ve Antigonos Gonatas) en yakın yardımcıları arasında yer aldığı bilinir. Kendisi de bir Grek olan Eumenes'in soydaş subayları arasında Tenedoslu Phoiniks ve belki Apollonides de sayılabilir. Hayatıyla ilgili görece daha fazla ayrıntı bilinen Hieronymos'un tersine bu subayların başına sonraki yıllarda ne geldiği belirsizdir. Ancak, eğer hayatta kaldıysa, Eumenes'in yakın çevresindeki diğer birçok kişi gibi, onlar da Antigonos'a katılmış olabilirler.¹

1

3

¹ Askerlik geleneğinin Hellenistik Dönem'in Grek kentlerindeki durumu için bkz. Chaniotis, **War in the Hellenistic World**, 21, 23, 29; A. S. Chankowski, “*L'entraînement militaire des éphèbes dans les cités grecques d'Asie Mineure à l'époque hellénistique: nécessité pratique ou tradition atrophée?*”, **Les Cités grecques et la guerre en Asie Mineure à l'époque hellénistique**, 55-76, 2004, b. a. ; J-C Couvenhes, “*Les cités grecques d'Asie Mineure et le mercenariat à l'époque hellénistique*”, **Les Cités grecques et la guerre en Asie Mineure à l'époque hellénistique**, 77-113, 2004, b. a. ; J-C Couvenhes et. al., “*Pratiques et identités culturelles des armées hellénistiques du monde méditerranéen*”, **Hellenistic Warfare 3**, Pessac: Ausonius, 2011, b. a. . Peithon'un tasarısı: Diod. XVIII.7.4. Polyperkhon'un girişimi: XVIII.55.2 ve sonrası. Antigonos ve Ptolemaios'un Grek kentlerinin özgür, garnizonsuz ve özerk olmaları gerektiği yönündeki yaklaşımları için: Diod. XIX.61.3, 62.1-2, 74.1-2, 75.1, 77.2-3, 78.2, XX.37.2, 45.1, 100.5-6, 102.1, 111.2. Yetişmiş insan gücüne duyulan gereksinim ile ilgili olarak bkz. R. S. Bagnall, “The Origins of Ptolemaic Cleruchs”, **The Bulletin of the American Society of Papyrologists**, 19 n. 30.

¹ Eumenes'in kendisi, Mytileneli Laomedon, Giritli donanma komutanı Nearkhos, Kıbrıs Soli'den Stasanor ve Stasandros, doğrudan İskender'in çevresinde bulunan yüksek konumdaki Grekler olarak bu subaylardan ayrı değerlendirilebilirler. Hieronymos: Hornblower, **Hieronymus**, b. a. ; Billows, **Antigonos**, 390-2, no. 51; Heckel, **Prosopography**, s.v. Hieronymus; bkz. *FGrH* 86 F4, 154 F15=[Louk.] **Macr.** XXII. Phoiniks: Diod. XVIII.40.2-3; Plout. **Eum.** VII.1; ayrıca bkz. Diod. XX.19.2, 5; 107.5; Hornblower, **Hieronymus**, 130, n. 105; Billows, **Antigonos**, 424, no. 96, 424-5, no. 97; Heckel, **Prosopography**, s.v. Phoenix [2]. Apollonides: Diod. XVIII.40.5, 8.

Antigonos ve Demetrios'un döneme ilişkin kaynaklardaki ayrıcalıklı konumları, yakın çevrelerinde bulunan Grek kökenli birçok kişinin de tanınmasına olanak verir. Öyle ki, Antigonos ya da Demetrios yanlısı Grek subaylardan adları belirlenebilenlerin sayısı, diğer Diadokhlar'ın hiçbirisi için söz konusu olamayacak ölçüde yüksektir. Eumenes'in yanında savaştıktan sonra Antigonos'a katılanlarda olduğu gibi, Antigonos'un çevresindeki Grekler'den, Kyzikoslu Apollonides ya da Tieionlu Philetairos gibi bazıları da, Ipsos Savaşı sonrası dönemde Seleukos ve Lysimakhos'un yanında yeniden ortaya çıkarlar. Buradaki Apollonides, Orkynia Savaşı sırasında Eumenes'in ordusundan ayrılan ve büyük olasılıkla daha sonra Antigonos'a katılan atlı birliği komutanıyla aynı kişi de olabilir. Tyros'taki garnizona komuta ederken, askerlerinin ayaklanması sonucunda Ptolemaios'a tutsak düşen Olynthoslu Andronikos da, bu yönde doğrudan bir kanıt bulunmasa da, yaşamının geri kalanını Ptolemaios'un çevresindeki *philoï* arasında geçirmiş olabilir.¹

Diğer Diadokhlar'a ilişkin göndermeler, Antigonoslar'ın durumu ile karşılaştırıldığında, daha da seyrek olduğundan, yanlarında bulunan askerlere ve dolayısıyla Greklere ilişkin kanıtlar da aynı ölçüde azdır. Yine de bazı durumlarda, Antigonoslar'a odaklanan yazınsal kaynaklardan bile bilgi edinmek olasıdır. Söz gelimi, Ptolemaios'un iki paralı asker komutanının adı, anlamlı bir biçimde Antigonoslar'a karşı savaşmaları bağlamında da olsa, kendilerine yer bulmayı başarırlar. Bunlardan Atinalı Myrmidon, Ptolemaios adına Karia satrabı Asandros'a yardım etmekle görevlendirilmiştir, Miletoslu Aristagoras ise Demetrios'un ünlü Rodos kuşatması sırasında, Ptolemaios tarafından kente gönderilen yardım birliğinin komutanıdır. Kyzikoslu Apollonides'in adı da, Ipsos Savaşı'na kadar Demetrios'un yakın çevresinde bulunmuş olması ve Seleukos'un tarafına geçtikten sonra eski kralını teslim olmaya çağırmak üzere gönderilmesi bağlamında anılır. Diğer yandan, Pers Körfezi'ndeki Feylaka Adası'nda bulunan ve dördüncü yüzyılın sonu ya da üçüncü yüzyılın başına tarihlenen bir yazıt da, o dönemde Ikaros olarak adlandırılan ve Seleukos'un egemenliği altında bulunması gereken adada görev yapan askerlerin

¹ Antigonos ve Demetrios'un çevresindeki *philoï* ve yardımcılarından belirlenebilenlerin tamamını kapsayan ayrıntılı bir ad sözlüğü için bkz. Billows, **Antigonos**, app. III, 361-452. Andronikos: ibid. no. 9; Heckel, **Prosopography**, s.v. Andronicus [2]; Apollonides: Billows, **Antigonos**, app. III, no. 12; Heckel, **Prosopography**, s.v. Apollonides [2]; Philetairos: Billows, **Antigonos**, app. III, no. 91.

(*stratiotai*) komutanı, olasılıkla Atina kökenli bir subay olan Soteles'in adının öğrenilmesini sağlar.¹

1

5

Subay adlarını içeren kanıtlar görece daha fazla ve daha ayrıntılı olsa da, birliklere ilişkin veriler de aydınlatıcı olabilmektedir. Bazen dolaylı nitelikte olan, çoğunlukla sayısal bilgi içermeyen ya da içerdiği sayısal bilgiler yönünden yararsız olan bu veriler, hiç değilse insan gücünün kaynağı ve askerlerin hangi koşullar altında orduya alındıkları konusunda çıkarım yapmaya olanak tanıyabilir. Örneğin, Paraitakene sonrasına ilişkin belirsiz bir anıştırma dışında, Eumenes'in ordusunda Grek bulunduğunu gösteren doğrudan bir gönderme yoktur. Ancak, Syria'da bir önceki yıl topladığı paralı askerler arasında önemli sayıda Grek askerinin de bulunduğu kesin gibidir. Ne de olsa, asker toplanan bölgelerden bazıları, Grek insan gücüne erişim olanağı bulunabilecek yerlerdi ve önerilen yüksek ücret dolayısıyla ana karadaki kentlerden gelenler de olmuştu. Ayrıca, Yukarı Satraplıklar'da hazır bulunduğu satraplık birlikleri arasında Peukestes'in getirdiği altı yüz Grek ve Thrake atlısı vardı. Dolayısıyla, doğrudan bir göndermenin yokluğuna karşın, söz konusu kanıtlara dayanılarak Eumenes'in ordusunda Grek kökenli önemli oranda asker ve belki de çok daha yüksek oranda kurmay bulunduğu ileri sürülebilir. Karşısında savaşan Antigonos'un piyadeleri de büyük oranda Küçük Asia'dan getirdiği birliklerden oluştuğuna göre, bu yargı her iki orduyu da kapsayacak biçimde genişletilebilir.¹

1

6

¹ Ptolemaios'un askerleri:¹ Diod. XIX.62.4 (Myrmidôn); XX.94.3-5, 88.9 (Athenagoras); Ptolemaios'un bir başka Atinalı subayı da, 287 yılında kente saldıran Demetrios'a karşı yurttaşlarına yardım eden Andros'taki garnizonun komutanı Sphettoslu Kallias'tır: SEG XXVIII 60; Michel M. Austin, **The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest: A Selection of Ancient Sources in Translation**, Cambridge Cambridge University Press, 1981, no. 44. Seleukos'un askerleri: Plout. **Demetr.** L.2; karş. Billows, **Antigonos**, app. III, no. 12 (Apollonides); SEG XXXV 1477 (Soteles).

¹ Paraitakene ile ilgili anıştırma, ordudaki Grekler'in, savaşta hayatını kaybeden Keteos adında bir Hint soylusunun cenaze töreni sırasında uygulanan *sati* geleneğini nasıl karşıladıklarına değinmektedir: Diod. XIX.34.6; bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 173-87. Syria'da toplanan askerler: Diod. XVIII.61.4-5; Peukestes'in atlıları: XIX.14.5; Antigonos'un piyadeleri ile ilgili olarak: XVIII.73.1, XIX.27.1, 40.1; ayrıca bkz. T. Boiy, "Royal and Satrapal Armies in Babylonia during the Second Diadoch War: The *Chronicle of the Successors* on the Events during the Seventh Year of Philip Arrhidaeus (=317-316 B.C.)", **JHS**, 130, 2010, 8, 10-1. Paraitakene'de *symmakhoi* olarak anılan atlıları ve paralı askerleri: Diod. XIX.29.2-4; Billows, **Antigonos**, app. II, 355-6. Antigonos, 312-1 yılının kışında Nabataialılar'a karşı, sonunda başarısız olan iki görev gücü gönderdi. İlki Athenaios adında bir subayının ikincisi ise oğlu Demetrios'un komutası altında

Demek ki, adlarına doğrudan bir vurgu yapılmasa bile, Grekler'in paralı askerler arasında ya da genel anlamda *phalanks* içinde yer alabileceğini akılda tutmak sürekli bir zorunluluktur. Aynı olasılık, bu dönemde Polyperkhon ve Kassandros'un daha sonra da Antigonos'a bağlı Ptolemaios ve Demetrios'un komutası altında Grek anakarasında savaşan ordular için çok daha güçlü bir biçimde ortaya çıkar. Ancak burada öncelikli olarak bakılması gereken, adı doğal olarak daha sık anılan bağlaşıklık birliklerdir. Grek dünyasının parçalı yapısı ile özellikle komşu kentler ve bölgeler arasındaki köklü düşmanlıklar, bunların önemli bir bölümünü Makedonia yanlısı tavır takınmaya ya da Diadokhlar arasındaki savaşlarda taraf olmaya yönlendirmişti. Dolayısıyla Philippos ve İskender zamanında olduğu gibi, Diadokhlar döneminde de Makedonialı komutanların Grek anakarasında yürüttüğü her bir girişimde ordularında bulunan Grek bağlaşıklardan söz edildiğini görmek olasıdır. Grek bakış açısından "Hellenik Savaş (Ελληνικός πόλεμος)" olarak anılan Lamia Savaşı sırasında bile, Makedonia'ya bağlı kalmayı seçen, dolayısıyla Antipatros'un yanında savaşan Grek kentler vardı. Polyperkhon'un 317 yılında Attika'ya getirdiği ve sonra Megalopolis kuşatması için Peloponnesos'a geçirdiği ordusunda da bağlaşıklar olarak tanımlanan dört bin asker gücünde ayrı bir birlik bulunuyordu. Antigonos'un yeğeni Ptolemaios da, 312 yılında Kassandros'a karşı savaşmak üzere Grek anakarasına çıktıktan sonra yanında getirdiği beş bin piyade ve beş yüz atlıdan oluşan asker sayılarını, Boiotialılar'dan aldığı iki bin iki yüz piyade ve bin üç yüz atlı ile önemli oranda büyüttü. Son olarak Demetrios'un Ipsos Savaşı'ndan hemen önce Thessalia'da bir araya getirdiği ordusunda, Grek anakarasındaki kentlerden gelen yirmi beş bin piyade bulunuyordu. Toplam büyüklüğü elli altı bin olan piyade gücü içinde Grekler'in katkısı, paralı askerler ile

gerçekleşen bu iki girişime ilişkin anlatımda, her iki görev gücü de ilginç bir biçimde Grekler olarak anılır. Eğer Grek adı, türe özgü olarak kullanılmamışsa, Eumenes'in örneğinde olduğu gibi, belki burada da söz konusu anıştırmalar gönderilen birlikler arasında ve dolayısıyla Antigonos'un ordusunda çok sayıda Grek asker ve kurmay bulunduğu yönünde bir başka kanıt olarak yorumlanabilir. Karş. Diod. XIX.95.4, 97.1. Ayrıca, Hieronymos'u kaynak alan Diodoros'un, *ksenoi* sözcüğünü özellikle Grek paralı askerler için kullanması da göz önüne alınarak, her iki orduda piyade anlamında toplam on beş binden fazla Grek paralı asker bulunduğu çıkarımına ulaşılabilir: bkz. Diod. XIX.27.6, 29.3-4 (*ksenoi-mistophoroi*), 40.3, 46.5; karşı. Griffith, **Mercenaries**, 42; Billows, **Antigonos**, app. II, 356. Kuşkusuz, Antigonos'un bu aşamadaki Grek askerleri, Eumenes'in ordusundan gelenleri de içeriyor olmalıdır.

diğer hafif silahlı piyadeler arasında bulunabilecek olanlarla birlikte yarıdan fazla olmalıydı.¹

1

7

Yazınsal eserlerde gelişigüzel ortaya çıkan bazı göndermeler ve özellikle yazıtların sağladığı kanıtlar, bu askerlerden bazılarının kökenleri hakkında bilgi verebilir. Her zaman daha fazla kanıt üreten ve Diadokhlar, dolayısıyla da kaynaklar tarafından daha çok önemsenen Atina, bu tür bilgilerde de daha ayrıcalıklı bir konumdadır. Söz gelimi, Ptolemaios'un Kyrene *strategosu* Ophellas'ın 309 yılında giriştiği Libya seferi için topladığı askerlerin arasında, Atinalılar'ın varlığı özellikle vurgulanır. Grek dünyasındaki zorlu koşullara bağlı olarak diğer Grek kentlerinden de katılanlar olmuşsa da, bunların hangi kentler olduğu belirsizdir. Ayrıca toplanan asker sayısı ve Atinalılar'ın toplam içindeki katkıları ile ilgili bir bilgi de yoktur. İlk bakışta, Atinalılar'ın özellikle anılması, çoğunluğun onlardan oluştuğu ya da en azından herhangi bir kentten daha fazla asker sağladıkları yönünde bir izlenim yaratır. Ancak gerçek neden, Ophellas'ın kentle olan iyi ilişkileri ve daha önemlisi Atinalı ünlü komutan Miltiades'in soyundan gelen Eurydike ile evliliği de olabilir.¹

Atinalılar'a ilişkin diğer kanıtlar, Antigonoslar'ın donanma ve ordularında görev alan denizci ve askerler hakkındadır. Yazınsal kaynaklarda, yalnızca Salamis Deniz Savaşı'nda (306), Demetrios'un sol kanada yerleştirdiği dört sıra kürekli otuz Atina gemisi ile ilgili bir gönderme bulunabilir. Bir önceki yıl Demetrios'un yardımıyla Kassandros'un egemenliğinden kurtulan Atinalılar, kuşkusuz burada onun bağlaşıkları olarak savaşıyor olmalıdır. Dört Yıl Savaşı sonrasına tarihlenen bir

¹ Lamia Savaşı'nın Makedon¹yanlısı kaynaklarda bu adla anılması, Antipatros'un Lamia kentinde bir süre kuşatma altına kalmasıyla ilgilidir: Chaniotis, **War in the Hellenistic World**, 172; *IG II²* 448, satır 43-5; 505, satır 17; *FGrH* 239 B, bölüm 9; N. G. Ashton, "The Lamian War: *stat magni nominis umbra*", **The Journal of Hellenic Studies**; Walsh 2011. Savaşta Makedonia'nın tarafını tutan Grek kentleri için bkz. Diod. XVIII.11.1-2. Polyperkhon'un ordusundaki bağlaşıklar: Diod. XVIII.68.3, 70.4. Ptolemaios: XIX.77.4. Demetrios'un bağlaşıklar ve olasılıkla paralı askerleri de içeren kalabalık Grek birlikleri: Diod. XX.110.4. Özellikle bağlaşıklar olarak Kassandros'a karşı bir araya gelen Grekler'in, yirmi yıl önce Antipatros'a karşı kurulan birliği anımsatması ve Demetrios'un önderliğinde "Grekler" olarak Makedon-Grek ayrımı üzerinden tanımlanmaları da son derece olağandı; karşı. Diod. XX.106.1.

¹ Yola çıktığı anda Ophellas'ın yanında on binden fazla piyade ve altı yüz atlıya ek olarak savaş arabaları ve görünüşe göre askerlerin ailelerini de içeren büyükçe bir eşlikçi kitlesi vardı. Ancak bunların ne kadarının doğrudan Grek dünyasından geldiğini belirlemenin bir yolu yoktur. Ophellas'ın ölümünden sonra Agatokhles'e katılmak durumunda kalan bu ordunun ve içerdiği insan gücünün bütünüyle batı Grekleri arasına taşındığı açıktır. Diod. XX.40.1 ve sonrası; karşı. Iust. XXII.7.4; Plout. **Demetr.** XIV.1.

yazıtta sözü edilen, Demetrios'a katılmak üzere gönüllü olmuş bir *epilektoi* birliği de aynı bağlamda değerlendirilebilir. Demetrios'un ünlü deniz savaşına ya da Grek kentlerini özgürleştirme girişimine katılanlar dışında, Antigonoslar'ın ana ordusunda paralı asker olarak bulunan Atinalılar da vardı. Bunların sayıları da elbette belirsizdir ancak Lysimakhos'un arkadaşı, Atinalı ünlü komedi şairi Philippides'i onurlandıran bir yazıt, yaklaşık bir kestirime olanak tanır. Buna göre Ipsos Savaşı'nda ölen yurttaşlarının cenazesini kendi cebinden karşılayan Philippides, tutsakların salıverilmesini ve isteyenlerin Lysimakhos'un ordusuna alınmasını sağlamış üstelik ayrılmak isteyenlere de temel gereksinimleri ve yolculukları için yardımda bulunmuştu. Görüleceği gibi, burada eşit büyüklükte olması gerekmeyen üç ayrı küme vardı ve bunlar arasında ülkesine geri dönmeyi seçenlerin sayısı üç yüzden fazlaydı. Öyleyse, ölenler ve Lysimakhos'a katılanlarla birlikte, Ipsos'ta Antigonos'un ordusunda savaşmış toplam Atinalı sayısının bini bulması beklenebilir.¹

1

9

Atinalılar'a ilişkin kanıtlar, diğer kentlerle karşılaştırıldığında daha fazla ve çeşitli olsa da, ortaya konulan görünüm Grek dünyasının geneli için geçerlidir. Bu görünümün birinci yönü, paralı askerliği seçenlerin sayısının oldukça yüksek olmasıdır. Dördüncü yüzyıl boyunca ve özellikle yüzyılın son çeyreğinde karşı karşıya kalınan sorunlar Atina'da olduğu gibi diğer kentlerde de önemli toplumsal sorunlara yol açmıştı. Özellikle Lamia Savaşı'nın başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Antipatros'un dayattığı yurttaşlık hakları ile ilgili düzenlemeler, çok sayıda Atinalı'yı geleceğini ülke dışında aramak zorunda bırakmış olabilir. Ophellas'ın asker toplama deneyiminin de gösterdiği gibi, bu yönde bir girişim için hazır bekleyenlerin sayısı oldukça fazla gibi görünmektedir. Aynı koşullar, belki daha ağır bir biçimde, diğer birçok kent için de geçerliydi. Dolayısıyla yurttaşlar arasında

¹ Salamis: Diod. XX.50.3. Gönüllü *epilektoi*: ISE I no. 7. Philippides'in onurlandırılması: IG ii² 657; Austin, **A Selection of Ancient Sources in Translation**, no. 43; Derow-Bagnal 2004, no.13; ayrıca bkz. C. Habicht, **Athens from Alexander to Anthony**, Harvard University Press, 1997, 78-81. (Aynı yazıttan anlaşıldığına göre, Antigonos tarafından Küçük Asia'da bir yerlerde gözetilme tutulan ve yine Philippides'in çabalarıyla serbest kalan başka Atinalılar da vardı. Ne var ki bunların Antigonoslarla ne tür sorunları olduğu belirsizdir. Benzer durumlar için bkz. Diod. XIX.16.1-2; XX.107.4, karş. 99.3)

paralı askerliğin yaygınlaşması birçok Grek kentinde gözlemlenebilen bir eğilim olsa gerektir.¹

2

0

Görünümün ikinci yönü de Atinalılar'ın bağlaşıklar ya da paralı asker olarak daha çok Antigonoslar'ın yanında savaşırken ortaya çıkmalarıdır. Bunun için getirilebilecek açıklamalardan ilki, Atinalılar'ın gözünde, onları Kassandros'un egemenliğinden kurtaran Demetrios'un ve babası Antigonos'un çok saygın bir yerinin olmasıdır. Yalnız Atina ile değil, genel olarak bütün Grek kentleriyle iyi ilişkiler geliştirmeyi önemseyen Antigonos'un, diğer kentlerden de benzer yönde destek aldığı bilinir. Daha Eumenes'e karşı savaştığı sırada ordusunda bulunan atlılardan, bağlaşıklar olarak nitelenen beş yüzü Grek kökenli olmalıdır. Yazınsal kaynakların daha çok Antigonoslar'a ve onların çevresine yoğunlaşması, bu yönde bir yanılsama yaratıyor olabilir, ancak çeşitli dönemlere ilişkin ordu sayıları, çok sayıda Grek askerinin bağlaşıklar ya da paralı askerler olarak bunların içinde bulunmasına olanak verecek ölçüde yüksektir. Antigonos'un Küçük Asia'daki egemen konumu ve Grek anakarasına yakınlığı, gereksinim duyduğu insan gücü kaynaklarına doğrudan erişebilmesini, parasal olanakları da dilediğince paralı asker toplamasını sağlamış olmalıdır.¹

2

1

Rodoslu bazı paralı askerlerin de, Demetrios'un ünlü kuşatması sırasında kentlerine gönderilen beş yüz askerden oluşan yardım birliği içinde anılmaları bağlamında, Ptolemaios'un ordusunda görev yaptıkları anlaşılmaktadır. Yukarıda adı geçen Miletoslu Athenagoras da bu askerlerin komutanı olduğuna göre, söz konusu birlik, çeşitli Grek kentlerinden gelen askerlerin oluşturduğu karma yapıda bir küme olmalıdır. Ptolemaios'un ordusuna ilişkin verilerin son derece kısıtlı oluşu, başka kanıtlar getirmeye olanak tanımasa da, üçüncü yüzyıldan kalma papirüs yazmaları bu yaklaşımı destekleyen bir görünüm sunar. Bunlardan elde edilen veriler, Ptolemaioslar'ın asker yerleşimcileri (*klerukhoi*) arasında, Grek dünyasının hemen

¹ Antipatros'un Atina ile ilgili düzenlemeleri: Diod. XVIII.18.4-5; Plout. **Phok.** XXVII.3, XXVIII.4.

¹ Atinalılar'ın Antigonos ve Demetrios'a verdikleri tanrısal onurlar için bkz. Diod XX.46.2-4; Demetrios için okunan bir ilahi: Douris *FGrH* 76 F 13; Athen. VI 253 D-F; karşı. Austin, **A Selection of Ancient Sources in Translation**, no. 35. Antigonoslar'ın ordu ve donanmalarında yer alan Greklerle ilgili olarak bkz. Billows, **Antigonos**, app. II, 355-60; karşı. Griffith, **Mercenaries**, 44. Bağlaşıklar atlıları ve *Tarentinoi*: Diod. XIX. 29.2-5 karşı. 27.1, 39.2. Ordu sayıları: Diod. XVIII.50.3, XX.73.2; Plout. **Demetr.** XXVIII.3.

her yerinden (ve ayrıca başka yerlerden) gelenler olduğunu göstermektedir. Toplum içinde ayrıcalıklı bir konumda bulunan ve kapalı bir kesim oluşturan bu yerleşimcilerin kökensel dağılımı, aradan bir yüzyıl kadar zaman geçmiş olmasına karşın, halen Ptolemaios'un (Soter) ordusundaki görünümü yansıtıyor olmalıdır.¹

C. Thrakeliler ve Makedonia'ya Komşu Diğer Toplamlar

Thrakeliler ve genel olarak onlarla aynı başlık altında değerlendirilebilecek konumdaki diğer toplamlar da, Makedonia için önemli bir bağlaşıklık birlik ya da paralı asker kaynağıydı. Özellikle Thrake atlıları, nitelikleri ve katkıları açısından Thessialılar ile karşılaştırılabilir düzeyde olmasalar da, en azından sayısal anlamda ilk göze çarpan yardımcı birlikler arasındaydı. İskender'in Hellespontos'u geçen ordusunda, *prodromoi* olarak tanımlanan Thrakeli hafif atlıların sayısı Paionialılar ile birlikte toplam dokuz yüzdü ve daha sonra gönderilen, bazen çok büyük boyutlardaki destek birlikleri ile bu sayı sürekli artmış olmalıydı. Bunlardan Memphis'te, 331 yılında Babil'den ayrıldıktan sonra ve 326'da Hydaspes'in kıyısında İskender'e katıldığı bilinenlerin sayısı sırasıyla beşyüz, altıyüz ve beş bin kadardı. Thrake piyadesinin sayısal büyüklüğüne ilişkin kanıtlar görece daha azdır. Hellespontos'ta adı geçen Odrysialılar'ın sayısı, birlikte anıldıkları Triballoi ve Illyrialılar ile birlikte toplam yedi bin olarak verilir. Miletos kuşatması sırasında Lade Adası'na çıkarılan dört bin kişilik paralı asker birliğinin de çoğunluğunu Thrakeliler oluşturmuş gibidir. Ancak her iki durumda da, sayısal dağılımı tam olarak belirlemenin bir olanağı yoktur. İskender ve ordusu Babil'den ayrıldıktan sonra katılan destek birlikleri

¹ Ptolemaios'un Rodoslu askêrleri ve Athenagoras: Diod. XXX.88.9, 94.3. *Klerukhoi* ile ilgili olarak: F. Uebel, **Die Kleruchen Ägyptens unter den ersten sechs Ptolemäern**, Akademie-Verlag, Berlin, 1968, 3; R. S. Bagnall, "The Origins of Ptolemaic Cleruchs", **The Bulletin of the American Society of Papyrologists**, 10-3, 16. Seleukos'un, doğrudan ya da Lysimakhos aracılığıyla dolaylı olarak Antigonos'tan aldığı *katoikiai* adı verilen asker yerleşimleri de, Ptolemaios'un *klerukhlari* benzer özellikler taşıyor olmalıydı. Her iki kurum, söz konusu krallıkların orduları için en önemli insan gücü kaynağını oluşturmaktaydı. Launey, **Resherches I**, 675; Getzel M. Cohen, **The Seleucid Colonies: Studies in Founding, Administration, and Organization**, Wiesbaden, Steiner, 1978; R. L. Fox, "The First Hellenistic Man" **Creating A Hellenistic World**, (eds. A. Erskine & L. Llewellyn-Jones), Classical Press of Wales, Swansea, 1-30, 2011, 8.

içindeki üç bin beş yüz Tralli ile birlikte, Thrakeli piyade sayısı, verilebilecek bütün kayıplara karşın, yedi bine ulaşmış olmalıdır.¹

2

3

Thessalialılar ya da diğer Grekler'den farklı olarak, Thrakeli askerlere savaşın herhangi bir aşamasında ülkelerine dönmeleri için izin verildiğini gösteren bir bilgi yoktur. Thrakeliler ve elbette diğer komşu toplumlar, Korinthos Birliği'nin üyeleri değildi. Dolayısıyla Persler'e karşı zafer kazanılması ya da Dareios'un ölümü, Makedon ordusunda bulunma gerekçelerini ortadan kaldırmıyordu. Thrakeli beyler ya da ileri gelenler gibi, askerlerin de orduya alınmalarının amacı ülkelerinden uzaklaştırılmalarını sağlamak ve geride kalan yöneticilerin bağlılığını güvence altına almaktı. Media, Parthia ve Hindistan'da satraplık orduları içinde görevlendirilerek Asia'da kalmalarının sağlanması da büyük olasılıkla bu amaçla bağlantılıydı.¹

Diadokhlar'ın ordularında yer alan Thrakeliler'e ilişkin doğrudan kanıtlar, Asia'daki erken dönem savaşları bağlamında ortaya çıkan birkaç göndermeyle sınırlıdır. Üstelik bu veriler de, ilginç bir biçimde hep atlılarla ilgili gibi görünmektedir. Söz gelimi, Krateros'un Asia'ya döndükten sonraki daha ilk savaşında yaralanıp atından düşmesine yol açan, Eumenes'in ordusunda görev alan Thrakeli bir askerdir. Sevilen bir Makedon komutanın ölümüyle ilgili sorumluluğu üçüncü bir tarafa yıkmak için uydurulmuş bir ayrıntı değilse, bu bilgi Eumenes'in atlıları arasında bir Thrakeli birliği bulunabileceğini gösterir ve Eumenes'in bunları edinebileceği en olası kaynak da krallık ordusudur. Bir diğer gönderme, Peukestas'ın birlikleri arasında Eumenes'e katılan ve Greklerle birlikte sayıları altı yüz olarak verilen Thrakeli atlılarla ilgilidir. Görünüşe göre bunlar, Paraitakene'de ordunun sol kanadında yer alan ve bu bağlamda Yukarı Satraplıklar'daki yerleşimlerden geldiği

¹ Hellespontos: Diod. XVII.17.4. Thrakeli ve Paionialılar'ın *prodromoi* olarak tanımlanması ile ilgili olarak: Sekunda, "The Macedonian Army", 454. Miletos Arr. **Anab.** I.18.5. Memphis: Arr. **Anab.** III.5.1. Babil: Curt. V.1.41; Diod. XVII.65.1. Hydaspes: Curt. IX.3.21; karş. Diod. XVII.95.4. Thrakeliler'e, savaş boyunca üstlendikleri görevler bağlamında yapılan diğer göndermeler için bkz. Arr. **Anab.** I.26.1, 28.4, II.5.1, 9.3, III.12.4, 19.7, V.20.7, VI.15.2; Iust. XI.9.4.

¹ Front. II.11.3; karş. Iust. XF.5.1-3. İskender'e eşlik ettiği ve Hindistan dönüşü öldürüldüğü bilinen Odrysia beyi Sitalkes dışında, Frontinus ve Iustinus'un sözünü ettiği ileri gelenlerin kim oldukları belirsizdir. Ancak bunlardan sağ kalanların da askerlerle birlikte Asia'da bir yerlerde ya da krallık ordusu içinde kaldıkları varsayılabilir. Thrakeli askerlerin de rehine olarak değerlendirilmesi: Bosworth, **Conquest and Empire**, 323. Sitalkes için bkz. Arr. **Anab.** I.28.4, II.5.1, 9.3, III.12.4, 26.3-4, VI.27.4; karş. Curt. X.1.1. Ayrıca Heckel, **Prosopography**, s.v. Sitalces. Thrakeli garnizonlar: Arr. **Anab.** VI.15.2; karş. Berve, **Alexanderreich I**, 134; Heckel, **The Marshals**, 361.

vurgulanan beş yüz Thrakeli ile aynı atlılardı. Dolayısıyla, Media ve Parthia'nın satraplık ordularında bırakılan Thrakelilerle ilişkilendirilmeleri olasıdır. Aynı savaşta, Antigonos'un hem sağ, hem de sol kanadındaki atlıları arasında da sayıları sırasıyla sekiz yüz ve bin olarak verilen Thrake kökenli iki birlik bulunuyordu. Sağ kanattakilerin, Eumenes'in Thrakelileri gibi, Yukarı Satraplıklar'daki yerleşimlerden geldiği kesindir. Ancak diğer kanattakilere ilişkin benzer yönde bir bilgi yoktur.¹

Antigonos'un, Gabiene sonrası Yukarı Satraplıklar'da yaptığı düzenlemeler bağlamında, Thrakeliler'e ilişkin son bir göndermeden daha söz edilebilir. Ancak burada yapılan gönderme, gerçek bir olguya değil, Antigonos'un, bağlılığından kuşkulandığı Peithon'a aldatici bir güven duygusu vermek için yaydığı sözde tasarılarına ilişkindir. Söz konusu tasarılar, Peithon'un *strategos* olarak bölgede kalmasını ve kendisine dört bin Makedon piyadesi ve bin Thrakeli atlıdan oluşan bir ordu verilmesini öngörmekteydi. Değerli Makedon piyadeleriyle aynı bağlam içinde anılmaları, Thrakeliler için bir tür önem göstergesi olarak yorumlanacak olursa, daha sonra Hippostratos'a verilen birlikler içinde yer almadıkları da varsayılabilir. Ancak bu yönde öne sürülebilecek başka kanıt yoktur. Hippostratos, Peithon'un öldürülmesinden sonra ona söz verilen göreve atanan kişiydi ve bu kapsamda aldığı ordu, üç bin beş yüz paralı asker ve belki benzer nitelikte bir de atlı birliğiyle

¹ Eumenes'in atlıları arasındaki Thrakeliler: Plout. **Eum.** VII.3; karş. Arr. *FGrH* 156.9.27, Krateros'u öldürenlerin Paphlagonialı olduğu bilgisini vermektedir. Yazınsal kaynaklar, kötü eylemlerin sorumluluğunu genellikle Thrakeliler'e yükleme eğilimindedir. Söz gelimi, Thebai düştükten sonra ünlü komutan Theagenes'in kızkardeşi Timokleia'nın evine saldırılması ya da III. Philippos Arrhidaios ve eşi Adeia Eurydike'nin, Olympias'ın isteğiyle öldürülmesi, sorumluluğu yerinde ya da yersiz olarak Thrakelilere yüklenmiş olabilecek bazı kötü eylemler arasında sayılabilir: bkz. Timokleia için: Plout. **Aleks.** XII.1-4; Plout. **Mulier.** virt. 24; Polyain. VIII.40; III. Philippos için: Diod. XIX.11.5. Krateros'un ölümü, yasal koşullar altında gerçekleşmiş olsa da, Makedonlular arasında Eumenes'e karşı duyulan nefretin başlıca gerekçelerinden biriydi. Dolayısıyla, aynı Thrakeli günah keçisi imgesi, bu kez de Eumenes'in adını temize çıkarmak amacıyla eklenmiş olabilir. Eumenes'in subaylarından Gorgias adında birinin, atından düşen Krateros'u tanınması ve öldüğü sırada yanında bulunması ya da Ariston adında başka bir subayının yıllar sonra Krateros'un küllerini eşi Phila'ya ulaştırması gibi ayrıntılar da aynı etkiyi uyandırmak için, büyük olasılıkla Hieronymos tarafından, özellikle vurgulanmış gibi görünmektedir: bkz. Plout. **Eum.** VII.4; Diod. XIX.59.3; karş. Diod. XVIII.30.5. Peukestas'ın atlıları ve daha sonra Paraitakene'de her iki orduda ortaya çıkan Thrake atlıları: Diod. XIX.14.5, 27.5, 29.2, 4. Krallık ordusunda bulunan Thrakeli atlıların tamamı, Philippos adında bir satrapın komutası altında Hindistan'da bırakılmıştı. Bunların yeniden krallık ordusuna katıldıklarını gösteren bir kanıt bulunmasa da, Philippos'un ayaklanan paralı askerler tarafından öldürülmesi bir gerekçe sağlamış olabilir. Aslında, onun yerine getirilen Eudamos'un daha sonra Eumenes'in ordusuna getirdiği atlılar arasında Thrakelilere yönelik bir göndermenin bulunmayışı da dolaylı bir kanıttır. Satrap Philippos'un ordusu, ölümü ve Eudamos: Arr. **Anab.** VI.12.5, 27.2; Curt. X.1.20; Diod. XIX.14.8. Antigonos'un Thrakeli atlılarının kökeni konusunda, Bithynialı olduklarına ilişkin bir görüş için: bkz. Griffith, **Mercenaries**, 49.

sınırlıydı. Metin eksik olduğu için burada gerçekten bir atlı birliğinden söz edilip edilmediği konusu tartışmaya açıktır. Eğer bir atlı birliği varsa bile, bunların da daha önce aynı görev için adı geçen Thrakeliler olup olmadıkları kesin değildir. Başka bir deyişle bu son gönderme, Antigonos'un ordusundaki Thrakeliler'e bundan sonra ne olduğuyla ilgili bir çıkarıma olanak veremeyecek ölçüde belirsiz ve eksiktir.¹

Doğrudan bir gönderme bulunmasa da, aynı dönemde Avrupa'daki ordular içindeki Thrakeli birliklerin sayıları kuşkusuz daha da fazla olmalıydı. Özellikle parasal olanakları sınırlı olan Lysimakhos için, öncelikle satraplığının insan gücü kaynaklarını kullanmak yalnız akıllıca bir seçim değil, aynı zamanda kaçınılmaz bir zorunluluktur. Ne var ki, Lysimakhos'un asker sayısına ilişkin bilgilerin son derece sınırlı olması ve genel anlamda Avrupa'daki orduların bileşimlerinin belirsizliği, bu yönde kesin kanıtların bulunmasına olanak tanımaz. Aslında, Thrake'yi ilk kez Makedon egemenlik alanı içine alan II. Philippos'un bile, bu bölgede asker topladığını gösteren herhangi bir kanıt yoktur. Sürekli ortaya çıkan güvenlik sorunları, Thrake'nin insan gücü kaynaklarının kullanılmasında sık sık zorluk yaşandığı izlenimi de verebilir. Ancak bölgenin parçalı toplumsal yapısı içinde, Makedonlular'a karşı savaşanlar kadar işbirliği yapmaya hazır olanlar da bulunuyor olmalıydı. Öyle ki, Makedon *strategos* Memnon'un kışkırtmasıyla başlayan ayaklanmadan hemen önce ve sonra Asia'ya gönderilen iki ayrı destek birliği içinde de yer almışlardı. Diğer yandan, Memnon'un ardılı Zopyrion komutasında Getai seferine çıkan ordudaki otuz bin askerin çoğunluğunu da, büyük olasılıkla Thrakeli bağlaşıklar oluşturuyordu. Öyleyse, uzun egemenlik dönemi boyunca, yerel krallar ya da beylerle bir yandan savaşan bir yandan da bağlaşıklık ilişkileri kuran Lysimakhos da, Thrakenin insan gücü kaynaklarından benzer yoğunlukta yararlanabilmiş olmalıdır.¹

2

7

¹ Polyain. IV.6.14; karşı. Diod. XIX.46.1-4; Griffith, **Mercenaries**, 51.

¹ Griffith, **Mercenaries**, 54. Makedonlular'ın egemenliği altındaki Thrake'de ortaya çıkan sorunlar: Arr. **Anab.** I.1.6; Diod. XVII.8.1, 62.4-6; Curt. X.1.43-5. Ayaklanma öncesinde gönderilen ve daha sonra, görüşüne göre Memnon'un kendisi tarafından getirilen destek birlikleri: Diod. XVII.65.1; Curt. IX.3.21. Zopyrion ve ordusu: Curt. X.1.44-5; Iust. II.3.4, XII.1.4, 2.16-7; Bosworth, **Conquest and Empire**, 206; Marek Jan Olbrycht, "First Iranian Military Units in the Army of Alexander the Great", **Anabasis** 2 67-84, 2011, 69, n. 11, ayrıca bkz. "Iranians in the Diadochi period", **After Alexander: The Time of the Diadochi (323-281 BC)** (eds. Victor Alonso Troncoso and Edward M. Anson), Oxbow Books, Oxford and Oakville, 2013, pp. 159-82. Zopyrion'un girişiminin başarısız olmasının

Makedonia ordularına asker sağlayan bir diğer komşu toplum da Paionialıydı. Bunların içinde, özellikle Agrianlar oldukça önemli bir konumdaydı ve daha İskender'in Illyria seferi sırasında ve hemen ardından Thebai kuşatmasında önemli görevler üstlenmişlerdi. Adları sürekli olarak okçularla birlikte anıldığı için, birlik büyüklüğü ile ilgili sayılar her zaman bu iki bölüğü kapsayacak şekilde verilmektedir. Buna göre, Illyrialılar'a karşı savaşta görev alan bileşik birlikteki askerlerin sayısı iki bindi. Hellespontos'ta ise bu sayının yalnızca yarısı hazır bulunuyordu. Hindistan'daki savaşlar sırasında ortaya çıkan veriler, bağımsız sayılarının bine kadar yükselmiş olabileceğini gösterir. Bilinen destek birlikleri içinde Agrianlar'a yapılan bir gönderme yoktur. Ancak sayılarında görülen artış, bu yönde bir açıklamanın benimsenmesini gerektirir.¹

2

Paionia hafif atlıları, Thrakeliler ile birlikte dokuz yüz kişilik *prodromoi* birliğini oluşturuyordu ve Ariston adında büyük olasılıkla krallık ailesinin üyesi olan bir soylunun komutası altındaydı. Granikos, Issos ve Gaugamela savaşlarında üstlendikleri görevler dışında bunlara ilişkin başka bir gönderme bulunmadığından sonraki yıllarda Ariston'a ve atlılarına ne olduğu da belirsizdir. Kırk kişilik bölümüne Areia'da garnizon görevi verilen ve genellikle Perslerden kurulduğu varsayılan yeni bir atlı ciritçi birliğinin (*hippakontistai*), aslında Paionialılar gibi eski hafif atlılardan oluşması da eşit derecede olası görülmektedir. Her ne olursa olsun, orduda bulunma nedenleri genel anlamda diğer bağlaşıklarla aynı olduğundan, Asia seferinin sonuna kadar İskender'e eşlik etmiş olmaları gerekir. Dolayısıyla, yukarıdaki atlı ciritçi birliği için önerildiği gibi, herhangi bir atlı birliğine katıldıkları ya da daha güçlü bir olasılıkla, Thrakeliler gibi garnizon görevine verildikleri düşünülebilir.¹

2

9

hemen ardından Makedon egemenliğine karşı ayaklanan Odrysia kralı Seuthes'in sonraki dönemde Lysimakhos ile ilişkileri burada aktarılan örüntü ile uyumlu olacak şekilde sürekli bir düşmanlık-işbirliği döngüsü içinde gelişmektedir: karş. Diod. XIX.73.2-5, 8, XXI.11.1, 12.2; Iust. XVI.1.19, 3.3; Polyain. VII.25; Heckel, **Prosopography**, s.v. Seuthes.

¹ Arr. **Anab.** I.5.3 ve sonrası;² 8.2. Sayılar: Arr. **Anab.** I.6.6, IV.25.6; Diod. XVII.17.4; Curt. V.3.6, IX.8.17-19; karş. Bosworth, **Conquest and Empire**, 322; Hammond, "Casualties and Reinforcements", 63. İskender ve Agrianlar'ın kralı Langaros arasındaki kişisel ilişkilerin çok yakın olduğunu da eklemek gerekir; Arr. **Anab.** I.5.2; Berve, **Alexanderreich I**, 230; Ernst Badian, "The Death of Philip II", **Phoenix**, 244, n.8; Heckel, **Prosopography**, s.v. Langarus.

¹ Paionialılar'ı da içeren *prōdromoinin* büyüklüğü: Diod.⁹ XVII.17.4; üstlendikleri görevler: Arr. **Anab.** I.14.1, II.9.2, III.12.3-4; Curt. IV.9.24-5. Ariston: Heckel, **Prosopography**, s.v. Ariston [3].

İskender'in Hellespontos'u geçen ordusunda, Odrysialılarla birlikte yedi bin kişilik bir piyade birliği oluşturan Triballoi'a ve Illyrialılar'a ilişkin göndermeler ise yok denilecek kadar azdır. Illyrialılar, Issos ve Gaugamela savaşları bağlamında anılmış olsalar da, Triballoi'un adı başka hiçbir yerde geçmez. Doğrudan bir göndermenin bulunmayışı, ordu içindeki konum ve etkinliklerinin görece önemsiz olmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Özellikle Gaugamela sonrası dönemde, herhangi bir garnizon birliği ya da yerleşimde bırakılmaları da olasıdır ancak ülkelerine geri döndüklerini düşünmek için ortada geçerli bir neden yoktur.¹

Sayısal verilerdeki eksiklikler, İskender'e eşlik eden bütün bu birliklerin kendi toplumlarının insan gücü kaynakları üzerine ne ölçüde bir yük getirdiğini belirlemeyi zorlaştırır. Yine de, birkaç bin atlı ya da piyadenin ülke dışına çıkmasıyla, ilgili toplumun askerliğe elverişli durumdaki nüfusu önemli oranda azalmamış olsa gerektir. Söz gelimi Agrianlar'ın Hellespontos'taki sayıları, hazır durumdaki asker kaynaklarının en fazla yarısına karşılık geliyordu. Daha sonra gönderilen destek birlikleri bu sayıyı arttırmış olsa bile, insan gücü kaynaklarının Makedonia'da olduğu ölçüde zorlandığını gösteren bir belirti yoktur. Olasılıkla diğer komşu toplumlar da aynı durumdadır ve Antipatros'un Agis'e karşı topladığı kırk bin kişilik ordu ile daha sonra Lamia Savaşı nedeniyle seferber edilen birlikler, Thrakeliler'den ve kuzeydeki bağlaşıklık toplumlardan önemli oranda asker içeriyor olmalıdır. Üstelik aradan geçen on yıldan biraz daha fazla bir zamanla birlikte, kalan kaynaklar da kendilerini yenileyebilmiş olmalıdır. İskender'in yanında yola çıkan, daha sonra destek birlikleri içinde orduya katılan ya da geride kalıp Avrupa'daki savaşlarda ölen binlerce Thrakeli'ye karşın, Seuthes'in 323 yılında Lysimakhos'a karşı savaşan ordusunda yirmi bin piyade ve sekiz bin atlının bulunması, en azından Thrake'deki koşulların bu yönde olduğunu gösterir.¹

3

Atlı ciritçi birliği ve Paionialılar ile ilgisi: Arr. **Anab.** III.25.2, IV.26.3, VI.17.4; Bosworth, **Conquest and Empire**, 331-2, karş. 323-4; Albert Brian Bosworth, "Alexander and the Iranians", **JHS** 100, 1-21, 14-5; k. g.: Berve, **Alexanderreich I**, 151; Brunt, "Alexander's Macedonian Cavalry", 1963, 42; Olbrycht, "First Iranian Units", 77.

¹ Bosworth, **Conquest and Empire**, 323. Hellespontos: Diö. XVII.17.4. Gaugamela'da Illyrialılar: Curt. IV.13.31; karş. Iust. XI.9.4 (Issos).

¹ Bkz. Griffith, **Mercenaries**,³ 14; Bosworth, **Conquest and Empire**, 322. Arr. **Anab.** I.6.6, IV.25.6; Diod. XVII.17.4; Curt. V.3.6, IX.8.17-19 (Agrianlar); Diod. XVII.63.1 (Agis); XVIII.12.2, 14.5 (Lamia Savaşı), 14.2 (Seuthes); karş. Bosworth, **Conquest and Empire**, 248, 322.

Dolayısıyla bu toplumlar, Antipatros için olduğu gibi, özellikle Avrupa'daki Diadokhlar'ın orduları için de önemli ve kolay erişilebilir birer insan gücü kaynağıdır. Kassandros'un 310 yılında Paionialılar ile Autariatai olarak bilinen Illyriyalı bir oymak arasındaki çatışmaya yaklaşımı, bu noktayı göz önüne alarak davrandığını gösterir. Sorunun çözümü için Paionia kralı Audoleon'a yardım eden Kassandros, kadın ve çocuklarla birlikte sayıları yirmi bini bulan Autariatai toplumunu da Strymon ve Nestos arasında kalan Orbelos Dağı dolaylarına yerleştirmişti. Her ne kadar bu yönde doğrudan bir kanıt bulunmasa da, bu etkinliği Kassandros'a gerektiğinde her iki toplumun insan gücü kaynaklarından yararlanma olanağı vermiş olmalıdır. Ipsos Savaşı öncesinde Lysimakhos'un ordusundan ayrılıp Antigonos'un tarafına geçen askerler arasında adı geçen iki bin Autariatai, en azından yerleşim yeri sağlanan bu topluluk ile ilgili dolaylı bir gösterge olarak yorumlanabilir. Onlarla birlikte kaçan diğer birliğin sekiz yüz Lykialı ve Pamphyliyalı'dan oluşması ve Kassandros'un Küçük Asia'daki bu iki bölgeden asker toplama olanağı anlamında Lysimakhos'a göre daha elverişli konumda olması gibi noktaları bir arada değerlendirerek, adı geçen bütün birliklerin gerçekte Kassandros tarafından gönderildiğini ileri sürmek olasıdır.¹

3

2

Elbette bu yalnızca bir varsayımdır. Bütün Autariatai toplumu Kassandros'un yerleşim alanı sağladığı yirmi bin kişiyle sınırlı olmadığı gibi, bunlar arasından asker toplama olanak ve ayrıcalığı da yalnızca ona özgü değildi. Lysimakhos da, egemenlik ve erişim alanının içinde ya da sınırında bulunan bu toplumun sağlayacağı insan gücü kaynaklarından yararlanabilirdi. Dolayısıyla, söz konusu taraf değiştirme olayında adı geçen Autariatai'nin doğrudan onun askerleri olması, Kassandros'un birlik göndermesiyle ilgili varsayım kadar güçlü bir olasılıktır. Dahası, Ipsos'un hemen sonrası bir bağlamda ortaya çıkan beş bin kişilik başka bir birlik, Lysimakhos'un ordusundaki Autariatai askerlerinin, savaştan önce taraf değiştiren iki

¹ Autariatai ile ilgili olarak: Diod. XX.19.1, 113.3; Iust. X^V.2.1; Athen. VIII.2; karşı. Errington, **A History of Macedonia**, 134. Kassandros'un gönderdiği birlikler: Diod. XX.107.1, 112.1-4.

bin kişiyle sınırlı olmayabileceğini de gösterir. Toplam birlik sayıları, bütünüyle Kassandros'un ordusu kaynaklı olamayacak ölçüde yüksektir.¹

3

Makedonia'ya komşu toplumlara ve aynı zamanda Thrakeliler'e ilişkin bütün bu dağınık ve gelişigüzel göndermelerin, genel çıkarımlara olanak veremeyecek ölçüde eksik oldukları açıktır. Yalnızca bunların göz önüne alınması, yanıltıcı bir karşıtlık izlenimi verebilir. Bir yanda adları Kassandros ve Lysimakhos ile ilişkili olarak anılan ancak Asia'daki ordular içinde hiç geçmeyen Paionialılar ve Illyrialılar'a karşın, Thrakeliler Asia'daki savaşlar bağlamında birkaç yerde ortaya çıkarlar ancak Avrupa'daki ordularda onlarla ilgili hiçbir gönderme bulunmaz. Oysa üçüncü ve ikinci yüzyıllara ilişkin veriler, adı geçen bütün bu toplumların askerlerinin Hellenistik Krallıklar'ın ordularında yer alabildiğini gösterir. Elbette bunlar, krallıkların egemenlik alanları dışından göç yoluyla çekilmiş ya da III. Antiokhos'un Thrake akını örneğinde olduğu gibi doğrudan yöntemlerle askere alınmış olabilirler. Ancak asker yerleşimleri de bir diğer önemli kaynak gibi görünmektedir. Söz konusu yerleşimleri dolduranlar da İskender'in ve onun ardından Diadokhlar'ın ordularında savaşan askerlerdir. Kısacası, üçüncü ve ikinci yüzyıla ilişkin verilerde ortaya çıkan asker yerleşimciler, Diadokhlar'ın orduları için dolaylı kanıtlar olarak değerlendirilebilirler. Diadokhlar'ın ordularında bunlara ilişkin göndermelerin eksikliği, bütünüyle eldeki kaynakların doğası ile ilgilidir.¹

3

¹ K. g.: Griffith, **Mercenaries**, 54; her iki kümedeki askerlerin Kassandros'tan alınan izinle Lysimakhos tarafından toplandığını ileri sürmektedir. Beş bin kişilik Autariatai birliği: Polyain. IV.12.1. Lysimakhos, ordu ağırlıkları (*ἀποσκευή*) Demetrios tarafından ele geçirilen bu askerleri, Eumenes'in ünlü örneğinde olduğu gibi, kayıpları nedeniyle ayaklanabilecekleri düşüncesiyle öldürtmüştü. Yakın dönem tarihçileri, Lampsakos dolaylarında yaşanan bu olayın tarihsel bağlamını çoğunlukla Ipsos Savaşı öncesi olarak değerlendirirler. Ancak Bosworth, bölgede Ipsos'tan önceki yıl yaşanan akınlarda Demetrios ve Lysimakhos'un asla karşı karşıya gelmediklerini belirterek, en olası bağlam olarak Demetrios'un savaştan sonra Lysimakhos'un topraklarında giriştiği yağma etkinliklerini önermektedir. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 248-9, n. 7; karşı. Billows, **Antigonos**, 180, n. 30.

¹ Makedonia: (Korinthos-Illyriyalı garnizon askerleri) Plout. **Arat.** XXXVIII.6; (Sellasia-Agrianlar) Polyb. II.65.2, (V. Philippos-Illyriyalılar) 66.5, (V. Philippos-Thrakeliler ve Illyriyalılar) V.7.11, 22.9; (Korinthos-Illyriyalı ve Thrakeli garnizon askerleri) Liv. XXXIII.14.3, (Deinokrates-Agrianlar ve Thrakeliler) 33.18.9, (Tralliler) 31.35.1, (Kynoskephalai-Thrakeliler ve Tralliler) 33.4.4; (Thrakeliler) Polyb. XVIII.22.2; (171 yılı-Thrakeliler ve Agrianlar) Liv. XLII.51; (Pydna-Thrakeliler) Plout. **Aem.** XVI.1, XVIII.1. Ptolemaioslar: (Raphia-Thrakeliler) Polyb. V.82.5; Griffith, **Mercenaries**, 119, özellikle n. 4; ayrıca *kleroukhai* arasında bulunan Thrakeli, Agrian, Paionialı ve Illyriyalılar için bkz. R. S. Bagnall, "The Origins of Ptolemaic Cleruchs", **The Bulletin of the American Society of Papyrologists**, 10, 16-7. Seleukoslar: (Raphia-Agrianlar ve Thrakeliler) Polyb. V.79.6; (Magnesia-Tralliler) Liv. XXXVII.40; App. **Syr.** XXXII; (Daphne-Thrakeliler) Polyb. XXX.25.5. Seleukos'un

D. Doğulu Birlikler

Makedon orduları içinde doğulu birliklere yer verme olanağı ve belki de daha önemlisi gerekliliği, beklenebileceği gibi, ancak İskender'in Asia'ya ayak basmasından sonra bulundu ve ortaya çıktı. Ne de olsa, bundan daha önce Pers egemenliği altındaki ülkelerden asker toplanması söz konusu olamazdı. Kaldı ki, Grek dünyasının sağladığı nitelikli piyade birliklerine her zaman gereksinim duyan Pers Kralı'nın tersine, Philippos'un Makedonia'da bulamadığı, Pers egemenliği altındaki Asia'dan edinmek zorunda olduğu askerlikle ilgili bir değer de yoktu. Pers yönetiminden kopan bazı üst düzey yönetici ve askerlerden Makedonia'ya yaklaşan ve sığınanlar olduysa da, bunların sağlayabileceği katkı, Pers ülkesi üzerine birinci elden tanıklıkla sınırlıydı.¹

3

5

Diğer yandan İskender de, Asia'daki ilk başarılarının hemen ardından, ele geçirdiği bölgelerin insan gücü kaynaklarını doğrudan kullanmaya başlamadı. Bazı satraplıklarda Makedon donanımı ve askerlik eğitimi verilen yerel birliklerin oluşturulmasına, savaşın daha ilk yılında başlanmış olabilir. Ancak buradaki amaç, öncelikle geride bırakılan yetersiz büyüklükteki satraplık ordularını desteklemek olmalıydı ve her ne olursa olsun eğitimlerine yeni başlanan bu birlikler doğrudan sefer ordusuna alınamazdı. Benzer biçimde, yerel ölçekte sağlanan yardım birlikleri de kalıcı olarak İskender'in ordusuna katılmış olmuyordu. Söz gelimi, Makedonlularla işbirliği yapan ilk yerel yönetici olarak Karia'daki satraplık konumu onaylanan Ada'nın, Halikarnassos kuşatmasına göndermiş olabileceği yardım birlikleri ya da daha önce belirtildiği gibi, Selgeliler'in de, Termessos ve belki Sagalassos'taki çatışmalarla sınırlı yardımları bu kapsamda değerlendirilebilir. Kelainai kalesini savunan Pers garnizonundaki bin Kariyalı asker de, büyük olasılıkla

Thrake'den asker toplaması: Polyain. IV.16. Kassandros'un Autariatai topluluğu ile ilgili yaklaşımı ve üçüncü yüzyılın krallarının oluşturdukları Thrakeli yerleşimleri, söz konusu toplumlara yakın konumda olan Makedonia'da bile asker yerleşimleri düzeninin yeğlendiğini gösterir: Griffith, **Mercenaries**, 73, 77-8; Polyb. XXIII.10.4 ve sonrası; karş. Liv. XLII.51, XLV.30.

¹ Makedonia ile Pers İmparatorluğu'nun varoluşsal olarak birbirine karşıt iki güç merkezine dönüşmesi, her iki taraftan birinin baskısından kaçan birçok kişiyi, doğal olarak diğer tarafa sığınmaya yöneltti. Artabazos ve Memnon'un, bu bağlamda Makedonia'da bulunduğu bilinir: Diod. XVI.52.3, karş. 22.1, 34.1-2. Öte yandan Karia satrapı Piksodaros da, III. Artakserkses'in ölümünden sonra yaşanan belirsizlik döneminde, kızı Ada ile Philippos'un en büyük oğlu Arrhidaios'u (daha sonra kral III. Philippos) evlendirme girişiminde bulunarak, Makedonia ile bir bağlaşıklık kurmak istemişti: Plout. **Aleks.** X.1.

İskender'in bölgeden ayrılmasından sonra teslim olduğu için ana orduya değil, Antigonos'un satraplık gücüne katılmış olsa gerektir.¹

3

İskender'in bu erken aşamalardaki yaklaşımı, denetimi altına giren bölgelerin insan gücü kaynaklarını doğrudan ordusuna almakla ilgilenmediğini gösterir. Her bir satraplıkta yerel birlikler ve paralı askerlerden oluşan ordular kurulmuş olsa bile, ana ordunun destek birliklerine olan gereksinimi, bu aşamada Makedonia'dan gönderilen askerlerle karşılanmaktadır. Dareios'un ölümünün ardından ortaya çıkan yeni durum ve koşullarla birlikte, bu yaklaşımın da bütünüyle değiştiği gözlemlenebilir.¹

Bağlaştık birliklerin, özellikle de Thessalialılar'ın ülkelerine geri gönderilmeleri ve Makedonia'dan yeni destek birlikleri alma sürecinin zorlaşmış olması, buna karşın İskender'in doğuya doğru ilerlemeyi sürdürmek istemesi ve bu bölgelerde yürüteceği savaşların değişken koşulları, her türden insan gücü kaynağına gereksinim duyulan bir ortam yarattı. Diğer yandan İskender'in, son yasal Ahameniş kralının ölmesinin ardından kendisini Pers İmparatorluğu'nun yasal kalıtıcısı olarak tanımlamaya başlaması da, Pers ordusunun bütün eski bileşenleri üzerinde egemenlik hakkı olduğunu ileri sürebilmesi anlamına geliyordu. Birçok Pers soylusunun da İskender'in tarafına geçmesiyle birlikte, doğulu birliklerin bağlılığından kuşku duymayı gerektirecek gerekçeler büyük oranda ortadan kalkmış oluyordu. Aslında bu aşamadan sonra güvenlik sorunu yaratabilecek olan durum, söz konusu birliklerin

¹ Hammond, "Royal Pages"³, 275-81; 1996, 100 ve n. 3, altı bin gencin Mısır'da askerlik eğitimi aldığını belirten göndermeyi (bkz. *Souda* s.v. *Βασιλικοὶ παιδῆς*), satraplıklarda oluşturulan birliklere ilişkin en erken kanıt olarak değerlendirir. Ayrıca, farklı tarihlerde Lydia (Curt. VI.6.35), Lykia, Syria (Curt. VII.10.11) ve Karia (Arr. **Anab.** VII.23.1) gibi bölgelerden gönderilen birliklerin de aynı kapsamda eğitilen askerlerden oluştuğu görüşündedir. Bosworth da aynı görüşleri paylaşmaktadır: bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 80 ve n. 53, 54. Ada: Strab. XIV.2.17; Diod. XVII.24.2; Selgeliler: Arr. **Anab.** I.28.1; Kelainai: Arr. **Anab.** I.29.1-3; Billows, **Antigonos**, 42; karş. Curt. III.1.6-8.

¹ Granikos'ta tutsak alınan Grek paralı askerlerine karşı takındığı acımasız tavır, İskender'in bu aşamada fazladan insan gücü edinmekle ilgilenmediğini, Grekler'in ortak düşman olarak tanımlanan Persler'in yanında savaşmasını yasaklayan Korinthos Birliği kararının yürütülmesine öncelik verdiğini gösterir. Zamanla bu konudaki katı yaklaşımın esnetildiği ve Dareios'un ölümünden sonra bir yana bırakıldığı da gözlemlenebilir. Granikos: Arr. **Anab.** I.16.2. Plout. **Aleks.** XVI.13. Miletos ve Kelainai'da ortaya çıkan iki ayrıkçı durum: Arr. **Anab.** I.19.6, 29.1-2; Curt. III.1.6-8. Dareios'un ölümü sonrası: Arr. **Anab.** III.238-9, 24.4. Paralı askerleri ordusuna alma konusunda gösterdiği isteklilikle ilgili Hindistan'da yaşanan ilginç bir olay için bkz. Arr. **Anab.** IV.27.2; 30.5; Curt. VIII.10.22.

orduya alınması değil, İskender ve ordusu doğruya doğru yürüşünü sürdürürken, atıl olarak geride kalmaları olabilirdi.¹

3

8

Dolayısıyla, İskender'i denetim altına aldığı doğulu insan gücü kaynaklarını kullanmaya yönelten gerekçeler, sağladıkları yararlar bağlamında üç başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki, yeni ve taze birimler olarak bunların sağladığı katkıya duyulan gereksinimdir. Philippos'un kalıt bıraktığı ordu ve yedeklerinin, ne ölçüde nitelikli olurlarsa olsun, Asia'da genişlemeye başlayan Makedon egemenlik alanını savunmada ve daha sonra da savaşın yürütülmesi için gereken taze insan insan gücünü sağlamada eninde sonunda yetersiz kalacakları açıktı. Bunlarla karşılaştırıldığında çok daha büyük ve çeşitli olan doğulu insan gücü kaynaklarının var olan kaynakları desteklemek amacıyla kullanılması, bunun yanında savaşın değişken koşulları gereğince atlı okçular gibi bütünüyle yeni birliklere orduda yerverilmeye başlanması da, bu anlamda zaten kaçınılmazdı.¹

3

İkinci gerekçe, doğulu birliklere, belki askerlik alanında sağlayacakları yarardan da bağımsız olarak, yeni düzen içinde yer verme gereği idi. İskender kendisini Pers yönetiminin kalıtçısı olarak tanımladığına göre, eskiden bu yapı içinde bulunan unsurları da kapsayan bir yönetim anlayışı sergilemeliydi. Gerçekten de, daha 332 yılında Dareios'tan gelen barış önerisine yanıt verirken bile, Issos'ta ya da belki de daha da öncesinde tutsak aldığı Pers askerlerini sığınmacı olarak tanımlamaya ve onlardan kendi askerleriymiş gibi söz etmeye başlamıştı. Kendisine yakıştırılan sözlerin özgünlüğü tartışmalı olsa bile, kullanılan söylem Dareios'un ölümünden sonra ortaya çıkan gerçeklikle uyumludur. Dolayısıyla, İskender'in oldukça erken bir tarihten başlamak üzere, doğulu toplumlarla olan ilişkisini yöneten ve yönetilen arasındaki karşılıklı yükümlülük ve sorumluluklar çerçevesinde değerlendirmeyi seçtiği açıktır. Özellikle seçkin doğulu birliklerin, tören uygulamaları ya da simgesel yansıtma gibi savaş dışı bağlamlarda yoğun biçimde kullanılması da, egemenliğin yasal dayanaklarından biri olarak kullanıldıklarını gösterir. Söz gelimi, özellikle doğulularla yaptığı görüşmeler sırasında, beş yüz

¹ Bosworth, **Conquest and Empire**, 331; Hammond, "Royal Pages", 276; Olbrycht, "First Iranian Units", 68-70.

¹ Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 3-4.

Makedon Gümüş Kalkanlı yanında, aynı sayıda Pers *Melophoroi* (elma taşıyıcılar) ve doğulu okçunun krala eşlik ettiği anlatılır. Üstelik bunların doldurduğu görkemli çadırın dışında, bin Makedonialı piyadeye ek olarak bir fil birliği ile bütün bileşenleri kuşatan on bin kadar seçkin Pers piyadesi de hazır bulunmaktadır. Pers okçuları ve *Melophoroi*, Susa’da yapılan toplu düğün töreninde de, yine Gümüş Kalkanlılar’ın bir bölümü ile birlikte İskender’in hemen yanında yer alırlar. Aynı şekilde, Opis’te verilen şöende, İskender’in çevresindeki halkalardaki birlikler arasında, Makedonialılar’dan sonra ilk adı anılanlar Perslerdir. Son olarak, İskender’in cenazesini Babil’den Makedonia’ya götürmek için hazırlanan gösterişli arabanın süslemelerinde de Pers koruma birliklerinin, fillerin ve kuşkusuz artık Phoinikeliler tarafından sağlanmakta olan donanma birimlerinin betimlemelerine yer verilir.¹

Doğulu birliklerin orduya alınması, duyguları hedef alan bu gibi işlevlerinin yanında, yeni yönetime karşı hoşnutsuzluğun kaynağı olabilecek insan gücü kaynağının yeni dizge içine emilmesini, böylece geride, ayaklanma benzeri herhangi bir olumsuzluğa karışabilecek daha az sayıda insanın bırakılmasını da sağlamış oluyordu. Üstelik bu yerel birimler, toplam insan gücü kaynağının küçük bir bölümüne karşılık gelseler bile, kendi toplumlarının bağlılığını güvenceye alma işlevi de görebilirlerdi. Daha önce birçok kez vurgulandığı gibi, Grekler’den Thrakeliler’e kadar Makedon ordusundaki çoğu bağlaşıklık birliğin orduya alınmasında beklenen temel yararlarından biri de böyle bir işlevi yerine getirmeleri idi. Dolayısıyla aynı uygulamaya, Asia’da yürütülen savaşlar sırasında da, toplumlar ya da kişiler özelinde sık sık başvuruldu.¹

4

1

Üçüncü gerekçe de, Makedonialılar’ın ordu içindeki konumunu dengelemek için kullanılabilecek yeni unsurlar bulma zorunluluğuydu. Philippos döneminde,

¹ İskender ve Dareios arasındaki yazışma: Arr. **Anab.** II.14.1-7. İskender’in verdiği karşılığın içeriğine ilişkin tartışmalar ile ilgili olarak bkz. Guy Thompson Griffith, “A Note on the Hipparchies of Alexander” **JHS** 83, 68-74, 1963, 69, n.4; “The Letter of Darius at Arrian 2.14” **PCPS** 14, 33-48, 1968, 33-48; Albert Brian Bosworth, **A Historical Commentary on Arrian’s History of Alexander, Vol. 1, Commentary on Books I-III**, Oxford, 1980, 227-33; Olbrycht, “First Iranian Units”, 71. İskender’e eşlik eden simgesel birlikler: Polyain. IV.3.24 (başvuru dinleme ve yargı dağıtımı); Athen. XII.539D-540A = *FGrH* 81 F 41 (Düğün); Arr. **Anab.** VII.11.8-9 (Opis Şöleni); ayrıca bkz. Ael. **VH.** IX.3; Athen. XII.537E-538A = *FGrH* 126 F 5. Cenaze aracı: Diod. XVIII.27.1.

¹ Olbrycht, “First Iranian Units”, 70-1. Asia’da çeşitli toplumlar ya da kişilerden, örtük ya da açık biçimde alınan rehinelere ilişkin örnekler: Arr. **Anab.** I.27.4, V.2.5.7, VI.14.3; Curt. VII.2.18, VIII.4.21.

önce Makedon piyadesinin ve daha sonra da Thessialılar'ın Makedon soylularına karşı yeni birer dayanak noktası sağlamasına benzer biçimde, Pers soyluları ve Pers insan gücü de genel olarak Makedonlular'ın yerine kullanılabilir, bunların vazgeçilmezlik görünümünü aşındırmada işe yarayabilirdi. Thessialılar'ın ülkelerine gönderilmelerinin ardından hem savaş alanında hem de bu dengeleme işlevleri kapsamında yerlerinin doldurulması gerektiğinden, Pers soylularının *hetairoi* arasına alınmasına oldukça erken bir dönemde başlandı. Dareios'un kardeşi Oksyathres'in hem *hetairoi* hem de İskender'in yakın koruma birliği içinde görev alması bu konudaki yaklaşımının ne kadar kökten olabileceğini gösteren çarpıcı bir örnektir. Oksyathres'in örneği, belki de konunun daha çok Pers ülkesi üzerindeki egemeliğe bir yasallık dayanağı verme yönüyle ilgiliydi. Perslerin *hetairoi* arasına alınmasına da aynı biçimde askerlik konusundaki gereklilikler göz önüne alınarak başlanmıştı. Ancak savaş uzadıkça Makedonlular arasında doğuya doğru ilerleme konusunda gösterilen isteksizliğin artması ve İskender'e karşı gösterilen direncin yükselmesi, dengeleme unsuru işlevinin giderek daha görünür duruma gelmesine yol açtı. İskender, bir yandan kişisel yakınlığını bu yeni birliklere yöneltip Makedonlular'ı duygusal anlamda cezalandırarak eski askerlerini çaresizce bağlılıklarını sürdürmeye zorlayabildi, diğer yandan yeni birliklerin askerlik anlamındaki değer ve yetkinliği dolayısıyla da, kendisinin, sanılanın tersine Makedonlular'a bağımlı olmadığını gösterebildi.¹

4

Doğunun insan gücünü seferber ederken başvurulan yöntemler konusunda ise, iki temel uygulamadan söz edilebilir. Birinci uygulama, egemenlik altına alınan toplumların, yalnızca ya da öncelikle yetişmemiş insan gücü kaynağı olarak değerlendirilmesi, bunların sağladığı yığınların Makedon geleneğine özgü donatım ve eğitim sürecinden geçirilerek orduya eklenmesidir. Pers ülkesinin içlerine doğru hızla ilerleyen Makedon ordusunun gerisinde güçlü satraplık orduları bırakma zorunluluğu, özellikle üstünkörü bir biçimde denetim altına alınan ve bir Pers karşı

¹ Oksyathres'in *hetairoi* arasına alınması: Plout. **Aleks.** XLIII.7; Diod. XVII.77.4; Curt. VI.2.11; karşı. Curt. VII.5.40. Pers *hetairoi* ve koruma birliği: Arr. **Anab.** VII.6.3, 11.1-3; Diod. XVII.109.3-110.1; Iust. XII.12.1-5; Plout. **Aleks.** LXXI.4-5; Tarn, **Alexander the Great II**, 165, 167. Heckel'e göre, Oksyathres'in katıldığı koruma birliği, yedi *Somatophylakes*'in dışında, Perslerden oluşturulmuş ikinci bir yapı olmalıdır: bkz. Heckel, **Prosopography**, s.v. *Oxyathres*, n. 497. Kişisel yakınlığın bir ödül ve cezalandırma aracı olarak kullanılması konusunda bkz. Roisman, **Alexander's Veterans**, 53. Makedon birliklerin dengelenmesi: Curt. X.2.29, 3.10, 13; Polyain. IV.3.7.

saldırısının kaçınılmaz olarak beklendiği Küçük Asia'daki satraplıklar için oldukça erken bir aşamada ortaya çıkmıştı. Dolayısıyla, satraplıklarda oluşturulduğu düşünülen birlikler, bu yöntemin zamandizinsel anlamda en erken örnekleri olmalıdır. Bunları oluşturacak birlikler, bütünüyle krallık ordusundan ya da Makedonia'dan gönderilen destek birliklerinden de karşılanamayacağından, geride bırakılan küçük paralı asker birliklerini desteklemek amacıyla, Makedon donanımı ve askerlik eğitimi verilen yerel birliklerin askere alınmasına bu bağlamda başlanmış olabilir. Küçük Asia'daki satraplıklarda bu türden birlikler oluşturulduğunu gösteren doğrudan bir kanıt bulunmasa da, en başta Antigonos'un bölgedeki Pers kalıntılarına karşı kazandığı üç ayrı başarı, bu gibi satrapların komutası altında büyük ordular bulunabildiğini gösterir. Eldeki kanıtların doğrudan hiçbir göndermede bulunmadığı, birden ortaya çıkıvermiş gibi görünen bu satraplık ordularının en olası bileşenlerinden biri de, nitelikleri her ne olursa olsun, görece daha kolay bir biçimde askere alınabilen yerel birlikler olmalıdır.¹

4

3

Büyük olasılıkla bütün satraplıklarda oluşturulan bu birliklerin, yerel orduların bileşenleri olarak kalmaları için mi, yoksa sonunda krallık ordusuna katılmaları amaçlanarak mı eğitime başlandıkları konusu tartışmaya açıktır. Kısa erimde bulundukları satraplığın savunulmasında kullanılmış, bu yöndeki gereksinim ortadan kalktığında krallık ordusuna yönlendirilmiş gibi görünmektedirler. Söz gelimi, yukarıda anılan Lydialı, Kariyalı, Lykialı ve Syrialı birlikler, 330 yılından başlamak üzere, söz konusu bölgelerde Pers karşı saldırı olasılığının ortadan kalkmasının ardından, orduya çağırılmış olmalıdırlar. Ariarathes'in Kappadokia'daki egemenlik alanına komşu durumdaki Phrygia'dan gönderilen benzer bir birliğin hiç anılmaması da, bu görüntü ile uyumludur.¹

4

4

Küçük Asia'daki satraplıklardan ve Syria'dan gönderilen birlikler, bir sıranın en ön ve arkasındaki üç Makedon askeri arasına yerleştirilen hafif Pers piyadeleri ile

¹ Hammond, "Royal Pages"⁴, 275-81; 1996, 100 ve n. 3; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 80 ve n. 53, 54.

¹ Gerçi uygulamaya ilişkin en erken doğrudan kanıtta sözü edilen Mısır birliklerinin de, satraplığın görece güvenli konumuna karşın, krallık ordusuna katıldıklarını gösteren bir gönderme yoktur. Yine de, bunların Mısır gibi çok geniş ve kalabalık bir satraplığın iç güvenliği için geride bırakıldıkları varsayılabilir. Diğer yandan Hammond, otuz bin *Epigonoı*'nin yalnızca Pers anavatanı olarak nitelenebilecek bölgelerden değil, krallık genelindeki bütün satraplıklardan gönderilen birliklerden oluştuğu, dolayısıyla Mısırlı askerleri de kapsadığı görüşündedir. Hammond, "Royal Pages", 281.

birlikte *phalanks* içine alınmış olabilirler. Ancak, oldukça erken bir tarihte askere alınıp, uzun bir eğitim sürecinin ardından 324 yılında İskender'in karşısına çıkarılan ve kral tarafından *Epigonoι* [Ἐπιγόνοι] - Oğullar - olarak adlandırılan, Makedon donanımı ile kuşanmış ve askerlik eğitiminden geçirilmiş otuz bin kadar genç, bu bağlamda en bilinen örnektir. Birden çok satrabın getirdiği birliklerin toplamı olduğu anlaşılan ve aynı yaşta askerlerden oluşan bu birliği önemli yapan, Makedon *phalanks*ının yerini alabileceği vurgusuyla önem kazanmış, hazır durumda bağımsız bir birim olmasıydı.¹

4

5

Eğer bütün satraplıklarda benzer nitelikte birlikler yetiştiren eğitim çalışmaları başlatılmışsa ve yukarıda adı geçen satraplıklardan gönderilen birlikler de bunlardan bazılarının ürünüyse, *Epigonoι*'nin neden İskender tarafından daha fazla önemsendiği ya da kaynaklarda özellikle vurgulandığı açıklama gerektiren bir konu olarak ortaya çıkar. Konuyla ilgili en önemli sorun, eldeki kanıtların son derece sınırlı olmasıdır. Öncelikle bütün satraplıklarda bu anlamda bir eğitim çalışması yürütüldüğü kesin değildir. Varolan kanıtlar da, çoğu zaman çalışmaların başlatılması ve yürütülmesi sırasında değil, elde edilen sonuçlar bağlamında ortaya çıkar. Dolayısıyla başlangıçta güdülen amaçlar ve gözetilen yararlar ya da uzun erimde beklenen sonuçlarla ilgili çıkarımlarda bulunmak zordur. Yine de, herhangi bir birliğin daha en baştan diğer satraplık birliklerinden farklı bir amaçla kurulmuş ve eğitilmiş olması düşük bir olasılıktır. Başka bir deyişle, *Epigonoι* arasında yer alan birlikler de, benzerleri gibi, öncelikle yerel insan gücü kaynaklarını denetim altında tutmak ve satraplığın savunmasında değerlendirmek amacıyla söz konusu okullara alınmış olsa gerektir. Gerek duyulduğunda krallık ordusuna katılmaları en başından

¹ Peukestas'ın Pers okçuları gibi Makedon *phalanksı* ile birleştirilen Kariyalı ve Lykialı birlikler: Arr. **Anab.** VII.24.1 = *FGrH* 139 F 58; karş. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 80. Otuz bin *Epigonoι*: Arr. **Anab.** VII.6.1; Curt. VIII.5.1; Plout. **Aleks.** LXXVII.6, LXXI.1; Diod. XVII.108.1-3. Gerçek *Epigonoι*, Grek mitolojisinde Thebai'a karşı savaşmak üzere seçilen ve bu uğurda ölen yedi Argoslu kahramanın oğullarıdır: karş. Hdt. V.61; Diod. IV.66-67, XIX.53.6. Ayrıca yakın dönem tarihçileri, aynı adlandırmayı Diadokhlar'ın soyundan gelen ikinci kuşak kralları ve onların ardıllarını tanımlamak için de kullanırlar: bkz. Billows, **Kings and Colonists**, 1-11; Marek Jan Olbrycht, "The *Epigonoι* - the Iranian phalanx of Alexander the Great", **The Many Faces of War in the Ancient World** (eds. Waldemar Heckel, Sabine Müller and Graham Wrightson), Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne: 196-212. 2015, 196, n. 1. Diğer antik yazarlardan farklı olarak, doğulu askerlerden oluşan otuz bin kişilik birliği değil, Makedonlular'ın Asialı kadınlardan doğan, savaş boyunca ordu eşlikçileri arasında büyüyerek yetişen ve sonunda orduya katılarak babalarının yerini alması beklenen oğullarını *Epigonoι* olarak tanımlayan Iustinus'un adlandırması, ilginç bir biçimde sözcüğün gerçek tarihsel anlamıyla daha uyumludur: Iust. XII.4.2-11.

öngörölmüş olsa bile, aynı koşul ilke olarak söz konusu bütün birlikler için geçerli olmalıdır. Öyleyse, Epigonoı ile eşdeğerleri arasındaki temel ayırım, İskender'in krallığının son yıllarında ordusuyla yaşadığı sorunlar bağlamında, özellikle Makedon *phalanks*ını dengeleyecek yeni bir unsura duyduğu gereksinim gibi görünmektedir.¹

Doğu'nun insan gücü kaynaklarını seferber ederken başvurulmuş ikinci yöntem ise, doğulu birliklerin köklü ve özgün bir askerlik geleneğinin hazır ürünleri olarak kullanılmasıdır. İki yöntem arasındaki en belirgin ayırım, doğulu toplumların öncelikle ham insan gücü kaynağı olarak değerlendirildiği birincinin tersine, ikinci yöntem kapsamında söz konusu birimlerin askerlik deneyimlerinden hazır oldukları biçimde yararlanılması, bu birimlerin, Makedon ordusunu desteklemek üzere ve kimi zaman da herhangi bir bileşenin yerini almaları için orduya alınmasıydı. Bir diğer ayırım ise, satraplıklardaki eğitim okulları ve otuz bin *Epigonoı* ile sınırlı olan birinci uygulamadan ayrı olarak, ikincisinin çok daha çeşitli, belki birçoğuna kaynaklarda yer bile verilmemiş ayırık örnekler yığını olmasıydı. Doğulu atlı ve okçuların, filler ya da savaş arabaları gibi yeni ve yabancı birimlerin yanında Phoinike, Karia, Kıbrıs ve Mısır kökenli denizciler de bu kapsam içinde değerlendirilebilir.¹

4

Krallık ordusunda yer alan doğulu birliklere ilişkin ilk kesin kanıt 328 yılında ortaya çıkan Baktrialı ve Sogdianalı atlılarla ilgili olsa da, en erken izler iki yıl öncesinden başlamak üzere görölmeye başlanır. Söz gelimi, 330 yılında Arakhosia'da yeniden İskender'e katılmaları dolayısıyla sözü edilen birlikler arasındaki iki yüz soylunun, yaygın kanının tersine Makedonialı değil, Media kökenli oldukları önerisi son derece inandırıcıdır. Yine aynı yıl *hippakontistai* adıyla ilk kez Hyrkania'da ortaya çıkan atlı ciritçi birliği de Media, Parthia ve Hyrkania bölgelerinden toplanan askerlerden kurulmuş olabilir.¹

4

¹ Karş. Hammond, "Royal Pages", 275-6. Makedon piyâdesini dengeleme işlevleri ve Makedon piyâdeleri arasında neden oldukları rahatsızlık: Arr. **Anab.** VII.6.2, 8.2; Plout. **Aleks.** LXXI.1.1-3; Diod. XVII.108.3.

¹ İskender'in ordusuna katılan doğulu atlı birliklere ilişkin göndermeler için bkz. Arr. **Anab.** IV.17.3, V.11.3, 12.2, VII.6.4, 11.3. okçular: Arr. **Anab.** VII.23.3-4. Filler: Arr. **Anab.** VI.2.2; **Ind.** 19.1. Savaş arabaları: Arr. **Anab.** VI.14.3. Denizciler: Arr. **Anab.** VI.1.6; Arr. **Ind.** 31.1 (yalnızca Mısırlılar); karşı Arr. **Anab.** VI.2.4; Arr. **Ind.** XIX.3.

¹ İlk Pers birlikleri ile ilgili olarak bkz. Bosworth, **Conquest and Empire**, 331-3; Olbrycht, "First Iranian Units", b. a. . Baktrialı ve Sogdianalı atlılar: Arr. **Anab.** IV.17.3. Arakhosia'daki iki yüz soylu: Olbrycht, "First Iranian Units", 71-2; karşı. Curt. VII.3.4; ayrıca bkz. Griffith, "Hipparchies of

Pers atlıları ya da genel anlamda herhangi bir toplumun sağladığı çeşitli atlı birimler, Makedon ordusu içindeki doğulu birlikler konusunda ilk ve bazen tek sözü edilen örnek olurlar. Kuşkusuz bunun en önemli nedeni, çok daha önemli ve işlevsel olan atlı birliklerin, hazır durumdaki asker kaynakları olarak hızla ve çok büyük sayılarla orduya alınmış olmasıdır. Doğulu atlı birliklerin, *hetairoi* arasına alınan ya da İskender için ayrı bir yakın koruma *ageması* oluşturan Pers soyluları dışında, piyadelerde olduğu gibi özel bir çaba ve daha da önemlisi zaman harcanarak Makedon savaş düzeninde eğitim görmeleri gerekmedi. Köklü bir atlı savaşçı geleneğinin parçası olan bu toplumların sağladığı nitelikli, çeşitli ve kalabalık birliklerin, özel eğitim verilen piyadelerle karşılaştırıldığında çok daha hızlı bir biçimde, neredeyse Makedon ordusunun ana unsurlarından birine dönüşmeleri ve kaynaklarda daha baskın gibi görünmeleri, bu nedenle şaşırtıcı değildir.¹

4

Diğer yandan hafif piyadelerin ve özellikle okçuların da, Persler başta olmak üzere, doğulu toplumların savaş geleneği içinde önemli bir yeri vardı. Dolayısıyla Gaugamela Savaşı'ndan sonra bunların da kolayca askere alındıkları ve ordu içindeki türdeşleri karşısında sayıca baskın duruma geldikleri görülür. Öyle ki, son derece uzman birlikler olarak bilinen ünlü Giritli okçuların bile, giderek görünmez olmalarına yol açtıkları gözlemlenebilir. Aynı biçimde, hafif piyade sayılarında yol açtıkları bolluk, Makedonlılardan oluşan küçük boyutlu Makedon ciritçi ve okçu birliklerine duyulan gereksinime son vermiş, bunların Makedon *phalanksı* içine alınmasına olanak tanımış gibidir.¹

5

0

İskender dönemine ilişkin yazınsal kaynaklar, genel olarak doğulu toplumların sağladığı birliklere, ordunun çoğunluğunu oluşturmaya başlamalarından sonra bile, çeşitliliklerinin ya da sayısal büyüklüklerinin gerektirdiği ölçüde yer vermezler. Bunda, konu edilen birliklerin orduya alınmasından sonra Hydaspes

Alexander", 69. Atlı ciritçiler: Olbrycht, "First Iranian Units", 78-9; Arr. **Anab.** III.24.1, 25.2, 6, 29.7, IV.4.7, 17.3, 23.1, 25.6, 26.4, VI.17.4.

¹ Pers atlılarının Makedon düzeninde savaş eğitimi alması ile ilgili olarak bkz. Hammond, "Royal Pages", 272.

¹ Sekunda, "The Macedonian Army", 459. Giritli okçular için bkz. Arr. **Anab.** II.9.3; Diod. XVII.57.4; Curt. IV.13.31. Giritli okçu birlik komutanları Eurybotas ve daha sonra Ombrion: Arr. **Anab.** I.8.4, III.5.6. Makedon ciritçi ve okçular: Arr. **Anab.** III.12.3, 13.5, karşı. IV.4.6. Berve, **Alexanderreich I**, 131; Hammond & Griffith, **A History of Macedonia**, 1979, 2.430; Bosworth, **Conquest and Empire**, 321.

dışında büyük çaplı bir savaşın yaşanmaması, *Epigonoı* ya da *Peukestas*'ın okçuları gibi önemli birliklerin katılımının büsbütün İskender döneminin sonlarında gerçekleşmiş olması etkilidir. Başka bir deyişle İskender, bu birliklerin birçoğunun sağladığı katkıyı değerlendirme olanağı bile bulamamış olabilir. Kuşatma biçiminde gelişen çatışmalarda ya da ordunun Hindistan'dan dönüşü sırasında yaşanan olaylarda ise anlatımın odağı her zaman İskender'in üzerindedir. Birlikler, yalnız onunla ilişkileri bağlamında anılır ve sayısal büyüklüklerine ilişkin verilerin sıklığı da giderek azalır. Yalnızca doğulu birliklerin değil, genel anlamda herhangi bir birliğin ve bazı durumlarda ikincil önemdeki bireylerin daha görünür duruma gelmesi, ancak İskender'in ölümünden sonra ve çok taraflı bir savaşın başlamasıyla olanak kazanır. Ancak bu değişim, birliklerin öneminin ya da onlara duyulan gereksinimin artmasıyla ilgili değildir. Doğulu birlikler, kuşkusuz İskender'in ölümünden önce de ordu içinde önemli bir yer tutuyorlar ve birçok önemli görevi yerine getiriyorlardı. İskender'in ölümü, öncelikle kısa ve orta erimde yarattığı karışıklık ve hareketlilik nedeniyle bunların görece daha etkin kullanılmalarını gerektirmiş olsa da, adlarından daha fazla söz edilmesini sağlayacak koşulları da yaratmış oldu. Ayrıca, eldeki yazınsal kaynakların ve bunların dayandığı özgün metinlerin, İskender'in ölümü öncesi ve sonrası dönemleri birbirinden ayrı algılaması ve böyleymiş gibi ele alması da, iki dönem için nitelik ve yaklaşımları ile birbirinden ayrılan anlatımların ortaya çıkmasına yol açtı.

Yazınsal kaynaklar başta olmak üzere, eldeki kanıtların bazı Diadokhlar üzerinde yoğunlaşması, genelgeçer bir görünüm oluşturmayı zorlaştırsa da, doğulu birliklerden yararlanmanın gerekçe ve yöntemleri bağlamında, İskender ve ardılları arasında bir süreklilik olduğu gözlemlenebilir. İskender gibi, Diadokhlar da asker sayılarını ve birlik çeşitliliğini arttırabilmek için Makedon insan gücü dışında yeni kaynaklara başvurmak durumundaydı ve bu nedenle bir yandan egemenlik alanları içindeki yerel insan gücü kaynaklarını Makedon donanımı ile eğitilen birliklere dönüştürmeyi, diğer yandan da hazır uzmanlıkları değerlendirmeyi sürdürmüşlerdi.¹

5

1

¹ Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 3-4, 80, 83, n. 53, 54.

Ünlü *Epigonoı* birlikleri ya da bunların satraplıklardaki türdeşleri, Diadokhlar Dönemi'nin savaşları sırasında birden çok durumda kullanılmış olmalıdır. Doğrudan kanıtlar, Paraitakene ve Gabiene'de, hem Antigonos'un hem de Eumenes'in *phalanksı* içinde yer alan Makedon donanımlı karma birliklerle sınırlı olsa da, bunlarla ilgili olduğu düşünülen bazı dolaylı göndermeler de vardır. Bunlardan ilki, Yukarı Satraplıklar'daki Grek yerleşimcilerin ayaklanmasını bastırmak için yapılan hazırlıklar kapsamında ortaya çıkar. Bölgedeki satraplardan, ayaklanmanın bastırılması için gönderilen orduya, sekiz bin atlı yanında, on bin piyade ile de destek sağlamaları istenir. Ancak bu satraplar, İskender'in ilgili buyruktusu gereğince, paralı asker ordularını kısa bir süre önce dağıtmış olduğundan, göndermeleri istenen piyadeler, Makedon donanımıyla eğitilen askerler olsa gerektir. Perdikkas'ın, krallık ordusundaki *Epigonoı* arasından asker göndermek yerine, satraplardan yardım istemesi, Peithon'a güvenmemesiyle dolayısıyla bu birlikleri ya da bunlardan bir bölümünü onun denetimine bırakmak istememesiyle açıklanabilir. Ne de olsa aynı birlikleri, bağlılığından kuşku duymadığı Eumenes gibi bir komutana vermekte bir sakınca görmemiş gibidir. Eumenes'in ordusunda bulunan ve kökenleri çeşitli, karma birlikler olmaları yönünden Krateros'un Makedon *phalanksı* ile karşılaştırılan piyadeler, krallık ordusu kaynaklı olmalıdır. Yine Paraitakene ve Gabiene savaşları sırasında, her iki orduda adı geçen Makedon donanımlı askerlerin yanında, Eumenes'in *Hypaspistai* olarak anılan üç bin seçkin piyadesi ile Antigonos'un aynı büyüklükteki Lykialı ve Pamphyliyalı birliği de, büyük olasılıkla benzer nitelikte askerlerden oluşmaktaydı. Ptolemaios'un Gaza Savaşı için topladığı on sekiz bin piyadenin çoğunluğunu oluşturan Mısır kökenli askerler de yine aynı sürecin ya da en azından genel anlamda kurumun ürünü olsa gerektir.¹

5

¹ Makedon donanımlı doğulu⁵ birliklerle ilgili bu görüş ve çıkarımların kaynağı için bkz. Hammond, "Royal Pages", 280-4; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 80, 83 n. 53; Sekunda, "The Macedonian Army", 456. Yukarı Satraplıklarda ortaya çıkan birlikler: Diod. XIX.14.5 (Peukestas-üç bin), 27.6, 40.3 (Eumenes-yaklaşık beş bin), 29.3 (Antigonos-sekiz binden fazla). Grek yerleşimcilerin ayaklanması karşısında satraplardan istenen askerler: Hammond, "Royal Pages", 280; karşı. Diod. XVIII.7.3. Krateros'un *phalanksı* karşısında Eumenes'in askerleri: Diod. XVIII.30.5. Eumenes'in *Hypaspistai* birliği ile Antigonos'un Lykialı ve Pamphyliyalıları ile ilgili olarak bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 83; Sekunda, "The Macedonian Army", 456 (*Hypaspistai*), Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 80, n. 53 (Antigonos'un Lykialı ve Pamphyliyalı askerleri). Ptolemaios'un ordusundaki Mısırlı birlikler: Diod. XIX.80.4; karşı. *Souda* s.v. *Βασιλικοὶ παῖδες*.

İskender, Makedon *phalanks*ını doğulu insan gücü kaynakları ile desteklemek anlamında bir yandan Makedon donanımı verilen birliklerin eğitilmesi sürecini başlatmışken, bir yandan da Pers hafif piyadelerine *phalanks* içinde yer vermek gibi, belki geçici bir yöntemi de uygulamaya koymuştu. Söz konusu uygulama çerçevesinde *phalanks*ın orta sıralarını dolduran bu birlikler öncelikle sayısal büyüklük görünümünün sürdürülmesini sağlıyorlardı. Burada yapılan karma *phalanks* denemesi, Diadokhlar dönemi ordularında bir daha ortaya çıkmasa da, en başta okçular ve benzeri birimler olmak üzere doğulu hafif piyadelerin kullanımı aynı yoğunlukta sürdürüldü. Dönenin savaşları ve orduları bağlamında, Pers okçuları ve bu türden hafif silahlı birliklere ilişkin çok sayıda gönderme bulmak olasıdır. Öte yandan Eumenes'in Kilikia'daki krallık hazinesinden aldığı paraları kullanarak Pisidia, Lykia, Kilikia, Koile Syria ve Phoinike gibi bölgelerden çok sayıda paralı asker toplayabilmesi de, Asia'dan sağlanan birliklerin yalnız bu türden uzaktan vurma silahlarını kullanan askerlerle sınırlı olmayabileceğini gösterir.¹

5

Atlı birimler, bütün bu piyade birlikleri ile karşılaştırıldığında daha çeşitli ve çok daha önemli birlikler içeren bir küme oluştuyordu. Bunlar arasında ilk akla gelen Pers atlıları, İskender döneminde olduğu gibi, ondan sonra da orduların önemli bileşenlerinden biri olmayı sürdürmüşlerdi. Daha ilk aşamada, Yukarı Satraplıklar'da ayaklanan Grek yerleşimcilerin üzerine gönderilen Makedon ordusu, bölgedeki satraplardan istenen sekiz bin kadar atlı ile desteklendi. Eumenes ve Antigonos'un arasındaki savaşa karışan bölge satrapların ordularında da çok sayıda yerel atlı birliği vardı. Diadokhlar arası savaşların odağı daha batıya kayınca bunların görünürlüklerinde belirgin bir azalma olmuş olabilir. Ancak daha sonraki süreçte Seleukos'un ordusunun temel bileşenlerini oluşturdıklarına kuşku yoktur. Ipsos Savaşı için Küçük Asia'ya gelen Seleukoslar ordusunun üçte bir gibi oldukça yüksek bir oranını atlı birlikler oluşturmaktadır ve bunların sayısı atlı okçularla birlikte toplam on iki bindir.¹

5

4

¹ Bazı örnekler: Diod. XVIII.16.4, 51.1, XIX.69.1, 82.3, 92.3-4; ayrıca bkz. Iust. XIV.4.18; karşı. Billows, **Antigonos**, 357. Eumenes'in topladığı askerler: Diod. XVIII.61.4-5.

¹ Diod. XVIII.7.3 (Grek ayaklanması için istenen birlikler⁴), XIX.29.1, 39.2, 42.2 (Paraitakene ve Gabiene'deki Med ve Parth atlıları ve atlı okçuları), XX.113.4 (Seleukos-Ipsos).

Birliklerin birçoğunun nereden toplandığına ya da askerlerin kökenlerine ilişkin veriler sınırlıdır. Ancak Diadokhlar'dan bazılarına eşlik eden ordular içinde oransal anlamda oldukça fazla sayıda atlı bulunması, erişilebilir kaynakların İskender döneminde olduğundan daha yoğun ve daha verimli bir biçimde değerlendirdiği izlenimi verir. Söz gelimi, yaklaşık aynı dönemde Küçük Asia üzerinden Avrupa'ya geçen Lysimakhos, Leonnatos ve Krateros gibi üç komutanın herbirine eşlik eden atlıların sayısı bin beş yüz ile iki bin arasındadır. Bunlardan yalnız Leonnatos'un birlikleri Makedonia'dan alınan askerleri de içeriyor olabilir. Diğer iki ordudaki birlikler çoğunlukla Küçük Asia'dan toplanmış olmalıdır. Elbette bunların bütünüyle yerli toplumlardan gelen askerler olduğu ileri sürülemez. Ancak birkaç yıl sonra Eumenes'in Kappadokia'da kurduğu, altı bin üçyüz kadar nitelikli atlıdan oluşan ordu, kesinlikle bu anlamda bir örnek olarak gösterilebilir. Antigonos'un atlı birliklerinin sayısı da, egemenlik alanı daha Küçük Asia ile sınırlı olduğu dönemde bile, on bin dolayındadır. Kuşkusuz bunların bir bölümü Antipatros'un verdiği askerler ya da Eumenes ve Alketas'ın ele geçen birliklerini de içerir ancak önemli bir bölümü de Antigonos'un kendi çabalarıyla topladığı askerler olsa gerektir. En azından Paraitakene ve Gabiene savaşları bağlamında ortaya çıkan bin Phrygialı ve Lydialı atlının bu türden bir birlik olduğu kesindir ve yine aynı bağlamda adı geçen iki yüz *Tarentinoi* de büyük olasılıkla Küçük Asia kökenlidir.¹

5

Kapsamı son derece geniş tutulan bu başlığın altına, filler gibi Asia'ya özgü yabancı birlik türleri de girmektedir. Makedonlular arasında filleri daha önceden bilenler varsa bile, çoğunluk bunları ilk kez Gaugamela Savaşı sırasında görmüş

¹ Lysimakhos, Leonnatos ve Krateros'un atlıları için bkz.⁵Diod. XVIII.14.2, 5, 16.4. Eumenes'in atlıları: Plout. **Eum.** IV.3; karş. Diod. XVIII.30.5. Antigonos'un atlıları: Diod. XVIII.45.1, 50.3, XIX.29.2, 5 (Phrygialı, Lydialı atlılar ve *Tarentinoi*); karş. Billows, **Antigonos**, 353-7. Adları İtalya'da bulunan Taras kentini çağrışırsa da, söz konusu askerler, belki de bu kentin atlı birliklerine özgü uzaktan savaşma düzenini uyguladıkları için böyle anılıyorlardı. Birlik büyüklüğü metinde iki bin iki yüz olarak geçiyorsa da, Eumenes'in fillerini ele geçirmek için gönderilen birlikler arasındaki *Tarentinoi* atlılarının sayısının iki yüz olarak verilmesi, ortada yazım yanlışından kaynaklanan bir karışıklık olduğu izlenimi vermektedir. Gerçi fil görevi için çok sayıda *Tarentinoi* arasından yalnız iki yüzü gönderilmiş de olabilir. Ancak Bosworth'un belirttiği gibi, bu değer benimsenmesi, bütün atlı birliklerinin toplamı ile aynı kaynağın ayrıca verdiği sekiz bin toplamı arasında tam da aynı olası yanlışlık ölçeğinde bir uyumsuzluk yaratır. Diod. XIX.27.1, 29.2, 4-5. Üstelik aynı varsayım bunları Antigonos'un atlıları arasındaki en büyük birlik konumuna da getirmektedir. Dolayısıyla gerçek sayının iki yüz olduğu güçlü bir kanı olarak ortaya çıkar. Köken anlamında ise, Küçük Asia'dan toplanmış birlikler oldukları görüşü benimsenebilir. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 133-4, n. 133, 135; karş. Bugh, "Hellenistic Military Developments", 273-5; Griffith, **Mercenaries**, 246-50; Launey, **Resherches I**, 601-2.

olmalıdır. Dareios'un bu savaş için bir araya getirdiği birlikler arasında, on beş kadar fil de vardı. Bunların çatışmaya karıştıklarını gösteren bir gönderme yoktur ancak savaş sonunda Parmenion tarafından ele geçirildikleri özellikle vurgulanır. Makedon ordusunun Hindistan'a ulaşmasının ardından, fillere ilişkin bu türden göndermelerin sıklığı gibi, söz konusu fil birliklerinin büyüklüğü de doğal olarak artar. İskender'in bu hayvanların ele geçirilmesine ve orduya alınmasına önem verdiği açıktır. Böylece Makedon ordusundaki fil sayısı giderek yükselir ve iki yüze ulaşır. Geri dönüş yolculuğunun başlangıcındaki büyüklüğü yansıtan bu sayı, daha sonra edinilen diğer birliklerle daha da artmış olmalıdır.¹

5

6

Zorlu dönüş yolculuğunu tamamlayıp Babil'e ulaşan orduda ne kadar fil kaldığı ile ilgili bir veri yoktur. İskender'in ölümünden sonra, Perdikkas'ın ordu için düzenlediği arınma töreninde piyadeleri korkutmak ve cezalandırmak için kullanılmalarına karşın, bu süreçte adı geçen diğer birlikler gibi bunların da sayılarına ilişkin bir bilgi verilmez. Perdikkas'ın Kappadokia ve Pisidia'da yürüttüğü savaşlara katıldıkları varsayılabilirse de adları, yalnızca Ptolemaios'un denetimi altındaki Mısır'ı ele geçirme girişimi bağlamında yeniden anılır. Burada, özellikle krallık ordusunun Nil'i geçmesini kolaylaştırmak üzere akıntıyı yavaşlatacak biçimde yerleştirilmeleri olayından da anlaşılacağı üzere, geçiş denemelerinde en yoğun kullanılan birimlerden biri oldukları kesindir. Ne var ki veriler, sayısal ayrıntı anlamında bir kez daha eksiktir ve sayısal anlamda bir değer içerek tek veri, birliğin yarısının Triparadeisos sonrası süreçte Antigonos'a verilmesi bağlamında ortaya

¹ Gaugamela'da Pers savaş filleri ve ele geçirilmeleri: Arr.⁶ **Anab.** III.8.6, 11.6, 15.4. Hindistan'da yakalanan ya da bölgedeki yöneticilerden istenen ve alınan filler: Arr. **Anab.** IV.30.5-9, V.3.5-6, 18.2, 20.5, 21.2, 24.4, 39.4, 16.2-6, karşı. 25.1; Diod. XVII.86.2-3, 5, 93.2 XVIII.6.1. Ordudaki toplam fil sayısı: Arr. **Anab.** VI.2.2; Arr. **Ind.** XIX.1-2, karşı. Arr. **Anab.** VI.17.3, 28.7, VII.3.6. Hydaspes Savaşı sırasında orduda bulunan fillerin sayısı, Poros'un iki yüz ya da yüz otuz fili ile karşılaştırıldığında kuşkusuz çok daha az olmalıdır (Poros'un filleri için bkz. Arr. **Anab.** V.9.1, 10.1-3, 11.4, 15.5-6, 17.3; Diod. XVII.87.2-89.2). Dolayısıyla orduya eşlik ettikleri kesin olsa da, doğrudan çatışmaya katılmadıkları varsayılabilir. Karşı. Polyain. IV.3.22. Bundan sonraki süreçte de herhangi bir biçimde kullanıldıklarını gösteren bir gönderme yoktur. Büyük olasılıkla orduda bulunmaları, İskender için öncelikle sağladıkları gösteriş olanağı açısından önem taşıyordu ve bu gösteriş etkisinin hedefi daha çok ordunun kendisiydi. İskender'in ölümünden sonra ordu içinde yaşanan anlaşmazlık sürecinde sorun çıkaran askerlerin daha sonra fillere çığnetilmesi, disiplin anlamında simgesel işlevlerinin bir yansımasıdır. Curt. X.9.17-18; karşı. Arr. **FGrH** 156.1.4. Diğer yandan, İskender'in simgesel koruma birlikleri içinde her zaman hazır tutulan fillere de yer verilmesi ya da ölümünden sonra hazırlanan cenaze aracı üzerinde fil betimlerine de özel olarak yer verilmesi, gösteriş aracı olarak değerlendirilmelerine örnek gösterilebilir. Polyain. IV.3.24; Athen. XXII.539b-540a; Diod. XVIII.27.1. Ayrıca bkz. Bugh, "Hellenistic Military Developments", 277-9.

çıkar. Verilen fillerin sayısının yetmiş olduğu bilindiğinden, İskender ve Perdikkas dönemlerinde yaşanmış olabilecek her türden eksilmenin sonunda krallık ordusunda yüz kırk fil kaldığı anlaşılabılır.¹

5

7

Antipatros'un yanında Makedonia'ya geçtiği anlaşılan filler, daha sonra Polyperkhon'un Attika'ya ve oradan da Megalopolis'e uzanan saldırıları sırasında, sayıları altmış beşe düşmüş olarak yeniden ortaya çıkar. Dolayısıyla krallık ordusundaki filler, ya sözün tam anlamıyla yarı yarıya paylaşılmamış ya da Avrupa'ya geçenlerin sayılarındaki eksilme, görünüşe göre doğal nedenlere bağlı olarak sürmüş demektir. Polyperkhon'un filleri Megalopolis kuşatması sırasında etkin bir biçimde kullanmaya çalışması ve İskender'in savaşlarına katılmış deneyimli bir asker olan Damis'in önderlik ettiği savunmacıların aldıkları önlemlerle bu girişimleri boşa çıkarmaları da başka eksilmelere yol açmış olmalıdır. Sayılarına ilişkin başka bir gönderme bulunmayan bu fil birliği, daha sonra Polyperkhon ve Kassandros arasında bir kez daha bölünse de, Polyperkhon'un filleri, Pydna'da Olympias ile birlikte kuşatma altında kaldıktan sonra, yeniden Kassandros'un eline geçince, bir kez daha bir elde toplanmış gibidir. Ancak özellikle kuşatma altındaki kötü bakım koşullarından kaynaklanan eksilmelerin de etkisiyle, toplam sayı bu aşamada iyice azalmış olabilir. Kassandros'un 316 yılında Peloponnesos'a ulaşmaya çalışırken bunları mavnalarla Megara'dan Epidauros'a taşıması, Makedonia'ya ulaşan bu ilk fil birliğinin kullanımına ilişkin son göndermedir. Burada sayılarla ilgili bir veri yoktur ancak söz konusu fillerin birden fazla olduğu kesindir. İskender'in yanında Hindistan'dan ayrılımlarının üzerinden daha on yıl geçmiş ve Makedonia'da iç savaştan kaynaklanan koşullar artık ortadan kalkmış olduğuna göre, fillerin tamamı bu son görünmelerinin ardından kısa bir süre içinde ölmüş olamaz. Dolayısıyla bundan sonra adlarının hiç anılmaması, ayrıntıları sıklıkla atlayan yazınsal kaynakların doğasıyla ilgili olsa gerektir.¹

5

¹ Ordu arınma töreni: Curt. X.9.13, 17-18. Nil'i geçme denemeleri: Diod. XVIII.33.6, 34.2, 35.1, 4. İrmak geçişlerinde akıntıyı yavaşlatmak amacıyla fillerden yararlanılmasına bir başka örnek olarak Hannibal'ın Po (Padus) Irmağı'nı geçişi gösterilebilir. Liv. XXI.47.4; karş. Polyain. IV.7.12 (atlılardan aynı amaçla yararlanma). Antigonos'a verilen filler: Arr. *FGrH* 156.11.43.

¹ Diod. XVIII.68.3, 70.3, 71.2-6 (Polyperkhon'un başlangıçtaki fil sayısı ve Megalopolis kuşatması); XIX.35.7, karş. XVIII.75.1; XIX.49.2-3 (Kassandros'un filleri ele geçirme süreci ve Pydna kuşatması sırasındaki koşullar); XIX.54.3 (Kassandros'un mavnalarla taşıdığı filler).

Makedonia’da bir sonraki fil birliği, oldukça uzun bir sessizlik döneminin ardından, 280 yılında ortaya çıktı. Romalılar’a karşı Grek kentlerine yardım etmek üzere İtalya’ya çıkan Pyrrhos’un ordusunda, Ptolemaios Keraunos’tan aldığı destek birliklerinin bir bölümünü oluşturan filler de vardı. Keraunos, bu bağlamda anıldığı gibi, gerçekten Pyrrhos’a elli fil vermişse, olasılıkla kendisi için de, en az aynı büyüklükte bir birlik ayırmış olmalıdır. Antigonos Gonatas’ın Megara kuşatmasına ilişkin bir göndermede anılan filleri ve bunların Hintli binicileri, bu geride kalan birlikten olsa gerektir. Asia filinin oldukça uzun süre yaşayabilmesi ve önceki fillerin üremesine ilişkin beklentiler, burada söz konusu eski ve yeni birlikler arasındaki bağlantı olasılığını güçlendirse de, ikinci birliğin Seleukos kaynaklı olması çok daha büyük bir olasılıktır. Ne de olsa Seleukos, Lysimakhos’u yendikten sonra ordusunun bir bölümü ile Avrupa’ya geçmiş ancak Makedonia’ya doğru ilerlediği sırada kendisine eşlik eden Keraunos tarafından öldürölmüşü. Böylece yanındaki birlikler Keraunos’un denetimine geçmişti. Seleukos’un burada söz konusu olan ordu içinde bulunabilecek filleri, birden ortaya çıkmış gibi görünen bu yeni fil birliği için daha olası bir kaynaktır.¹

5

9

Asia’daki Diadoklar’ın ordularında yer alan fillere ilişkin göndermeler, çok daha yoğun ve çeşitlidir. Üstelik edinildikleri kaynaklar konusunda da tam bir açıklık söz konusudur. Burada, tamamı Hindistan’dan gelen değişen büyüklüklerde üç ayrı fil birliğinden söz edilebilir. Bunlardan ilki ve en küçüğü, İskender’in Asia’da kalan yetmiş filinden, ikincisi Eudamos’un Yukarı Satraplıklar’da Peithon’a karşı bir araya gelen birleşik satraplık ordusu için getirdiği yüz yirmi filden, üçüncü ve en büyüğü de, Seleukos’un, bölgedeki egemenliğini tanıması karşılığında Chandragupta’dan (Sandrakottos) aldığı beş yüz filden oluşur.¹

6

0

Birinci kümedeki filler, Antigonos’un Küçük Asia’da Perdikkas yanlılarına ve daha sonra özellikle Yukarı Satraplıklar’da yeni bir ordu oluşturan Eumenes’e

¹ Pyrrhos’un fillerinin kaynağı ile ilgili olarak bkz. ⁹Iust. XVII.2.14; bunların sayıları ve kullarımlarına ilişkin diğer göndermeler: Plout. *Phyrr.* 15.1, 17.3, 20.2, 21.7, 24.1, 25.2-4, 26.3, 32.1, 33.2-4; Dion. Hal. XX.12.3; ayrıca bkz. Polyain. VI.6.1. Antigonos Gonatas’ın filleri: Polyain. IV.6.3. Fillerin yaşam süreleri ve yeni soyların üretilmesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. e.g. Bar-Kochva, **The Seleucid Army**, 79; Charles, “*Elephants at Raphia*”, 308-11. Seleukos’un Makedonia’ya ilerleyişi ve öldürölmesi: Memnon *FGrH* 434 8.3; Iust. XVII.2.1-6; App. **Syr.** IX.62-63.

¹ Antigonos: Arr. *FGrH* 156.11.43; Eudamos: Diod. XIX⁰14.8, 15.5, 27.2, 44.1; Seleukos: Diod. XX.113.4; Plout. **Demetr.** XXVIII.6; Strab. XV.2.9 724, karşı. XVI.2.10 752; Plout. **Aleks.** LXII.4.

karşı yürüttüğü savaşlarda kullanıldılar. Aynı bağlamda, Eumenes'in komutası altında savaşan birleşik satraplık ordusu da, Eudamos'un fillerinden oluşan ikinci kümeyi içermektedir. Anlatımı söz konusu birliklere ilişkin zengin ayrıntılar içeren bu sürecin sonunda her iki kümeden geri kalmış olabilecek bütün filler Antigonos'un eline geçmiş olmalıdır. Gerçi bu yönde doğrudan bir gönderme yoktur, ancak kazandığı başarının ardından eline geçen kaynakları değerlendirme konusunda son derece özenli davranan Antigonos'un, Gabiene öncesi süreçte ele geçirmek için özel çaba harcadığı filler söz konusuysa başka türlü davranması beklenemez. Üstelik Gaza Savaşı öncesinde Demetrios'a bırakılan kırk üç fil bütünüyle yitirilmişken, daha sonra Mısır'a saldıran Antigonos'un ordusunda seksen üç fil daha bulunması, yalnızca bu ikinci birliğin büyüklüğünün bile Antipatros'un krallık ordusundan verdiği fillerinin sayısını aşıyor olması bu yönde yeterli bir kanıttır. Üçüncü küme, sayısal büyüklüğü kadar, Diadokhlar Dönemi boyunca herhangi bir savaşın sonucuna doğrudan etki edecek yönde etkin ve başarılı bir biçimde kullanılmış olması dolayısıyla da önceki birliklerden ayrılır. Ipsos'ta Demetrios'un savaş alanından fazlaca uzaklaşan atlılarının dönüş yolunu perdeleyen bu birlikler, savaşın kazanılmasında ve sonuçta Antigonoslar'ın Asia'daki egemenliğinin sonlandırılmasında belirleyici olan etmenlerden biridir.¹

6

Demetrios'un yakın çevresinde, büyük olasılıkla Ipsos'tan önce dile getirilen bir anıştırmada, Seleukos'un *elephantarkhos* olarak tanımlanması, bu fillerin savaştan bir süre önce edinildiğini böylece bunlara ilişkin bilgilerin herkesçe paylaşılacak üzere yayılabildiğini gösteriyor olabilir. Ancak ne bu kısa süreçte ne de Ipsos'tan sonra Seleukos'un bunlardan Ipsos'takine benzer ölçek ve işlevde yararlandığını gösteren bir gönderme yoktur. Demetrios'un tutsak alınmasıyla sonuçlanan çatışmaların sonunda en azından sekiz tanesinin Seleukos'a eşlik ettiği kesindir ve bunlar olasılıkla daha büyük bir birliğin parçası olmalıdır. Dolayısıyla

¹ Antigonos'un filleri ve ilk aşamada Küçük Asia'daki savaşlarda kullanılmaları: Diod. XVIII.40.7, 45.1-2; Polyain. IV.6.7. Antigonos ve Eumenes arasındaki savaşların ikinci aşaması: Diod. XIX. 19.7, 27.1, 5, 28.1, 4, 29.6, 30.2, 4, 39.2-5, 40.1, 3-4, 42.1, 6; Iust. XIV.4.18; daha ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 130, 136, 138, 166-67. Antigonos'un Gabiene öncesi Eumenes'in fillerini ele geçirmeye çalışması: Diod. XIX.39.2-5. Syria'da Demetrios'a bırakılan fillerle ilgili olarak: Diod. XIX.69.1, 80.1, 82.3-4, 84.5. Antigonos'un kalan filleri: Diod. XX.73.2, karşı. XXI.2; Plout. **Demetr.** XVIII.6. Ipsos Savaşı'na etkileri: Plout. **Demetr.** XXIX.4-5.

Korupedion Savaşı'na da katılmış olmaları da son derece olasıdır. Ne var ki her iki bağlamda da gerçek ya da olası katkılarının Ipsos ile karşılaştırılabilir önemde olduğunu kanıtlayan bir veri yoktur. Yine de, Antiokhos'un 273 yılında Galatları yendiği savaşta fillerden yararlanmış olması ve sağladıkları katkının paralar üzerinde anılması, Seleukosların hem ordu gücü içindeki hem de bu gücün gösterilmesindeki önemlerinin sürdüğünü gösterir.¹

6

2

Savaş alanında gösterdikleri yararlılık koşullara bağlı bir değişken olsa da, gösteriş anlamında işlevleri tartışmasız olan fillerin, askerlik değeri olan bir varlık olarak sürekliliğini sağlamak, başta Seleukoslar ve aynı ölçüde, onlarla sürekli çekişme içinde bulunan Ptolemaioslar için başlıca önceliklerden biriydi. Seleukoslar bu bağlamda Hindistan ile doğrudan bağlantılarını kullanarak yeni filleri edinmeyi sürdürmüş olabilirler. Bunun yanında ellerindeki filleri, bakım ve gözetimlerini güvenceye almak için, benzer önemdeki diğer kaynaklar ve ordunun büyük bir bölümü ile birlikte bereketli Seleukis bölgesine konuşlandırmışlardı. Kuşkusuz Ptolemaioslar da benzer önlemler almışlardı. Ancak onların bu anlamda başarmakla övündükleri etkinlikleri, Seleukoslar'a karşı kazandıkları savaşlar ya da akınlar sonunda bunların filleri ele geçirmek ve yeni hayvanlar yakalamak üzere güneye doğru Afrika içlerine uzanan avcı görevleri yollamaktı.¹

6

¹ Söz konusu anırtırma: Athen. VI.261b = *FGrH* 81 F 31; karşı. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 272 n. 97; Lund, **Lysimachus**, 129-30. Demetrios'un tutsak edilmesi bağlamında adı geçen filler: Polyain. IV.9.3. Galat yengisi: Louk. **Zeuk**. XI.

¹ Seleukoslar: Strab. XVI.2.10 752; bkz. Bar-Kochva, **The Seleucid Army**, 78-9. Ptolemaioslar: Chanotis, **War in the Hellenistic World**, 58; *OGIS* 54; Austin, **A Selection of Ancient Sources in Translation**, no. 221; *BCHP* 11; Polyb. V.79.2, 84.5; ayrıca bkz. Michael Charles, "Elephants at Raphia: Reinterpreting Polybius 5.84-5", **The Classical Quarterly**, May, 2007, New Series, Vol. 57, No. 1 (May, 2007), 306-311, 2007.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIADOKHLAR DÖNEMİ BOYUNCA BAŞLICA ORDU KÜMELERİ

İskender öldüğü sırada, krallık genelinde birbirinden ayrı noktalarda bulunan üç ordu kümesi vardı. Bunların, daha dönemin ilk yıllarından başlamak üzere kendi aralarında bölünmesi ya da ortaya çıkan yeni bölüklerin yeniden bir araya gelmeleriyle biçimlenen bir dönüşüm süreci yaşandı. Birbirlerinden ayrılan, çoğu zaman türdeş olan bu ordular, kendi aralarında savaşan Makedonialı komutanların, Diadokhlar'ın ya da kralların komutası altındaki karşıt taraflar görünümü aldı. Farklı komutanların denetimi altında bulunan birbirinden bağımsız ordular gerçeği zamanla gelişen siyasal düzenin de temelini oluşturdu. Kısacası bu dönem, Makedonialılar'ın egemen oldukları, bölge geneline dağılmış ordu kümeleri tarihi olarak başladı ve ayakta kalan ordu kümelerinin dönem içinde Hellenistik krallıklara evrilmesiyle sona erdi.¹

6

4

Dönemin askerlik tarihi, söz konusu doğal bölünmelerden yararlanılarak ele alınabilir. Her bir parçanın ayırt edici bir biçimde adlandırılması için de ordulara komuta eden önderlerin adlarını kullanmak en kolay yöntemdir. İlk bakışta böyle bir yaklaşım, özellikle İskender sonrası dönem tarihçiliği bağlamında son dönemde eleştirilmeye başlanan “büyük adam tarihçiliği” anlayışının bir başka örneği gibi algılanabilir. Ancak, eldeki bütün kaynaklar komutanlara ve devlet adamlarına yoğunlaşmışken, yakın dönem çalışmalarının da aynı şekilde önde gelen kişileri odağa alması kaçınılmazdır. Kaldı ki burada, İskender'in ardıllarının yapıp ettiklerinden çok, onların eylemleri bağlamında orduları, belirlenebildiği ölçüde asker sayıları ve kökenleri ele alınmaktadır. Ancak bu yöndeki göndermeler çok dağınıktır ve Gümüş Kalkanlılar'ın göze çarpan ayrıklığı dışında bağımsız kimlik oluşturan birliklerden söz edilemez. O yüzden komutanlar tek başlarına çalışmanın

¹ Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 6, 75, 79.

odağı olmasalar da, askerlerinin ya da genel anlamda birliklerinin ele alındığı bölümler onların adlarıyla anılacaktır.¹

6

5

A. Perdikkas

İskender sonrası dönemin kralları III. Philippos Arrhidaios ve IV. Aleksandros'un koruyuculuğunu üstlenmesi, Perdikkas'ın Babil'de bulunan krallık ordusunu doğrudan denetimi altına alması anlamına geliyordu. Süreç içinde yitirdiği bileşenlerine ve uğradığı dönüşüme karşın, İskender'e son on yıl boyunca eşlik etmiş olan bu ordu, en başta bu özelliğin sağladığı tinsel üstünlük anlamında, diğer yandan da hem sayısal büyüklük hem de birlik çeşitliliği bakımından krallık genelindeki diğer bütün birliklerin toplamından daha fazlasına karşılık gelmekteydi. Yalnızca bu üstünlüğü nedeniyle, Perdikkas'ın elinde bulundurduğunu varsaydığı san ve yetkilerin de en sağlam dayanağını oluşturuyordu. Gerçekten de Perdikkas, krallık ordusunun denetimini elinde tutmayı başarabildiği sürece konumunu ve bunun sağladığı yetkileri eşitlerine dayatabildi ve bu denetimi yitirdiği anda, bütün bu görünümün bir yanılsama olduğu ortaya çıktı. Diğer yandan, Perdikkas'ın yaklaşık üç yıllık egemenlik dönemi de, bu ordunun bütünlüğünü ve niteliğini büyük ölçüde sürdürebildiği son dönemdi. Krallık ordusu tanımlaması, III. Philippos ve IV. Aleksandros'un beraberindeki ordular için bir süre daha kullanılmış olsa da, doğrudan İskender'in askerlerinden oluşan bu gerçek krallık ordusu, Perdikkas'ın ölümünün ardından kısa bir süre içinde dağıldı.¹

6

6

Perdikkas'ın kısa egemenlik dönemi, krallık ordusunu oluşturan birliklere ve bunların sayısal büyüklüklerine ilişkin ipucu sağlaması beklenebilecek olaylar açısından yoğun olsa da, bu yöndeki göndermeler seyrek ve düzensizdir. Doğrudan kaynakların doğası ile ilgili olan bu durum, ayrıntılı sayılar ve birlik dökümleri ile başlayan İskender döneminin, bu yöndeki bilgilerin dağınıklaştığı ve sonunda

¹ Bkz. Billows, *Antigonos*,⁶ 2; Chaniotis, *War in the Hellenistic World*, 242-243; Roisman, *Alexander's Veterans*, 2-3, 17.

¹ Krallık ordusunun büyüklüğü ile ilgili olarak: Diod. XVII.29.6. karş. XVIII.34.5, 57.4, XIX.23.2. Krallık ordusu [βασιλικός δυνάμις] tanımlaması, açık bir biçimde, ordunun İskender'in doğrudan komutası altında olması ya da sonraki krallar III. Philippos ve IV. Aleksandros'un söz konusu ordulara eşlik etmesi dolayısıyla kullanılmaktadır. Perdikkas'ın komuta ettiği krallık ordusu dağıtıldıktan ve Antipatros kralları Makedonia'ya götürdükten sonra, bu kez buradaki ordu, krallık ordusu olarak anılmaya başlanacaktır. Bkz. Hammond, "Alexander's Veterans", 59 n. 25; karş. e. g. Diod. XVIII.57.4, 70.3, XIX.23.2; karş. XVIII.39.7.

kaybolduğu Gaugamela sonrası ikinci yarısıyla da bir devamlılık görünümü oluşturur. Dolayısıyla, Perdikkas'ın denetimi altındaki krallık ordusunun yapısı ve büyüklüğü büyük ölçüde belirsiz olduğu gibi, neredeyse aynı koşullarda olan İskender'in son dönem ordusuna bakarak çıkarımlarda bulunma olanakları da sınırlıdır.¹

6

7

Döneme ilişkin anlatımlarda, adı doğrudan anılan birlikler, yeni kralın belirlenmesi sürecinde belirleyici olan Makedon atlı ve piyadeleri ile yine aynı süreçte ve sonraki yıllardaki göndermelerle varlığı kesin biçimde doğrulanabilen filler ve elbette bunların Hintli binicileridir. Ancak bunların sayısal büyüklüğünü tam anlamıyla belirlemeye yarayacak doğrudan veriler çoğu durumda eksiktir. Makedon atlı ve piyadelerinin sayısı ile ilgili olarak, bazı dolaylı göndermeler ve bunlara dayanılarak ileri sürülen çeşitli görüşler sözkonusudur. Fillerin sayıları için de, sonraki yıllarda ve farklı bağlamlarda ortaya çıkan sayılar temel alınarak çıkarımda bulunulabilir. Bunların dışında adı doğrudan anılan başka birlik ve dolayısıyla bu kapsamda göz önüne anılabilecek başka bir sayısal gönderme yoktur. Yine de, krallık ordusunun büyüklüğü ile diğer dolaylı göndermelerin bir arada göz önüne alınması, özellikle doğulu insan gücüne dayanan çok kalabalık atlı ve hafif piyade birlikleri yanında, Makedon donanımı ile savaşmak üzere eğitilmiş otuz bin *Epigonoı* gibi bazı özel birlikleri de içermesi gereken bir yapı görünümü vermektedir.¹

6

Bütün bu belirsizlikler, krallık ordusunun bütünlüğünün sürdürülmesi ile ilgili tartışmalar bağlamında başka bir boyut kazanır. Tartışmanın temeli, Babil'de yapılan satraplık paylaşımından sonra, satrap atanan komutanların krallık ordusundan

¹ Hellespontos'taki birliklerin dökümü: Diod. XVII.17. 3-4; diğer kaynaklarda verilen sayılar: Iust. XI.6.2; Plout. **Aleks.** XV.1 Arr. **Anab.** I.11.3; karş. Bosworth, **Conquest and Empire**, 259. İskender döneminde ordunun sayısal büyüklüğüne ilişkin son kanıt, Hydaspes Irmağı üzerinde gemilerle yapılan yolculuğun başlangıç aşamasında ortaya çıkar. Burada toplam olarak verilen yüz yirmi bin sayısı, daha sonra yaşanan kayıplar ve orduya katılan ya da ayrılan birliklerin etkisiyle, belirsiz yönde ve ölçüde dalgalanmış olmalıdır. Arr. **Ind.** XIX.5.

¹ Perdikkas'ın üç yıl içindeki etkinliği hakkında bilinenlerin neredeyse tamamı Makedonlular'ın kendileri, eğilimleri ya da seçimleri ile ilgilidir. Sayıları ile ilgili olarak: Griffith, **Mercenaries**, 41; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 65-86; Makedon atlıları: Yeni kral belirlenirken piyadelerle yaşanan anlaşmazlık sırasında sayıları altı yüz olarak geçmektedir. Curt. X.7.16. Atlılar'a ilişkin diğer göndermeler: Diod. XVIII.33.6, 34.2, 35.1. Filler: Arr. **Anab.** IV.30.7-9; Diod. XVII.86.2-3, 89.1 (Hindistanda toplanmaları); Perdikkas dönemindeki sayılarının yüz kırk dolayında olduğunu gösteren dolaylı bir kanıt: Arr. *FGrH* 156.11.43. Diğer göndermeler: Diod. XVIII.27.1, 33.6, 34.2, 35.1; Curtius X.IX.17-18. Doğulu *Epigonoı* için bkz. Arr. **Anab.** VII.6.1.

bilinmeyen büyüklükte ve nitelikte birlikler aldığı yönündeki varsayımlara dayanmaktadır. Ancak bu varsayımlara daha çok bazı dolaylı göndermeler ve çıkarımlar üzerinden ulaşılır. Söz gelimi, daha Thrake'ye ilk geldiği anda, Lysimakhos'un komutası altında dört bin piyade ve iki bin atlıdan oluşan küçük ancak etkili bir ordu vardı. Bunların krallık ordusundan alındıkları kesin değildir, yalnızca nitelikli askerler olarak tanımlanmış olmaları bu olasılığı güçlendirmektedir. Bunun dışında, Eumenes'e verilen Kappadokia satraplığının gerçekte hiçbir zaman ele geçirilmemiş olması ve bu görevin en azından başlangıçta Eumenes'e ve ona yardım etmeleri öngörülen Antigonos ile Leonnatos'a verilmiş olması da dolaylı bir kanıttır. Son on yıldır Phrygia'yı satrap olarak yönetmekte olan, dolayısıyla komutası altında bağımsız bir ordu bulunması gereken Antigonos'un tersine, Eumenes ve Leonnatos krallık ordusundan yeni ayrılmış olduğuna göre, onlara yüklenen bu zor işin doğası, ordudan birlik almalarını gerektirmiş olabilir. Son olarak Ptolemaios'un Mısır'da kısa süre içinde topladığı ordu gücünün temeli de, krallık ordusundan almış olabileceği birliklere dayandırılır.¹

6

9

Daha önce de dile getirildiği gibi, satraplık görevlerinin gereği olarak Babil'den ayrılan komutanlar, daha sonra *philoï* olarak tanımlanacak olan kişisel eşlikçilerini yanlarına almış olabilirler. Üstelik burada söz konusu olan kişiler, ordu içindeki nitelikli insan gücünün en değerli kesimine karşılık geliyor olmalıdır. Ancak bu dar çevre ile ilgili böyle bir varsayımda bulunmak, aynı durumun birlikler içinde geçerli olabileceği çıkarımına ulaşmayı gerektirmez. İster birlik ister para anlamında olsun, krallık kaynaklarından bir bölümünün, kural olarak bütün satraplara ya da özel konumuyla öne çıkan birkaçına verilmesi, Perdikkas'ın gönüllü olarak onaylayacağı bir uygulama olamazdı. Bunun yerine, ölümünden kısa bir süre önce satraplarından paralı asker ordularını dağıtmalarını istemiş olan İskender'in benimsediği özekselleşimi sürdürmesini beklemek çok daha gerçekçi olur. Böyle bir yaklaşım içindeyken de, krallığın elinde toplanmış bulunan asker ya da para kaynaklarını

¹ Lysimakhos: Diod. XVIII.14.2; karşı. Arr. *FGrH* 156.1⁹10; Leonnatos: Diod. XVIII.14.5; bkz. Plout. *Eum.* III.2-6; Nep. *Eum.* II.3-5; Billows, *Antigonos*, 57, n. 13. Satrapların krallık ordusundan birlik almalarıyla ilgili tartışma için bkz. C. B. Welles, *Alexander and the Hellenistic World*, Dundurn Press, 1970, 52, R. S. Bagnall, "The Origins of Ptolemaic Cleruchs", *The Bulletin of the American Society of Papyrologists*, 16; k. g.: Griffith, *Mercenaries*, 109; J. Lesquier, *Les institutions militaires de l'Égypte sous les Lagides*.

paylaşmada isteksiz davranması son derece olağandır. Özellikle krallık ordusundaki Makedon piyadeler konusunda, bunların sayılarının son derece azalmış olduğu ve kendisinin Makedonia'dan yeni kaynaklar sağlamaya çalıştığı bir ortamda, elinden geldiğince korumacı bir tutum benimseyeceği kesindir. Dolayısıyla Lysimakhos'un ya da bu bağlamda adı geçen başka herhangi bir satrabın elindeki birliklerin çoğunluğunu krallık ordusundan alması çok düşük bir olasılıktır. Antigonos gibi bir bölgede yöneticilik yapanlar kadar, krallık ordusunda savaşmış komutanlar da kişisel bir çevre yanında, daha sonra bunları genişletmelerine yarayacak parasal kaynakları da biriktirebilmiş ve Perdikkas'ın doğrudan erişiminin dışında bulunan hazır durumdaki birlikleri ele geçirmiş olsalar gerektir. Makedon egemenlik alanı içindeki böyle kaynakların ya da İskender'in ölümünden hemen önce batıya akmaya başlayan Grek paralı askerlerin sağladığı hazır insan gücünün bolluğu, kişisel bir ordu kurmak için yeterince elverişli bir ortam yaratmış olmalıdır.¹

7

Perdikkas, denetimi altındaki insan gücünü paylaşmaktan ya da dağıtmaktan ne ölçüde kaçınmış olursa olsun, yaklaşık üç yıllık egemenlik döneminin sonundaki krallık ordusu, İskender'in geride bıraktığından yine de daha küçüktü. Ne de olsa bu dönem, Perdikkas'ın ordudan çıkmalar yapmasını ya da krallık ordusunu doğrudan kullanmasını gerektiren olaylar açısından yoğundur. Gerçi çıkmalar, belirli bir görev kapsamında ve geçici olması öngörülen bir süre için ordudan ayrılan birliklerdi. Yukarı Satraplıklar'daki zorunlu yerleşimlerinden ayrılan Grek yerleşimcilere karşı Peithon komutasında gönderilen Makedon atlı ve piyadeler, bu kapsamda değerlendirilebilirler. Her ne kadar bu yönde bir bilgi bulunmasa da, bunların daha sonra krallık ordusuna katıldıkları varsayılır. Armenia ile ilgili bir görev kapsamında Neoptolemos'a verilmiş, belirsiz sayıda Makedon alı içeren başka bir birlik de benzer özelliktedir. Ancak bunlar, Diadoklar arasında başlayan birinci savaşın

¹ Perdikkas'ın Antipatros ile evlilik temelli bir bağlaşıklık kurarken elde etmeyi beklediği kazanımlardan biri de krallık ordusunda sayıları oldukça azalmış olan Makedon askerlerini, Makedonia'dan almayı umduğu yeni birliklerle güçlendirmektir. Iust. XIII.6. Dolayısıyla, bu koşullar altında, en azından Makedon birliklerin paylaşılmasını onaylamayacağı kesindir.

koşulları altında bir daha ana ordu ile bir araya gelemedikleri için, krallık ordusundan ayrılışları sonradan kalıcı bir nitelik kazanır.¹

7

1

Diadokhlar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar ve sonrasında başlayan çatışmalar bağlamında yapılmış başka çıkmalardan da söz edilebilir. Bunlar arasında ilki, İskender'in cenazesini alkoyma girişiminde bulunan Ptolemaios'a karşı gönderilen bir görev gücüdür. Attalos ve Polemon komutasındaki bu gücün sonuçta başarısız olması en azından görev için yeterli olmadıklarını gösterebilir ancak her iki yandaki birliklerin büyüklükleri ya da niteliklerine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmadığından başka bir çıkarımda bulunma olanağı yoktur. Burada adı geçen komutan ve askerlerin daha sonra geri dönerek yeniden orduya katıldıkları ise kesindir. İkinci örnek, Babylonia satrabı olarak Arkhon'un yerini alması için gönderilen Dokimos'un beraberindeki bir başka birliktir. Görünüşe göre bazı Makedon askerleri de içeren bu birliğe ilişkin diğer ayrıntılar belirsizdir. Ancak Dokimos'un zor kullanarak Perdikkas'ın öngördüğü düzenlemeleri gerçekleştirebilmiş olması, bu kez gönderilen birliklerin, en azından bu görev için yeterli büyüklükte olduklarını gösterebilir. Ptolemaios ile işbirliği yaptıkları gerekçesiyle Kıbrıs krallarına karşı gönderilen birlikler, büyük olasılıkla benzer ölçekteki bir başka çıkma örneğidir. Öncekilerden farklı olarak, bunların sayısal gücü, birlik nitelikleri ve komuta yapısı gibi özelliklerine ilişkin bilinenler daha ayrıntılıdır. Salamisli Nikokreon önderliğinde iki yüz kadar *trieres* gücünde bir donanma toplamış bulunan krallara karşı oluşturulan donanma, belirsiz sayıda tecim gemisi ve Phoinike *trierei*si içermektedir. Bunlarla Kıbrıs'a taşınan kara birlikleri ise sekiz yüz paralı asker ve beş yüz atlıdan oluşmaktadır. Her bir birliğin komutanları ise sırasıyla Rhodoslu Sosigenes, Thessalialı Medeios (*ksenagos*) ve Amyntas (*hipparkhos*) olarak anılmaktadır. İskender döneminde *somatophylakes* olarak görev yapmış saygın bir komutan olan Aristonous da bütün bu güçlerin başkomutanıdır (*strategos*). Burada adı geçen komutanların ve birliklerin görevleri kapsamındaki etkinliklerine ilişkin başka bir veri yoktur. Süreç ile ilgili bilinenler, Antipatros ve Krateros ile işbirliği

¹ Peithon'un ordusu: Diod.⁷ XVIII.7.3-9, orduya geri katılmaları ile ilgili olarak bkz. Diod. XVIII.7.9; karş. 36.5; Arr. *FGrH* 156.9.30. Ayrıca bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 82; Heckel, **Prosopography** s.v. Peithon [3]. Neoptolemos: Deks. *FGrH* 100.8.6; Plout. **Eum.** IV.1-4, V.2; Diod. XVIII.29.4-5.

yapan Antigonos'un Kıbrıs'a çıktığı ve bu girişimin onun gelişinden bağımsız olarak ya da buna bağlı nedenlerle başarısız olduğudur. Söz konusu durum ve sonunda Perdikkas'ın öldürülmesine bağlı olarak ortaya çıkan yeni koşullar altında, bu görev gücünün en azından kara birliklerini oluşturan bölümü, Antigonos'un ve bağlaşıklarının denetimi altına girmiş olmalıdır.¹

7

Aristonous'un komutasındaki birliklere ilişkin verilerin, ayrıntıları eksik diğer örnekler için ne ölçüde aydınlatıcı olabileceği tartışmaya açıktır. Yine de, burada anılan çıkmalar, birbirinden tamamen ayrı bağlamlar ve görevler kapsamında gerçekleşmiş olmakla birlikte, en azından sayısal büyüklük anlamında benzeşiyor olmalıdır. Dolayısıyla her biri için ayrılan asker sayılarının, bin ya da iki bin dolayında olduğu varsayılabilir. Eumenes ve Perdikkas'ın kardeşi Alketas komutasında bırakılan birlikler, büyük olasılıkla bunlardan çok daha büyüktü. Adı geçenler, bu sırada Perdikkas'a bağlı iki *strategos* olarak Küçük Asia'da bulunmaktaydı ve Asia'ya geçmesi beklenen Antipatros'u durdurmakla görevlendirilmişlerdi. Üstlendikleri görevin önemi, bunlara yukarıda verilen örnektekilerden daha büyük birlikler verilmesini gerektirmiş olmalıdır. Ne var ki

¹ İskender'in cenaze alayının hazırlanma süreci ve daha sonra Mısır'a yönlendirilmesi ile ilgili olarak bkz. Diod. XVIII.26.1-28.4; Arr. *FGrH* 156.9.25, 10.1; Paus. I.6.3; Strab. XVII.1.8 1107. Diadokhlar arasındaki ilk anlaşmazlıkların ortaya çıkmasında ve başlayan savaşın gelişimi bağlamında Perdikkas'ın en göze çarpan eylemleri, kendince uygun görmediği görevli ve özellikle de satraplar yerine, elindeki yetki ve olanakları kullanarak, kendisine yakın adamları getirmek olarak tanımlanabilir. Antigonos'un Phrygia'dan ayrılmaya zorlanması ve Kilikia'da Philotas'ın görevden alınması, krallık ordusunun ezici üstünlüğüne dayanılarak yerine getirilmiş olmalıdır. Mısır seferinin amacı da, aynı yöntem ve araçla Ptolemaios'u görevden almaktır. Babylonia için düşünülen değişikliğin dayatılması da, doğal olarak güç kullanımı gerektirdiğinden, ancak bu amaçla krallık ordusunun tamamını kullanmanın gereği ve olanağı bulunmadığından, Dokimos'un, komutası altında güçlü bir birlikle gönderilmiş olması olağandır. Burada söz konusu olan birliklerin görevi gibi, nitelikleri de diğer çıkmalardaki örneklerden başka olsa gerektir. Perdikkas'ın öldürülmesinin ardından, yeni satraplığından ayrılmak zorunda kaldığı anlaşılan ve Pisidia'da Alketas önderliğindeki Perdikkas yanlılarına katılan Dokimos'un, aynı birliklerle geri dönebilmesi olasılığı ise düşüktür. Söz konusu satraplık düzenlemeleri ve Dokimos ile ilgili ayrıntılar için bkz. Arr. *FGrH* 156.10.1-5, 182.20; Diod. XVIII.45.3, XIX.16.1-5, 75.3-4, XX.107.4; Plout. *Eum.* VIII.8; Polyain. IV.4.7; Paus. I.8.1; Strab. XIII.4.1 623. Aristonous için: Arr. VI.28.4; *FGrH* 139.50, 156.10.6; Heckel, **Prosopography**, s.v. Aristonous. Burada anılan küçük çıkmalar dışında, Perdikkas tarafından Syria'da kurulan Samaria adında bir Makedon yerleşimi için de, belirsiz sayıda asker bölgede bırakılmış olabilir. Ancak bu konuda bilinen başka bir ayrıntı yoktur. Bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 234 no. 94; karşı. Curt. IV.8.9-11. Ayrıca, Perdikkas'ın Tyros'ta bıraktığı sekiz yüz *talanton* tutarındaki hazineden sorumlu garnizon komutanı (*phourarkhos*) Arkhelaos ve komuta ettiği askerler de buraya Perdikkas tarafından yerleştirilmiş olmalıdır. En azından, Arkhelaos'un korumakta olduğu parayı, Perdikkas'ın ölümü sonrası koşullarda bile, Attalos'a vermek konusunda gösterdiği özen, bu anlamda Perdikkas'a olan kişisel bağlılığının bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Diod. XVIII.37.4; k. g.: Heckel, **Prosopography**, s.v. Archelaus [3].

bunu kesin bir biçimde saptamanın olanağı yoktur. Her iki komutanın, başlangıçta aldıkları birliklere ilişkin ayrıntılar belirsizdir. Daha geç tarihlerde ortaya çıkan sayısal verilerin ise yerel kaynaklardan toplanmış çok sayıda birliği de içermekte olduğu kesindir. Özellikle Eumenes'in ordusunun ana vurucu gücünü oluşturan atlılar, kendi satraplığı Kappadokia'nın güçlü atlı geleneğinden yararlanarak kurduğu birliklerdir. Piyadeleri arasında bulunabilecek Makedonlular da, aslında Neoptolemos'un askerleridir.¹

7

3

Eumenes ve Alketas'ın komutasında bırakılan bu daha büyük çaplı çıkmaları ele almadan önce, krallık ordusunun Perdikkas'ın yürüttüğü savaşlar nedeniyle verdiği ya da vermiş olabileceği kayıplara bakılabilir. Ordunun bir bütün olarak kullanılmasını gerektiren bu tür etkinlikler anlamında, iki ayrı tür girişim sözkonusudur. Bunlardan ilkinin kapsamı içine, İskender döneminde tam anlamıyla egemenlik altına alınmayan Kappadokia'da ve İskender'in egemenliğine karşı gelerek atadığı satrap Balakros'u öldüren Pisidialılar'a karşı yapılan savaşlar girmektedir. Kappadokia'da yürütülen savaş, İskender dönemi boyunca buradaki egemenliğini sürdüren Pers yöneticisi Ariarathes'e karşıdır. Ariarathes, geçen on yıllık sürede yalnızca bölgedeki konumunu korumakla kalmamış, aynı zamanda büyük parasal olanakların yanında, olasılıkla Issos Savaşı'ndan kurtulan Pers birliklerinin de katılımıyla, otuz bin piyade ve onbeş bin atlıdan oluşan büyük bir ordu da toplamıştı. Perdikkas, toplam asker sayısı ya da birliklerinin yapısı konusunda herhangi bir bilgi verilmeyen krallık ordusuyla 322 yılında Kappadokia üzerine yürüdü ve Ariarathes'i iki ayrı savaş sonunda yenerek, Babil'de öngörülmüş olduğu gibi satraplığın başına Eumenes'i getirdi. Olasılıkla ikinci savaş için yenik tarafın kayıpları dört bin ölü ve beş binden fazla tutsak olarak belirtilmişse de, Makedon ordusuna ilişkin, bu anlamda verilmiş bir ayrıntı yoktur. Pisidia'daki

¹ Daha önce önerilen sayılar⁷ da göz önüne alınarak, Perdikkas'ın adı geçen komutanlara bıraktığı kalabalık birliklerin yanında elindeki sekiz ya da on bin kadar Makedonlular'ın da yarısını verdiği (Griffith, *Mercenaries*, 41), Gümüş Kalkanlılar'ı da içermesi gereken diğer yarısını da yanında Mısır'a götürdüğü düşünülebilir. Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 81, 84; k. g.: Hammond, "Casualties and Reinforcements", 64; Billows, *Kings and Colonists*, 192; karş. Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 82, n. 60. Eumenes'in doğrudan almış olabileceği birliklerle ilgili olarak bkz. Diod. XVIII.25.6; 30.5. Neoptolemos'un yukarıda sözü edilen askerleri, Perdikkas'ın isteği doğrultusunda ancak karmaşık bir sürecin sonunda Eumenes'e katıldı: Arr. *FGrH* 156.9.27; Diod. XVIII.29.1-6; Plout. *Eum.* V.5-6; Iust. XIII.8.3. Alketas ile ilgili olarak: Diod. XVIII.41.7; 44.1.

Larandia ve Isauria kentlerine karşı girişilen cezalandırma savaşı ile ilgili ayrıntılar da benzer bir görünüm sunarlar. Burada yapılan iki ayrı kuşatma savaşı bağlamında, krallık ordusunun birlik sayılarına ya da verdiği kayıplara ilişkin verilmiş bir bilgi yoktur. Yalnızca, Isauria'nın çok daha iyi berkitilmiş bir konumda bulunduğu ve buna bağlı olarak daha çetin bir direniş gösterdiği göz önüne alınarak, buradaki ölü ve yaralı sayılarının çok daha yüksek olduğu öngörülebilir.¹ 7

Perdikkas'ın Kappadokia'da ve Pisidia'da yürüttüğü savaşlar, İskender'in kurmuş olduğu düzenin dışında kalan ya da buna karşı ayaklananlara karşı yapılmıştı. Ancak Diadokhlar arasındaki birinci savaşın başlamasıyla birlikte, Mısır'da egemen olan Ptolemaios'a karşı saldırıya geçişi, bir tür iç savaş özelliği taşıyan niteliğiyle önceki iki etkinliğinden ayrılır. Belki de bu farklılığın bir sonucu olarak ya da son önemli eylemi olması dolayısıyla, bu olaya ilişkin veriler çok daha ayrıntılı bir görünüm sunmaktadır. Her ne kadar, ordunun sayısal gücüne ilişkin yine bir bilgi barındırmasa da, Nil Irmağı'nı geçme denemelerine ilişkin anlatım filler ve atlılar gibi bazı birliklerin adlarının anılması, ayrıca bu başarısız girişimlerin yol açtığı kayıplar için en azından iki bin gibi bir sayının verilmiş olması önemlidir.¹

Görüldüğü üzere, Perdikkas'ın Mısır'ı ele geçirme girişimine kadarki süreçte krallık ordusu, çeşitli büyüklüklerdeki bazı çıkmalar ve Kappadokia ya da Pisidia'da verilenlerle birlikte sayısı iki bini geçmesi gereken kayıplar nedeniyle bir ölçüde küçülmüş olmalıydı. Aynı süreçte Perdikkas, orduya yeni birlikler katmak için bir girişimde bulunmuşsa bile, bu yönde bir bilgi yoktur. Antipatros'un kızıyla evlenerek elde etmeyi umduğu kazanımlar arasında, Makedonia'dan asker edinmek de sayılır, ancak bunu gerçekleştirebilmiş olması düşük bir olasılıktır. Kappadokia ve Pisidia'nın egemenlik altına alınmasından sonra, her iki bölgenin insan gücü kaynakları ve askerlik deneyimleri, daha sonra bölgede kalan Eumenes ve Alketas için olduğu gibi, hiç kuşkusuz ilk aşamada Perdikkas için de erişilebilir durumda

¹ Kappadokia: Diod. XVIII.16.1-3; Arr. *FGrH*, 156.1.11;⁴Iust. XIII.6.1-3; Plout. **Eum.** III.2, 6. Pisidia: Diod. XVIII.22.1-8.

¹ Diod. XVIII.33.6, 34.2-3, 35.1, 4, 36.1; Arr. *FGrH* 156.9.28-29; Iust. XIII.8.10; karş. Paus. I.6.3; Strab. XVII.1.8. Nil Irmağı'nı geçme girişimi sırasındaki çatışmalar kapsamında aynı zamanda *hypaspistai* (ὤπασπιστάι - kalkan taşıyanlar) ve *klimakoforoi* (κλιμακοφόροι - merdiven taşıyanlar) gibi bazı birimlerin de adı anılır. Diod. XVIII.33.6. Bunların her zaman bu adlarla anılan ayrı birlikler olduğunu, özellikle de *hypaspist*lerin, Gümüş Kalkanlılar'ın öncülleri olan seçkin askerlerle bir ilgisi olduğunu gösteren bir kanıt yoktur. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 83.

olmalıydı. Uzunca bir süre savaş hazırlıkları nedeniyle bir yığınak alanına dönüşen Kilikia'da da benzer biçimde fazladan asker toplamak için uygun koşullar ortaya çıkmış olabilir.¹

7

6

Bütün bu süreç boyunca verilen kayıpların ya da her ne olursa olsun geçici olarak yapılan çıkmaların neden olduğu sayısal eksilmeler, Perdikkas'ın Nil Irmağı'nı geçme girişimleri sırasında başlayıp Triparadeisos'ta doruğa ulaşan bozulma süreci ile karşılaştırıldığında çok daha önemsizdi. Nil'i geçme girişimlerinde arka arkaya yaşanan başarısızlıklar ve Perdikkas'ın bir komutan olarak düştüğü hatalar, daha bu aşamada bile bazı askerlerin Ptolemaios'un tarafına geçmesine yol açtı. Perdikkas'ın ölümünden sonra, ordugâha gelen Ptolemaios, bu aşamada da krallık ordusundan başka birlikler alabildi. Ayrıca Perdikkas yanlılarına karşı ordu içinde başlatılan temizlik nedeniyle de, bu ilk aşamadan Triparadeios'a kadar geçen süre boyunca ordudan ayrılmak zorunda kalanlar oldu. Donanmanın üslenmiş olduğu Tyros'a ulaşan ve Perdikkas'ın donanma komutanı, aynı zamanda kızkardeşi Atalante'nin de kocası olan Attalos'un komutası altında Alketas'a katılan bu askerlerin sayısı on bin piyade ve sekiz yüz atlı dolayındaydı. Krallık ordusundan geriye kalan diğer birlikler ise, Triparadeisos'ta yapılan yeni düzenlemeler ve görevlendirmeler kapsamında, eşitsiz büyüklükte birkaç parçaya ayrıldı ve kalıcı olarak dağılmış oldu. Olasılıkla en büyük payı ve fillerin yarısını, Perdikkas yanlılarıyla savaşma görevini üstlenen Antigonos aldı. Kısa süre sonra Makedonia'ya dönen Antipatros, yanında getirdiği sekiz bin kadar yeni Makedon piyadeyi Antigonos'a bırakırken, fillerin diğer yarısını da beraberinde götürdü. Bunların dışında, orduda bulunan az sayıda Makedon piyadesi, Makedon donanımı ile savaşmak üzere eğitilmiş *Epigonoı* ve ordudaki diğer bazı doğulu birlikler de benzer biçimde çeşitli komutanlar ve satraplar arasında paylaştırıldı.¹

7

¹ Perdikkas'ın Makedonia'da ya da daha doğru bir deyişle Antipatros'tan insan gücü beklentisi ile ilgili olarak bkz. Iust. XIII.6. Eumenes ve Alketas'ın söz konusu bölgelerden asker toplaması: Diod. XVIII.29.3, 45.5, 46.1-3; Plout. *Eum.* IV.2-3. Kilikia'daki ordu ve donanma hazırlıkları ve buraya yığılmış parasal kaynaklar ile ilgili olarak karşı. Diod. XVIII.4.1, 4, 52.7, 58.1.

¹ Perdikkas'a yabancılaştıran bazı askerlerin Ptolemaios'un tarafına geçmesi: Diod. XVIII.33.2. Ptolemaios'un daha sonra ordudan asker alması: *Heidelberg Epit. FG rH* 155.4; karşı. Diod. XVIII.36.6-7. Birliklerin ordudan ayrılması ve Tyros'ta toplanmaları, kralların ve ordunun Triparadeisos'a ulaşmak üzere Syria boyunca kuzeye ilerledikleri süre boyunca devam etmiş olabilir. Perdikkas'ın öldürülmesinden sonraki süreçte ordu içindeki etkinliğini arttırmaya çalışan III.

Eumenes ve Alketas'ın Küçük Asia'da konumlarını koruyor oluşları, Perdikkas'a bağlı birliklerin, krallık ordusunun dağılmasından sonra da varlığını bir süre daha sürdürmesini sağladı. Eumenes'in görece daha uzun ve çok daha karmaşık öyküsü, deneyimine, ayrı bir başlık altında ele alınmasını gerektirecek bir nitelik kazandırır. Dolayısıyla Eumenes'in komutası altındaki bütün birlikler gibi, krallık ordusu kökenliler de bu ayrı başlık altında değerlendirilebilir. Ancak Alketas'ın ve onun çevresinde toplanan Perdikkas yanlılarının komutasındaki birlikler, krallık ordusunun son uzantıları olarak, bu başlığın kapsamı içinde kalmaktadır.

Perdikkas, Mısır Seferi için Küçük Asia'dan ayrılmadan önce, Asia'ya saldırması beklenen Antipatros ve Krateros'un Hellespontos'tan geçişlerini engelleme görevini Eumenes'e vermişti. Alketas ve Neoptolemos başta olmak üzere bazı önde gelen komutanlar da Eumenes'in komutası altında, ona yardımcı olmak üzere görevlendirilmişlerdi. Burada adları özellikle anılan bu iki komutan, görünüşe göre Eumenes'in ordusundan bağımsız, doğrudan kendilerine bağlı birliklere komuta ediyor olmalarıyla da diğerlerinden ayrılıyordu. Bir kişinin doğrudan denetimi altındaki büyük bir ordu yerine, birbirinden ayrı yerlerde bulunan çeşitli birliklerin gevşek bir komuta yapısı içinde birbirine bağlanması, savaşın etkin bir biçimde yürütülmesi açısından, aslında verimsiz bir yöntemdi. Kuşkusuz öngörülebilir olan sonuçlarına karşın yine de uygulamaya konulmuş olmaları, söz konusu düzenlemelerin Perdikkas'ın seçimlerinin bir sonucu değil, o sırada geçerli olan koşulların bir gereği olduğunu gösterebilir. Daha önce Armenia ile ilgili bir görev üstlenen ve bu bağlamda bazı birliklere komuta eden Neoptolemos, belki söz konusu düzenlemeler sırasında krallık ordusundan ayrı bir yerde bulunuyordu. Sürecin başından sonuna kadar Pisidia'da kalan ve buradaki konumunu güçlendiren Alketas da, büyük olasılıkla bu bölgede üstlendiği satraplık ya da *strategosluk* gibi tanımlanmış bir görev çerçevesinde bağımsız bir yöneticiyken, Eumenes'e bağlanmış olabilir. Kısacası, Antipatros'u durdurmak için geride bazı birliklerin ve

Philippos Arrhidaios'un eşi Adeia Eurydike ile işbirliği yapan ve Triparadeisos'ta Antipatros'u zor durumda bırakan ayaklanma elebaşı olarak ortaya çıkan Attalos, bu yolculuk süresince ordudaki bu ilgi çekici etkisini sürdürmüş gibi görünmektedir. Arr. *FGrH* 156.11.39; Diod. XVIII.37.2-4; karşı. Nep. **Eum.** V.1; Iust. XIII.8.10. Paylaşma: Diod. XVIII.39.7, Arr. *FGrH* 156.11.43; karşı. Diod. XVIII.51.1; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 104, n. 25.

komutanların bırakılması gereği doğduğu sırada, bu görev için belirlenen komutanlar zaten ayrı noktalarda bulunuyor gibi görünmektedir.¹

7

Alketas'ın komutası altındaki birliklerin sayısı konusunda var olan bilgiler açık olsa da, bunların nitelikleri ve kökenleri konusunda birçok belirsizlik söz konusudur. Antigonos'a karşı Kretopolis yakınlarında yapılan savaş sırasında, Alketas'ın ordusunda on altı bin piyade ve dokuz yüz atlı vardı. Piyadelerin içinde, önemli sayıda Makedon piyadenin yanında, Pisidialı bağlaşıklar da bulunuyordu ve bu ikinci kümedekilerin sayısı, başarısızlıkla sonuçlanan savaşın sonunda bile altı bin kadardı. Geri kalan birlikler, krallık ordusu kökenli olsa gerektir. Ancak bunların çoğunluğu doğrudan Perdikkas'ın verdiği birliklerden oluşmuşsa bile, onun ölümünden sonra Alketas'ın yanında toplanan diğer taraftarlarının, özellikle de Attalos'un yanında getirmiş olabileceği birlikleri de içeriyor olmalıdır. Ne var ki, bu anlamda sayısal bir ayırım belirlemenin olanağı yoktur. Attalos'un krallık ordusundan almayı başardığı piyade ve atlıların sayısı sırasıyla on bin ve sekiz yüzdü. Dolayısıyla Kretopolis'teki sayılar, hem bu birlikleri hem de Alketas'ın sayısı bilinmeyen önceki askerlerini de içermesi gereken bir ordu için oldukça düşüktür. Gerçi Attalos, komutası altındaki askerlerle birlikte Knidos, Kaunos ve Rhodos'a saldırmış ve Demaratos önderliğindeki Rodoslular tarafından püskürtülmüştü. Daha sonra Alketas ile birlikte, Antipatros'un isteği doğrultusunda kendilerine saldıran Karia satrabı Asandros'a karşı başarılı ancak uzun süreli bir savaş daha yürütmüşlerdi. Sözü edilen başarısızlık ve yıpratıcı olması beklenebilecek olan uzun süreli savaş, Kretopolis'te ortaya çıkan görece az sayıları bir ölçüde açıklayabilir.

¹ Perdikkas'ın bu bağlamdaki düzenlemeleri ve sonraki gelişmeler için: Diod. XVIII.29.1-4; Arr. *FGrH* 156 11.41; Plout. **Eum.** V.1-2. Neoptolemos'un Armenia görevi: Plout. **Eum.** IV.1-4. Alketas'ın Pisidia'da satrap ya da *strategos* olarak görevlendirildiğini gösteren doğrudan bir kanıt yoktur, ancak dönemin koşulları ve Alketas'ın Pisidia'daki etkinlikleri bir arada göz önüne alındığında bu yönde bir olasılık güçlü bir biçimde ortaya çıkar. Daha önce de belirtildiği gibi, Perdikkas'ın Kappadokia'da Ariarathes'e karşı yürüttüğü savaşlarla başlayan ve bir anlamda Ptolemaios'u görevden alma girişimi niteliğindeki Mısır Seferi ile son bulan süreç içindeki bütün etkinlikleri, bir dizi satraplık düzenlemesi niteliğindedir. Diğer yandan İskender tarafından satrap olarak atanan Balakros'u öldürmüş oldukları için cezalandırılan iki Pisidia kentinin yıkılıp yıkılmasından sonra bölge için eni bir satrap belirlendiğiyle ilgili bir veri yoktur. Perdikkas'ın baskısı karşısında Antigonos'un satraplığından ayrılmak zorunda kalması, Küçük Asia'nın tam ortasında büyük bir yönetim boşluğunun ortaya çıkmasına yol açmış, dolayısıyla bu bölgeleri kapsayan bazı düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiş olabilir. Ayrıca Alketas'ın en azından Pisidia'da yerli halkla geliştirdiği yakın ilişkilere ilişkin göndermeler, başka bazı satrapların bu anlamda sundukları başarılı örneklerle de benzerlik oluşturur. Diod. XVIII.45.5-46.1-3; karşı. e.g. Ptolemaios: Diod. XVIII.14.1; Peukestas: Arr. **Anab.** VI.30.2-3; Diod. XIX.14.5.

Ancak Perdikkas'ın başlangıçta Alketas'a tam olarak ne kadar asker bıraktığı belli olmadığı için buradaki kayıpların boyutunu belirlemek olanaklı değildir.¹

Krallık ordusunun bu son uzantıları, Alketas'ın başarısızlığı ve sonunda öldürülmesinin ardından bütünüyle Antigonos'un denetimi altına girdi. Antigonos bundan önce Eumenes'i de benzer bir biçimde yenmiş ve ordusunun büyük bölümünü ele geçirmişti. Böylece krallık ordusunun paylaşımı, Antigonos'un payını giderek arttırdığı, diğer önemli parçaların da Antipatros ve Ptolemaios başta olmak üzere birkaç önde gelen komutan tarafından alındığı bir sürecin sonunda tamamlanmış oldu. Dolayısıyla Triparadeisos'taki satraplık düzenlemeleri bağlamında, bazı satraplara ordudan birliklerin verildiği anlaşılıyorsa da, bunlar söz konusu paylaşımın yalnız bir aşamasını oluşturmuştu. Üstelik burada söz konusu olan ordu, zaten bir düzensizlik ve dağılma havası içinde olan, kimsenin denetim altında tutamadığı bir yığın görünümündeydi. Triparadeisos'ta yapılan düzenlemeler, bu yönüyle Babil'dekilerden ayrılır. Triparadeisos'ta krallık ordusundaki birlikler de paylaştırılmış olsa bile, buna bakarak aynı yöntemin daha önce Babil'de uygulandığını varsaymak yanıltıcı olabilir. Tam tersine, elindeki araçları paylaşmak konusunda isteksiz olması gereken Perdikkas, krallık ordusunu elinden geldiğince bir arada tutmaya çalışmış olsa gerektir. Geçici çıkmalar ya da bağlılığından emin olduğu komutanlara verdiği birlikler ve sayısı çok fazla olmayan çatışma kaynaklı kayıplar dışında, krallık ordusu bu üç yıllık dönem boyunca İskender döneminin sayısal büyüklüğünü büyük ölçüde korumuş olmalıdır.¹

8

B. Antipatros ve Krateros

II. Philippos'un, aynı anda birden çok orduyla ve bütün bir yıl boyunca sürdürdüğü askerlik etkinlikleri, çağdaşı Grekleri her zaman şaşırtan ve yıldırان bir devingenlik görüntüsü yaratırdı. Korinthos Birliği'nin Perslere karşı açılacak savaşla

¹ Kretopolis Savaşı: Diod. XVIII.45.1-5. Alketas'ın ordusunda bulunması gereken Makedonlular için: Plout. Eum. V.2; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 81, 90. Attalos'un askerleri, Rhodos'ta ve Asandros'a karşı savaşları: Arr. *FGrH* 156.11.39, 42; karş. Diod. XVIII.37.3-4. Alketas'a katılan diğer önde gelen komutanlar arasında, Polemon, Dokimos, Philotas, Antipatros ve Laomedon sayılabilir. Bunlarla ilgili olarak bkz. Diod. XVIII.43.1, XIX.16.1; App. *Mithr.* IX.27, LII.265, Paus. I.6.4; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 213 no. 17; Heckel, *Prosopography*, s.v. Polemon [3], s.v. Docimus, s.v. Philotas [7], s.v. Laomedon; Billows, *Antigonos*, 382-3, n. 35.

¹ Diod. XVIII.45.4, karş. 41.f, 4.

ilgili aldığı kararın ardından, Attalos ve Parmenion komutasında bir ordunun köprübaşı işlevi görmesi için Hellespontos bölgesine gönderilmesi, bu çok ordulu etkinlik alanının kapsamını, artık Asia'yı da içine alacak biçimde genişletti. İskender 334 yılında Hellespontos'u geçtiğinde, söz konusu birlikler krallık ordusuyla birleşti ve Makedon ordularının ağırlık noktası da kalıcı olarak Asia'ya kaydırılmış oldu. Bundan sonra, İskender döneminin sonuna değin geçerli olan görünümün bileşenleri, biri İskender'in yanında, biri Makedonia'da iki ordu ve bu iki ordu arasında gidip gelen, ülkelere geri gönderilmiş askerler ya da krallık ordusuna katılmak üzere yola çıkmış destek birliklerinden oluşan geçici üçüncü kümelerdi.¹

8

Antipatros, bütün bu süreç boyunca, çoğu zaman yazınsal kaynakların odağı dışında kalan Makedonia'daki ikinci ordunun denetimini elinde tuttu ve konumunu, Diadokhlar Dönemi'nin ilk birkaç yılını da kapsayacak biçimde, 319 yılında ölene kadar korudu. İskender'in yokluğunda ülkeyi onun adına yönetirken, komutası altındaki Makedonia ordusunun temel işlevi, krallığın Avrupa'daki egemenlik alanını korumak ve denetim altında tutmanın yanında, bu süreç boyunca ya da en azından bunun ilk döneminde, krallık ordusuna gönderilen destek birliklerini hazırlamak ve çıkarmak olmuştur. Söz konusu her iki işlevin yerine getirilmesiyle ilgili göndermeler, aynı zamanda ordunun ve beslendiği insan gücü havuzunun büyüklüğü ya da kapsamına ilişkin de ayrıntılı veriler sağlamaktadır.¹

8

İskender, Asia'ya geçerken, elindeki ordu gücünün hem daha büyük bölümünü hem de daha nitelikli bileşenlerini yanına almıştı. Antipatros'un komutası altında bıraktığı ordu, on iki bin piyade ve bin beş yüz atlıdan oluşuyordu. Kuşkusuz bu sayılar, yalnızca Makedonia'nın öz kaynaklarını yansıtmaktaydı ve gerektiğinde seferber edilebilecek daha kalabalık bir ordunun çekirdeğini sağlayacaktı. Antipatros, dört yıl boyunca İskender'e gönderilen bütün destek birliklerinden sonra bile, 330 yılında Sparta kralı Agis'e karşı, Spartalılar'a katılmayan bazı Grek kentlerinin de katkısıyla kırk bin kadar askerden oluşan bir ordu toplayabildi. Bir önceki yıl Agis

¹ Philippos'un askerlik işlerine bu etkin yaklaşımının çağdaşı Grekler tarafından nasıl algılandığı ve yorumlandığıyla ilgili yaygın bilinen bir değerlendirme için bkz. Dem. IX.48-50.

¹ Antipatros'un bu dönemdeki etkinliği, İskender'in kazandığı başarıların gölgesinde kaldığı gibi, Sparta kralı Agis'e karşı yürüttüğü savaşı, "fareler savaşı" olarak tanımlayan İskender'in kendisi tarafından da ikincil değerde görülmekteydi. Bkz. Plout. Ages. XV.4.

tarafından yenilgiye uğratılan Peloponnesos'taki *strategos* Korrhagos'un ordusundan geriye kalanların da bu sayıların içine katılıp katılmadığı belli değildir. Diğer yandan İskender'in göndermiş olduğu üç bin *talanton* tutarındaki para da, hem Korrhagos'un askerleri hem de Antipatros'un topladığı birlikler arasında önemli oranda paralı asker bulunmasını sağlamış olabilir. Kısacası, Makedonia'da seferber edilebilecek taze birliklerle birlikte, Antipatros'un en az üç ayrı tür kaynaktan asker topladığı varsaymak gerekir. Ancak bunların ya da Sparta'nın yenilgisiyle sonuçlanan savaşta ölen üç bin beş yüz askerin dağılımlarını belirlemenin olanağı yoktur.¹

İskender'in isteği üzerine çok sayıda askerin Asia'ya gönderilmiş olması, Makedon insan gücü ve Makedonia'nın hazır ordusu yanında, Antipatros'un gerektiğinde yararlanabileceği ikincil kaynaklar üzerine de ağır bir yük getirmiş olabilir. Daha sonra Lamia Savaşı olarak anılacak olan Grek kentlerinin başlattığı ayaklanmanın ilk aşamasında, Antipatros'un elinin altındaki on üç bin piyade ve altı yüz atlıdan oluşan ordu, özellikle atlı birlikler anlamında çok daha güçsüz bir konumdadır. Gerçi Makedonia'dan ayrılırken Sirrhas'ın komutası altında bıraktığı birlikler ve ondan toplamasını istediği askerler, bu sayıların biraz daha yüksek olabileceğini gösterir. Ayrıca İskender'in kısa bir süre önce deniz yoluyla para göndermiş olması, donanmanın gerektiğinde kullanılabilmesinin yanında, Agis'in başlattığı savaşta olduğu gibi, en azından parasal anlamda bir sıkıntı yaşanmayacağı anlamına gelmektedir. Öyle ki, burada Makedon piyadelerle ilgiliymiş gibi görünen on üç bin sayısı, aslında paralı askerler için ya da paralı askerlerle birlikte bütün piyadeler için verilmiş de olabilir. Ne de olsa, Makedonia'nın bu sırada belirgin bir insan gücü sıkıntısı yaşamakta olduğu açıktır ve aynı bağlamda Makedon piyadeleri için on üç bin sayısının verilmesi tutarsız bir görünüm oluşturur. Son birkaç yıl içinde askerlik çağına ulaşanlar ve askere alınanlar dışında, Makedon atlı ve piyadeler sürekli Asia'ya gönderilmiş olduğuna göre, bu sırada orduda ve yedeklerde çok az sayıda Makedon piyadesi bulunuyor olmalıdır. Thrake'de sürekli ortaya çıkan

¹ Diod. XVII.17.3-5. Makedonia'da kalan piyadelerin sayısı, İskender'in yanında Asia'ya geçen Makedon piyadelerin sayılarına eşitlenmiş gibi görünmektedir. Ancak bunların tamamının Makedon piyadesi olduğunu gösteren bir gönderme yoktur. Agis'e karşı toplanan ordu, kayıplar ve genel anlamda bu savaş için bkz. Diod. XVII.63.1-3; karş. Plout. **Ages.** XV.4. Korrhagos'un yenilmesi ve iki tarafı destekleyen Peloponnessos kentleri: Ais. III.165. İskender'in para göndermesi: Arr. **Anab.** III.16.10.

sorunlar ve Memnon'dan sonraki *strategos* olan Zophyrion komutasındaki otuz bin kişilik bir ordunun 325 yılında Getai karşısında yenilmesi ve sonunda bütünüyle yok olması, bu dönemde yaşanan en ağır felakettir. Bunların yanında, özellikle güneydeki Grek bağlaşıkların yükümlü oldukları katkıyı sağlamada giderek daha isteksiz bir tutum takınmaya başlaması da aynı yönde bu görünümün ortaya çıkmasına katkı sağlar. Söz gelimi, başlangıçta Antipatros'a çok sayıda atlı sağlayan Thessalialılar'ın daha sonra Grekler'in tarafına geçmesi, Makedonia'nın yenilgilerinde ve ortaya çıkan geçici zayıflığında en önemli etkidir.¹

8

4

Sirrhas'ın asker toplamada harcadığı çabanın sonuçlarını bilmek, bu son derece ciddi koşullar altında Makedonia'nın çıkarabileceği en yüksek asker sayısını görebilmek açısından yararlı olurdu. Ancak bu kapsamda bir araya getirilen kaynaklar, Antipatros'un yardım çağrısı üzerine Makedonia'ya geçen Leonnatos'un kendi olanakları ile toplamış olabileceği ordu ile bir arada, yirmi binden fazla piyade ve bin beş yüz atlıdan oluşan büyükçe bir ordunun içine karışmıştır ve sayısal bir ayırım belirlemenin olanağı yoktur. Aynı sıralarda Thrake'ye ulaşan Lysimakhos'un yanındaki dört bin piyade ve iki bin atlıyı göz önüne alarak bir değerlendirme yapılacak olursa, Leonnatos'un bu ordunun çok büyük bir bölümünü Makedonia'dan toplamış olduğu sonucuna varılabilir. Diğer yandan, içinde bulundukları koşullar açısından Leonnatos ile Lysimakhos arasında bir dizi ayırım bulunduğunu ileri sürmek ve bu çıkarıma karşı çıkmak da olasıdır. Kendisine verilen egemenlik alanının önce denetim altına alması gereken, dolayısıyla elindeki küçük orduyu bile büyük olasılıkla kendi bölgesine ulaşmadan toplamış olan Lysimakhos'un tersine, Leonnatos'un satraplığının kaynaklarından yararlanma olanağı daha fazladır. Gerçi, satraplığında uzun süre harcamadan Makedonia'ya geçmek zorunda kaldığı göz önüne alınacak olursa, bu durumun çok büyük bir ayırım yaratamayacağı da ileri

¹ İskender'in Asia'da sürdürdüğü savaşların Makedonia'nın insan gücü kaynakları üzerindeki etkileri ile ilgili tartışma için bkz. Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 64-97; karşı. Diod. XVIII.12.2. İskender'e Makedonia'dan gönderilen destek birlikleri: Arr. *Anab.* I.25, 30, III.16, 30; Diod. XVII.49.1; 65.1; Curtius 4.6.30. Antipatros'un bu bağlamdaki asker sayılarına düzeltme önerisi getiren bu görüş için bkz. Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 76-77. Zophyrion ve ordusu: Iust. XII.2.16-17; 37.3.2; Curt.X.1.44-45. Thessalialılar'ın Lamia Savaşı bağlamındaki tutumları ve Grek tarafına katkıları ile ilgili olarak bkz. Diod. XVIII.12.3-4; karşı. 15.2-4, 17.4-5. Diğer Grek bağlaşıkların çoğunluğu da, Makedonia'ya bağlı kalan genellikle küçük ve önemsiz birkaç ayrıksı örnek dışında ya ayaklanan kentlere katılmış ya da tarafsız kalmıştı. Diod. XVIII.11.1-2.

sürülebilir. Yine de, soylu Nesaia atları, kendi kişisel *agema* birliği ve açıkça İskender'e öykünen giyim kuşam ve tavırlarıyla Leonnatos, yalnız Lysimakhos'a karşı değil, diğer bütün eşitleri arasında da kolayca ayırt edilir bir konumda bulunuyor gibidir. Hem Eumenes'e Kappadokia konusunda yardım etmesi istenen hem de Lamia Savaşı bağlamında Antipatros'tan yardım çağrısı alan iki kişiden biri olması da bu üstünlük görünümüyle uyumludur. Askerlikle ilgili kapsamlı birer girişim gerektiren bu iki olay da, Leonnatos'un hatırı sayılır büyüklükte bir kişisel ordusu olduğunu gösterir bir kanıt olarak yorumlanabilir.¹ 8

Bütün bu belirsizliklerin açıklığa kavuşturulması olasılığı, Leonnatos'un erken ölümü ve çok fazla zarar görmemiş olan ordusunun, bu sırada Lamia'daki kuşatmadan kurtulmuş olan Antipatros'a katılmasıyla bir anda ortadan kalkar. Daha önce yenildiği savaşta Antipatros'un ordusundan kaç askerin ölmüş olduğu konusunda bir veri yoktur ancak Leonnatos'un ordusunun katılımıyla elindeki güç üç katına çıkmış olmalıdır. Ne var ki bu toplam, Grek ordusuyla savaşı göze almasına yetecek büyüklük ve nitelikte değildir. Piyade birlikleri yeterince kalabalık ve büyük olasılıkla Grek karşıtlarına göre daha nitelikli olsa bile, atlı sayıları, yalnız Thessalialılar'ın sayısını karşılayacak düzeye ancak ulaşabilmiş durumdadır ve nitelik anlamında kesinlikle daha üstün de değildir. Atlı birlikler bakımından bir türlü giderilemeyen bu zayıflığın baskısı, Antipatros'u herhangi bir çatışmadan kaçınmak ve bu nedenle de Makedonia'ya dönerken bilinçli olarak zor ve engebeli yolları seçmek durumunda bırakacak ölçüde güçlüdür.¹ 8

Antipatros'un durumunda gerçekten önemli değişimi yaratan, yardım istediği ilk komutan olan Krateros'un beraberindeki ordu ile sonunda Makedonia'ya ulaşması oldu. Diğer birçok satrabın ve kendisinden önce Antipatros'un yardımına gelen

¹ Sirrhas'ın olası asker toplama kaynakları konusunda bkz: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 75. Leonnatos'a eşlik eden ordu ve konumu ile ilgili olarak: Diod. XVIII.14.5; *Souda* s.v. Λεόννατος; karşı. Billows 1994, 193, n. 24; Heckel, **The Marshals**, 105. Kappadokia konusunda öngörülen görevi: Plout. **Eum.** III.2-6; Nep. **Eum.** II.3-5; Antipatros'un yardım çağrısı: Diod. XVIII.12.1. Leonnatos'un askerleri, kendi satraplığı olan Hellespontos Phrygia'sından toplanan yerel birimler ve paralı askerler olsa gerektir; bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 78, n. 44. Lysimakhos için bkz. Curt. X.10.4; Diod. XVIII.3.2; Arr. *FGrH* 156 1.7; Dek. *FGrH* 100.8.3; Iust. XIII.4.16; karşı. Paus. I.9.5; ordusu: Diod. XVIII.14.2; Thrake'deki konumu: Lund, **Lysimachus**, 54; Heckel, **Prosopography**, s.v. Lysimachus [2].

¹ Diod. XVIII.15.1-7. 8

Leonnatos'un tersine, bu aşamada Krateros'un komutası altındaki ordunun büyüklüğü ile ilgili bilinenler görece daha ayrıntılı ve kesindir. İskender tarafından krallık ordusundan salıverilen ve o öldüğü sırada Makedonia'ya dönüş yolunda olan bu birliklere ilişkin göndermeler daha fazladır.¹

8

7

Krateros'un beraberindeki askerler, Babil'de kalan diğer Makedonlar gibi son on yılın savaşlarında deneyim kazanmış askerlerdi. Komutanları Krateros gibi, İskender'in yapmak istediği birçok şeye karşı çıkmış olan bu askerler en sonunda Opis olayının ardından salıverilmişlerdi. Orduya eşlik eden diğer önde gelen komutanlar arasında, Beyaz Kleitos ve en az üç *phalanks* komutanı, Polyperkhon, Gorgias ve Antigenes yanında olasılıkla Polydamas adında bir komutan daha vardı.¹

8

8

Bir önceki yıl Leonnatos'un yardımıyla Lamia'daki kuşatmadan kurtularak Makedonia'ya çekilmiş olan Antipatros'a katılan Krateros, Makedonia'nın ordu mevcudunun birleşik Grek ordusu karşısında kırk binden fazla piyade, üç bin okçu ve sapanıcı ve beş bin atlı gücüne ulaşmasını sağladı.¹ 322 yılında yapılan Krannon Savaşı'nda, bu ezici sayısal ve nitelik üstünlüğü karşısında, Grek davası doğru dürüst bir çatışma olmaksızın çözüldü ve Lamia Savaşı, Aitolialılar dışında, savaşıyan tüm Greklerin Makedonia ile ayrı ayrı barış yapmasının ardından sona erdi. Krateros'un bu sırada ve daha sonra Aitolialılar'a karşı yürütülen harekâtlarda eski askerlerine komuta etmeyi sürdürüp sürdürmediğini belirlemek mümkün değildir. Ancak en akla yakını öyle olduğunu varsaymaktır. Dolayısıyla Aitolialılar ile yapılan savaşta adı geçen otuz bin piyade ve iki bin beş yüz atlı gücündeki ordunun,¹ Antipatros'un ve Krateros'un askerlerinden oluştuğu düşünülebilir. Krannon Savaşı'nda kırk binden fazla olan piyade sayısı, Aitolialılar'a karşı başlatılan seferde otuz bine düştüğüne

9

¹ Sürekli istediği ve çeşitli⁸ aralıklarda aldığı destek birliklerine karşın, İskender çok az birliği Makedonia'ya ya da ülkesine geri göndermişti. Dolayısıyla iki ordu arasındaki birlik akışları ağırlıklı olarak batıdan doğuya doğru olurdu. Savaşın ilk kısmında, geçici olarak evlerine gönderilen Makedonlular ve Pers Savaşı'nın sonunda salıverilen bağlaşıklardan sonra, Krateros'un komuta ettiği bu geçici küme, ters yönde ilerleyen ve bu kez ülkelerine geri dönen salıverilmiş Makedonlular askerlerden oluşan sıradışı üçüncü örnekti. Diod. XVII.109.1; XVIII.4.1; 12.1.

¹ Arr. **Anab.** VII.11.4; Iušt. XII.12.8. Heckel, **Prosopography**, 359-61. Antigenes için bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 33, no. 19, 21; karř. Heckel, **Prosopography**, 312.

¹ Diod. XVIII.16.5.

8

9

¹ Diod. XVIII.24.1.

9

0

göre, askerlerin on binden fazla sayıda olan bir kısmının garnizon görevi gibi amaçlarla başka yerlere gönderilmiş ya da daha büyük olasılıkla terhis edilmiş olmalıdırlar. Böyle bir durumda ilk salıverilecek birliklerin çoğunluğunu Krateros'un yanında Makedonia'ya dönen yaşlı askerlerin oluşturması beklenebilir.¹

Antipatros ve Krateros çok geçmeden Aitolialılar'a karşı yürüttükleri savaşa ara vermek ve Perdikkas'a karşı savaşmak üzere Asia'ya geçmek zorunda kaldılar. Burada söz konusu olan ordunun toplam büyüklüğüne ilişkin bir veri yoktur, ancak daha sonra ortaya çıkan veriler genel bir kanı yaratabilir. Krateros'un Eumenes ile savaşmak üzere yanına aldığı orduda yirmi bin piyade ve iki bin atlı bulunuyordu. Piyadelerin çoğunluğunu ağırlıklı olarak Makedonialılar oluştururken, atlılar yardımcı birlikler olarak nitelenmişti.¹ Eumenes'ten ayrılan⁹ Neoptolemos'un yanında getirdiği üç yüz atlı da bu sayılar içinde sayılmış olmalıydı.¹ Eumenes'in bir saldırısı sırasında komutanları öldürülen bu birlikler, varılan anlaşmaya karşın Eumenes'i atlatarak Antipatros'a katılmak üzere güneye yönelip Kilikia'ya ulaşmadan önce sorunsuz bir biçimde Antipatros'un ordusuna katılmış olmalıdırlar.¹

Krateros'un Onbinleri içinden ayrılarak onu Makedonia'ya ve ardından yine Küçük Asia'ya kadar izleyen birliklere, bundan sonra ne olduğu ancak kestirim yoluyla söylenebilir. Antipatros, iki kralı da yanına alarak Makedonia'ya gitmek üzere ayrılırken Perdikkas'ın halen etkin olan taraftarları (Eumenes, Alketas ve Attalos) ile savaşma görevini, Antigonos'a vermiş ve bu görev gereğince krallık ordusundan bazı birlikleri de ona bırakmıştı.¹ Bunların son dönemde askere alınan genç Makedonialıları içerdiği kesindir ancak Antigonos ve Eumenes arasında savaşların erken aşamalarında Antigonos'un ordusundan ayrılan ve Makedonia'ya

¹ Roisman, **Alexander's Veterans**, 117.

¹ Diod. XVIII.30.4.

¹ Diod. XVIII. 29.6.

¹ Diod. XVIII. 32.3, 33.1.

¹ Diod. XVIII. 39.7; 40.7; 45.1-2; Arr. *FGrH* 156.11.43.

dönmeleri koşuluyla onunla anlaşmaya varan üç bin kişilik bir diğer Makedon birliğinin Krateros'un deneyimli askerlerinin son parçası olduğu da düşünülebilir.¹

Antipatros'un kendisini atlı asker yönünden yeterince güçlü hissedip Grek bağlaşıklara saldırmasını sağlamaları açısından en önemli katkıyı bu birlikler sağladı. Grekler, Lamia Savaşı'nı başlattıkları ilk andan itibaren, özellikle de Thessalialılar'ın kendi taraflarına katılmalarından sonra, Makedonia ordusu ile karşı karşıya geldikleri her savaşta sonucu atlı birliklerin başarısı ile almaya çalışmışlardı.¹ Bunda, Atinalılar için savaşan paralı asker komutanı Leosthenes ve onun gibi Doğu'da son on yıldır kazanılan başarılarla ve bu başarılarla atlı askerlerin sağladığı katkıya tanıklık eden daha birçok asker, deneyimleri etkili olmuş olmalıdır. Makedonia piyadesinin tartışmasız üstünlüğü karşısında Grekler'in böyle davranmakta belli bir dereceye kadar haklı oldukları da düşünülebilir. Dolayısıyla Grekler, Antipatros ile yaptıkları ilk savaşta ve Lamia'ya yaklaşmakta olan Leonnatos'a saldırdıkları sırada özellikle Thessalia atlılarının kazandıkları taktik başarılarla yetinmişler ve Makedonia piyadesini yenme şanslarını kullanmamışlar ya da kullanamamışlardı. Antipatros da özellikle Leonnatos'un birliklerinin kendi ordusuna katılmasından sonra bile Grek ordusu ile bir savaşa girme riskini almamıştı. Grek ordusunu yenecek güce sahip olduğuna ikna olmasında Krateros'un nitelikli piyadeleri kadar atlı askerleri de önemli oranda etki etmiş olmalıdır. Dolayısıyla Krateros'un en nitelikli askerleri beraberindeki altı bin tecrübeli piyade olsa da Antipatros açısından en önemli katkı bin beş yüz atlının gelişi ile sağlanmıştır.

Krateros'un gelişi ile toplam ordu mevcudu, kırk binden fazla ağır piyade, üç bin okçu ve sapancı ile beş bin atlı gücüne ulaşan Makedonia ordusu, Lamia Savaşı'nın uzayıp giden doğası nedeniyle tam seferber niteliği bozulmuş olan Grek ordusunun neredeyse iki katı büyüklüğe ulaşmıştı. Özellikle Aitolialılar'ın eksik olduğu birleşik Grek ordusunun toplam gücü yirmi beş bin piyade ve üç bin beşyüz atlı kadardı. Savaşın başında atlılarını *phalanks*larının önüne yerleştiren Grekler, 322 yılında Krannon'da yapılan bu son savaşta da sonucu atlı askerlerin üstünlüğü ile

¹ Karş. Diod. XIX.41.1; Arr.⁹FGrH 156.11.43. Antigonos'un ordusundan ayrılan ve Makedonia'ya dönmeleri öngörülen askerler: Polyain. IV.6.6.

¹ Diod. XVIII.15.2; 17.3.

almaya çalıştılar. Makedonia piyadesinin ezici sayısal ve nitelik üstünlüğüne karşın atlı askerler arasındaki güç dengesine bakınca bu haklı olduğu kadar akıllıca bir seçim olarak da değerlendirilebilir. Görünüşe göre Makedonia atlıları sayısal anlamda Grek atlılarından üstün duruma gelmiş olsa da halen nitelik olarak Thessalia atlılarının gerisinde olmalıydı. Çünkü savaşın başında Thessalia atlısının Makedonia atlıları karşısında üstünlük sağlamış olduğu açık bir biçimde belirtilmiştir. Ancak Antipatros'un piyadelerinin savaşa katılmaları ve ağırlıkları ile Grek piyadesini geri çekilmeye zorlaması nedeniyle Grek atlıları da piyadeleri izleyerek savaş alanını terketmek zorunda kalmışlardı. Yüz otuz Makedonialı'ya karşın beş yüz Grek askerinin öldüğü bu savaş, aslında Greklerin önceki iki savaşta kazandıkları zaferler kadar belirleyici olmaktan uzaktı. Yine de Grek bağlaşıklar başka bir çatışmaya gerek kalmaksızın dağıldı ve Lamia Savaşı Makedonia'nın ve elbette Antipatros'un Grek kentleri üzerindeki egemenliğinin yeniden kurulmasıyla sona erdi.¹

Antipatros ve Krateros'un, Grek isyanına katıldığı halde Krannon'da yenilen birleşik ordu içinde bulunmamış olan Aitolialılar'a karşı ayrı bir savaş yürütme gereği duydukları görülür. Asker sayıları on bin kişi ile sınırlı olsa da dağlık yer şekilleri nedeniyle ülkelerini savunmakta zorluk çekmeyen Aitolialılar'a karşı başlatılan bu sefer için otuz bin piyade ve iki bin beşyüz atlıdan oluşan bir Makedon ordusunun seferber edilmesi gerekmişti.¹ Krannon'da savaşın ordu ile karşılaştırılınca en az on bin piyade ile atlıların yarısının Aitolia seferine katılmadıkları gözlemlenebilir. Ayrıca içinde Pers kökenli askerlerin de bulunduğu üç bin kişilik okçu ve sapancı birliğinin de adı anılmamaktadır. Ancak dağlık bir bölgede savaşa giderken hafif piyadelerin, hele ki okçu ve sapancıların geride bırakıldığını düşünmek için bir neden yoktur. Dolayısıyla bunların otuz bin piyade içinde sayılmış olabilecekleri akılda tutulmalıdır. Savaşa katılmadığı kesin olan on binden fazla piyade ile atlı birliklerin diğer yarısının ise yedekler ordu olarak Makedonia'da kaldığı düşünülebilir. Ayrıca Atina'ya yerleştirilen Menyllos komutasındaki garnizon için de bir miktar asker ayrılmış olmalıdır.²

¹ Diod. XVIII.16.5-18.9. 9

¹ Diod. XVIII.24.1-2. 9

² Diod. XVIII.18.5. 0

Ne var ki garnizonun sayısal ya da nitelik büyüklüğü hakkında bir ifade yoktur. Aynı garnizona ilişkin bir sonraki göndermede, Munykha'yı elinde tuttuğu anlaşılan Nikanor adındaki komutanın, değişen siyasal koşullar karşısında bir yandan Atinalıları oyalarken bir yandan da, görünüşe göre kaleyi savunmak için yetersiz sayıda olan birlikleri güçlendirdiğinden bahsedilmektedir. Ancak buna bakılarak garnizonun ne başlangıçtaki ne de 318 yılındaki gücü ile ilgili bir çıkarım yapılabilir. Her ne olursa olsun, Krannon'da yaşanan yenilginin ardından Atinalılar'ın kısa süre içinde yeniden ayaklanmaları düşük bir olasılıktı. Ayrıca Antipatros tarafından dayatılan azınlık yönetiminin yurttaşlık hakkı tanıdığı dokuz bin ayrıcalıklı yurttaş, yeni siyasal düzene belirli bir toplumsal taban sağlamaktaydı. Dolayısıyla bu garnizon için binlerce askerin bırakılmasına gerek olmadığı açıktır.²

0

Yalnızca Atina'ya yerleştirilen garnizona ilişkin doğrudan bir gönderme yapıldığı ve diğer kentler ile yapılan anlaşmaların koşulları hafif olarak nitelendiği halde, Atina dışında başka garnizon bulunmadığını varsaymak fazla iyimser bir düşüncedir.² Farklı yerlere gönderilen birliklerin dışında² bir miktar askerin, özellikle de Leonnatos ile ondan önce Sirrhas tarafından olağanüstü koşullar altında geçici olarak toplanmış olabilecek olan Makedon piyade birliklerinin dağıtıldığı da düşünülebilir. Ancak tüm bu varsayımlar için sayısal bir dağılım belirlemek olanaksızdır. Aynı şekilde savaş sırasında yaşanan kayıplar konusunda da ciddi bir belirsizlik söz konusudur. Makedon ordusunun önemli kayıplar verdiği vurgulanmış olsa da sözü edilen ölümlerin sayısal değeri ile ilgili bir veri yoktur.²

0

Grekler'e ve daha sonra Aitolialılar'a karşı yapılan savaşlarda Antipatros ile Krateros arasında ne tür bir hiyerarşik ilişki olduğu belli değildir. Ancak Antipatros'un açık ya da örtük bir biçimde en üst yetkiyi elinde tuttuğuna kesin gözüyle bakılabilir. Antipatros, 334 yılından beri kesintisiz olarak kral vekili ünvanı ile Makedonia'yı ya da krallığın Avrupa'daki topraklarını yönetmekteydi. İskender krallığının son yılında onun yerine Krateros'u getirmeyi tasarlamış olsa da bu düzenleme uygulanmaya konamadı. İskender'in ölümünden sonra Perdikkas

² Diod. XVIII.64.1-2; 18.5. ⁰

1

² Diod. XVIII.17.7; 18.5; karşı. 18.8; 55.2. ⁰

2

² Diod. XVIII.25.1. ⁰

3

tarafından yapılan satraplık düzenlemeleri, bölgedeki ağırlığı göz önüne alınan Antipatros'un Makedonia'daki konumunu sürdürmesini öngörmüştü. Makedonia, Babil Paylaşımı'nda Antipatros ile Krateros'un ortak yönetimine bırakılmışsa da bu bilgi tüm kaynaklarda doğrulanmış değildir. Lamia Savaşı'nın başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasının ardından Krateros'u en büyük kızı Phila ile evlendiren Antipatros'un onun Asia'ya geri dönmesine yardım etme niyetinde olduğuna yönelik belirsiz bir gönderme bulunmaktadır.² Ancak burada dözü üdilen geri dönüşün Perdikkas ile çatışmaya yol açıp açmayacağı belirsizdir. Antipatros ve Krateros daha sonra gerçekten Asia'ya geçmiş olsalar da bunu Perdikkas ile açıkça savaşa girmiş oldukları sırada yapmışlardı. Belki de Krateros'un yeni almış olduğu *prostates* ünvanı, krallığın genelinde bir tür müfettiş gibi dolaşmasına olanak sağlayan yetkilere sahip olduğu anlamını da taşımaktaydı. Yine de yeni görevinin gereği olarak Asia'ya geçecek olması, Antipatros'un desteğini gerektirecek türden bir girişim değildir. Dolayısıyla bu iki üst düzey yetkilinin, Perdikkas'ın yapmış olduğu düzenlemelere katkıda bulunmamış ya da onay vermemiş olmaları nedeniyle, eninde sonunda onunla bir çatışmaya gireceklerini öngörmüş oldukları varsayılabilir.

Söz konusu ifadenin kronolojik bir karışıklıktan kaynaklanmış olabileceğini de akılda tutmak gerekir. Ne de olsa, Grek isyanının sona erdirilmesinin ardından, Antipatros ve Krateros'un bir sonraki hamleleri Aitolialılar'a karşı başlattıkları sefer olmuştu. Eğer Krateros, Antipatros'un desteği ile Perdikkas'a karşı savaşmak üzere Asia'ya geçmeyi tasarlıyor olsaydı, bunu Aitolialılar'la yapılacak zor bir savaşın sonrasına bırakmazdı. Perdikkas'ın baskısı nedeniyle satraplığından ayrılmak zorunda kalan Antigonos'un gelişinin ardından bu seferin yarıda bırakılmış olması bunu göstermektedir. Belki de Krateros ile Antipatros, başlangıçta krallığın doğu kısmına müdahale etmek gibi bir niyet taşımıyordu. Krateros, İskender'in Doğu ve Batı arasında bir tür kaynaşma yaratma tasarılarına her zaman karşı çıkmıştı. Antipatros ise, Doğu Seferi'ne katılmamış bir komutan olarak, krallığın yeni topraklarına tamamen yabancıydı. Dolayısıyla bu iki komutanın, krallığın Avrupa topraklarına karışılmadığı müddetçe Asia'da olup bitenlere ilgisiz kalmaya istekli

² Diod. XVIII.18.7; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 11, 22, 59.

oldukları düşünülebilir.² Ancak Antigonos'un Perdikkas'ın eylemleri ve tasarıları konusunda getirdiği haberler ve yaptığı uyarılar Antipatros ve Krateros'u ister istemez Asia'da yaşanan gelişmelere müdahalede bulunmaya zorlamış olmalıdır. Bekleneceği üzere Antipatros, Krateros ile aralarında gelişen işbirliğine Ptolemaios ve Antigonos'un katılması ile kurulan Perdikkas karşıtı bağlaşıklığın da doğal önderi konumundadır.

İskender'den on üç yıl sonra Asia'ya geçen Antipatros'un başlattığı seferi nasıl yönettiğine ya da komutası altındaki ordunun toplam sayısal gücüne ve niteliğine ilişkin doğrudan bir gönderme yoktur. Makedonia'nın savunulması için Polyperkhon ve Polykyles komutasında önemli büyüklükte, görünüşe göre iki ayrı ordu bırakılmış olsa da birliklerin çok büyük bir çoğunluğunun Antipatros'un yanında bulunduğunu varsaymak gerekir.² Sayısal bir kestirim yapmak için eldeki tek dayanak, daha sonra Krateros'un komutası altında Eumenes'e karşı gönderilen birliklerin yirmi bin piyade ve iki binden fazla atlıdan oluştuğunun belirtilmiş olmasıdır.² Burada verilen sayılar⁰, Antipatros'un Asia'ya geçirdiği ordunun yarısı olarak düşünülürse Kilikia'ya doğru ilerlemeye devam eden küme de yakın büyüklükte olmalıdır. Dolayısıyla, Eumenes'e karşı gönderilen askerlerin sayısı konusunda bir abartı söz konusu değilse, Antipatros'un Asia'ya geçirmiş olduğu ordunun en az kırk bin piyade ve dört bin atlıdan oluşması gerekir.

Krannon Savaşı'nda hazır bulunan kırk binden fazla piyade, üç bin okçu ve sapancı ile beş bin atlıdan oluşan ordu, Makedonia'nın çıkarabileceği asker sayısının en üst sınırına karşılık geliyordu. Lamia Savaşı'nın sona ermesinin ardından Antipatros, başta Atina olmak üzere çeşitli Grek kentlerine garnizonlar yerleştirmiş ayrıca Aitolialılar'a karşı çok sayıda askerin hayatını kaybettiği bir sefere girişmişti. Asia'ya geçmeden önce de Polyperkhon komutasında önemli büyüklükte bir orduyu Makedonia'da bırakmıştı. Polykles ile Polyperkhon'un komutaları altında iki ayrı küme olarak adı geçen Makedonia ordularının sayısal büyüklükleri belli değildir.

² Krateros'un Lamia Savaşı'nın başlangıcında, Antipatros'un da Triparadeisos'un ardından Asia'yı kendi seçimleri ile terketmiş olmaları bu yönde düşündüklerinin kanıtı olarak görülebilir. Diod. XVIII.16.4; 39.7.

² Diod. XVIII.38.2-6.

0

6

² Diod. XVIII.30.4.

0

7

Ancak Polykles'in, on iki bin piyade ve dört yüz atlıdan oluşan Aitolia ordusu ile savaşmayı göze aldığı ve Polyperkhon'un, Aitolialılar'ın bir kısım birliklerini de içeren bir Thessalia ordusunu yendiği belirtilmektedir. Dolayısıyla her iki komutanın elindeki orduların önemli büyüklükte oldukları düşünülebilir. Tüm bunların yanında Asia'ya geçen ordunun da, daha önce belirtildiği gibi kırk bin piyade ve dört bin atlıdan oluştuğu varsayılacak olursa, Antipatros'un daha önce elinin altında olmayan yeni insan gücü kaynaklarına erişim olanağı bulmuş olduğu sonucuna ulaşılır.²

Antipatros'un elindeki bu fazladan askerler, Lamia Savaşı sonrasının koşulları altında, özellikle Peloponnesos'tan ya da Asia'ya geçildikten sonra Küçük Asia'dan toplanmış olabilir. Ancak daha olası bir açıklama, hiç adı anılmamış olsa da Antigonos'un sağlamış olabileceği katkıdır. Antigonos, Perdikkas'ın Asia'da yürüttüğü etkinlikler nedeniyle satraplığından ayrılmış ve Avrupa'ya geçerek Antipatros ve Krateros'a katılmıştı. Daha sonra da bölgenin satraplarını Perdikkas'a karşı birleştirmek üzere üç bin kadar askerle Karia'ya çıkmıştı. Her ne kadar Avrupa'ya yanında bir ordu ile geldiği yönünde bir gönderme bulunmasa da, son on dört yılını bölgede en önemli satrap olarak geçirmiş olması ve dolayısıyla yeni atanan satraplardan daha kıdemli bir yönetici oluşu nedeniyle onun da kişisel bir ordu toplamış olabileceğini göz önüne almak gerekir. Elindeki ordunun bir bölümünü Antipatros'a vermiş olması, dönemin genel koşulları göz önüne alındığında fazla büyük bir güven göstergesi gibi görünebilir. Yine de seferin sonunda Antipatros'un da Antigonos'a karşı benzer bir güven gösterdiği unutulmamalıdır. Kısacası, Antipatros'un Asia'ya geçtiği sırada yanında bulunan ve toplam gücü yaklaşık kırk bin piyade ve dört bin atlı olarak hesaplanan bu ordu içinde Antigonos'un da birlikleri bulunuyor olmalıdır.²

0

9

Tüm bu varsayımlar içinde kesin olan, Antipatros'un Krateros ile birlikte Avrupa'dan Asia'ya geçtiği ve öncelikli hedefinin Kilikia'ya ulaşmak olduğudur. Burada yapılan Kilika vurgusu özel bir anlam taşıyor olabilir. Perdikkas, Krateros'un da arkadaşı olan önceki satrap Philotas'ı daha yeni görevden almış, yerine Philoksenos adında sıradan bir Makedonialı'yı atamıştı. Belki de Kilikia, İskender

² Diod. XVIII.38.1-6

0

8

² Diod. XVIII.25.3; 39.7; Arr.⁰ FGrH 156.9.33.

9

zamanınan beri yapılan yığınak nedeniyle bir tür ulaştırma merkezine dönüşmüştü ve Antipatros bölgenin denetimini ele geçirmeyi bu yüzden gerekli görmekteydi. Öte yandan tıpkı İskender'in yapmış olduğu gibi, düşmanla karşılaşmadan önce Toroslar üzerindeki geçitleri aşmak gibi stratejik bir hedef gütmüş olması da akla yakın bir açıklamadır. Bu sırada Perdikkas tarafından Eumenes'in emrine verilmiş bulunan Neoptolemos, Antipatros ile temas kurmuş ve emrindeki önemli sayıda Makedon askeri ile olamasa da en azından beraberindeki üç yüz atlı ile ona katılmıştı. Daha sonra ordunun -olasılıkla eşit- iki parçaya bölündüğü ve Krateros'un yirmi bin piyade ve iki bin atlı alarak Eumenes ile savaşmak üzere Antipatros'tan ayrıldığı belirtilmektedir.²

Krateros ve Neoptolemos, Eumenes ile savaşırken ölmüş olsa da, komutaları altındaki ordu başlangıçtaki tasarımlara bağlı kalarak, Kilikia'ya ulaşmadan önce Antipatros'un ordusu ile birleşti.² Böylece Antipatros'un komutası altındaki ordu, yaklaşık olarak Asia'ya geçtiği sıradaki gücüne ulaşmış olmalıdır. Perdikkas'ın kendi subayları tarafından öldürülmesi ile başka bir çatışmaya gerek kalmadan savaşın kazananı durumuna gelen Antipatros, bir anlamda krallık genelindeki bütün orduların komutasını da ele aldı. Geçici olarak kralların koruyuculuğuna atanan Peithon ve Arrhidaios kısa süre içinde görevden çekildiler. Krallık ordusu ya da yaşanan kayıplar ve firarlar sonrasında bu ordudan geri kalan disiplinsiz birlikler de Antipatros tarafından devralındı. Böylece komutanlarının ölümü ile Antipatros'a katılan ordu sayısı üçe çıkmış oldu. Daha da önemlisi, İskender öldüğü sırada krallık geneline yayılmış durumda olan Makedon ordularının en büyük ve en önemli üç bölümü bir araya getirilmişti. Demek ki bu sırada Antipatros'un elinde toplanan güç, Perdikkas'ın komuta ettiğinden çok daha büyük bir düzeye ulaşmış oluyordu. Ancak söz konusu birleşme hem çok kısa sürdü hem de hiçbir zaman gerçek anlamda tamamlanmadı. Triparadeisos'ta buluşan iki ordunun kamplarının bir ırmağın iki tarafında kurulmuş olması bunun bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.²

² Diod. XVIII.29.4-6; Arr. FGrH 156 10.2; Karş Bosworth⁰ **The Legacy of Alexander**, 31, no. 12, 13.

² Diod. XVIII.33.1.

² Polyain. IV.6.4.

Antipatros, Triparadeisos'ta yapılan ordu toplantısında krallığın Asia toprakları ile ilgilenmediğini bir kez daha gösterdi. Babil'de Perdikkas tarafından yapılan satraplık dağılımları üzerinde bazı düzenlemeler yaptıktan sonra Asia *strategosu* olarak atadığı Antigonos'u da Perdikkas'ın halen etkin olan taraftarları ile savaşmakla görevlendirdi. Ayrıca krallık ordusunun da yeni görevinin gereği olarak Antigonos'a bırakıldığı ve Antipatros'un kendi ordusunu alarak Makedonia'ya döndüğü belirtilmektedir.² Ancak burada geçen ifade, Antipatros'un Makedonia'dan getirdiği tüm birlikleri yanında geri götürdüğü ve tüm krallık ordusunu da Antigonos'a bıraktığı yönünde anlaşılmamalıdır. Öncelikle Antigonos, Makedonia'dan gelen ordu içinde bulunabilecek olan kendi askerlerini almış olsa gerektir. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi, Krateros komutasındaki tecrübeli askerlerden bazılarının da Antigonos'a bırakılmış olduğu varsayılabilir. Diğer yandan Antipatros'un krallık ordusundan yetmiş kadar fili Antigonos'a bıraktığı, en azından aynı ya da yakın sayıda fili yanında Avrupa'ya getirdiği kesindir.²

Asia'da yürütülecek olan savaş Antigonos'un sorumluluğuna bırakan Antipatros'un bundan sonraki en önemli eylemi, krallar III. Philippos Arrhidaios ve eşi Adeia Eurydike ile IV. Aleksandros ve annesi Roksana'yı yanında Makedonia'ya götürmek oldu. Her iki kral da Babil Paylaşımı'ndan sonra geçen üç yıl boyunca Perdikkas'ın, onun öldürülmesinden sonra yaşanan ara dönemde de Peithon ile Arrhidaios'un koruyuculuğu altında kalmışlardı. Yeni koruyucuları Antipatros da, seksenli yaşlarında olması nedeniyle uzun süre daha görevini sürdürecektir gibi görünmüyordu. Dolayısıyla Antipatros, kendi ölümünden sonra görevini devralacak birini belirlemek durumundaydı. Bu bağlamda görevini, oğlu Kassandros'a bırakabilirdi ancak bir aile egemenliği kuruyor gibi görünmemek adına onun yerine kıdemli ve güvenilir bir komutan olan Polyperkhon'u tercih etti. Kassandros ise Polyperkhon'un yanında *khiliarkhos* unvanı ile bir tür yardımcı olarak görevlendirildi. Kassandros daha önce de Asia'daki savaş yürütmekle

² Diod. XVIII.39.7.

¹

³

² Karş. Diod. XVIII.68.3; 70.3. 318 yılında Attika'ya gelen ve daha sonra Magalopolis'e saldıran Polyperkhon'un yanında altmış beş fil vardı. Bunlar Antipatros tarafından Makedonia'ya getirilenlerin tamamına ya da büyük bölümüne karşılık geliyor olmalıdır.

görevlendirilen Antigonos'un yanında aynı unvanla görevlendirilmişti.² Bir Pers unvanı olan *khiliarkhos*, Makedonia devlet örgütlenmesine İskender tarafından eklenmiş olsa da, bunun Antipatros tarafından sürdürülmesi ilginç bir durumdur. Antipatros ve Kassandros'un Doğu Seferi ile ilgili hiçbir deneyimleri olmadığından Pers devlet geleneğinin ve adetlerinin benimsenmesi süreci ile ilgili yaşanan sorunların uzağında kalmışlardı. Yine de Krateros ve onun gibi düşünen diğerleri gibi gelenekçi bir tavır takınmaları daha beklenilir bir durumdur. Diğer yandan *khiliarkhosluk* Grekçe'ye uyarlanmış bir unvan olarak çok fazla Pers çağrışımı yapmıyor olmalıdır ve tıpkı satraplık gibi kullanışlı bir idari çözüm olarak görülmüş olabilir. Ayrıca *khiliarkhos* unvanı, aynı dönemde Agathokles için de kullanılmış olduğundan, sonradan geliştirilmiş genelleyici bir tanımlama olması da yüksek bir olasılıktır.²

1

6

Kassandros, yapılan düzenlemenin gereği olarak, babasının konumunu ve yetkilerini, en önemlisi de komutası altındaki ordu gücünü doğrudan denetimi altına almadı. Kassandros'un Antipatros'un aldığı karara uymayışı kısa süre içinde Polyperkhon ile çatışma içine girmesine yol açtı. Böylece, Antipatros'un ölümünün hemen ardından Avrupa'daki ordu ve birikler Polyperkhon ile Kassandros arasında bölünmüş oldu.

C. Polyperkhon

Üst düzey bir Makedon komutan olmakla birlikte, Polyperkhon'un komuta ettiği orduların ayrı bir başlık altında ele alınmasının gerekliliği tartışmalı bir seçim olarak değerlendirilebilir. İskender tarafından Makedonia'ya geri gönderilen Krateros'un yardımcısı olarak atandığı andan itibaren Polyperkhon, Diadokhlar arasında her zaman ikinci dereceden bir komutan olarak kaldı. Her ne kadar Antipatros tarafından, kendisinden sonra kralların koruyuculuğu görevini sürdürmesi için seçilmiş olsa da, aslında Antipatros'un böyle bir tercih yapmasının da en önemli nedeni, bu ikincil konumu dolayısıyla Polyperkhon'un krallara diğer komutanlardan daha fazla bağlılık göstereceğini düşünmüş olmasıydı. Yine de, bir dönem

² Diod. XVIII.39.7.

1

5

² Diod. XVIII.48.4-5; XIX.3.1-3.

6

Antipatros'un yetki ve ünvanlarını üstlenmiş ve uzunca bir dönem Avrupa'daki Makedon ordularının önemli bir bölümünü elinde tutmuş olması nedeniyle Polyperkhon'un etkinliğinin ayrıca ele alınması, dönemin tarihini eksiksiz olarak anlatabilmek açısından zorunluluktur.

Polyperkhon İskender'in Doğu Seferi'ne katıldı ve 333 yılında yapılan Issos Savaşı'ndan 324 yılına kadar kendi ülkesi Tymphaia'dan gelen askerlerin oluşturduğu *phalanks* taburunun komutanı olarak hizmet etti. 324 yılında salıverilen askerlerle birlikte Makedonia'ya gönderilmişti.² Büyük olasılıkla İskender, üst düzey komutanlıkları kendi yaşıtı arkadaşları arasında dağıtmak gibi bir anlayış geliştirmişti ve Krateros gibi Polyperkhon da bir kuşak yaşlı komutanlar arasındaydı. Babil'den ayrıldıkları sırada Krateros'un sağlık durumu oldukça kötüydü ve Polyperkhon'un gerektiğinde Krateros'un yerini alması öngörülmüştü. Makedonia'ya ulaşıldığı anda ise Polyperkhon krallık vekili olarak Antipatros'un yerini alacak, Antipatros da yeni askere alınmış gençlerle birlikte Babil'de İskender'e katılacaktı. Antipatros bu yönde yapılan bir önceki çağrıya karşılık vermemiş, istenen yeni birlikleri oğlu Iolaos komutasında göndermekle yetinmişti.

İskender'in yaşamı, bu tasarıların öngörüldüğü biçimde gerçekleşmesine olanak tanımayacak kadar erken son bulmuş olsa da, Polyperkhon yine de Makedonia'ya ulaştı ve Krateros ve yanlarındaki askerlerle birlikte Antipatros'a katılmış oldu. Diadokhlar arasındaki birinci savaşın başlaması ile Antipatros ve Krateros'un Perdikkas'a karşı savaşmak üzere Asia'ya geçmeleri sonucunda da, Makedonia'da kaldı ve en başta öngörüldüğü gibi Antipatros'un yerini aldı. Belki de, İskender'in vermiş olduğu bu eski buyruğun bir sonucu olarak, Antipatros'un isteği üzerine, yaşlı devlet adamının ölümünden sonra da, bu kez kalıcı olarak onun yerine geçti.²

1

8

Antipatros Asia'da bulunduğu sırada, Polyperkhon'un krallık vekili olarak ilgilenmek zorunda kaldığı en önemli sorun, Lamia Savaşı sona ermiş olduğu halde, Aitolialılar'ın isyan halinin devam ediyor olmasıydı. Antipatros ve Krateros'un

² Arr. **Anab.** II.12.2; VII.12.4.

7

² Diod. XVIII.47.4;48.4.

1

8

Aitolialılar'a boyun eğdirmek amacıyla giriştikleri ve başarıya ulaşması an meselesi gibi görünen zorlu harekât, Antigonos'un gelişi ve Perdikkas'ın girişimleri ile ilgili getirdiği haberler nedeniyle yarıda bırakılmıştı.² Antipatros ve Krateros'un Asia'ya geçmesinin ardından on iki bin piyade ve dört yüz atlı gücünde bir Aitolia ordusu Aleksandros adında bir komutanın emrinde Thessalia'ya girdi. Büyük olasılıkla Thessalia'nın savunulması için Antipatros tarafından bırakılmış olan Polykles komutasındaki bir Makedon ordusunu yendi. Polykles'in yanında önemli sayıda askerin öldüğü bu savaş, Thessalia'da Makedonia egemenliğinin kesintiye uğramasına yol açtı. Böylece Thessalialılar'ı da kendilerine katılmaya ikna eden Aitolialılar'ın ordusu, yirmi beş bin piyade ve bin beş yüz atlı gücüne ulaştı.²

Perdikkas'ın Asia'daki girişimlerine ilişkin haberler olmasa barış istemesi kaçınılmaz gibi görünen Aitolialılar'ın Antipatros'un yokluğunda karşı saldırıya geçmeleri, Perdikkas ile sözleşmiş olmalarına bağlanmakta ve amaçlarının Antipatros'u geri dönmek zorunda bırakmak olduğu belirtilmektedir.² Böyle bir anlaşmanın gerçekten yapıldığını saptamak olanaklı değilse de en azından Aitolialılar'ın saldırıya geçmesinin Antipatros'u Asia'daki seferini yarıda bırakmaya zorlamak için yeterli olmadığı gözlemlenebilir. Belki de Aitolialılar, yalnızca oluşan kargaşa ve güç boşluğundan yararlanmaya çalışmışlardı. Ancak kazandıkları ilk başarıların ardından, bu kez de Akarnanialılar'ın savunmasız durumda kalan kendi ülkelerine saldırdıkları haberi üzerine topraklarını korumak üzere ayrılmak zorunda kaldılar. Aitolia'nın kurtarılması için hızla geri dönen ordunun dışında kalan ve doğal olarak çoğunluğu Thessalialılar'dan oluşan ordunun komutanlığını da Pharsaloslu Menon'a bıraktılar.²

Polyperkhon, Aitolialılar'ın kendi ülkelerini kurtarmakla meşgul oldukları bir sırada, önemli büyüklükte bir ordu ile Thassalia'ya geldi ve Menon'un ve düşman ordusunun büyük bölümünün öldüğü bir savaş sonucunda Thessalia'yı geri aldı. Polyperkhon'un ve bir önceki savaşta yenilen Polykles'in ordularının sayısal büyüklüğü ya da birliklerinin dağılımı hakkında bir bilgi yoktur. Anlaşılan

² Diod. XVIII.25.1-5.	1	9
² Diod. XVIII.38.1-3.	2	0
² Diod. XVIII.25.2; 38.1.	2	1
² Diod. XVIII.38.5.	2	2

Antipatros, Polyperkhon'u *strategos* olarak Makedonia'da bırakırken, Thessalia'nın savunulması için de Polykles'i görevlendirmiş ve ikisinin de komutasında birer ordu bırakmıştı. Bu orduların çok büyük olamayacaklarını varsaymak gerekirse de, her iki komutanın yaklaşık on bin piyade ve bir miktar atlı gücünde iki düşman ordusu ile savaşmayı göze almış olmaları göz önüne alınmalıdır. En azından Polykles'in Polyperkhon ile birleşmek üzere geri çekilmek ya da ondan gelecek yardımı beklemek yerine savaşmayı tercih etmesi için geçerli nedenleri olmalıydı. Belki de geri çekilmesi halinde Aitolialılar'ın, daha sonra gerçekten de olduğu gibi, Thessalilılarla birleşerek yenilmesi daha güç bir ordu gücüne ulaşacaklarını hesaplamıştı ya da istemediği halde geri çekilme olanağının olmadığı bir savaşa girmek zorunda kalmıştı. Ancak en olası neden elindeki orduya güvenmesi olabilir.

Polyperkhon, astı konumunda olan² Polykles'in emrindeki²nden daha büyük bir orduya komuta ediyor olmalıydı. Makedonia'da Antipatros'un yerine kalmış olması bunu gerektiriyordu ve belki de elinde fazladan paralı asker toplamasına yetecek olanakları da vardı. Ayrıca Polykles'in yenildiği savaştan sağ kurtulan ya da fidye ile kurtarılan askerleri de ordusuna katması beklenebilir.² Böylece Aitolialılar'ın çekilmesinden sonra geride kalan Thessalia ordusunu yenecek güçte, belirli bir sayısal ve nitelik güce sahip bir ordu toplamış olmalıdır. Ne var ki karşısındaki ordunun büyüklüğünden de kesin emin olmak kolay değildir. İlk akla gelen, Aitolialılar'ın ana ordusu ayrıldıktan sonra geride yalnızca Thessalia ordusunun kaldığı, bunun sayısal gücünün de on beş bin piyade ve bin yüz kadar atlı olması gerektiğidir. Ancak Aitolialılar'ın ülkelerini kurtarmak üzere harekete geçerken yanlarına aldıkları askerlerin özellikle "yurttaşlar" olarak tanımlanması, ana ordularının içinde bulunabilecek olan diğer birlikleri - ki bunlar olasılıkla paralı askerlerdir - geride bıraktıklarının bir kanıtı olarak gösterilebilir.² Dolayısıyla Polyperkhon'un savaşıp yendiği ordu, on beş bin piyade ve bin yüz atlı gücünden bir miktar daha kalabalık olmalıdır. Öyleyse, Polyperkhon'un komutası altında bulunan ve önemli büyüklükte ya da büyükçe olarak tanımlanan ordunun sayısal gücünün bu koşullar altında Thessalia ordusundan çok da zayıf olamayacağı söylenebilir.

² Heckel, **Prosopography**, s.2. Polycles[1].

² Diod. XVIII.38.2.

² Diod. XVIII.38.5.

3

4

5

Antipatros'un Asia'ya geçerken Polyperkhon'u kendi yerine Makedonia'da bırakmasına, dahası İskender'in 324 yılında onu Antipatros'un yerini almasını öngörerek Makedonia'ya göndermiş olması son derece beklendik ve anlaşılır bir davranıştır. Elbette Antipatros, aldığı karara sorunsuz bir biçimde uyulacağını varsaymış olamaz. Ancak büyük olasılıkla önceliği, ortak krallar III. Philippos Arrhidaios ve IV. Aleksandros'a diğer üst düzey komutanlardan ve kendi oğlu Krateros'tan daha fazla bağlı kalacak bir koruyucu atamak olmalıdır. Perdikkas'ın yerine kralların vekilliğini üstlendikten ve Triparadeisos toplantısında krallığın doğu topraklarının sorumluluğunu Antigonos'a bıraktıktan sonra, ortak kralları beraberinde Makedonia'ya getirmişti. Kralların hem fiziksel anlamda Polyperkhon'un yanında olmasının hem de koruyuculuğunun yasal olarak ona verilmesinin ona yeterli ağırlığı sağlayacağını beklemiş olmalıdır. Ancak Antipatros'un oğlu Kassandros, Triparadeisos'ta yapılan düzenleme ile Antigonos'un *khiliarkhosu* olarak Asia'da kalması öngörülmüş olduğu halde, olasılıkla Antigonos ile aralarındaki bir anlaşmazlık nedeniyle, Makedonia'ya dönmüştü ve babasının ölümü durumunda onun yerini alacağı beklentisini taşıyordu.² Dolayısıyla, Polyperkhon'un yeni konumu, bir yandan Antipatros'un yasal olarak görevini herhangi birine devretme yetkisi olmadığını savunan diğer önde gelen komutanlar tarafından tanınmadı. Diğer yandan da, Antipatros'un yerine geçmesi gereken kişinin, yıllarca ona hizmet eden oğlu olarak kendisi olduğunu düşünen Kassandros'un açık karşı çıkması ile en başından itibaren sağlıklı ve yarım bir egemenlik olarak kaldı.

Antipatros'un yerini aldığı andan itibaren, onun egemenliğini ve ağırlığını sürdürme konusunda yaşadığı zorluklar, Polyperkhon'u bazı esaslı adımlar atmaya yöneltti. İlk bakışta, Makedonia'da ve Grek kent devletlerinde Antipatros'a bağlı olan herkesin, onun kararı ile yerine geçen yöneticiye de aynı bağlılığı göstereceği beklenebilirdi. Polyperkhon'un astı olarak onun yanında *khiliarkhos* olarak görev yapması öngörülmüş olan Kassandros'un kendisi bile başlangıçta bu karara uyuyormuş gibi göründü. Ancak Kassandros'un Makedonia içinde kendi yakınları ve ülke dışında da diğer önde gelen komutanlarla, ilk olarak da Ptolemaios ile işbirliği

² Diod. XVIII.49.1; Heckel, *Prosopography*, s.v. Cassander.⁶

yapıp Polyperkhon'un yönetimini tanımadığını açık bir biçimde belli etmesinden sonra, krallığın en azından Avrupa'daki egemenliği ve orduları, Polyperkhon ve Kassandros arasında ikiye bölünmeye başladı.² Grek kent devletlerine Antipatros tarafından yerleştirilen garnizon komutanları, paralı askerler ve onların yönetimde kalmasını sağladığı azınlık yönetimleri doğal olarak Antipatros tarafından atandığı söylenen Polyperkhon'a değil, Antipatros'un oğlu Kassandros'a bağlı kalmayı tercih ettiler.² Kassandros'un başlangıçtaki uysal tutumuna ve ilk harekete geçtiği anda Makedonia dışında destek aramış olmasına bakılarak, Makedonlular'ın desteğinin Polyperkhon'dan yana olduğu yönündeki ifadelerin doğruluğundan emin olunabilir.² Ancak, Makedon devlet yapısı ile ordusunun hiç değilse bir yarısı da Kassandros'un tarafını tutuyor olmalıydı ya da başlangıçta Polyperkhon'u desteklemişlerse bile yakın gelecekte konumlarını değiştirip Kassandros yanlısı bir tavır takınacaktı. Ayrıca Ptolemaios ve Antigonos, kralların egemenliğini temsil eden Polyperkhon'a karşı açıkça isyan eder haldelerdi. Kısacası Antipatros ile işbirliği içinde olanların önemli bir bölümü açıkça Polyperkhon'un karşısında yer almaktaydı. Bu koşullar altında, konumunu borçlu olduğu insan Antipatros olsa da, Polyperkhon için Antipatros'un düşmanları ya da onun kurduğu düzenin dışında kalanlarla işbirliği yapmaktan başka çare yoktu.² İskender'in annesi Olympos'u torununun koruyuculuğunu üstlenmek üzere Makedonia'ya çağırmasını, Triparadeisos'ta *in absentia* yasadışı ilan edilmiş olan Eumenes'i geniş yetkilerle donatmasını ve hepsinden önemlisi Grek kent devletlerinin desteğini kazanmak amacıyla Makedon yanlısı azınlık yönetimlerinin yerine demokrasilerin kurulmasını öngören bir krallık buyruktusu yayımlatmasını bu anlamda değerlendirmek gerekir.

Kralların egemenliğinin Polyperkhon tarafından temsil edilmesi, Antigonos ya da Ptolemaios gibi komutanlar tarafından tanınmıyor olsa da, Makedon orduları genelinde yasal bir konum olarak değerlendiriliyor olmalıydı. Bunun en açık göstergesi, Polyperkhon'un eliyle gönderilen bir krallık yetki mektubunun, Eumenes gibi, kısa süre öncesine kadar yasadışı konumda görülen bir yabancıyı Asia'daki

² Diod. XVIII.49.1-3; 54.1-4.²

² Diod. XVIII.55.1-2. ²

² Diod. XVIII.54.2. ²

² Diod. XVIII.55.2-4. ³

7

8

9

0

birçok birliğin ve devlet adamının tanıdığı bir başkomutana dönüştürmek için yeterli oluşudur. Dolayısıyla Polyperkhon'un yasal konumunun Makedonia'daki askerler ve komutanlarda da aynı etkiyi bırakmış olabileceğini varsaymak gerekir. Eumenes ile yazışması sırasında, ona gerektiği takdirde krallık ordularının desteğini sağlama sözü vermiş olması, Makedonia'daki orduyu kendi denetimi altında gördüğünün bir kanıtı olarak değerlendirilmelidir.² Grek kent devletlerindeki garnizon birliklerinin,¹ yasal durumdan etkilenmeyip Kassandros'a bağlı kalmaları, bunların Makedon birlikleri değil, paralı askerler olmaları ile açıklanabilir. Zaten bu birlikler, Antipatros'un garnizonları ya da kentlere egemen olan taraftarları [*φίλοι*] ve paralı askerleri [*ζένοι*] olarak tanımlanmaktadır.² 3 2

Eumenes ile işbirliği Polyperkhon açısından kaçınılmaz olduğu kadar aynı zamanda da son derece kazançlı bir girişimdi. Zaten doğrudan denetimi altında olmayan birlikleri ve parasal kaynakları, yalnızca bir yetki tanımlamasıyla Eumenes'e verdiğini bildirmesi, Antigonos'u Asia'da uzun süre meşgul tutmak için yeterli oldu. Gerçi Polyperkhon, Eumenes'e isterse Avrupa'ya gelip kendisine katılabileceği ya da Asia'da kalmak istediği anda kendisinin krallık orduları ile onun yardımına gelebileceği gibi iki ayrı seçenek sunmuştu. Ancak her iki tarafın savaşı ayrı cephelerde ve çoğu zaman birbirlerinden habersiz bir biçimde sürdürmeleri kaçınılmaz gibi görünüyordu. Ayrıca ulaşım koşulları açısından herhangi birinin aradaki Antigonos'u atlatıp diğerinin yanına gitmesi olası görünmüyordu. Çünkü Antigonos, krallığın Asia ve Avrupa toprakları arasındaki ulaşımı etkili bir biçimde denetleme olanağına sahipti. Öyle ki, Antipatros'un ölümü ile Eumenes'e karşı ikinci kez mücadele etmeye başladığı zaman arasında kalan dönemde, Makedonia'ya altı yüz *talanton* tutarında gümüş götüren bir donanmanın yolunu kesip, taşınan hazineye kendi gereksinimlerini gerekçe göstererek el koyabilmişti. 318 yılı yazında Polyperkhon'un amirali Kleitos'un yenilgiye uğratılması ve donanmasının ele geçirilmesi ile Antigonos'un Asia ile Avrupa ulaşımı üzerindeki denetimi perçinlenmiş oldu.² 3 3

² Diod. XVIII.57.4.

3

1

² Diod. XVIII.55.2.

3

2

² Diod. XVIII.52.7; 72.7.

3

3

Kassandros'a bağlı birliklerin denetimi altında bulunan Grek kent devletlerinin özgür ilan edilmesi, bilfiil özgürleştirilmedikleri sürece bu kentlerin Kassandros'un denetiminde kalmaya devam edecekleri anlamına geliyordu. Gerçi Polyperkhon, buyrultu ile ilgili olarak daha sonra Argos'a ve diğer kentlere ayrı ayrı mektuplar gönderdi. Bu mektuplarda Antipatros döneminde kentlerin yönetiminde bulunanların sürgüne gönderilmesi bazı yerlerde de ölüm cazasına çarptırılmaları istenmişti.² Ancak yalnızca emir vermenin öngörülen değişiklikleri gerçekleştirmek için yeterli olduğunu gösteren bir örnek yoktur. En azından Atina'da, Kassandros'a bağlı Nikanor adında bir komutanın, bu dönemde Munykhia kalesini elinde tutmayı sürdürdüğü, bir yandan paralı asker topladığı ve üstelik bir de Peiraieus'u ele geçirdiği bilinmektedir.²

3

5

Grek kent devletlerine egemen olan Antipatros-Kassandros yanlısı azınlık yönetimlerine son verme gerekliliği, Polyperkhon'u bir dizi girişim başlatmaya yöneltti. Makedonia'nın öngördüğü ve Grek kentlerine dayattığı politik değişikliği uygulamaya koymak ya da desteklemek amacıyla yapılan bu girişimlerin ilki Atina'ya yönelikti. Daha önce de belirtildiği gibi, Kassandros yanlısı Nikanor'un Atina'da etkinliğini sürdürmesi ve güçlendirmesi ile görünüşe göre Atinalılar'ın yardım istemek amacıyla Makedonia'ya bir elçi göndermeleri üzerine, Polyperkhon'un oğlu Aleksandros 318 yılında Attika'ya geldi. Aleksandros'un yanında bir ordu bulunduğu özellikle belirtilmişse de bu ordunun sayısal büyüklüğü ya da içerdiği birlikler hakkında bir bilgi yoktur. Ancak sayısal bir bilginin bulunmayışına bakılarak bile bunun büyük bir ordu olamayacağı söylenebilir. Büyük olasılıkla Polyperkhon, kapsamlı bir girişim başlatmadan, orta büyüklükte bir ordu göndererek sonuç almaya çalışmayı ya da ilk olarak böyle bir ordunun nasıl bir etki yaratacağını görmeyi tasarlamış olmalıdır. Her ne olursa olsun Aleksandros'un komutasına bütün Makedonia ordusunun verilmiş olamayacağını göz önüne almak gerekir. Atina'ya gelir gelmez saldırıya geçmek yerine, Peiraieus yakınlarında

² Diod. XVIII.57.1.

3

4

² Diod. XVIII.64.1-4.

3

5

ordugâh kurup taraflarla görüşme yolunu seçmesi, ordunun yeterli büyüklükte olmadığına bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.²

3

Aleksandros'un Attika'da bulunduğu süre boyunca Atinalılar ya da Nikanor ile görüşmek dışında ne yaptığı belirtilmiş değildir. Ancak Nikanor'un Munykha'yı ve Peiraieus'u elinde tutmasına izin verdiği ya da vermek zorunda kaldığı anlaşılmaktadır. Çünkü Kassandros, Antigonos'tan aldığı otuz beş gemi ve dört bin asker ile Atina'ya geldiğinde, Nikanor'u halen Munykha ve Peiraieus'taki konumunu korur halde bulmuştu.² Dolaylı olarak azınlık³yönetimin sona ermesine⁷ yol açmak dışında, Aleksandros'un Atina'da neredeyse hiçbir iş başarmamış olması, elindeki ordu gücünün yetersiz olmasının bir sonucu olmalıdır. Elbette Aleksandros ile Nikanor arasında herhangi bir çatışmadan söz edilmediği halde, ikisinin en az bir kez görüşmüş olması göz önüne alınarak, söz konusu durumun pazarlık yoluyla saptandığı da ileri sürülebilir. Görünüşe göre Polyperkhon, limanın ve tesislerinin devam eden savaş sırasında kendisine yararlı olabileceğini düşünüyor bir yandan da Peiraieus'un kendi yayınlattığı buyrultu gereği Atinalılara geri verilmesi gerektiğini biliyordu. Nikanor'u çıkardıktan sonra limana kendi garnizonunu yerleştirmesinin Greklerin gözünde saygınlığına büyük zarar vereceğini bildiğinden, kentteki azınlık yönetiminin yıkılması ile yetinmeyi ve o an için Nikanor'un liman ve kaledeki konumunu sürdürmesine göz yummayı uygun görmüş olabilir.²

3

Kassandros Peiraieus'a geldiği sırada, Aleksandros'un Attika sınırları içinde olup olmadığı kesin değildir. Kassandros'un elindeki küçük orduyla görünüşe göre sorunsuz bir biçimde Peiraieus'a girip Nikanor ile birleşmesi ve uygun gördüğü düzenlemeleri yapabilmesi Aleksandros'un yokluğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak Aleksandros'un elindeki ordunun Kassandros'a engel çıkaramayacak kadar küçük olabileceğini de göz önünde tutmak gerekir. Kesin olan, bu sırada krallar ve büyükçe bir ordu ile Phokis'te bulunan Polyperkhon'un, son gelişmeleri öğrendikten sonra, Kassandros'u kuşatmak üzere Attika'ya geldiğidir. Polyperkhon'un bu sırada komutası altında bulunan orduda yirmi bin Makedon

² Diod. XVIII.65.5-6.

3

6

² Diod. XVIII.68.1.

3

7

² Diod. XVIII.66.2.

3

8

piyade, olasılıkla yine piyade olmak üzere bağlaşıklar olarak tanımlanan dört bin asker, bin atlı ve altmış beş fil bulunmaktadır.² Daha önce de belirttiği gibi, fillerin ve bunları süren Hintli binicilerin Antipatros tarafından Makedonia'ya getirildiklerini düşünmek gerekir. Kuşkusuz, ordunun geri kalanı da Antipatros'un ardında bıraktığı orduyu ya da en azından bir bölümünü kapsıyor olmalıdır.

Çoğu zaman Makedon ordularından bahsedilirken birliklerin yetkinliğine ya da deneyimine yapılan vurgunun burada eksik olmasına bakılarak, orduda acemi birliklerin çoğunlukta olabileceğini ileri sürmek olasıdır. Ayrıca bunların sahip olunan sayısal ve teknik üstünlüğe rağmen Attika'da ve Megalopolis'te belirleyici bir sonuç almak için yeterli olamayışları da bunun için başka bir gösterge olarak görülebilir. Gerçi Asia'daki savaşların çoğuna tanıklık etmiş olduğu halde, Makedonia'daki gelişmeleri en iyi olasılıkla görgü tanıklarından dinleyerek takip etmiş olan Hieronymos'un, batıdaki orduların nicelik ve nitelikleri hakkında daha az ayrıntılı bilgiler vermesi son derece anlaşılır bir durumdur. Attika ve Magalopolis'te girişimlerin sonuçsuz kalmasını açıklayan nedenler arasında ise askerlerin yetersizliği ya da deneyimsizliğe bağlanabilecek bir bilgi bulunmamaktadır. En büyük sorumluluk, yöntem ve yaklaşımı tembel ve aptalca (*argos kai aphronos*) olarak tanımlanan Polyperkhon'un kendisinde gibidir.²

Seferde bulunan ordu için verilen sayıların o sırada Polyperkhon'un elinin altındaki bütün kaynakları kapsayıp kapsamadığı ise belli değildir. Makedonia'da bırakılan başka bir ordunun varlığından söz edilmemesi başka bir ordu olmadığını ileri sürmek için tek başına yeterli bir gösterge olamaz. Ordu ulaştırmasının Atina'da uzun sürecek bir kuşatmaya olanak vermeyişine bakarak, yalnız ulaştırma sorunu nedeniyle bile Polyperkhon'un Makedonia'daki kaynakların tamamını seferber etmediği düşünülebilir.²

Attika'daki kısa etkinliğinin ardından Polyperkhon'un bir sonraki girişimi, Megalopolis'e saldırmak amacıyla Peloponnesos'a geçmek oldu. Antipatros tarafından kurulmuş bir azınlık yönetiminden söz edilmese de, Kassandros yanlısı

² Diod. XVIII.68.2-3.

³

⁹

² Lund, **Lysimachus**, 156; Diod. XVIII.75.2.

⁰

² Diod. XVIII.68.3.

⁴

¹

olduğu belirtilen Megalopolis belki de bu nedenle Peiraieus'a göre daha öncelikli bir hedefti. Ayrıca görünüşe göre Peloponnesos'ta ordunun gereksinimlerini karşılamak daha kolaydı. Elbette, Kassandros'u denetim altında tutması için Attika'daki kaynakların besleyebileceği büyüklükte bir ordu, Aleksandros komutasında geride bırakıldı. Kassandros'un kuşattığı Salamis'i kurtarmak üzere gönderilen ayrı bir ordudan daha söz edilse de bunun Aleksandros'un komutasındaki birliklerden değil, Polyperkhon tarafından gönderilen üçüncü bir küme olduğunu düşünmek gerekir. Büyük olasılıkla bu birlikler, Kassandros'un kuşatmayı kaldırmasından sonra yeniden Polyperkhon ile birleşmiş olmalıdır. Ne var ki bunların sayısal gücü ya da başka bir yönü ile ilgili bir bilgi yoktur. Yine de Polyperkhon'un ordunun büyük bölümünü yanına aldığı kesindir.² Büyük ordunun sayısal gücü konusunda da bir bilgi verilmemiş olmakla birlikte, harekâtın ve kuşatmanın seyri ile ilgili anlatıma bakılarak, Polyperkhon'un Makedoniali piyadeleri, bağlaşıklık birlikleri ve filleri yanında götürdüğü anlaşılmaktadır.² Başta adı geçen atlılardan kuşatma sırasında³ bahsedilmese de bunların Attika'da bırakıldıklarını varsaymayı gerektirecek bir neden yoktur. Dolayısıyla Aleksandros'a bırakılan ordunun ağırlıklı olarak yirmi bin Makedon piyade arasından seçilen askerlerden oluştuğunu varsaymak gerekir.

Bağlaşıklık birlikler için ikinci bir ordugâh kurulduğu özellikle belirtilmiş olduğundan, bunların Polyperkhon'un yanında oldukları, kesindir. Polyperkhon'un Peloponnesos'a geçtikten sonra yürüttüğü görüşmelerin ve yaşanan politik değişimlerin bir sonucu olarak bunların sayılarının arttığı düşünülebilir.² Zaten başlangıçta dört bin kadar olan sayıları için ayrı bir ordugâh kurulmasını başka türlü açıklamak olanaklı değildir. Aynı şekilde fillerin ve Hintli binicilerinin de Polyperkhon'un beraberinde olduğu, kuşatmada Megalopolisliler'in bunlara karşı geliştirdikleri etkili savunma yöntemlerinin ayrıntılı bir biçimde anlatılmasına bakılarak anlaşılır. Aleksandros ile birlikte Attika'da ne kadar asker bırakıldığı bilinmediği için, kuşatmaya katılan ordunun sayısal gücü hakkında da kesin bir çıkarım yapmak olanaklı değildir. Aynı şekilde verilen kayıplar hakkında da bir bilgi yoktur. Yalnızca, Megalopolisliler'in uyguladıkları savunma yöntemleri sonucunda

² Diod. XVIII.68.3; 69.2. 4

² Diod. XVIII.70.5. 4

² Diod. XVIII.69.3;70.4. 4

2

3

4

fillerin ve binicilerinin birçoğunun öldüğü aynı zamanda denetim altına alınamayan bazı fillerin Makedon ordusunda kayıplara yol açtığı belirtilmektedir.²

4

Kuşatmanın sonuçsuz kalması üzerine Polyperkhon, tıpkı Atina'da olduğu gibi, kuşatmayı sürdürmesi için ordunun bir bölümünü geride bıraktıktan sonra daha gerekli işlerle ilgilenmek üzere ayrılmayı tercih etti. Bu daha gerekli işlerin ne olduğu ya da ordunun Attika'da olduğu gibi burada da herhangi bir ulaştırma sorunu ile karşı karşıya olup olmadığı belirsizdir. Asia'dan gelecek bir saldırı bekleyen Polyperkhon için bu daha önemli işler, alınması gerekli olan savunma önlemleri olabilir. Kuşkusuz bir dizi girişimi içermesi gereken bu önlemler arasından yalnızca Kleitos'un ve komutası altındaki donanmanın etkinlikleri aktarılmıştır.²

4

Kleitos, Triparadeisos'ta yenilenen satraplık düzenlemeleri ile Antigonos'un arkadaşı Menandros'un yerini alarak, Lydia satraplığına atanmıştı. Büyük olasılıkla Antigonos'un siyasal emellerini sınırlamak amacıyla Antipatros, Hellespontos Phrygia'sını Arrhidaios'a, Kilikia'yı da Philoksenos'a vermişti.² Ancak Antipatros'un ölümü ile hem Kleitos hem de Arrhidaios, Antigonos'un saldırısına karşı savunmasız hale gelip satraplıklarını terketmek zorunda kaldılar. Her ne kadar Arrhidaios, Kyzikos'u kuşatarak Antigonos'un saldırısını bir anlamda haklı çıkarmış ve kışkırtmış olsa da, Kleitos'un benzer bir eylemine ilişkin bir gönderme bulunmamaktadır. Belki de tek suç, Triparadeisos'ta Antipatros tarafından Antigonos'a rağmen Lydia'ya yerleştirilmiş olmasıydı. Kyzikos'u kuşattığı sırada Arrhidaios'un on bin paralı asker, bin Makedonialı, beş yüz Pers okçu ve sapancısı ve sekiz yüz atlıdan oluşan bir ordusu bulunduğu halde, Kleitos'un gücüne ilişkin bir gönderme yoktur. Yalnızca, Antigonos'un baskısı nedeniyle satraplığını terkedip Polyperkhon'a sığınmadan önce satraplığındaki (Ephesos gibi) bazı önemli kentlere, büyüklüğü ve niteliği belirtilmemiş garnizonlar yerleştirdiğinden bahsedilmektedir.² Deniz yoluyla Makedonia'ya geçerken yanında herhangi bir birlik götürüp götürmediğine ilişkin bir bilgi bulunmadığından Polyperkhon'a bir katkıda bulunmadığını varsaymak gerekir.

² Diod. XVIII.70.3; 71.2-6. ⁴

5

² Diod. XVIII.72.1. ⁴

6

² Heckel, **Prosopography**, s.4. Cleitus[3]. ⁷

7

² Diod. XVIII.51.1; 51.6. ⁴

8

Kleitos'un Makedonia'ya geçişi, beraberinde getirdiği denizcilik deneyim ve uzmanlığı bağlamında, Polyperkhon'a katkı sağlamış olmalıdır. Kleitos, Krateros ve Polyperkhon ile birlikte Kilikia'da bulunduğu günlerden itibaren denizcilikle ilgili etkinliklerde önemli sorumluluklar üstlenmişti. Krateros'un görevlendirmesi ile Hellespontos geçişini sağlayacak olan donanmanın oluşturulması görevini üstlenmiş, 323/322 yılında, en fazla yüz otuz kadar gemiden oluşan bu donanma ile Atina donanmasını Amorgos adası açıklarında yenmişti. Bir sonraki yıl da saldırılarını sürdürerek Atinalılara ağır yenilgiler yaşatmıştı. Perdikkas Mısır'a saldırdığı sırada, onun donanmasına komuta ediyor olsa da ve bir süre daha Alketas ile işbirliği yapmayı sürdürmüşse de, Antipatros ve Krateros'un Asia'ya geçişinden önce ya da bu sırada onların yanına geçmiş olmalıdır. Böylece Lydia satraplığına atanan Kleitos, 318 yılında Antigonos'un baskısı nedeniyle satraplığını terkedip Polyperkhon'un yanına gittiğinde krallık donanmasının komutasını üstlenmiş görünmektedir.²

Polyperkhon tarafından donanmanın tümü ile birlikte Hellespontos bölgesine gönderilen Kleitos'un en önemli görevi, herhangi bir ordunun Asia'dan Avrupa'ya geçişini engellemektir. Ayrıca, ordusu ile birlikte Bithynia'daki Kios kentine kaçmış bulunan Arrhidaios'un kurtarılması gibi ikincil bir görevi daha vardı. Daha önce belirtildiği gibi bu sırada Arrhidaios'un elinde hatırı sayılır bir kara gücü vardı. Her ne kadar başarısız Kyzikos kuşatmasının ardından ordusunun bir bölümünü komutanlarından biri ile Eumenes'in yardımına gönderdiği belirtilmişse de bu girişimin daha sonraki sonuçlarına ilişkin bir gönderme olmadığından Arrhidaios'un ordusunun bütün olarak kaldığı varsayılabilir.²

Kleitos, bölgede bulunduğu sırada Propontis kentlerinin desteğini kazandı. Aynı zamanda ikincil görevini de yerine getirerek Arrhidaios'u ve ordusunu Kios'tan aldı. Polyperkhon'un amirali olmak birine belli bir üstünlük veriyor olmalı ki bu ordu ya da en azından bir bölümü böylece Kleitos'un emrine girdi. Bu ilk başarıların ardından, Kassandros'un gönderdiği donanma karşısında Byzantion açıklarında önemli bir zafer kazandı. Kassandros'un bütün deniz gücünün yanında Antigonos'un

² Heckel, **Prosopography**, s.4. Cleitus[3]; *MP FGrH* 239 B9; Iust. XIII.6.16; Arr. *FGrH* 156 1.126; Diod. XVIII.72.2.

² Diod. XVIII.72.2; 52.4.

otuz beş gemisini de içeren donanmanın sayısal gücü yüzden biraz fazla ya da başka bir kaynakta yüz otuz olarak verilmişse de Kleitos'un emrinde kaç gemi olduğu belli değildir. Belki de zamanın çağdaşları için Polyperkhon'un bütün donanmayı gönderdiği yönündeki bilgi sayısal bir kanı oluşturmak için yeterliydi. Ancak şimdi ne anlama geldiğini kestirmek olanaklı değildir. Savaş sonunda yenilen donanmadan on yedi geminin batırılmış kırk kadarının da tayfaları ile birlikte ele geçirilmiş oluşuna bakılarak Kleitos'un belirgin bir sayısal üstünlüğe sahip olduğu ileri sürülebilir. Yine de Polyperkhon'un gönderdiği donanmanın Makedon deniz gücünün tamamını içermediği kesindir. Yüzden fazla ya da yüz otuz parçadan oluşan Kassandros-Antigonos donanmasının çoğunluğunu gönderen Kassandros'un emrinde bu kadar çok gemi olması, Makedon deniz gücünün bir anlamda bölündüğünü göstermektedir. Kleitos, 323/322 yılında en fazla yüz otuz gemiden oluşan bir donanma ile Atina donanmasını Amorgos açıklarında yenmiş, daha sonra kuzeye doğru ilerleyip, İskender tarafından gönderilen ve Abydos yakınlarında bir başka Atina donanmasını yenen yüz on gemilik daha erken bir donanma ile birleşmişti. Demek ki 322 yılında Antipatros'un emri altında bir araya gelen Makedon deniz gücünün toplam gemi sayısı, en fazla iki yüz kırk olmak üzere hesaplanabilir. 323/322 yılında bir araya gelen bu iki parçanın, daha sonra yaşandığı anlaşılan bölünmeye de yaklaşık bir temel oluşturduğunu ileri sürmek olasıdır.²

5

Munykha'daki garnizon komutanı Nikanor'un komuta ettiği donanma, yenilginin ardından Khalkedon limanına sığınmıştı. Ne var ki Kleitos, elindeki üstünlüğü Antigonos'un başlattığı ikinci bir saldırı sonucunda yitirdi. Antigonos'un Byzantion'dan sağladığı deniz taşıtları, kendi okçu sapanıcı ve diğer hafif piyadeleri ile Nikanor'un elinde kalan deniz gücü ile yapılan baskın sonucunda Kleitos'un kendisini taşıyan gemisi dışında bütün donanması ele geçirildi. Kleitos ise, olasılıkla 317 yılında, kara yolu ile Makedonia'ya ulaşmaya çalışırken Lysimakhos'un askerleri tarafından yakalanıp öldürüldü. Böylece, Kleitos'un elindeki donanma ve Arrhidaios'u kurtarmakla elde ettiği ordu elinden çıkmış, Arrhidaios da onun yenilgisinden sonra Antigonos ile anlaşmak zorunda kalmış olmalıdır. 303/302 yılına

² Diod. XVIII.72.2-4; Polyain. IV.6.8; Heckel, **Prosopography**, s.v. Arrhidaeus[2]; s.v. Cleitus[3]; s.v. Polyperchon; IG ii² 398; ii² 493.

ilişkin, Antigonos ve Demetrios'a hizmet eden Aleksandros oğlu Arrhidaios adında bir adamı onurlandıran bir Eretria yazıtı, bu yönde zayıf da olsa bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Her durumda, Arrhidaios'un ordusunun Polyperkhon'a katılmadığı kesindir.²

5

2

Megalopolis kuşatmasının sonuçsuz kalması ve Kleitos'un yenilgisi, Polyperkhon'un siyasal saygınlığının çok ciddi zarar görmesine yol açmış gibi görünmektedir. En azından Kassandros'un Makedonia'da halktan geniş destek bulduğu bir sefer ile yönetimi ele geçirmesinde, birçok Grek kent devletinin ve en önemlisi Atina'nın bu dönemde Kassandros'un tarafına geçmesinde ya da onunla anlaşmaya varmasında bu son gelişmelerin etkisi açıktır.² Polyperkhon'un yanında bulunan fillerden bir bölümünün bu sırada Kassandros'un denetimine geçmiş olması, ordunun bir bölümünün ve belki de Kral Arrhidaios ile eşi Eurydike'nin de bu sırada Polyperkhon'dan ayrılmış olabileceği anlamına gelir.² Kocasının yetkilerini üstlenmiş görünen Eurydike'nin, kral adına Polyperkhon'a bir mektup göndermesi, en azından ikilinin artık onun yanında ve denetiminde olmadığını kanıtlar. Polyperkhon'un *epimeletes* görevinden azledildiğini gösteren bu mektupta kendisinden ordunun komutasını, kral tarafından ülkeyi yönetmekle görevlendirilen Kassandros'a vermesi istenmişti. Demek ki bu sırada Polyperkhon'un yanında halen bir ordu vardı. Herşeye karşın Polyperkhon'a bağlı kalan askerler arasında Makedonialı birlikler varsa, bunların çoğunlukla Tymphania bölgesi kökenli olmaları beklenirdi. Ne de olsa Polyperkhon'un kendisi de bu bölgeden geliyordu ve İskender'in Doğu seferi sırasında bölgenin askerlerinden oluşan *phalanks* taburuna komuta etmişti. Sayısı belirsiz Ambrakhia atlılarına ve birkaç file yapılan dışında, ordudaki birliklerin kökenini, sayılarını ya da niteliklerini belirlemeye yarayacak başka bir gönderme yoktur. Gerçi bu gönderme ileri bir döneme ait olduğundan Polyperkhon bu birlikleri Makedonia'ya dönüşünden sonra da ele geçirmiş olabilir.² Makedonia'ya dönüp hegemonluğu Olympias'a ve İskender'in oğluna geri vermek için hazırlık yaparken, Epeiros kralı Aiakides ile bağlaşıklık olmasına ve bir

² Diod. XVIII.72.5.9; Heckel,⁵ **Prosopography**, s.v. Arrhidaeus[2]; IG xii.9 212.

² Diod. XVIII.74.1; 75.1-2. ⁵

² Diod. XIX.35.1 ⁵

² Diod. XIX.35.7; Iust. XIV.5.1-4. ⁵

ordu toplamasına bakılarak da elindeki ilk ordunun sayısal anlamda zayıf olduğu sonucuna varılabilir. Ancak burada da toplanan askerlerin kökeni, sayısı ya da başka bir niteliğine ilişkin bilgi verilmemiştir.²

5

6

İki kralın birbirinden fiilen ayrılmasına ve Makedonia'da, her ikisi de krallardan birine dayanan iki ayrı yönetimin kurulmasına yol açan gelişmelerin seyri belirsizdir. Büyük olasılıkla Polyperkhon, çocuk kral IV. Aleksandros ve annesi Roksane'yi Epeiros'a götürme gereğini hissetmiş ancak bunu yaparken diğer kral ve eşini, ordunun ve elbette fillerin bir bölümü ile Makedonia'da bırakmak gibi bir hata işlemişti. Triparadeisos öncesi ara dönemde kralların geçici koruyucularını, dahası dolaylı olarak Antipatros'u bile zor durumda bırakan Eurydike'nin kişiliği karşısında böyle bir karar almak zorunda kalmış olabileceği de düşünülebilir.² Öte yandan Kassandros'un Makedonia'ya gelişi ile Polyperkhon'un ayrılması arasında bir nedensellik ilişkisi de olabilir. Ancak bunun hangi yönde olduğu belli değildir. Polyperkhon'un ayrılması ile birlikte Kassandros fırsatı değerlendirerek Makedonia'ya dönmüş ve onun geride bıraktıklarını ele geçirmiş ya da tam tersine Kassandros'un Makedonia'ya doğru ilerlemesi üzerine Polyperkhon Epeiros'a çekilmek zorunda kalmış olabilir. İkinci olasılık, Polyperkhon'un Kral Arrhidaios'u, fillerin ve olasılıkla ordunun bir bölümü ile geride bırakmasını daha akla yakın bir biçimde açıklamaktadır. Yine de bu çıkarımların hiçbirinden emin olmak mümkün değildir.

5

Polyperkhon'un, Epeiros'tan Makedonia'ya dönüşü sırasında Avrupa'da bulunan Makedon orduları, sayısal büyüklükleri ya da diğer nitelikleri büyük ölçüde belirsiz dört ayrı kümeye bölünmüş durumdaydı. Bunlardan olasılıkla en büyüğü Kassandros'un komutası altındaydı ve Tegea'yı kuşatmakta olduğu belirtilmiş olduğundan en azından konumu ve ne yapmakta olduğu hakkında bir kanıya ulaşmak olasıdır.² Son toplanan birliklerin katılması ile Polyperkhon'un ordusunun da ikinci en büyük bölüm haline geldiği düşünülebilir. Üçüncü bölüm olarak ise Kral III. Philippos Arrhidaios ve Kraliçe Eurydike'nin yanında bulunan ordu sayılabilir.

² Diod. XIX.11.2.

5

6

² Diod. XVIII.39.2-4; Polyain. IV.6.4; Arr. *FGrH* 156.9.33.⁷

² Diod. XIX.35.1, 4.

5

8

Büyük olasılıkla bu ordu, Polyperkhon Makedonia'dan ayrıldığı ya da ayrılmak zorunda kaldığı sırada geride bıraktığı askerlerden ya da en azından bunların bir bölümünden oluşuyor olsa gerektir. Kassandros krallık ordusunun fillerini ele geçirdiği gibi, ordunun geri kalanını da almış ve bunların bir bölümünü kral ve kraliçenin yanında Makedonia'da bırakmış olabilir. Polyperkhon Makedonia'ya döndüğü sırada, ordusu ile Euia kentinde bulunan kraliçe Eurydike, bu birliklerin bağlılığını boş yere güçlendirmeye çalışmış ancak askerler, Polyperkhon ve Olympias'ın ordusu ile karşılaştıkları anda, Olympias'a saygıları ve İskender'in kendilerine sağladığı yararları hatırlamaları nedeniyle savaşmadan taraf değiştirmişlerdi.² Olympias'a gösterdikleri bu saygı nedeniyle⁹ askerlerin ya da komutanlarının, Doğu Seferi'ne katılan tecrübeli Makedon piyadeleri olduğundan emin olmak mümkündür. Antigonos'un Makedonia'ya dönmeleri koşuluyla anlaştığı firari piyadeleri örneğinden de anlaşıldığı gibi, İskender'in yanında savaşan ve onun ölümünden sonra ortaya çıkan koşullar altında bile Makedonia'ya dönebilen askerler bulunmaktadır.² Son ordu bölümü ise yine Peloponnesos'ta beklemekte olduğu anlaşılan Aleksandros'un komutası altındaki birliklerden oluşuyordu. Makedonia'da yaşanan gelişmeler üzerine Kassandros'un Peloponnesos'u terketmesinin, bölgede bulunan kentleri Aleksandros ve ordusu karşısında güç durumunda bıraktığı belirtilmişse de, Aleksandros'un bu tarihten sonra hangi kentleri ele geçirdiği hakkında bir bilgi yoktur.²

6

1

Olympias'ın İskender'in annesi ve II. Philippos'un karısı olmasından kaynaklanan saygınlığı, Polyperkhon'un Makedonia'da egemenliğini yeniden kurmasını kolaylaştırmıştı. Ancak ana kraliçenin yönetimi ele geçirdikten sonra Kral Arrhidaios ve Eurydike'ye karşı sert ve acımasız bir tavır takınması, ikiliyi önce hapsettirip daha sonra da öldürtmesi ve son olarak da Kassandros taraftarı olarak gördüğü yüz kadar önde gelen Makedonialı'yı idam ettirmesi, ülke genelinde kendisine verilen desteğin kaybolmasına yol açtı.² Olympias'ın eylemleri kadar Kassandros'un enerjik bir biçimde Makedonia'ya gelip denetimi yeniden ele alması

² Iust. XIV.5; Diod. XIX.11. f.

9

² Polyain. IV.6.6.

0

² Diod. XIX.35.1; karşı. 53.1.

1

² Diod. XIX.11.3-9.

2

ve etkili önlemler sayesinde Epeiros Krallığı'nı kendisine bağlaması da Makedon halkının eğiliminin değişmesinde etkili olmuş gibi görünmektedir.² Epeiros Kralı Aiakides'in bile Olympias'ı savunmak üzere özveri ile Makedonia'ya doğru harekete geçtiği ve bu uğurda ülkesindeki egemenliğini kaybettiği bu süreçte Polyperkhon'un neden Perraibia'da bulunduğu belli değildir. Belki de, Makedonia'ya açılan yolları tutarak Kassandros'un ordu üstünlüğünü boşa çıkarmayı amaçlamıştı. Thermopylai geçitlerini tutan Aitolialılar'ın ve bazı geçitlere asker gönderen Olympias'ın da benzer bir çaba içinde olması, Kassandros'un Makedonia'ya ulaşmasını engelleme üzerine kurulan bir savunma anlayışının benimsendiğini gösterir.²

Geçitleri zorlamak yerine akıllıca çözümlerle çevresinden dolaşmayı seçen Kassandros'un Makedonia'ya yaklaşması Olympias'ı kendi başına savunma önlemleri almaya zorladı. Ordunun komutanlığını, bu kapsamda Aristonous'a emanet eden Ana Kraliçe, yanına sayıları belirtilmeyen filleri, Ambrakhia atlılarını ve olasılıkla bir miktar piyade birliğini alarak beraberindekilerle Pydna'ya çekildi. Kassandros, Perraibia'da bulunan Polyperkhon'un karşısına Kallas adında bir komutanını yolladığından, Makedonia dışındaki bağlaşıklardan yardım gelme olasılığı ortadan kalkmıştı. Aynı biçimde Epeiros'tan gelen geçitleri tutarak Kral Aiakides'in yardıma gelmesini engelleyen Kassandros'un, kendisine karşı uygulanan geçitleri tutarak ordu hareketlerini engelleme yöntemini benimsediği ve etkili bir biçimde kullandığı söylenebilir.²

Aristonous, İskender öldüğünde yedi *somatophylakes* arasındaydı ve ilk günden itibaren Perdikkas'ın tarafını tutmuştu. Perdikkas'ın Mısır Seferi sırasında, Ptolemaios yanlısı Kıbrıs krallarına karşı başlatılan seferin komutanlığını yürütmüş ancak seferin başarısız olması sonucunda Antigonos'a teslim olmak zorunda kalmıştı. Makedonia'da yeniden ortaya çıktığına göre Antipatros tarafından affedilmiş ve sessiz bir hayata çekilmesi için Makedonia'ya dönmesine izin verilmiş olmalıdır. Olympias tarafından *strategos* atanmış olması, bir süredir Polyperkhon'un yanında olduğunu gösterir ancak bu işbirliğinin ne zaman başladığı belli değildir.

² Diod. XIX.36.5. 6
² Diod. XIX.35.2-3. 6
² Diod. XIX.35.3-7; 36.1-2; 5⁶. 5

Antipatros'un sağlığında devlet işlerinin dışında kalmış olması bekleneceğinden, ancak ve ancak onun ölümünden sonra başlayan çekişme ortamında geri dönmüş olsa gerektir.²

6

6

Kassandros'a karşı savaşmakla görevlendirilen Aristonous'un ordusuna ilişkin bir bilgi yoktur. Elindeki güç Pydna'da zor koşullar altında kuşatmaya direnen Olympias'ı kurtarmaya yetmese de, Amphipolis'i savunmasına ve Kassandros'un bir ordu ile yolladığı Krateuas'ı yenmesine yetecek kadar büyük olmalıdır. Olympias teslim olana kadar Pella'yı savunan Monimos'un da Aristonous tarafından bu göreve getirildiği ve elindeki birliklerin de yine Aristonous tarafından verildiği düşünülebilir. Yine de Ambrakhia atlıları ile fillerin neden en başta Aristonous'a katılmadıkları açıklanması gereken bir konudur. Belki de Olympias ordunun büyük bölümünü yanına almış, Aristonous'u *strategos* olarak atamakla da ona ülkenin kaynaklarını seferber edip yeni bir ordu toplama görevi vermişti. Ortada sayısal bir veri yoktur, ancak Aristonous'un komutası altında Amphipoliste çok sayıda asker olduğu, dolayısıyla konumunu güvenli gördüğu ve bu nedenle Kassandros'a boyun eğmediği açıktır. Ayrıca kendisine saldıran Krateuas'ı ağır bir yenilgiye uğrattıktan sonra sayıları iki bin kadar olan kaçakları sığındıkları Bedyndia'da kuşatıp teslim aldığı da bilinmektedir. Bu iki ayrıntı, Aristonous'un ordu gücüne ilişkin yaklaşık bir kanı oluşturabilir. Krateuas'ın Aristonous'a saldırdığı anda iki binden çok daha fazla sayıda, belki de beş bin kadar askeri olmalıydı çünkü Aristonous'un savunma durumunda olduğu savaşta düşman askerlerinin çoğunun öldüğu belirtilmektedir. Bedyndia'da komutanları ile birlikte teslim alınan bu iki bin askerin kısa bir süreliğine de olsa Aristonous'un ordusuna katıldıkları varsayılabilir.²

6

Ordusu ile Perraibia'da bekleyen Polyperkhon, olasılıkla güçsüz bir durumda olmasının da etkisiyle, Kassandros'un hiçbir etkinliğini engelleyememişti. Kassandros'un Polyperkhon ile uğraşmayıp komutanlarından Kallas'ı üzerine göndermekle yetinmesi, Kallas'ın da Polyperkhon'un askerlerinin çoğunu kolaylıkla

² Arr. *FGrH* 156 24.6; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 43 no. 53; Heckel, **Prosopography**, s.v. Aristonous.

² Diod. XIX.50.7-8.

6

7

ikna edip kendi yanına çekebilmesi, bu güçsüzlüğün en açık göstergesidir.² Kendi yanında bulunan askerlerin çoğunun taraf değiştirmesi ile gücü iyice azalan Polyperkhon, Pydna, Pella ve Amphipolis'i savunan ve sırasıyla ana kraliçe Olympias, Monimos ve Aristonous'un emrinde olan orduların Kassandros'a teslim olması ile Makedonia'da denetimi ele geçirme umudunu bütünüyle kaybetti. Olympias'ın ölüm haberini aldığı Azoros kentinde kuşatma altındaydı. Durumun umutsuzluğu nedeniyle az sayıda adamı ile kentten kaçtı ve daha sonra Thessalia'dan ayrıldı. Devrik Epeiros Kralı Aiakides'in yanında kalan birlikleri devraldıktan sonra, gelişmeleri gözlemek üzere, bir süredir iyi ilişkiler içinde olduğu Aitolialılar'ın ülkesine çekildi.²

6

9

Kassandros'un Makedonia'da egemenliği bütünüyle ele geçirdiği ve Polyperkhon'un da Aitolia'ya çekilmek zorunda kaldığı bu sırada, Kassandros'un karşısında bir tehdit unsuru olarak yalnızca Aleksandros kalmıştı. Olasılıkla Megalopolis kuşatmasından beri Peloponnesos'ta bekleyen Aleksandros'un sayısal gücü ya da başka bir niteliği hakkında bilgi verilmeyen bir ordusu olduğu ve adları verilmeyen stratejik kentleri ve bölgeleri denetim altında tuttuğu belirtilmektedir.²

Makedonia üzerindeki denetimi nedeniyle, ülke kaynaklarının Kassandros'un komutası altında olacağı beklenebileceğinden, *phalanks*ın artık bu orduda yer alamayacağını göz önüne almak gerekir. Makedonia egemenliğinin iki taraf arasında bölünmüş olduğu dönemde Polyperkhon'a bağlı kalacağı varsayılan Tymphaia bölgesi birlikleri bile, Kassandros'un ülkeye bütünüyle egemen olmasından sonra Polyperkhon'un ya da oğlunun yanında kalmayı sürdüremezdi. Makedonia ordusunun *phalanks* ve atlı birlikleri, sefer zamanı orduya katılan ancak daha sonra evine dönmek durumunda olan Makedonialı çiftçilerden oluştuğuna göre, yıllardır Peloponnesos'ta bulunan Aleksandros'un ya da Aitolia'ya sürülmüş olan Polyperkhon'un ordularında bu yarı zamanlı askerlerin bulunabileceğini varsaymak yanlış olur. Yukarı Makedonia'da bulunan Tymphaia, Aitolia'ya en yakın bölgelerden biri olsa da, son dönemde Perraiibia'dan ayrılmak zorunda kalan

² Diod. XIX.35.3; 36.6. 6

² Diod. XIX.50.1-8; 52.6. 6

² Diod. XIX.53.1. 7

8

9

0

Polyperkhon'un burada bir etkisinin olduğunu düşünmek için bir neden yoktur. Eğer her iki orduda başından beri komutanlarını izleyen Makedonlular varsa da, bunlar tam zamanlı askerlere dönüşmüş olmalıdırlar.

Peloponnesos'un paralı asker kaynağı oluşu göz önüne alınarak, en azından Aleksandros'un ordusunun tamamen paralı askerlerden oluştuğu güvenle ileri sürülebilir. Eğer öyleyse böyle bir orduyu toplamak ve bir arada tutmak için Aleksandros'un elinde hangi parasal kaynakların bulunduğu belli değildir. Ancak, kısa bir süre bile olsa krallık kaynaklarını yönetme yetkisini elinde tutmuş olan Polyperkhon'un ve oğlunun en azından başlangıçta bu askerleri toplamak için gerekli kaynaklara sahip olacağı açıktır. Değişen koşullara bağlı olarak parasal sıkıntılar yaşanmışsa bile bunlarla ilgili bir gönderme yoktur. Ancak Kassandros'a karşı Polyperkhon ve Aleksandros'u destekleme kararı alan Antigonos'un 315 yılında Miletoslu Aristodemos'u fazladan asker toplamak üzere bin *talanton* ile Peloponnesos'a yollaması, dışarıdan kaynak sağlanmasına örnek olabileceği gibi, baba-oğulun elindeki ordunun sayısal yetersizliğine ve içinde bulundukları parasal sıkıntıya yönelik de dolaylı bir gösterge olarak yorumlanabilir.²

7

Antigonos'un gönderdiği yardım ve bağışıklık önerisi, Polyperkhon'un Diadokhlar arası savaşlarda bağımsız bir taraf olarak yer aldığı dönemin sonunu belirler. Bundan sonra Polyperkhon ve oğlu Aleksandros, önce Antigonos'un daha sonra da Kassandros'un Peloponnesos'taki *strategos*ları olarak etkinlik gösterdiler. İlginç bir biçimde, ikilinin bu dönemdeki etkinliklerine ilişkin veriler daha açık ve ayrıntılıdır. Kuşkusuz bu, Antigonos ve Demetrios'un yanında bulunan Hieronymos'un tarihinde daha fazla yer almalarıyla ilgili olmalıdır. Artan bu söz konusu verilere göre, Polyperkhon'un Messene'de bir garnizonu vardı ve Korinthos, Arkadia Orkhomenos'u ile Sikyon'da Aleksandros'u destekleyen yönetimler bulunuyordu. Polyperkhon'un daha önce başarısız bir biçimde ele geçirmeye çalıştığı Megalopolis ise halen Kassandros'un denetimindeydi. Baba-oğulun ellerinde bulunan ordunun niceliği de Aristodemos'un Peloponnesos'a gelişinden sonra topladığı sekiz bin paralı askerle birlikte bir hayli artmış olmalıdır. Ancak, Antigonos

² Diod. XIX.57.5.

adına Polyperkhon'u *strategos* olarak atama yetkisine sahip oluşundan ve daha sonra Polyperkhon'dan ayrı olarak Aitolialılar ile bağlaşıklık kurmasından anlaşıldığı üzere, Aristodemos'un topladığı birliklerin komutasını doğrudan elinde tuttuğu açıktır.²

7

2

Kassandros'un tarafına geçişinden sonra Aleksandros'un elindeki orduya ilişkin tek gönderme, Aleksandros'un Sikyonlu Aleksion ve beraberindekiler tarafından öldürülmesi bağlamında yapılmaktadır. Buna göre, Aleksion'un suikastı sonucu öldüğünde Aleksandros ordusu ile birlikte Sikyon'dan ayrılmak üzereydi. Ne var ki burada ordunun gücüne ilişkin bir bilgi verilmiş değildir. Ancak askerlerin Aleksandros'a ve onun ailesine olan bağlılığı, Aleksandros'un eşi Kratesipolis'in orduyu bir arada tutma konusunda gösterdiği başarıya bakılarak anlaşılabılır. Dolayısıyla bunların, uzun yıllardır Aleksandros'un yanında bulunan birlikler olduğunu düşünmek için yeterli sebep bulunmaktadır. Daha sonra bu ordu, Peloponnesos'un çeşitli kentlerine garnizon olarak yerleştirilmiş olmalıdır. En azından Aleksandros'un ölümünden sonra Kratesipolis'e karşı ayaklanan Sikyon'da böyle bir garnizonun bulunduğu kesindir. Kratesipolis, etkili bir biçimde bastırdığı bu ayaklanmanın ardından, yanında tuttuğu çok sayıda asker ile kenti yönetmeyi sürdürdü. Ayrıca Antigonos tarafından Peloponnesos'a gönderilen Telesphoros'un da, garnizon bulunan kentlerden bazılarını özgürleştirdiği, ancak Polyperkhon'un güçlü birliklerinin ve kışlalarının bulunduğu Korinthos'ta ve bir kez daha Sikyon'da başarısız olduğu bilinmektedir.²

7

3

Polyperkhon, büyük olasılıkla oğlu Aleksandros, Kassandros'un tarafına geçmeden önce, elindeki bütün olanakları oğluna devretmiş ve bir tür emekli hayatına çekilmeyi denemişti. Eğer öyle ise, Aleksandros'un ölümünden sonra, Kratesipolis'e destek olmak üzere tekrar ordunun komutasını ele almış olmalıdır. Bir süre koşulların değişmesi için bekleyen Polyperkhon'un son önemli hamlesi, İskender'in Pergamon'da tutulmakta olan gayrimeşru oğlu Herakles'i, Antigonos'un da desteği ile Makedonia krallığının başına geçirmek için başlattığı girişim oldu. Makedonia'da Kassandros'tan rahatsız olan bazı çevrelerle ve Aitolialılarla işbirliği

² Diod. XIX.60.1; 63.4-5; 64.1; 66.2-6.

2

² Diod. XIX.67.1-3; 74.2.

7

3

yapan Polyperkhon, yirmi bin piyade ve en az bin atlı gibi beklenmedik bir sayısal güce olan büyük bir ordu oluşturmayı ve 309 yılında bu ordu ile Makedonia'nın Tymphaia bölgesine kadar ilerlemeyi başardı. Kassandros ile yapılacak bir savaş öncesinde Polyperkhon'un ordugâh kurmak için kendi bölgesini seçmiş olması, eski bağlantılarının hala canlı olduğunun işareti olarak görülebilir. Yine de Polyperkhon'un ordusunda Makedonialı askerlerin bulunduğu kesin değildir. Bunlar, İskender'in Barsine'den doğan oğlunun kendi ordusu üzerinde yaratabileceği etkiden çekinen Kassandros'un ordusunda yer alıyor olmalıdır. Her ne kadar bu orduya ilişkin birçok nokta karanlıkta olsa da, hem sayısal anlamda hem de nitelik açısından Polyperkhon'un ordusundan güçlü olduğu düşünülebilir. Kassandros'un Polyperkhon ile uzlaşma yolunu seçmesinin nedeni, Makedonialılar'ın karşı tarafa geçmeye yatkın doğalarının bilincinde oluşudur. Herakles'i öldürmesi karşılığında kendisine Makedonia'daki topraklarının yanında Peloponnesos komutanlığı önerilen Polyperkhon'un neden boyun eğdiği ise belirsizdir. Hayatının son dönemini Kassandros ile mücadele ile geçirdiği, son birkaç yıldır elindeki kaynakları bir araya getirerek bir ordu kurmak için büyük çabalar harcadığı ve Kassandros'un benzer bir çağrısını daha önce geri çevirmiş olduğu göz önüne alındığında bu gerçekten beklenmedik bir tavidir.²

7

4

Kassandros'un tarafına geçtikten sonra, Polyperkhon'un önceki ordusuna ne olduğu belirtilmiş değildir. Eğer bu orduda Aitolialılar'ın gönderdiği birlikler varsa bunların Polyperkhon'un yanında kalmayı sürdürdüklerini düşünmek için bir sebep yoktur. Ancak kendi birliklerinin her durumda ona bağlı kalması beklenebilir. Aynı yıl Peloponnesos'a dönmek üzere Makedonia'dan ayrılırken vardığı anlaşma gereği kendisine verilen dört bin Makedonialı piyade ve beş yüz Thessalia atlısına ek olarak ordusuna kattığı gönüllülere ilişkin gönderme, bu önceki ordunun askerlerine işaret ediyor olmalıdır.²

7

5

Kassandros'un sağladığı birlikler ve sayısı belirsiz gönüllülerden oluşan ordu, Boiotia üzerinden Peloponnesos'a ulaşmak üzere harekete geçtiğinde Boiotialılar ve Peloponnesoslular tarafından engellendi ve 309/8 kışını Lokris'te geçirmek zorunda

² Diod. XX.20.1-4; 28.1-3. 7

4

² Diod. XX.28.3-4. 7

5

kaldı. Polyperkhon'un daha sonra Peloponnesos'a hangi koşullar altında ulaştığı belirsizdir. Onun yokluğunda Kratesipolis tarafından denetim altında tutulan Korinthos ve Sikyon'un, 308 yılında Ptolemaios tarafından ele geçirilmesi, halen Peloponnesos'a dönmediğinin bir göstergesi olabilir. Polyperkhon'un daha ileri bir tarihte bile olsa, görev bölgesine dönmüş olduğu kesindir. Ancak Ptolemaios, Peloponnesos'tan ayrılmadan önce adı geçen iki gentte garnizon bırakmış ve daha da önemlisi Kassandros ile geçerli olan *status quo* üzerinden bir anlaşmaya varmış olduğundan söz konusu kentler bir süre daha Ptolemaios'un denetiminde kalmış olmalıdır. En azından Sikyon, Demetrios 304 yılında Peloponnesos'a geldiğinde, Ptolemaios'un atadığı Philippos adında bir subayın komutası altındaki garnizon tarafından korunmaktaydı. Kassandros'un komutanlarından Prepelaus'un garnizon komutanlığı yaptığı Korinthos ise, nasıl geliştiği belirsiz bir sürecin ardından el değiştirmiş olmalıdır. Her durumda Polyperkhon'un bu iki kenti bir daha kendi adına ele geçiremediği kesindir.²

7

6

Demetrios'un, Sikyon ve Korinthos'un ardından, Akhaia ve Arkadia'da ele geçirdiği kentler arasında, Bura, Skyros ve Orkhomenos anılmaktadır. Bunlardan Orkhomenos'u savunan garnizon komutanı Strombikhos'un, Polyperkhon tarafından görevlendirildiği de özellikle belirtilmektedir. Polyperkhon'un askerlerinin kimliğine, niteliğine ve sayılarına ilişkin bu son veriye göre, Orkhomenos'u saldırı ile ele geçiren Demetrios, teslim olmayı reddeden komutanı ve seksen kadar daha adamı çarmıha gerip, tutsak alınan en az iki bin paralı askeri de kendi ordusuna katmıştı. Bunlar, Kassandros, Prepelaus ve Polyperkhon'un, bölgede büyük bir ordu ve kuşatma makineleri ile hareket eden Demetrios karşısında kentlerde ya da kalelerde bulunan garnizonlara yardım edemeyişi nedeniyle birer birer ele geçmiş olmalıdırlar.²

7

7

Polyperkhon'un ya da Kratesipolis'in bundan sonraki etkinlikleri hakkında başka bir doğrudan gönderme yoktur. Demetrios'un Messene'ye karşı 295 yılında başlattığı seferin ona karşı yapılmış olabileceği öne sürülmektedir. Ancak bu tarihte

² Diod. XX.28.4; 37.1-2; 102.2; 103.1.

6

² Diod. XX.103.5-7.

7

7

Polyperkhon'un nerdeyse doksan yaşlarında olması gerektiği de göz önüne alınmalıdır.²

7

8

D. Kassandros

Antipatros kendisinden sonra kralların koruyucusu olarak Polyperkhon'u belirlerken, Kassandros'un da *khiliarkhos* ünvanı ile ondan sonra ikinci konumda olmasını öngörmüştü. Böyle bir yetki tanımlaması, Kassandros'a krallığın yönetiminde olduğu gibi, ordu içinde de belli bir yetki veriyor gibi görünmektedir. Ancak Kassandros'un bu aşamada herhangi boyutta bir ordusunun ya da başka anlamda bir gücünün bulunduğunu gösteren bir bilgi yoktur. Yalnızca babasının öngördüğü düzenlemelere uyar gibi görünürken güvendiği arkadaşları ile gizli görüşmeler yürüttüğü ve bazılarını Makedonia dışına gönderdiği yönünde bir gönderme bulunmaktadır. Yine de, başlangıçta Makedonialılar'ın Polyperkhon'u destekledikleri açık olduğundan, ordu içinde Kassandros yanlısı güçlü bir kesimin bulunabileceğini düşünmek için bir neden yoktur. Zaten kısa süre sonra Makedonia'dan ayrılmaz zorunda kalan Kassandros'un yanında bulunan herhangi bir birlikten de söz edilmez.²

7

9

Kassandros'un babasından bir bütün olarak aldığı tek kalıtın, Antipatros'un eski taraftarları ya da bağlaşıkları gibi görünmektedir. Bunlar arasında en önemlileri, Antipatros'un aile bağlarına dayalı bağlarla yanına çektiği diğer Diadokhlar, Grek kent devletlerine yerleştirilmiş garnizon komutanları ve bu kentlerde kurulan azınlık yönetimlerinin başındaki yöneticilerdi. Diadokhlar arasında özellikle Antigonos ve Ptolemaios, Polyperkhon'a karşı açık bir biçimde Kassandros'u desteklediler. Antipatros'un garnizonları ve başlarında bulunan komutanlar ile onun arkadaşları ve paralı askerler tarafından denetim altında tutulan kent devletleri de Kassandros'a bağlı kaldılar. Buna karşın, yalnızca Makedonia bağlamında düşünülecek olursa, Polyperkhon'un karşısında Kassandros'un ordusunun herhangi bir değerinin olmadığı açıktır. Diğer yandan İskender'in ardında bıraktığı krallığın bütünü üzerinde hak sahibi olan kralları temsil ediyor olsa bile Polyperkhon'un da yalnızca

² Heckel, **Prosopography**, s.7. Polyperchon.

8

² Diod. XVIII.54.1-3.

7

9

elindeki yasal güce ve orduya dayanarak Kassandros'a ve onunla işbirliği yapanlara egemenliğini dayatması olası görünmüyordu.²

8

0

Antipatros zamanında oluşturulan garnizonların sayıları ve bunların güçleri belli değildir. En bilinen ve bu erken dönemde varlığından kesin olarak emin olunan Atina garnizonunun bile herhangi bir dönemine ait bu yönde bir gönderme bulunmamaktadır. Bir kaniya ulaştırması olası tek bilgi, Munykhia'da bulunan garnizonun komutanı Nikanor'un, Kassandros Asia'ya geçtiği ve Polyperkhon'un bir ordu ile Attika'ya gelmesinin beklendiği bir dönemde Atinalılar'ı oyalayarak Munykhia'ya fazladan asker getirmiş olmasıdır. Nikanor'un kendini yeni paralı askerler tutmak zorunda hissetmesi, Antipatros tarafından yerleştirilen garnizonun çok güçlü olmadığının bir göstergesidir. Krannon Savaşı sonrası dönem için yeterli görülen birliğin, yeni ortaya çıkan koşullar karşısında güçlendirmeye gereksinim duyacağı açıktır. Bir kez daha ne kadar paralı askerin toplandığı ve garnizonun ulaştığı büyüklüğün son durumuyla bir bilgi verilmemiştir. Yalnızca, Nikanor'un Munykhia'yı elinde tutmasına yetecek kadar asker topladıktan sonra bir gece ani bir çıkış yaparak Peiraieus surlarını ve liman mendireğini ele geçirdiğinden bahsedilmektedir. Belki de bu bilgi, garnizonun önemli oranda güçlendirildiğinin bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır. Ne de olsa aynı garnizon, Atina'da yönetim değişikliğine engel olamamakla birlikte, Aleksandros ve Polyperkhon'un Attika'ya gelmesinden sonra da Peiraieus ve Munykhia'daki konumunu koruyabilmiştir.²

Grek kent devletlerinde Antipatros zamanında kurulan yönetimler yıkılırken Megalopolis'in Kassandros yanlısı kaldığı ve Polyperkhon'un büyük bir ordu ile giriştiği kuşatmaya direndiği bilinmektedir. Buna karşın kentte Antipatros ya da Kassandros tarafından yerleştirilen bir garnizona ilişkin bir bilgi yoktur. Aslında bu kentte Atina'daki gibi Antipatros'un yaptığı düzenlemelerle kurulan bir azınlık yönetimi bulunduğu yönünde de bir gönderme yoktur. Tersine yabancı bir gücün saldırısına karşı gösterilen direniş, kent halkının bütün katmanlarından insanlar tarafından ortaklaşa bir çabayla gerçekleştirilmektedir. Dahası bu yabancı gücün, Grek kentlerinde azınlık yönetimlerin yerine demokrasilerin kurulmasını öngören bir

² Diod. XVIII.55.1-3. 8

0

² Diod. XVIII.64.2-4. 8

1

anlayışla Megalopolis'e saldırması, kent içinde herhangi bir taraftar kesimin gelişmesine de yol açamamış gibi görünmektedir.²

8

Polyperkhon'un üzerlerine yürüdüğü haberi Megalopolis'e ulaştığında yuttaşlar, *metoikoslar* ve köleler genelinde yapılan bir sayım sonucunda askerlik hizmetine elverişli olanların sayısı on beş bin olarak belirlenmişti.² Elbette bu sayı, yurttaş nüfusu hakkında tam bir kestirim yapılmasına olanak vermez. Aslında Hellen kent devletlerinde *metoikosların* ve kölelerin sayılarının yurttaş sayılarını kat kat aşması yaygın karşılaşılan bir durumdur. Yine de Antipatros tarafından yurttaşlık önkoşulu olarak dayatılan servet sınırının, toplam sayısı yirmi bir bin olduğu anlaşılan yurttaş nüfusunun yedide dördünü siyasal haklardan yoksun bıraktığı Atina ile karşılaştırıldığında, Megalopolis'in askerlik hizmeti için elverişli on beş bin yurttaş, *metoikoi* ve köle çıkarabilmesi beklenmedik ölçüde demokratik bir görüntü yaratır.² Antipatros'un Krannoş Savaşı'ndan sonra, başta Atina olmak üzere Grek kentlerine karşı ılımlı bir tavır takındığı ama bu kentlerin yurttaş sayılarını yine Atina'da olduğu bir miktar düşürdüğü bilinmektedir.² Böyle bir durumla karşı karşıya kalan kentler, bekleneneği gibi Lamia Savaşı'nda Makedonia'ya karşı olan bağlaşıklığa katılanlar olmalıdır. Megalopolis'in adı doğrudan bu kentler arasında sayılmasa da, bütün Peloponnesos kentlerinin isyana destek verdikleri yönündeki bilgi, Megalopolis'in de isyana katılan ve sonunda Antipatros'un ılımlı cezalandırmasıyla karşı karşıya kalan kentler arasında olabileceği anlamına gelir.²

Dolayısıyla, Polyperkhon'un gözünde Megalopolis'i saldırılması gereken bir kent yapan, büyük olasılıkla Antipatros tarafından yerleştirilen ve Kassandros'un tarafını tutan bir kişi ya da kişiler tarafından yönetilen bir kent olmasıydı. Yönetimin azınlık elinde olup olmadığı ikincil önemde bir belirleyiciydi. Megalopolis'te bir azınlık yönetiminin başta olduğuna ilişkin bir verinin yokluğunda ve Polyperkhon'a karşı yapılan savunmanın Damis adında, İskender'in Doğu seferine katılmış eski bir askerinin önderliğinde yapılmış olmasına bakılarak, kentte Antipatros tarafından

² Diod. XVIII.70.1-2;6-7; 71.⁸

2

² Diod. XVIII.70.1.

3

² Diod. XVIII.18.4-5.

4

² Diod. XVIII.18.8.

5

² Diod. XVIII.11.2.

6

atanan, tek adam egemenliğine dayalı bir yönetimin bulunduğu öne sürülebilir. 315 yılında aynı Damis'in *epimeletes* olarak tanımlanan konumunun Kassandros tarafından onaylanması bu yönde bir kanıt olarak görülmelidir.² Elbette yine Atina ile yapılan bir karşılaştırma, Damis'in *epimeletes* ünvanının Antipatros dönemine değil, Kassandros'un egemenliği zamanında almış olabileceğini gösterir. Ne de olsa Antipatros döneminde bir azınlık yönetimi altında bulunan Atina'nın siyasal yaşamında, Phokion önde gelen siyasal bir kişilik olarak yer alıyordu. Kassandros'un egemenliği altındaki Atina'da ise yurttaşlık için servet sınırı iyileştirilmiş ancak siyasal yaşam on yıl boyunca kenti bir vali gibi yöneten Phaleronlu Demetrios'un denetiminde yaşanmıştı. Damis'in Megalopolis'teki konumu da benzer bir dönüşüm geçirmiş olabilir.²

Makedonia'dan ayrılmak zorunda kaldığı sırada Kassandros'un elindeki ordu, Atina ile adları ya da sayıları belirsiz başka diğer kentlerdeki garnizonlarla sınırlı olduğuna göre, krallığın bütün olanaklarını elinde tutan Polyperkhon'un denetimi altındaki yasa ve ordu gücü karşısında son derece umutsuz bir durumda olduğu söylenebilir. Garnizonların bulunduğu kentlere ulaşmaya çalışmak yerine önce Ptolemaios ve Antigonos ile temas kurması bu anlamda zorunlulukların dayattığı bir seçimdi. Ptolemaios'tan donanmasını Hellespontos'a göndermesini istemiş olsa da, bunun Kassandros'a nasıl bir yardımının dokunduğu, dahası böyle bir yardımın gelip gelmediği bile belirtilmiş değildir. Eğer geldiyse bu donanma Kassandros'un Asia'ya güvenle geçmesini sağlamış ya da Kassandros'un kısa süre sonra sahip olacağı büyükçe donanmanın bir bölümünü oluşturmuş olabilir. Öte yandan Antigonos'un söz verdiği gibi dört bin piyade ve otuz gemi sağladığı kesindir.²

Antigonos'un yardımını aldıktan sonra Atina'ya gelen Kassandros, Peiraieus'u ve liman mendireğini, garnizon komutanı Nikanor'dan devraldı. Burada, Nikanor'un Munykhia'yı savunmaya yetecek sayıda askerinin bulunduğu, bu nedenle kalenin onda kaldığı yönünde ilginç bir bilgi sözkonusudur.² Yalnızca bu bilgiye bakarak, Kassandros'un Asia'dan getirdiği piyadeler ile Nikanor'un garnizonundaki

² Diod. XIX.64.1; XX.45.2; Heckel, *Prosopography*, s.v. Damis [2].

² Diod. XVIII.66.5; 74.3; XX⁸45.5.

² Diod. XVIII.49.3; 54.3; 68.1.

² Diod. XVIII.68.1.

askerlerin bir araya getirilmedikleri sonucunu çıkarmak olanaklıdır. Ayrıca Nikanor ile Kassandros arasındaki ilişkinin en azından başlangıçta, ast-üst ilişkisinden çok, bir tür bağlaşıklık niteliğinde olduğu sonucuna da varılabilir. Polyperkhon'un donanma komutanı Kleitos'a karşı Hellespontos'ta kazanılan önemli deniz zaferinin ardından, Nikanor'un Munykhia'ya kendi askerlerini doldurması ve ikili arasında ortaya çıkan güvensizlik sonucunda Kassandros'un Nikanor'u öldürtmesi, bu anlamda aydınlatıcıdır.²

9

1

Atina'ya gelişinden sonra, Kassandros'un Polyperkhon ile doğrudan çatışmaya girmek yerine savunmada kalmayı ve çevresel hedeflere odaklanmayı yeğlediği söylenebilir. Aleksandros Attika'ya ilk geldiğinde Nikanor'un Munykhia ve Peiraieus'ta konumunu koruması gibi, Polyperkhon büyük bir ordu ile Peiraieus önünde kamp kurduğunda da beklemeyi seçti. Polyperkhon Peiraieus kuşatmasını Aleksandros'a bırakıp Kassandros yanlısı Megalopolis'e saldırdığında kentin savunulmasını Damis önderliğindeki kent halkına bıraktı. Bu sırada Aigina'nın bağlaşıklığını kazanmak ve Salamis'i kuşatmak gibi ikincil derecede önemli işlere yöneldi. Dahası Salamis'i kuşatma girişimini de, Polyperkhon'un hatırı sayılır bir deniz ve kara gücü yardımı göndermesi nedeniyle terketmek zorunda kaldı.²

Polyperkhon'un elindeki güce karşın Attika'da ya da Peloponnesos'ta önemli bir başarı kazanamayışı ve Kassandros'un en azından onun karşısında tutunabilmesi, Grek kentlerinin desteğinin zamanla yön değiştirmesine yol açmış gibi görünmektedir. Kassandros'un etkinliklerine ilişkin veriler ve göndermeler dolaylı olduğundan, bu sürecin ayrıntıları ve seyri belirsiz olsa da, Kassandros'un giderek gücünü ve etkisini arttırdığı kesindir. Bu anlamda önce Megalopolis kuşatmasının başarısız olması ve ardından Kassandros ve Antigonos'un ortak donanmalarının Polyperkhon'un amirali Kleitos'a karşı kazandığı önemli zafer Grek kentlerinin ve daha da önemlisi Atina'nın Kassandros yanlısı bir tavır takınmasına yol açtı.²

Oysa Kleitos'a karşı çıkarılan donanmada ve kazanılan başarıda Kassandros'un katkısı, savaş sonunda en büyük kazanan olması ile orantısız bir

² Diod. XVIII.72.3; 75.1. ⁹

1

² Diod. XVIII.65.5; 68.3; 69.1-2; 70.1; 71.2.

2

² Diod. XVIII.74.1-3; 75.2. ⁹

3

biçimde sınırlıydı. Savaşın ilk aşamasında Nikanor'un komutasındaki donanmada yüzden fazla ya da yüz otuz gemi bulunuyordu. Bütün donanmasını göndermiş olduğu belirtilen Kassandros'un bu sırada ne kadar gemisi olduğu yine de tam olarak belli değildir. Nikanor'un Antigonos'un gemilerini de aldığı ifade edilmiş ancak iki tarafın ne oranda katkı yaptığı belirsiz kalmıştır. Zaten savaşın ilk aşamasında Kassandros ve Antigonos'un ortak donanması ağır bir yenilgi almış, on yedi gemi batarken kırk kadarı da Kleitos'un eline geçmişti. Kleitos'un zaferin ardından tedbirsiz davranacağını öngören Antigonos'un girişimi ile ertesi gün hafif piyade birliklerinin de katıldıkları bir baskın gerçekleştirilmiş ve Kleitos'u taşıyan gemi dışında bütün donanma ya etkisiz hale getirilmiş ya da ele geçirilmişti.²

9

Kleitos'a karşı kazanılan deniz zaferinin ardından, Kassandros'un Makedonia'ya bir sefer yaptığı ve birçok Makedoniali'nin desteği ile karşılandığı yönünde bir veri bulunmaktadır. Yalnız, seferin gerçekleşmesine ortam hazırlayan koşullar hakkında hiçbir gönderme bulunmadığı gibi nasıl bir gelişim izlediğinin belirlenmesi de olanaklı değildir. Kleitos'un yenilgisinin ardından gerçekleşmesi, arada nedensellik ilişkisi bulunduğu izlenimi verir ve gerçekten böyle bir ilişkinin olması son derece akla yakındır. Yine de kısa bir süre öncesine kadar Polyperkhon ile savaşmaktan kaçınan Kassandros'un doğrudan Makedonia'ya yürümesini olanaklı hale getiren başka kazanımlar elde etmiş olması gerekir. Dolayısıyla, Peiraieus'a geldiği tarihten Makedonia'da egemenliği ele geçirdiği güne kadar, neredeyse hiçbir bilinmeyen etkinlikleri nedeniyle, yalnızca saygınlığını değil aynı zamanda ordu gücünü de arttırmış olmalıdır. Ne var ki Kassandros ile ilgili göndermeler çok fazla parçalı ve her zaman yetersizdir. Sonuçları açısından böylesine önemli Makedonia seferin bile, iki ayrı kısa ve gelişigüzel gönderme ile aktarılması bu durumun bir göstergesidir. Söz konusu göndermeler, yalnızca böyle bir seferin yapıldığı ve Kassandros'un bu sırada krallık ordusunda bulunan fillerden bir bölümünü ele geçirdiği yönünde bilgi vermektedir.²

9

Görünüşe göre, Kassandros Makedonia'ya geldi ve Polyperkhon'un geride bıraktığı bir bölüm filleri ve belki ordu birliklerini ele geçirdi. Böyle parçalı bir

² Diod. XVIII.72.1-8. ⁹

4

² Diod. XVIII.75.1; XIX.35.7.

5

kazanım, ilk aşamada ülkenin belli bölümlerinin Kassandros'un denetimine geçtiği, belli bölümlerin de Polyperkhon'un denetiminde kaldığı bir sürecin sonucu olabilir. Eğer öyle ise paylaşım biçimi olarak, başkent Pella'nın ve aşağı Makedonia'nın Kassandros, yukarı Makedonia'nın da Polyperkhon'un elinde kaldığı bir durumu önermek olanaklıdır. Kesin olan, sürecin sonunda Kral III. Philippos Arrhidaios ve gerçekte bundan sorumlu olan gerçek kişi olarak, eşi Adeia Eurydike'nin, Kassandros ile işbirliği yapar halde ortaya çıktığıdır. Eurydike'nin Polyperkhon'a yazdığı bilinen bir mektup, ülkenin yönetiminin kral tarafından Kassandros'a emanet edildiği bilgisini vermekte ve ondan elindeki orduyu bu yönde yeni koruyucuya teslim etmesini istemektedir.²

9

6

Kassandros Makedonia'ya geldiğinde Polyperkhon'un ne yaptığı ya da nerede olduğu hakkında bir bilgi yoktur. Olympias'ı Makedonia'ya getirmek üzere çocuk kral IV. Aleksandros ile annesini de yanına alarak Makedonia'dan ayrılmış ya da bunu Kassandros'un gelişi üzerine yapmak zorunda kalmış olabilir. İlginç olan, Polyperkhon'un bu tarz hazırlıklar yaptığı bir dönemde, Kassandros'un Makedonia'da kalmak yerine, kısa bir süre sonra yeniden Peloponnesos'a dönmüş olmasıdır. Sefere çıkarken yeni ele geçirdiği ordunun bir bölümünü de yanına almış olabilir. Ancak en azından bazı birliklerin Makedonia'da kral ve kraliçenin yanında bırakıldığı kesindir. Philippos'un ve İskender'in anısına büyük saygı beslediği anlaşılan bu birlikler, Olympias karşısına çıktığı anda Eurydike'yi terkederek ana kraliçenin tarafına geçtiler.²

9

7

Olympias'ın, Makedonia'da egemenliği ele geçirdikten sonra bir baskı yönetimi başlatması, dolaylı olarak Kassandros'a verilen desteğin artmasını sağladı. Kral Arrhidaios ile Kraliçe Eurydike'nin öldürülmesi, Kassandros'un ailesine ve taraftarlarına karşı sergilenen acımasız tutum, Olympias'a karşı başlangıçta gösterilen bağlılık duygularının kaybolmasına ya da en azından yaygınlığının azalmasına yol açmış olmalıdır. Söz konusu baskı döneminde Makedonlular arasında Antipatros'un uzak görüşlü anısının hala canlı olduğunu gösteren bir

² Iust. XIV.5.1-4. 9

6

² Diod. XVIII.11.1-2. 9

7

gönderme bulunmaktadır.² Dolayısıyla, ancak kral ve kraliçenin ölümünden sonra Makedonia'ya dönebilen Kassandros, hem kazandığı başarıların hem de son yaşanan tecrübelerin etkisiyle öncekinden daha yaygın ve sadık bir destekle karşılanmış olmalıdır.²

9

9

Makedonia'da yaşanan gelişmeleri duyduğunda Tegea'yı kuşatmakta olduğu bilinen Kassandros'un bu sırada komutası altında bulunan ordu hakkında bir bilgi yoktur. Peloponnesos'taki bağlaşıklarını Aleksandros'un karşısında yalnız bırakmak pahasına Tegealılarla anlaşp kuşatmayı kaldırdıktan sonra ordusuyla birlikte Makedonia'ya doğru yola çıktığı belirtilmektedir. Olympias ve Polyperkhon ile iyi ilişkiler içinde bulunan Aitolialılar, Thermopylai yolunu tutup geçişini engellediklerinde geçitleri zorlamak yerine Euboea ve Lokris'ten aldığı tekne ve mavnalarla birliklerini Thessalia'ya ulaştırması, ordusunun güçsüz olması nedeniyle değil, hız ve en az kayıp için tercih ettiği bir yöntem olmalıdır. Thessalia'ya ulaştıktan sonra yürüttüğü harekât, ordusunun sayısal büyüklüğü hakkında bilgi verilmesi için uygun bir fırsat yaratsa da, ayrıntılı ve kesin sayılar içeren bir gönderme yapılmamıştır. Yalnızca Kassandros'un yanında büyük bir ordu (μεγάλη δύναμις) bulunduğu yönünde bir gönderme söz konusudur. Makedonia'ya ulaştıktan sonra birden çok bölüme ayırdığı ordularla farklı yerlerde ve amaçlarla etkinlik göstermesi ordunun sayısal büyüklüğüne ilişkin bir kanı oluşturabilir.³

0

Buna göre Kassandros, Thessalia'ya ulaştığı anda Perrhaebia'da bulunduğunu öğrendiği Polyperkhon ile savaşmak üzere Kallas'ı görevlendirip komutasına sayısal ya da nitelik değerleri hakkında bilgi verilmeyen bir ordu verdi. Emrine başka bir ordu verilen Deinias ise Olympias tarafından geçitleri tutmakla görevlendirilen askerlere karşı gönderildi. Demek ki Kassandros'un elinde, bu sırada ordusunu değişen büyüklüklerde üç bölüme ayırmasına yetecek ölçüde kaynak bulunuyor olmalıydı.³

0

1

² Diod. XIX.11.1-9.

9

8

² Diod. XIX.36.5.

9

9

³ Diod. XIX.35.1-3; 36.1-6; İllust. XIV.5.8-10.

0

³ Diod. XIX.35.3.

0

1

Deinias'ın komuta ettiği askerler öncü birlik niteliğinde olsalar ve büyük olasılıkla Makedonia'ya ulaşıldıktan sonra yeniden Kassandros'un ana ordusu ile birleştilerse de, Kallas'ın komuta ettiği bölümün son ana kadar ayrı bir ordu olarak kaldığı düşünülebilir. Kallas'ın Polyperkhon'a karşı yürüttüğü mücadele ile ilgili fazla ayrıntı yoktur. Yalnızca, büyük olasılıkla daha fazla ücret teklif ederek, Polyperkhon'un askerlerinin çoğunun taraf değiştirmesini sağladığı belirtilmektedir. Olympias'ın Pydna'da kuşatma altında kaldığı uzunca süre boyunca dışarıdan, özellikle de Polyperkhon'dan yardım beklediği açıktır. Büyük olasılıkla bunun bilincinde olduğu halde Polyperkhon'un bu sırada bilinen herhangi bir girişimde bulunmayışı, Kallas'ın onu son ana kadar oyalamış ya da kuşatma altında tutmuş olmasına bağlanabilir.³

0

2

Kassandros, olasılıkla Pydna'yı kuşattığı sırada, ordusundan iki tane daha bölüm ayırdı. Bunlardan ilki Olympias'ın yardımına geldiği duyulan Epieros kralı Aiakides'in yolunu kesmek üzere Atarrhias komutasında gönderilen orduydı. Yol üzerindeki geçitleri zamanında tutmayı başaran Atarrhias'ın başarısı, Epeiros krallığında, söylendiğine göre Epeiros tarihinde ilk kez olmak üzere, kralın devrilmesi ve yokluğunda sürgüne yollanması ile sonuçlanan bir ordu bakaldırısına yol açtı. Daha sonra Epeiros ile bir bağlaşıklık anlaşması yapan Kassandros'un Lykiskos adında bir komutanı *epimeletes kai strategos* olarak gönderdiği belirtilmişse de, yanına verilen bir orduya ilişkin bir veri yoktur. Böyle bir ordu verilmiş olsa bile bunlar Atarrhias'ın birlikleri içinden çıkarılmış olmalıdır ve her ne olursa olsun ayrı bir bölüm olarak değerlendirilmemelidir.³

0

Krateuas'un komutası altındaki diğer bölüm, Aristonous tarafından savunulan Amphipolis'i kuşatma altında tutmaktaydı. Burada bulunan birliklerin Amphipolis üzerine Pydna kuşatması başladığı sıralarda gönderildiği yönünde bir veri yoktur. Ancak, Olympias Pydna'da kurtarılmayı beklerken, çok sayıda askeri bulunduğu belirtilen Aristonous bilinen herhangi bir kurtarma girişiminde bulunmadığına göre, kendisi de kuşatma altında olsa gerektir. Dolayısıyla Krateuas, Amphipolis'i en baştan beri, kuşkusuz büyükçe bir ordu ile kuşatma altında tutuyor olmalıydı. Ne var

³ Diod. XIX.36.5; 52.6. 0

2

³ Diod. XIX.36.2-5; Paus. I.11.4.

3

ki, Kassandros'un ordusu ile ilgili alışıldık bir durum olmak üzere, bunların büyüklüğü belirsizdir. Ancak Aristonous ile yaptığı bir savaşta çok sayıda asker yitiren Krateuas'ın geri kalan iki bin kadar askerle Bedyndia'ya çekildiği belirtilmektedir. Antigonos'tan aldığı piyadelerin sayılarını dört bin olarak aktaran göndermeden sonra, Kassandros'un ordusunda bulunan birliklerin sayısal gücüne ilişkin ilk gönderme burada ortaya çıkar. Önceki savaşta Krateuas'ın askerlerinin çoğunun öldürüldüğü ifadesine dayanılarak Krateuas'ın başlangıçta komutası altında bulunan ordunun gücü dört binden fazla, belki beş bin olarak düşünülebilir.³

Yine de, kestirime dayalı bu kestirime dayalı sayılar Kassandros'un ordusunun toplam gücünü hesaplamak için yeterli değildir. Öte yandan Makedonia'da kazandığı bu kesin zaferin ardından Kassandros'un ülkenin bütün insan gücü kaynakları üzerinde denetim sahibi olduğu kesindir. Daha savaş devam ederken bile Polyperkhon'un ve Olympias'ın yanındaki askerlerden Kassandros'un tarafına geçmek isteyenlerin teşvik edildiği ve iyi karşılandığı belirtilmektedir. Olympias tarafından Pella'yı ve Amphipolis'i savunmakla görevlendirilen Monimos ve Aristonous'un askerleri de teslim olduktan sonra Kassandros'un ordusuna katılmış olmalıdır. Kassandros'un, Olympias ve Aristonous gibi isyan çıkarması olası önemli kişilerin ölümünü dolaylı yöntemlerle ayarladığı yönünde ifadeler bulunmaktadır. Ayrıca Makedonia üzerinde egemenliğini sağlamlaştıracak önlemler aldığı ve daha sonra krallık yetkilerini kullanacağını ilk göstergelerinin ortaya çıktığı belirtilmektedir. Dolayısıyla Antipatros'un geride bıraktığı bütün kaynakların bu dönemde bütünüyle eline geçmiş olduğu ileri sürülebilir.³ 0

Kassandros, 316 yılında halen Peloponnesos'ta etkin olan Aleksandros'a karşı yeni bir sefer başlattı. Askerlik görevine uygun Makedonlular'ın bu amaçla askere alındığını belirten bir gönderme söz konusu olsa da toplanan ordunun sayısal gücü ile ilgili bir sayı verilmemiştir. Dolayısıyla yalnızca bu ifadeye dayanarak bunun tam bir seferberlik olup olmadığını ileri sürmek olanaklı değildir. Sefer için toplanan ordu, belirsiz bir biçimde, yeterli bir güç (ικανός δύναμις) olarak tanımlanmaktadır. Kassandros'un daha önce taktik bir manevra ile aşmayı tercih ettiği Thermopylai

³ Diod. XIX.50.7-8.

0

4

³ Diod. XIX.36.6; 50.2-8; 52.1-5.

5

geçitlerini, bu kez mevzileri tutan Aitolialılar'ı geri atarak geçmesi, elindeki ordunun gücüne duyduğu güvenin göstergesi olarak yorumlanabilir. Yine de kesin bir yargıya varmak için ortada yeterli veri yoktur. Ordu içindeki birlikler arasında yalnızca fillerin varlığından kesin olarak emin olunabilir. Thebai kentini yeniden kurduktan sonra, Peloponnesos'a doğru ilerleyişine devam etmek istediği, Isthmos'un Aleksandros tarafından tutulmuş olması üzerine de Megara'ya dönmek zorunda kaldığı ve burada yaptırdığı mavnalarla filleri Epidauros'a taşıdığı belirtilmektedir. Teknelerle taşınan ordunun geri kalanı hakkında ise başka bilgi verilmemiştir. Peloponnesos'ta, ağırlıklı olarak diplomatik yöntemlerle oluşturulan yeni düzeni korumak adına, Molykkos komutasında iki bin kişilik bir kuvvet bırakıldığına yönelik gönderme, ender sayısal verilere ilişkin üçüncü bir örnektir.³

0

Doğuda Eumenes'in yenilmesi ve öldürülmesi, batıda ise Polyperkhon'un Makedonia'dan çıkarılması sonucunda Antigonos ile diğer Diadokhlar arasında kurulmuş olan bağlaşıklığın gerekçeleri de ortadan kalkmış oldu. Kassandros'un sonraki etkinliği, Antigonos'a karşı Küçük Asia'da başlatmış olduğu bazı girişimler ve Antigonos'un aldığı bazı karşı önlemler bağlamında ortaya çıkmaktadır. Kassandros, Lysimakhos ve Ptolemaios'un işbirliğinden ve öngörülen savaş için yapılan yoğun hazırlıklardan bahsedilse de ayrıntılı sayısal veriler eksiktir. Bağlaşıkların ordularını topladığına yönelik ifade genel bir seferberlik haline işaret ediyor olabilir. Kassandros gerçekten de Antigonos'a karşı ciddi bir tehlike yaratmış gibidir. Asklepiodoros adında bir *strategos*un komutası altındaki ordu ile Kappadokia'da bulunması ve Amissos kentini kuşatması Kassandros'un Kappadokia ve Lykia üzerindeki hak iddiaları ile ilgili olabilir. Kassandros'un bu güçleri bölgeye nasıl gönderdiği ile ilgili bir bilgi yoktur. Bunlardan yalnızca Amissos'u kuşatmaları ve Kappadokia'da bulunmaları nedeniyle yarattıkları rahatsızlık bağlamında bahsedilmektedir. Antigonos'un Ptolemaios adında bir yeğenini, kuşatmayı kaldırıp Kassandros'a bağlı birlikleri Kappadokia'dan çıkarması için bölgeye gönderdiği ayrıca Kassandros'un Asia'ya geçme girişimine karşı Hellespontos'u beklemekle görevlendirdiği de belirtilmiştir. Yeğen Ptolemaios'un Kappadokia'daki görevini kolaylıkla yerine getirmesi ve Asklepiodoros'un anlaşma ile geri çekilmesi,

³ Diod. XIX.52.5; 53.1-2; 54.3.

gönderilen ordunun çok büyük olamayacağının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Aynı Ptolemaios, görevi gereği daha sonra Hellespontos bölgesine ilerleyip bir takım düzenlemeler yapmışsa da Kassandros'un beklediği gibi bir geçiş denemesinde bulunmamış olsa gerektir.³ 0

Kassandros gerçekten kapsamlı hazırlıklar yaptıysa bile, topladığı güçleri güneydeki Grek kentleri ile ilgili düzenlemeler için kullanmakla yetindi. Miletoslu Aristodemos'un bin *talanton* ile Peloponnesos'a gelmesi ve sekiz bin kadar paralı asker toplaması, Kassandros'u böyle bir seçime zorlamış olabilir. 315 yılında bir kez daha Thessalia üzerinden Boiotia'ya, oradan Peloponnesos'a ulaşan Kassandros, Korinthos'un Kenkhreai limanını ele geçirdi ve topraklarını yağmaladı. Aleksandros tarafından yerleştirilen garnizonların savunduğu iki kaleyi daha aldı ve garnizon askerlerini anlaşıma ile salıverdi. Orkhomenos'u, kent içindeki taraftarlarının yardımı ile ele geçirdi ve buraya bir garnizon yerleştirdi. Polyperkhon'un garnizonu tarafından savunulan Messene kentini kuşatmaktan vazgeçse de, Damis'in *epimeletes* olarak bırakıldığı Megalopolis'te ve *strategos* Apollonides'in savunduğu Argos'ta konumunun sağlamlığı ile ilgili bir kuşku yoktur. Peloponnesos komutanlığını önerdiği Aleksandros'u yanına çekmesi, Peloponnesos'taki konumunu daha da güçlendirmiş olmalıdır. Kassandros bu öneriyi daha önce Polyperkhon'a de yapmış ancak istediği sonucu alamamıştı. Aleksandros'u ikna edebilmesi baba ve oğlu birbirinden ayırdığı anlamına gelmeyebilir. Büyük olasılıkla Polyperkhon bir tür emekli hayatına çekilmiş ve elindeki birlikleri bütünüyle Aleksandros'a bırakmış olmalıdır. Eğer öyleyse, Aleksandros'un askerleri ile birlikte Polyperkhon'un geri kalan bütün birlikler, dolaylı olarak Kassandros'un komutası altına girmiş demektir.³ 0 8

Kassandros 314 yılında, bir kez daha büyük sıfatı ile tanımlanan bir ordunun başında Makedonia'dan ayrıldı. Amacı, Antigonos'un tarafını tutan Aitolialılar ile savaşmak ve onlarla sınır anlaşmazlığı bulunan Akarnanialılar'ın desteğini kazanmaktı. Ordusu ile Aitolia'ya ulaştıktan sonra düzenlediği bir toplantıda Akarnanialılar'ı *synoikismos* süreci ile belirli kentlerde toplanmaya davet etti. İkna

³ Diod. XIX.57.1-4; 60.2; Apb. Syr. LIII; Iust. XV.1. 7

³ Diod. XIX.57.5; 63.1-4; 64.1-4; 74.2; karş. Heckel, **Prosopography**, s.v. Cassander.

olup Stratos, Sauria ve Agrinion adında üç ana kentte toplanan Akarnanialılar'a yardım etmek üzere, *strategos* olarak atadığı Lysiskos'u yeterli büyüklükte birliklerle bölgede bıraktı. Leukas üzerine yürüyüp kenti kendisine bağladıktan sonra seferini Adriatik kıyısına doğru sürdürdü ve Apollonia'yı aldı. Ilyria kralı Glaukias'ı bir savaşta yenip onu da bir anlaşma ile kendisine bağladı ve Epidamnos'u da bir garnizon ile güvence altına aldıktan sonra Makedonia'ya döndü.³

0

Kuşkusuz bütün bu başarılar, Kassandros'un komutası altında bulunan ordunun, söylendiği gibi büyük olduğunu kanıtladığı gibi aynı zamanda askerlik anlamında yetkinliğine ilişkin bir kanı da oluşturabilir. Ancak daha önceki durumlarda da söz konusu olduğu üzere, orduyu oluşturan birlikler ya da bunların sayıları ile ilgili ayrıntılar eksiktir. Kassandros'un her yıl sefer mevsimi ile başladığı etkinlikler aynı düzen gereği sona erdirip Makedonia'ya dönmesi, *phalanksın* Makedonia köylülerine dayanan doğasının bir gereği olabilir. Eğer öyle ise kentlere bırakılan garnizonların ya da Akarnanialılar'a destek için bırakılanlara benzer birliklerin ağırlıklı olarak paralı askerlerden oluşması beklenmelidir. Garnizonların büyüklüklerine ilişkin bir kestirim yapılmasına olanak verecek bir bilgi yoktur. Yine de sayılarının çok fazla olamayacağını varsaymak gerekir. Akarnanialılar'a yardımcı olması için bırakılan Lysiskos komutasındaki birlik bu anlamda bir kanıt sağlayabilir. Aitolialılar üç bin asker gücünde bir ordu toplayıp Agrinion'u kuşattıklarında ve kentten ayrılan Akarnanialılar'ı anlaşmaya karşın öldürdüklerinde, Lysiskos komutasındaki birliklerin, bilinen herhangi bir etkinlikte bulunmayışı, üç bin kişilik Aitolia ordusu ile baş edemeyecek kadar küçük bir birlik olmaları ile açıklanabilir.³

Gerçekten de Kassandros, Aitolia'daki durum ile ilgilenmek adına, sonraki yıl kardeşi Philippos komutasında başka bir orduyu bölgeye göndermek zorunda kaldı. Her zamanki gibi ordunun sayısal gücüne ilişkin bir veri olmasa da, Epeiros kralı Aiakides'in güçlü olarak tanımlanan ordusunu, Aitolialılar ile birleşmelerinden önce Oiniadai'de ve daha sonra başka bir savaşta bir kez daha yenmesi bu anlamda bir gösterge olabilir. Yine de sayısal bir kestirim yapmak fazla güvenli değildir. Kral Aiakides'in ölümü ve tahtını geri almasına yardım eden yaklaşık elli kadar

³ Diod. XIX.67.3-7.

0

9

³ Diod. XIX.68.1.

1

0

tarafının da yakalanıp Kassandros'a teslim edilmesi ile sonuçlanan bu iki savaş, Aitolialılar açısından ağır bir yenilgi etkisi yaratmış gibi görünmektedir.³

Kassandros, 314 yılında başka bir orduyu Asia'daki savaş için Karia'ya yolladı. Niyeti, bağlaşıkları Ptolemaios ve Seleukos'a yardım etmek olduğu kadar, Antigonos'un Avrupa'ya bir sefer başlatacak boş zamanı bulamamasını da sağlamaktı. Dolayısıyla bu girişim kapsamında gönderilen birliklerin fazla büyük olmasını beklemek için bir neden yoktur. Gerçi, seferin komutanları olarak atanan Asandros ve Prepelaos'un, kötü sonuçlanan bir kış harekâtı için Eupolemos'u sekiz bin piyade ve iki yüz atlı ile görevlendirmeleri, ellerinde görevlendirdiklerinden çok daha büyük birlikler olduğunun işareti olarak görülebilir. Ancak Asandros, zaten 323 yılından beri Karia satrabıydı ve bu dönemde, kendisine bağlı birçok kent bulunan güçlü bir yönetici olarak tanımlanmaktaydı. Gerçi, Kassandros tarafından gönderilen ordunun başında olması, olasılıkla Antigonos'un baskısı sonucu, satraplığını bir süre terketmek zorunda kalmış olabileceği anlamına gelir. Yine de Antigonos ile savaş durumu ortaya çıkar çıkmaz, Ptolemaios kurmaya çalıştığı bağlaşıklık ağına onu da katmış ve kısa süre sonra Atinalı Myrmidon komutasında on bin paralı piyadeyi Karia'daki savaş için göndermişti. Demek ki Asandros ve Prepelaos'un elinde büyük birlikler bulunuyorsa bile bu birlikler farklı kaynaklardan toplanmış olduğundan, büyük bölümünün Kassandros tarafından sağlandığını varsaymak için yeterli neden yoktur.³

Asandros olasılıkla 313 yılında Antigonos'a boyun eğdi ve elindeki birlikleri de Antigonos'a vermek zorunda kaldı. Her ne kadar daha sonra anlaşmadan pişman olup bir kez daha Seleukos ve Ptolemaios'tan yardım istese de sonunda Antigonos'un saldırısı nedeniyle büyük olasılıkla satraplığından ayrılmak zorunda kaldı. Ne var ki kalan birliklerinin gerçekten Antigonos'un eline geçip geçmediği ile ilgili bir gönderme yoktur.³

Kassandros da, bu aşamada Antigonos ile sonuçsuz kalan bir barış görüşmesi yaptı. Ancak anlaşma olanağı bulunmadığını görünce, Grek dünyası genelinde

³ Diod. XIX.74.3-6; Paus. I.11.4.

³ Diod. XIX.62.2-5; 68.2; 5-7; Heckel, **Prosopography**, s.v.²Asander [2].

³ Diod. XIX.75.1-6; Heckel, **Prosopography**, s.v. Asander [2].

yeniden etkinliğini arttırma kararı vererek otuz gemi ile Oreos'u kuşattı. Ancak Antigonos'un Peloponnesos komutanı Telesphoros yirmi gemi ve bin asker, amirali Medios da Asia'dan yüz gemi ile Oreos'un yardımına gelince, bu üstün güç karşısında zor durumda kaldı. Bazı gemilerinin yakıldığı ve neredeyse tamamının ele geçirildiği sırada, Atinalılar tarafından Thymokhares komutasında gönderilen donanmanın yetişmesiyle, Kassandros küçük de olsa bir başarı kazandı. Söz konusu olay, Kassandros'un deniz gücü içinde Atina'nın katkısı ve önemini göstermesi açısından önemlidir. Kassandros, olasılıkla 314 yılında, Antigonos yanlısı Lemnos'a yirmi gemi göndermek istediğinde de Atina'nın desteğine başvurmuştu. Kenti kendisi adına yöneten Phaleronlu Demetrios'a ve Munykhia'daki garnizon komutanı Dionysios'a yazarak gerekli gemilerin bu yolla gönderilmesini sağlamış, Aristoteles adında bir amiral ile gönderilen gemiler, Seleukos komutasındaki Ptolemaioslar donanması ile iş birliği yapıp Lemnos'u kuşatmıştı. Ancak Seleukos Kos'a gitmek için ayrıldığında, Aristoteles'in gemilerinin çoğu, tayfaları ile birlikte Antigonos'un amirali Dioskurides tarafından ele geçirilmişti.³

1

4

Kassandros'un Oreos kuşatması devam ederken, olasılıkla yine 313 yılında, Antigonos, Avrupa'ya yönelik belki de en ciddi girişimini başlattı. Yeğeni Ptolemaios komutasından gönderdiği beş bin piyade ve beş yüz atlı gücündeki ordu, Kassandros'u yeni bir seferberlik başlatmaya zorlamış olabilir. Yapılan hazırlıklara ilişkin bazı göndermeler söz konusudur. Alışıldık olduğu üzere, seferber edilen birliklerle ilgili bir bilgi verilmiş değildir. Yine de, eldeki veriler Kassandros'a bağlı garnizonlarla ilgili önemli veriler sağlayabilir. Her zamanki gibi garnizon sayısı ya da herhangi bir garnizonun gücü hakkında bilgi verilmemiş olsa da, garnizonların dağılımına ilişkin bir kanıya ulaşmak olasıdır. Gelişmeler bağlamında yapılan gelişigüzel göndermelere göre, Kassandros'un Euboia'daki tek garnizonu Khalkis'te bulunuyordu. Antigonos, Makedonia'yı ele geçirme niyetinde olduğu izlenimi uyandırarak Hellespontos'a doğru harekete geçtiğinde, kardeşi Pleistarkhos'u garnizonun başında bırakıp bütün güçleriyle Makedonia'ya yöneldi. Boiotia'da yaptığı düzenlemelerin ardından Eupolemos adında bir subayı Yunanistan *strategos*u olarak atadığı belirtilmişse de, emrine bırakılan birliklere ilişkin bir bilgi yoktur.

³ Diod. XIX.76.6-8; IG2, 2.1.682; 68.3-4.

Ptolemaios'un Orta Hellas'taki başarısı, Kassandros'un geride garnizonlar dışında önemli bir güç bırakmadığı izlenimi verir.³

1

5

Kassandros'un yokluğunda rahatça hareket etme olanağı bulan Ptolemaios'un eylemlerinden anlaşıldığı kadarıyla bu garnizonlar, başta Khalkis'e, Kassandros'un Makedonia'ya dönerken aldığı Oropos ile Thebai'a (Kadmeia), ve Phokis kentlerinin çoğuna yerleştirilmiş durumdaydı. Atina'da bir garnizon bulunduğu gibi, kent aynı zamanda doğrudan Kassandros'a bağlı bir yöneticinin egemenliği altındaydı. Lokris'te bulunan Opus'ta da, Kassandros yanlısı bir yönetim vardı. Kassandros'un garnizonlarının çoğunun teslim olmasına bakılarak işgal etmekte oldukları konumları anlaşma ile terkettikleri çıkarımına ulaşılabilir. Oropus'taki garnizonun tutsak alınması, burada sert bir direniş gösterilmesinden kaynaklanmış olabilir. Ptolemaios'un etkinlik alanı dışında olmakla birlikte, Kassandros bu dönemde Apollonia ve Epidamnos'taki garnizonlarını da kaybetmişti. Korkyralılar'ın adı geçen kentlere yardıma gelmesi üzerine buradaki garnizonlar da anlaşma ile teslim oldu ve salıverildi. Korkyralılar daha sonra Leukas'ta bulunan garnizonun kovulmasına da yardım ettiler. Peloponnesos'ta etkin olan Aleksandros'un kendisine katılması, Kassandros'un bölgedeki egemenliğini elbette arttırmıştı. Yine de başka yerlerdeki verilerden anlaşıldığı kadarıyla, Akhaia'daki Patra ile belki Aigio'da, Arkadia'daki Orkhomenos'ta ve ayrıca Argos'ta doğrudan Kassandros'a bağlı garnizonlar vardı. Aynı şekilde Aitolia'daki Dymaia'da ve Megara'da birer garnizonun bulunduğu anlaşılmaktadır. Elbette, garnizon bulunduğu yönelik bir bilgi olmasa da, Megalopolis'te ve Stymphelos'ta Kassandros yanlısı bir yönetimin başta olduğunu eklemek gerekir.³

1

6

Antigonos doğrudan Makedonia'ya saldırmadığı halde, garnizonları bulundukları konumlardan atılan Kassandros'un, bilinen bir etkinlikte bulunmayışı, olasılıkla 312 yılında Epeiros'ta yaşanan gelişmelerle ilgili olmalıdır. Aiakides'in ölümünden sonra, Kassandros karşıtı olarak bilinen Alketas'ın kral seçilmesinin ardından, Kassandros'un Akarnania komutanı Lykiskos, bir ordu ile Epeiros'a girmişti. Görünüşe göre komutası altındaki ordu, Alketas'ın ilk aşamada elinde

³ Diod. XIX.77.2-6; 78.2-5. ¹

5

³ Diod. XIX.63.1-2; 5; 64.1; 66.3-4; 67.7; 78.1-5; 89.3; XX.45.1-2; 46.3.

bulunan birliklerden üstündü. Ancak bu karşılaştırma, Lykiskos'un ordusunun büyüklüğü hakkında bir bilgi vermek için yeterli değildir. Büyük olasılıkla Alketas'ın ordusu, Epeiros'un toplam gücünün ancak küçük bir bölümünden oluşuyordu. Çünkü kral, harekete geçmeden önce iki oğlu Aleksandros ve Teukros'u, kentlerden olabildiğince çok sayıda asker toplamak üzere görevlendirmişti.³

Alketas'ın beklediği destek birliklerin gelişinden önce, askerlerinin bir bölümünün, düşman tarafına geçtiği ile ilgili bir ifade söz konusudur. Kaynaklardaki farklı anlatımlara göre, Alketas askerlerinin ayaklanması sonrasında öldürülmüş ya da kaçarak Eurymenai kentine sığınmış olabilir. Anlatımın taraf değiştirme çeşitlenmesine göre, askerlerin davranışının nedeni Lykiskos'un sayısal üstünlüğünün yarattığı korkudur. Sayısal anlamda zaten Epeiros ordusundan üstün durumda olan Lykiskos'un birliklerinin sayısal gücü, bu durumda biraz daha yükselmiş olmalıdır. Ancak Aleksandros'un yeni bir ordu ile kuşatma altındaki babasının yardımına gelmesi, Lykiskos'un sayısal üstünlüğüne son vermiş gibi görünmektedir. En azından, yapılan savaşta Makedon ordusunun yenilmesi ve çok fazla kayıp vermesi, böyle bir çıkarımı akla getirir. Makedon ordusunun verdiği kayıplar içinde Lykiskos'un beraberindeki Mikythos adındaki bir general ve Kassandros'un Leukas sorumlusu olarak atadığı Lysandros adında bir Atinalı'nın adı özellikle anılmaktadır. Bu iki komutanın eldeki ordu içinde olması, Lykiskos'un ordusunun bölgedeki diğer küçük Makedon güçlerini de içerdiğine işaret ediyor olabilir.³

Deinias'ın ikinci bir ordu ile yetişmesi, dengenin tekrar Makedonlular lehine değişmesine yol açmış olmalıdır. Yeniden başlayan savaşta Alketas ve oğullarının yenilip adı belirsiz başka bir hisara çekilmeleri en iyi bu şekilde açıklanabilir. İki savaş arasında geçen süre görünüşe göre oldukça kısadır. Yine de yenilgi haberini alır almaz üçüncü bir ordu ile harekete geçen Kassandros'un ikinci savaşın sonucunu, ancak bölgeye geldikten sonra öğrenmesi aradan birkaç gün geçmiş olabileceği izlenimini vermektedir. Lykiskos, zaferden sonra Eurymenai kentini yağmalayıp yıkmış olsa da, Kassandros bölgeye geldikten sonra Alketas ile anlaşma yapmakla ve bağlaşıklık kurmakla yetindi. Son dönemde garnizonlarını kovan

³ Diod. XIX.88.1-3.

1

7

³ Diod. XIX.88.4-5.

1

8

kentlerden Apollonia'yı kuşatmak üzere, ordusunun bir bölümü yanına alarak Adriatik kıyısına ilerledi. Büyük olasılıkla daha küçük bir ordunun kenti yeniden ele geçirmek için yeterli olacağını düşünmüştü. Ancak bağlaşıklarından yardım alan Apollonialılar, sağladıkları sayısal üstünlüğe güvenerek görünüşe göre birçarpışmayı göze aldılar. Kassandros'un beraberinde bu sırada yeterli büyüklükte bir ordu bulunmadığı ve çok sayıda asker kaybettiği belirtilmektedir. Kışın yaklaşması ve zaten var olan sorunlar, girişimin bir kez daha yarıda bırakılmasını zorlamış gibi görünmektedir.³

1

9

311 yılında Antigonos ile yapılan barış ile birlikte, Kassandros'un konumu "Avrupa *Strategosu*" olarak tanımlandı ve tanındı. Gerçi burada yapılan düzenlemelerle tüm Diadokhlar gibi Kassandros'un da görevini, IV. Aleksandros kral olacak yaşa gelinceye kadar sürdüreceği öngörülmüştü. Ancak varılan anlaşmanın, İskender'in oğlunun öldürülmesi için ortam hazırladığı da açıktı. Yasal kral ve annesi, zaten Kassandros Makedonia'da egemenliği ele geçirdiği tarihten başlamak üzere Amphipolis'te gözetim altında tutulmaktaydı. Kassandros'un isteği doğrultusunda bir kral ve annesi olarak bunlara gündelik anlamda gösterilmesi gereken ilgi ve hizmete son verildiği ve geleneksel olarak krallarla beraber yetiştirilen *basilikoi paidoinin* Aleksandros'un yanından alındığı özellikle belirtilmektedir. Ayrıca Kassandros, bu tarihten sonra Makedonia'yı gerçekte tek egemen yönetici olarak yönetmekle kalmayıp, aynı zamanda, kendi adını taşıyan bir kent kurmak gibi, ancak kralların uygulayabileceği girişimler de başlatmıştı.³ Kassandros'un bu tutum ve davranışlarının nasıl bir tepki ile karşılandığı ile ilgili bir bilgi yoktur. Yasal görünüm ile geçerli olan düzen arasındaki dengenin korunmasına özen gösterildiği için, IV. Aleksandros'un egemenliğinin kâğıt üzerinde tanınması, büyük olasılıkla birçok Makedoniali için yeterliydi. IV. Aleksandros'un adının kullanımı, ölümünden sonra bile Babil'de ve Mısır'da sürdürüldü.³ Dolayısıyla 311 Barışı ile üzerinde anlaşmaya varılan, IV. Aleksandros'un *de iure* krallığı altında Kassandros'un ve elbette diğer komutanların ya da satrapların bölgesel yöneticiler

2

³ Diod. XIX.88.6; 89.1-3. 1

9

³ Diod. XIX.52.4. 2

0

³ R. Malcolm Errington, *A History of the Hellenistic World 323-30 BC*, Blackwell, Oxford, 2008, 61.

olarak tanımlandıkları düzen, krallık genelinde olduğu gibi Makedonia'da da geçerli olan siyasal anlayışı yansıtıyor olmalıdır.³

2

2

Kassandros, Kral Aleksandros ve annesinin öldürülmesini de doğrudan kendisi ile ilgili olmayan bir gelişme gibi görünecek biçimde ayarladı. Daha sonra Aleksandros'un krali bir biçimde Aigai'deki geleneksel Argead mezarlığına defnedilmesi görüntüyü kurtarmaya verdiği önemi yansıtmaktadır.³ Olympias'ın Pydna'da teslim olmasının ardından başta Olympias'ın kendisi ve Aristonous gibi diğer önemli insanların ortadan kaldırılması için izlenen yöntem, Kassandros'un bu gibi durumlarda benimsediği yaklaşıma ilişkin bir kanıya ulaştırabilir. Olympias'ın ölüm cezasının Makedonialılar'ın ortaklaşa aldıkları bir karar olarak görünmesini sağlaması da bu anlamda aydınlatıcıdır.³

2

4

Bütün bu önlemlere karşın, IV. Aleksandros'un ölümü, Makedonia halkı genelinde, dile getirilmemiş ya da açığa çıkmamış bile olsa, önemli ölçüde rahatsızlık yaratmış olmalıdır. Makedonia Krallığı'nın yasal olarak Argead hanesine ait olduğu ve Diadokhlar'ın aslında ellerindeki gücü zorla ele geçirdikleri düşüncesi, olasılıkla Kassandros'un yönettiği Makedonia'da daha yaygındı. Ülkenin geleneksel merkezinin Makedonia olması, özellikle son kral Aleksandros ile annesine, İskender'in annesi Olympias'a karşı gösterilen davranış tarzından Kassandros'un sorumlu tutulması ve bu yönde özellikle Antigonos'un geliştirmiş olduğu söylem, durumu Kassandros aleyhine daha da kötüleştirmiş olmalıdır. Arka planı ve nedenleri her ne olursa olsun, Kassandros'un konumunun yasal olmadığı görüşü Makedonialılar arasında yaygındı. Polyperkhon, 309 ya da 308 yılında, İskender'in gayrimeşru oğlu Herakles'e, ya da o olduğu iddia edilen bir gence babasının krallığını geri vermek üzere büyükçe bir ordu ile Makedonia'ya ulaştığında, Kassandros ordusunun bağlılığından emin olamadı. Herakles'in tarafına geçmesi olası ordusu ile bir savaşa girmek yerine, Polyperkhon ile anlaşmayı tercih etti.

³ Diod. XIX.105.1-4; Aleksandros'un öldürülmesi ile olarak² ayrıca bkz. Iust. XV.2.5; Paus. IX.7.2.

³ Kassandros, aynı davranış² Olympias tarafından öldürülen Kral III. Philippos Arrhidaios ile eşi Adeia Eurydike için de yerine getirmişti. Bir kralın kendinden önceki kralın cenazesini düzenledikten sonra onun yerine geçmesi ile ilgili geleneğin gereği olarak, hem Arrhidaios'un hem de Aleksandros'un uygun bir cenaze töreni ile gömülmesi Kassandros'un krallık savı için de başlıbaşına önemli bir adımdı.

³ Diod. XIX.51.1-2.

2

4

Herakles'i öldürmesi karşılığında Polyperkhon'a destek sağladı ve Peloponnesos strategosluğunu önerdi. Anlaşma gereği Polyperkhon'a verdiği dört bin Makedonialı piyade ve beş yüz Thessalia atlısı, elindeki ordu gücüne ilişkin ilk önemli sayısal kanıtı oluşturur.³

2

5

Kassandros'un daha önce yaptığı benzer bir öneriyi geri çeviren Polyperkhon'un, başlattığı böyle önemli bir girişimi sonuçlandırmayı bile denemeden neden bu kez işbirliği yapmayı seçtiği belli değildir. Belki de bu dönemde Antigonos'un Avrupa'daki girişimlerinin zayıflamaya başladığı yönünde bir görüntü oluşmaya başlamıştı. Herakles'in Pergamon'dan getirilmesi ve yapılan hazırlıklar, büyük olasılıkla Antigonos'un desteği ile başlanan girişimlerdi. Ancak bu sıralarda Antigonos'un Peloponnesos'taki *strategos*u Ptolemaios, görünüşe göre kişisel nedenlerle, akrabalık ilişkisi ile de bağlı olduğu Antigonos'tan ayrıldı ve Kassandros ile anlaştı. Dahası Antigonos adına Hellespontos bölgesini yöneten Phoiniks adındaki bir arkadaşını da kendisine katılması için ikna etti. Ptolemaios'un isyanından iki yıl önce, Antigonos'un aynı bölgedeki Telesphoros adındaki başka bir subayı, burada adı geçen Ptolemaios'un kendisinden daha fazla önemsenmesi gibi yine kişisel görünümlü benzer bir neden dolayısıyla isyan etmiş ve Peloponnesos'ta ciddi sorunlara neden olmuştu. Polyperkhon da, Antigonos'un davasının giderek zayıfladığı yönünde bir izlenim edinmiş, Peloponnesos'taki konumunu ve Makedonia'daki varlıklarını koruyabilmek adına Kassandros ile anlaşmaya karar vermiş olabilir.³

2

6

Kassandros, Polyperkhon'un oğlu Aleksandros'u kendi tarafına çektiğinde, Antigonos'un Peloponnesos'ta halen kendisine bağlı olan bir subayı vardı. Polyperkhon'un kendisi ve Antigonos'un yeğeni olan Ptolemaios onun tarafına geçtiğinde ise neredeyse bütün Peloponnesos'u egemenliği altına almış oldu. Dolayısıyla satrap Ptolemaios'un 308 yılında Peloponnesos'a yönelik giriştiği deniz akını nedeniyle iki tarafın bir tür çatışmaya girdiği gibi bir görüntü ortaya çıkar. Ancak Antigonos'un halen etkin olduğu bir ortamda, tarafların kendi aralarında ayrı bir savaşa girmelerini beklemek akla yakın bir düşünce olmaz. Aslında yaşananlarla

³ Diod. XIX.61.1-2; XX.28.1²3.

5

³ Diod. XIX.87.1-3; XX.19.2² 28.3.

6

ilgili anlatım, Ptolemaios'un Korinthos ve Sikyon'u, Aleksandros'un karısı Kratesipolis'ten aldığı ve Peloponnesos'tan ayrılmadan önce, Kassandros ile barış yaptığı yönündedir. Büyük olasılıkla Ptolemaios'un gerçek amacı Grek kent devletlerinin özgürlüğü ile ne denli ilgilendiğini göstermekti. Belki de Kratesipolis'in ve dolayısıyla Polyperkhon'un elindeki iki kenti alırken bu kentleri Antigonos'un egemenliğinden kurtardığını düşünmüştü. Polyperkhon'un değişen bağlılık durumunu öğrenince de, paralı asker toplayabilmesi için birer üs olmaları adına Korinthos ve Sikyon'a garnizon bırakabilmesi ilkesine dayanan bir anlaşma yapmış olabilir.³

2

7

Antigonoslar'ın Avrupa'daki girişimlerini yönetmek amacıyla Demetrios'un 307'de Atina'ya bizzat gelmesi, yaşanan aksikilere bir tepki olmalıdır. Antigonos'un yeğeni Ptolemaios, 313 yılında beş bin piyade ve beş yüz atlıdan oluşan büyükçe bir ordu ile Avrupa'da etkinlik göstermişti. Demetrios'un yanında bulunan ordunun büyüklüğüne ilişkin sayısal bir veri yoktur. Ancak elindeki ordu ve donanmanın güçlü olarak tanımlanmasına ve Antigonos'un oğlu olmasına dayanılarak, bu kez gönderilen ordunun Ptolemaios'un yanındaki birliklerden çok daha güçlü olduğunu ileri sürmek olasıdır. Her ne olursa olsun, Demetrios etkili bir biçimde Atina ile Peiraieus'u ele geçirdi, Phaleronlu Demetrios'un yönetimine son verdi ve Kassandros'un Munykha'daki granizonu ile komutanı Dionysios'u teslim aldı. Ayrıca Megara'daki garnizon da bu sırada kovuldu. 303 yılında Korinthos'u ele geçiren Demetrios'un Akhaia ve Arkadia'ya uzanan etkinliği karşısında Kassandros'un ve bölgedeki komutanları Prepelaos ile Polyperkhon'un herhangi bir direniş gösteremedikleri, Prepelaos'un Makedonia'ya kaçmak zorunda kaldığı ve dolayısıyla garnizonların birer birer düştüğü ya da teslim olduğu özellikle belirtilmektedir. Bu garnizonlar arasında yalnız Arkadia Orkhomenos'unu savunan Strombikhos komutasındaki garizon hakkında sayısal bir veri vardır. Polyperkhon tarafından atanan bu komutan, başlangıçta teslim olmayıp bir de Demetrios'a hakaret

³ Diod. XX.37.1-2; R. S. Bagnall, "The Origins of Ptolemaic Cleruchs", *The Bulletin of the American Society of Papyrologists*, b. a. .

ettiği için, kentin düşmesinden sonra yakın adamları ile birlikte çarınha gerildi ve garnizondaki iki bin paralı asker de Demetrios'un ordusuna alındı.³

2

Demetrios'un başarıları karşısında Kassandros, 302 yılında bir kez daha barış istemek zorunda kaldı ve bir kez daha Antigonos'un uzlaşmaz tavrı ve ağır talepleri ile karşı karşıya kaldı. Antigonos'a karşı savaşmanın zorunluluğunu gördükten sonra da Lysimakhos'a yöneldi. Lysimakhos'un kişiliği ve coğrafi yakınlık nedeniyle, Kassandros'un zor durumlarda ondan yardım istemeyi adet haline getirdiği yönünde bir ifade söz konusudur. Lysimakhos'un askerleri, Hellespontos'ta yenilen ve kara yoluyla Makedonia'ya ulaşmaya çalışan Kleitos'u yakalayıp öldürmüşlerdi. 313 yılında Antigonos, Hellespontos üzerinden Makedonia'ya ulaşmak üzere harekete geçtiğinde ise Lysimakhos diplomatik çabası ile Byzantionlular'ın Antigonos'a yardım etmekten kaçınmasını sağlamıştı. Bilinen bu iki olay dışında, Kassandros ve Lysimakhos arasındaki işbirliğini gösteren başka doğrudan örnek yoktur. Ancak iki kralın baştan beri bağlaşıklık ve akraba olmaları, başka işbirliği örneklerinin de bulunabileceği anlamına gelir ve arada sürekli iyi ilişkilerin olduğu kesindir.³

Bağlaşıkları ile birlikte Antigonos'a karşı yaptığı ve bir yıl sonra Ipsos Savaşı'na kadar süren işbirliği, Kassandros'un elindeki birliklere ilişkin en kapsamlı ve kesin bilgilerin verilmesine sebep olması açısından ayrıca önemlidir. Bağlaşıklar arasında sorumluluğun Seleukos ve Lysimakhos tarafından üstlenildiği bu girişim için Kassandros ilk aşamada, ordusunun küçük bir bölümünü gönderdi. Prepelaos komutasındaki bu birliklerin sayısal büyüklüğü belirtilmiş değildir. Lysimakhos'un Asia'ya geçtikten sonra Aiolis ve Ionia kentlerini kazanmakla görevlendirdiği Prepelaos'a altı bin piyade ve bin atlı vermesini, bu anlamda bir gösterge olarak değerlendirmek olanaklıdır. Söz konusu ordunun Kassandros tarafından gönderilen birliklerden oluşması ya da en azından bunları da içermesi gerektiği, akla gelen ilk çıkarımlar arasında ileri sürülebilir. Aiolis, Ionia ve Lydia'daki etkinliği görece ayrıntılı bir biçimde aydınlatılabilirse de birliklerin sayısal ve nitelik özellikleri ile ilgili başka bir gönderme yoktur.³

3

0

³ Diod. XX.45.1-5; 103.1-7; Plout. **Demetr.** IX.4-8.

8

³ Diod. XVIII.72.9; XIX.77.7; XX.106.1-3.

9

³ Diod. XX.107.1-5.

3

0

Demetrios'un emrindeki büyük kara ve deniz güçleri karşısında, Kassandros'un Thessalia ve Makedonia'yı savunmak amacıyla yanında alıkoyduğu ordu ise, yirmi dokuz bin piyade ve iki bin atlı gücündeydi. Orduda bulunması gereken fillere ilgili bir gönderme bulunmaması ilginçtir. Gerçi bazı filler, ilerleyen yaşları ya da Kassandros ve Polyperkhon arasında yaşanan savaşların yol açtığı kötü ve yetersiz bakım ortamı nedeniyle ölmüş olabilir. Anavatanları olan Hindistan'dan ayrıldıktan yaklaşık yirmi yıl sonra halen hayatta ve yeterince güçlü durumda olan birkaç fil kalmışsa da, bunların adları, zaten ayrıntısız bir biçimde aktarılan ordu gücüne ilişkin bilgiler arasında atlanmış olmalıdır. Küçük bir olasılıkla, bunlar Prepelaos komutasında Asia'ya gönderilen orduya katılmış da olabilirler. Ancak her iki orduya ilişkin veriler içinde fillere ilişkin bir göndermenin bulunmayışı kesin bir çıkarımı olanaksız hale getirir.³

Yalnızca bazı garnizonların ordunun toplam gücü içinde katılmamış olabileceklerini göz önünde bulundurmak gerekir. Söz gelimi, Larissa'yı ele geçiren Demetrios'un tutsak alıp gözetim altında tuttuğu garnizon, büyük ordu içinde sayılmış olamaz. Aynı durum, Demetrios'un kazandığı başarılar karşısında, önlem amaçlı güçlendirilen Pherai ve Thebai garnizonları için de geçerlidir. Kassandros'un bütün ordusunu aynı yere toplamadan önce, söz konusu garnizonları yerleştirdiği açıktır. Ayrıca iki tarafın ordugâh kurup beklemekle yetindiği süre içinde Demetrios Pherai kentini ele geçirip, garnizonunu anlaşıma ile salıverdiğine göre, en azından buradaki garnizonun toplam ordu içine katılmadığı kesindir. Thebai'daki garnizonun da benzer şekilde ayrı tutulmadığını varsaymak için bir neden yoktur.³

Demetrios'un ordu üstünlüğü, hiç kuşkusuz Kassandros'u elindeki bütün kaynakları seferber etmeye zorlamış olmalıdır. Öyleyse ana ordu ile Prepelaos'un yanında gönderilen birlikler ve adı geçen en az üç garnizon, Kassandros'un elindeki insan gücü kaynağının en üst sınırını temsil eder. Asia'ya gönderilen ordunun ve

³ Diod. XX.110.4;karş. Dioğ. XVIII.71.6; XIX.49.2. Ipsos Savaşı'nda Antigonos'un ordusunda yetmiş beş fil vardı. Kassandros'un eline geçen fillerin ve Antigonos'un ilk fil birliğinin aynı kaynağın iki yarısı olmasına dayanılarak, Kassandros'un fillerinin de Antigonos'ununkiler kadar yaşamış olmaları gerektiği sonucuna varmak olasıdır. Ancak sonraki yıllarda yüz yirmi kadar yeni fil edinmiş olması gereken Antigonos'un tersine Kassandros'un böyle bir olanak bulamadığını unutmamak gerekir.

³ Diod. XX.110.3-5.

garnizonların sayısal gücü belli olmasa da, Kassandros'un ana ordusunun büyüklüğü ile ilgili sayısal bilgiler, komuta ettiği ordunun toplam sayısına ilişkin genel belirsizliği sona erdirmesi açısından önemlidir. Elbette bu ordu, etnik Makedonlular kadar, paralı askerler ile bağlaşıp yardımcı birlikleri de kapsıyordu. Ne var ki, Makedonia'nın geleneksel olarak en önemli bağlaşıp birliklerini sağlayan ve bütün bu harekâtın gerçekleştiği bölge olan Thessalia'nın katkı sağlayıp sağlamadığı bile belirtilmiş değildir. Grekler'in neredeyse bütün olarak Demetrios'un yanında yer aldığı kesindir. Ancak Boiotia ve Thessalia'da bazı ayırksı örnekler olabileceğini de göz önünde bulundurmak gerekir.³

3

3

Yine geleneksel olarak Balkanlar'daki toplumların da katkıda bulunmuş olmaları beklenebilir. Kassandros'un bölgedeki etkinlikleri yeterince belgelenmiş değilse de, 309 yılında Autariatai adında bir toplulukla savaşan Paionia kralı Audoleon'a yardım ettiği, daha sonra da toplam sayıları yirmi bine ulaşan kadınlı çocuklu bir Autariatai kümesini Thrake ve Makedonia sınırında Orbelos olarak bilinen bir bölgeye yerleştirdiği bilinmektedir. Zamanı geldiğinde bölgedeki bu saygınlığını zamanı geldiğinde paralı asker ya da bağlaşıp birlik sağlamak amacıyla kullanmış olabilir. Ipsos Savaşı öncesinde Lysimakhos'un ordusunda bulunduğu anlaşılan iki bin Autariatai'nin, aslında Kassandros tarafından gönderilen birlikler olabileceğini düşünmek akla yakın bir yaklaşım gibi gelir. Gerçi bu askerler Lysimakhos'un askerleri olarak tanımlanır ve bölgesel yakınlık nedeniyle gerçekten de onun ordusundan gelmiş de olabilirler. Ancak en azından Lysimakhos'un askerleri olarak tanımlanmalarının bir kanıt olamayacağını göz önüne almak gerekir. Ipsos Savaşı'na ilişkin ender göndermelerden birinde Lysimakhos'un fillerinden de söz edilir. Oysa bu fillerin Seleukos tarafından getirildiği kesindir ve onun filleri diye anılmalarının nedeni bağlaşıkların ordusuna başkomutan olarak Lysimakhos'un komuta etmiş olmasıdır.³

3

4

Demetrios, elindeki bütün orduyu Asia'ya taşıdıktan sonra, Kassandros da ordusunun bir bölümünü daha Antigonos ile yapılacak savaş için Lysimakhos'a gönderdi. Pleistarkhos komutasında gönderilen bu destek ordusunda on iki bin

³ Diod. XX.107.1; 110.4; . ³

3

³ Diod. XX.19.1; 113.3-4; XXI.2.

4

piyade ve beş yüz atlı vardı. Ordunun hangi birliklerden oluştuğu belirtilmemiş olsa da, Kassandros, sonu belirsiz ve tehlikeli bir girişim olan bir savaş için Makedonlular yerine ağırlıklı olarak ya da belki de bütünüyle paralı askerleri göndermeyi tercih etmiş olmalıdır. Gerçekten de bu birliklerin büyük bölümü, daha Avrupa'dan Asia'ya geçiş sırasında düşmanın saldırısı ya da fırtına nedeniyle tutsak alındı ya da boğuldu. Kendisi de boğulma tehlikesi geçiren Pleistarkhos, kalan birlikleriyle, olasılıkla Paphlagonia'da bir yerlerde kışlamakta olan Lysimakhos'a katıldı.³

3

5

E. Eumenes

Eumenes, İskender sonrası dönemde askeri etkinlikleri ile belirleyici olan Diadokhlar içinde en sıradışı olanıdır. Onun bu anlamda başlıca göze çarpan yönleri, herşeyden önce bir Grek olduğu ve Philippos ile İskender'in krallıkları döneminde askeri alandan çok bürokraside hizmet vererek baş sekreter (*grammateus* [γραμματεὺς]) olarak çalıştığı halde zamanla bir *strategos*a dönüşebilmesidir. Ancak belki de en önemlisi, Perdikkas'ın devrilmesinden sonra, onun en yakın destekçilerinden biri olarak neredeyse kendi başına siyasal ve askeri varlığını uzun bir dönem daha sürdürebilmiş olmasıdır. Bir Grek ve dolayısıyla o dönemin hem önde gelen hem de sıradan Makedonlular'ının gözünde bir yabancı olması, karşı karşıya kaldığı zorlukların en önemli nedeni olsa da, aslında ona tarafsız ve ister istemez sadık ya da güvenilir bir kimlik vermiş³, sonuçta siyasal ve askeri etkinliğinin beklenmedik ölçüde uzun olmasını sağlamıştı. Dolayısıyla Perdikkas'ın devrilmesinden sonra çok uzun bir süre daha devam eden bağımsız etkinliği, ayrı bir başlık altında ele alınmayı hak eder.

Eumenes'in askeri tecrübesi, İskender zamanında yerine getirdiği bir atlı birlik komutanlığı görevi ile başladı.³ Babil'de yapılan satraplık paylaşımında kendisine Paphlagonia ile Kappadokia'nın verilmesi de, bundan sonraki yöneticilik hayatında askeri etkinliği sürdürmesini gerektirecekti. Satraplık kendi içinde askeri nitelikli bir görevdi ve Eumenes'in yöneteceği Kappadokia'nın henüz fiilen

³ Diod. XX.112.1-4.

3

5

³ Karş. Antigenes ile Teutamós arasında geçen konuşma: Diod. XVIII.62.6-7.

³ Arr. *Anab.* V.24.6; Plout. *Eum.* I.

7

Makedonia egemenliğine girmemiş oluşu ilk önce askeri bir harekât ile ele geçirilmesininin zorunlu olduğu anlamına geliyordu. Babil’de yapılan paylaşımda Eumenes’in satraplığının özel durumu göz önüne alındı ve Phrygia satraplığı görevini yürüten ve on yıldır bölgede bulunan Antigonos ile Hellespontos Phrygiası satraplığına atanmış olan Leonnatos’un kendisine yardımcı olmaları öngörüldü. İki satraptan Leonnatos en azından ilke olarak Eumenes’e yardım etmek istemiş ancak Antipatros’un yardım çağrısı ve kendi kişisel tasarıları nedeniyle Makedonia’ya geçmeyi tercih etmişti. Antigonos ise bu konuda hiçbir girişimde bulunmayıp örtük bir itaatsizlik gösterdi. Bunun üzerine Perdikkas, kral III. Philippos Arrhidaios ile krallık ordusu da yanında olduğu halde Kappadokia’ya geldi ve Eumenes’i satraplığına kendisi yerleştirdi.³

3

8

Kappadokia, İskender’in Asya Seferi’nin ilk yılından itibaren bölgede bağımsız bir kral gibi hüküm süren Ariarathes’in egemenliği altındaydı. Perdikkas, krallık ordusu ile Kappadokia’ya ulaştığında Ariarathes’in komutası altında yerli birlikler ve paralı askerlerden oluşan otuz bin piyade ve on beş bin atlı gücünde bir ordu bulunuyordu.³ Elbette Eumenes’in elinde böyle bir güce karşı savaşmasına yetecek büyüklükte bir ordu yoktu. Perdikkas’a katılmadan önce Asia’da bulunduğu sırada yanındaki askeri gücün üç yüz atlı ve iki yüz silahlı kamp eşlikçisinden ibaret olduğu belirtilmektedir. Bu sırada kişisel serveti de beş bin altın *talanton* tutarındadır.³ Ancak, satraplıklarını⁴ devralmak üzere Babil’den ayrılan ve benzer parasal olanaklara sahip olan birçok satrapın asker topladığı bir sırada sahip olduğu bu servetin büyük bir ordu oluşturmaya yeteceği kesin değildir. Eğer Ariarathes’in askeri gücü hakkında bir abartı söz konusu değilse Antigonos ve Leonnatos’un yardım sağlaması bile bu anlamda yeterli olmayabilirdi. Dolayısıyla Perdikkas’ın Eumenes’e bir miktar asker vererek satraplığını kazanması için yalnız başına göndermek yerine bizzat krallık ordusunun başında bölgeye gelmesi son derece anlaşılır bir durumdu. Ariarathes bir kez yenildikten ve satraplığın denetimi

³ Plout. **Eum.** III.2-6; Nep. ³**Eum.** II.3-5; Diod. XVIII.16.⁸³; Leonnatos’un saç tarzı ve giyimi ile İskender’e öykünmesi ve bir *hetairoi ageması* eşliğinde krallık Nesaea atlarına binmesi kişisel tasarılarının açık belirtileri olarak yorumlanır: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 58 no. 108; *Souda* s.v. *Λεόννατος* = Arr. *FGrH* 156 F 12.

³ Diod. XVIII.16.2.

3

9

³ Plout. **Eum.** III.

4

0

Eumenes'in eline geçtikten sonra bölgenin kaynakları da güvence altına alındı ve yeni satrabin kullanabileceği varlıklara dönüştü.

Eumenes daha sonra Perdikkas'ın komutası altındaki krallık ordusu ile birlikte Pisidialılar'a karşı yapılan cezalandırma savaşına katıldı. Ayrıca Antipatros, Antigonos ve Ptolemaios bağlaşıklığının Perdikkas'a karşı başlattığı savaşta Perdikkas'ın yanında yer aldı. Antigonos üç bin asker ile Karia'ya çıktığında Eumenes de Lydia'da bulunuyordu. Karia ve Lydia satrapları Asandros ve Menandros'un desteğini alan Antigonos karşısında Lydia'dan çıkmak zorunda kalması ve Phrygia'ya çekilmesi, bu sırada yanında büyük bir ordu bulunmadığını gösterir. Geri çekilme hazırlığı öncesinde yalnızca kendisine eşlik eden *philo*i ve atlılar ile ilgili bir gönderme vardır. Öyleyse bölgede, yanında yalnızca kişisel eşlikçilerinden oluşan küçük bir birlikle bulunuyor olmalıdır. Savaşta temel görevi, Asia'ya geçmesi beklenen Antipatros ve beraberindekileri durdurmak olan Eumenes'e Perdikkas tarafından önemli büyüklükte birlikler verilmişti. Büyük olasılıkla Lydia'dan çıkması bu birliklere doğru bir geri çekilişti. Perdikkas'ın verdiği ordunun büyüklüğü, sayısal olarak değil yalnızca belirsiz tanımlarla nitelenir. Yine de, daha önce de belirtildiği gibi, ilk verilen ordunun on bin askerden oluştuğu düşünülebilir. Ayrıca aralarında Alketas ve Neoptolemos'un da bulunduğu bazı komutanların da Eumenes'in aslları olarak görevlendirildiği belirtilmektedir.³

Eumenes'in özellikle Alketas ve Neoptolemos ile olan ilişkilerinde, adı geçen subayların ona karşı olan kişisel duyguları ile Eumenes'in bir Grek olmasından kaynaklanan sıradışı konumu belirleyici olmuş gibi görünmektedir. Neoptolemos'un, daha savaşın gelişimi ile ilgili görünür hiçbir olumsuzluğun söz konusu olmadığı bir sırada Antipatros ile temas kurması ve onun tarafına geçme girişiminde bulunması yalnızca bu şekilde açıklanabilir. Zaten daha sonraki karşılaşmalarında ikili arasında karşılıklı bir nefret duygusu bulunduğu özellikle belirtilmiştir ve bu duygunun sadece Neoptolemos'un taraf değiştirmesinden kaynaklanmış olabileceğini düşünmek akla yakın değildir.³ Neoptolemos'un taraf değiştirme girişiminin² nasıl geliştiği ve birliklerin bu sıradaki konumları belirsizdir. Bilinenler Neoptolemos'un Antipatros

³ Diod. XVIII.25.6; 29.1; Plot. **Eum.** IV-V; Arr. FGrH 156¹ 9.26.

³ Diod. XVIII.29.4; 31.1-2; Plot. **Eum.** I, V, VII.

²

ile gizli görüşmelerde bulunduğu ve bir anlaşmaya vardığı ancak bir biçimde süreçten haberdar olan Eumenes'in Makedon askerleri dengelemek amacıyla hazırlamış olduğu üstün atlı gücü ile sonuç almayı başardığı bilinmektedir.³

Olay öncesinde Neoptolemos ve kendisini takip eden çok sayıdaki Makedonialı'nın Eumenes ile aynı yerde bulunup bulunmadıkları tam olarak belli değildir. Neoptolemos bir Makedonia birliği ile birlikte Armenia'da etkindi. Perdikkas Kappadokia'ya gelirken Armenia'da da bazı düzenlemeler yapmış ve Neoptolemos'u da bölgede bırakmış olmalıdır. Eğer öyle ise, Neoptolemos Eumenes'i ortadan kaldırarak Hellespontos ordusunun tamamını denetim altına almayı ve böylece bir savaş olmaksızın Antipatros'un Asia'da ilerlemesini sağlamayı amaçlamış olabilir. Diğer yandan yaşanan çatışmanın ardından Neoptolemos ve taraftarlarının yenilmesi üzerine, Neoptolemos'un beraberinde yalnızca üç yüz atlı ile Antipatros tarafına geçebildiği, Eumenes'in ise kalan askerleri kazanarak çok sayıda cesur Makedonialıyı kendi birlikleri arasına kattığı da bilinmektedir. Bu ifade, adı geçen birliklerin resmen Eumenes'in komutası altında bulunmakla birlikte fiilen başka bir noktada bulundukları ve ancak yaşananların ardından doğrudan Eumenes'in komutasına girdikleri izlenimini vermektedir.³

4

Eumenes ve Neoptolemos'un kendi birlikleri ile farklı noktalarda bulundukları düşüncesi, Alketas'ın görece daha belirgin konumu nedeniyle bir miktar ağırlık kazanır. Daha önce de belirtildiği gibi, Eumenes'in önce Krateros, ondan yaklaşık bir yıl sonra da Antigonos ile yaptığı iki savaşta da komutası altında bulunan ordunun büyüklüğü aynıdır. İkinci savaş sırasında Pisidia'da bulunduğu kesin olan Alketas'ın bu sayısal verilere dayanılarak birinci savaşta da Eumenes'in ordusuna katkıda bulunmamış olduğu güvenle ileri sürülebilir. Zaten Alketas, ordusundaki Makedonialılar'ın Antipatros'a karşı savaşmayacaklarını ve Krateros ile karşılaştıkları anda taraf değiştireceklerini bahane ederek daha ilk günden Eumenes'in emrine girmeyi reddetmişti. Dolayısıyla, söz konusu komutanların kâğıt

³ Plout. **Eum.** V.

4

3

³ Plout. **Eum.** IV.1-4, V; Dioğ. XVIII.29.5; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 10.

üzerinde Eumenes'e bağlı oldukları ancak çeşitli nedenlerle bir arada bulunmadıkları ve güçlerini onun komutası altında birleştirmekten kaçındıkları açıktır.³

4

Krateros ve Neoptolemos'a karşı yapılan ilk savaşta Eumenes'in ordusunda yirmi bin piyade ve beş bin atlı bulunduğu belirtilmektedir. Atlılar konusunda Eumenes'in birliklerinin kesin bir sayısal ve nitelik üstünlüğü söz konusudur. Buna göre Krateros'un yardımcı birlikler olarak tanımlanan iki bin askerine karşın Eumenes'in beş bin atlısı bulunmaktadır. Savaşın sonucuna belirleyici unsur olarak etki etmesi beklenen birlikler de bunlardır. Perdikkas'ın vermiş olduğu ordunun atlı birlikler yönünden zayıf olduğu ve Eumenes'in bu açığı kendi satraplığından topladığı atlı birliklerle kapattığı açık bir biçimde belirtilmiştir. Verilen sayılara güvenilecek olursa Hellespontos ordusunda bulunan bu beş bin atlı, Eumenes'in toplam atlı gücünün tamamı da değildir. Çünkü Eumenes'in, büyük olasılıkla daha savaşın başlangıcından önce toplam sayısı altı bin üç yüze ulaşan bir atlı gücü oluşturduğu bilinmektedir.³

4

6

Atlı birliklerin çoğunluğu Kappadokia'dan toplanmış olsa da etnik çeşitliliğin bu birlikler için de geçerli olduğu söylenebilir. En azından atlılara komuta ettiği bilinen iki subaydan biri, ünlü Pers satrabı ve aynı zamanda da Eumenes'in kayınpederi Artabazos'un oğlu ve dolayısıyla da Eumenes'in kayınbiraderi Pharnabazos, diğeri de Tenedoslu Phoiniks adında bir Grektir. Savaş başlar başlamaz doğrudan Krateros'a saldırma emri alan bu iki subaydan başka bir de Gorgias adında bir subayın adı geçmektedir. Sıradan askerler arasında ise Krateros'u yaralayıp attan düşmesine neden olan bir Thrakeli'den ya da başka bir yerde de Paphlagonialılar'dan söz edilse de bu ayrıntıyı ele alırken nefret uyandırabilecek eylemlerin genellikle Thrakeliler'e ya da bu türden yabancı toplumlara yakıştırılabileceği olasılığını da göz önünde bulundurmak gerekir.³ Ancak öykünün bu iki⁴çeşitlemesi konusunda kuşku beslemek, Eumenes'in atlıları arasında Thrakeliler'in ya da Paphlagonialılar'ın bulunamayacağını ileri sürmek demek değildir. Bunların dışında Eumenes ile birlikte sağ kanada geçen üç yüz seçkin atlıdan daha bahsedilmektedir. Üç yüz sayısı, çoğu

³ Diod. XVIII.30.5; 40.7; 41.7; Plout. **Eum.** V; Arr. *FGrH* 156.182.30.

³ Diod. XVIII.29.3; Plout. **Eum.** IV.

6

³ Plout. **Eum.** VII.3; karşı. Diód. XIX.11.5; Lund, **Lysimachus**, 28.

zaman bir komutanın beraberinde bulunan ve bir tür koruma görevi yerine getiren birlikleri hatırlatır. Bu atlılar da Eumenes satraplığını devralmadan önce yanında bulunan ve sonuna kadar kendisini takip edecek olan kişisel eşlikçiler olmalıdır.³

Böyle büyük bir atlı birlik gücünün toplanmış olması, elbette Eumenes'in devraldığı satraplığın kendine has özellikleri ile doğrudan ilişkilidir. Kappadokia çok köklü atlı asker geleneğine sahip bir ülkeydi ve bölgenin son yöneticisi Ariarathes'in toplam kırk beş bin asker bulunan ordusunda on beş bin atlı vardı. Perdikkas'ın bölgeye gelmesi sonrasında yapılan savaşta Ariarathes'in askerlerinden dört bini ölmüş beş bini de tutsak düşmüştü.³ Tutsakların da, insan gücü kaynağı olarak daha⁹ sonra değerlendirilmiş olduğu varsayılacak olursa Kappadokia'nın yitirdiği insan gücü yalnızca ölen dört bin asker ile sınırlı görülebilir. Hem tutsak alınan askerler, hem de geri kalan dağınık haldeki birlikler, daha sonra Eumenes'in ordu kurma çalışmalarına kaynak sağlamış olmalıdır.³

Krateros'un ağırlıklı olarak Makedonlular'dan oluşan piyadeleri karşısında Eumenes'in piyadeleri, birçok etnik kökenden gelen askerler şeklinde tanımlanır ve karşı tarafın piyadelerine yakın nitelikte olmadıkları açıktır. Elbette, bu birçok etnik kökenden gelen piyadeler arasında önemli sayıda Makedonlular da vardı. Çoğunluğu ya da belki de tamamı Neoptolemos ile birlikte hareket etmiş olan bu askerlerin Eumenes'e bağlılığı en iyi ifade ile pamuk ipliğine bağlıydı. Üstelik Eumenes'in savaşmak üzere olduğu Krateros, Makedonlular piyadeler arasında en sevilen komutan olarak biliniyordu. Dolayısıyla Eumenes'in Makedonlularının Krateros ile karşı karşıya geldikleri anda ya da ondan bir haber almaları durumunda taraf değiştirmeleri yüksek bir olasılıktı. Eumenes, böyle bir tehlike karşısında birliklerini savaş düzenine sokarken Krateros ile savaşacak birliklerin arasında Makedonluların bulunmamasına özen göstermek zorunda kaldı.³

Eumenes ile Neoptolemos arasındaki çatışmadan on gün sonra gerçekleştiği söylenen bu savaşta, hem Krateros hem de Neoptolemos ölünce birlikleri de

³ Plout. **Eum.** VII, X.1; Diod.⁴ XIX.28.3; Arr. *FGrH* 156.9.27.

³ Diod. XVIII.16.2.

³ Plout. **Eum.** IV.

³ Plout. **Eum.** VII.

4

5

5

9

0

1

görünüşte komutansız kaldı. Yine de, savaş ağırlıklı olarak atlı birlikler arasında geçmişti ve Krateros'un nitelikli piyadesi halen yenilmiş değildi. Eumenes, bu güçlü piyade birliği ile savaşmak istemediğinden ve daha da önemlisi bunları kendi ordusuna katmak niyetinde olduğundan bir anlaşma yapmayı tercih etti. Olasılıkla, kazanmış olduğu zaferin ve komutanlarının ölmüş olmasının bu askerleri ikna etmek için yeterli olacağını düşünmüştü. Ancak piyadeler, varılan anlaşmaya karşın onu atlatmayı başardılar ve Antipatros'a katıldılar.³

5

2

Eumenes, Krateros'a karşı önemli bir zafer kazanmış olsa da Perdikkas'ın Mısır'a saldırdığı sırada öldürülmüş olması ile bir kanun kaçağına dönüştü. Bu yeni konumu, en azından Makedonialı askerleri ile ilişkilerini tuhaf bir duruma sokuyordu. Başlangıçta, özellikle Eumenes'in ücretleri ödeme konusunda gösterdiği duyarlılığın bir sonucu olarak, Makedonialı askerlerin bağlılığı devam etti. Eumenes'i öldürecek olanların para ve unvan ile ödüllendirileceği yönünde yapılan duyuruların, özellikle Makedonialılar'ı öfkelenirdiği ve Eumenes'e eşlik etmek üzere bin kişilik bir koruma birliğinin görevlendirilmesine karar verildiği belirtilmektedir.³ Yine de, ordu içinde⁵ herkesin Eumenes'e aynı derecede bağlı kalması beklenemezdi. Eumenes, “*Makedonialıların silahlarını ve gücünü kullanarak Makedonia'nın en önde gelen ve en çok sevilen*” komutanlarına karşı savaşan bir yabancıydı.³ Bu yönü, özellikle Makedon kökenli askerlerin gözünde her zaman önemli olarak kalacak bir gerçeğin ifadesiydi. Dolayısıyla Eumenes'in, Diadokhlar Dönemi savaşlarında çok önemli bir görüngü olan firar ve taraf değiştirmelerden en çok etkilenen komutan olması nedensiz değildir. Eumenes, resmi olarak krallık vekili Perdikkas'a bağlı bir komutan olduğu sırada bile, bir astının isyan girişimi ve taraf değiştirmesi ile ilgilenmek zorunda kalmıştı. Yasadışı ilan edilmiş olması, konumunu kuşkusuz daha da hassas bir duruma sokuyordu.

Eumenes, Antigonos'a karşı yürüttüğü savaşın ilk aşamasında iki ayrı firar ve taraf değiştirme olayı ile karşı karşıya kaldı. Birinci olayda, Perdikkas adında önemli bir subay, kendisine katılan üç bin piyade ve beş yüz atlı ile firar etmiş ve ordudan üç

³ Diod. XVIII.32.2-4; Arr. FGrH 156.181.10

2

³ Plout. Eum. VIII.6.

5

3

³ Plout. Eum. VIII.1.

5

4

gün uzaklıkta bir alana çekildi. Bunun üzerine Eumenes, Krateros ile yapılan savaşta da adı geçen, Tenedoslu Phoiniks adında bir komutanını dört bin seçme piyade ve bin atlı ile firarilerin üzerine gönderdi. Phoiniks, bir gece baskınıyla firarileri canlı olarak yakalayınca Eumenes de olayın elebaşlarını idam edip sıradan askerleri diğer birliklere dağıtmakla yetindi. Olaya karışan birliklerin neden firar ettikleri, gelecek niyetleri ve etnik kökenleri belirsizdir. Firar olayı, Antigonos'un **Anadolu**'da Eumenes ile savaşmak üzere yaptığı hazırlıklar bağlamında yaşanmış gibi görünmektedir.³ Ancak Antigonos'un doğrudan bir etkisi olduğunu ileri sürmeye yetecek bir veri yoktur. Firar olayının kendisi de, firarilerin gelecek ile ilgili niyetlerini belli etmelerine fırsat vermeyecek kadar kısa sürmüştür. Olaya karışan askerlerin etnik kökenleri konusunda ise yalnızca varsayım yoluyla bir takım çıkarımlar yapılabilir. Daha önce de belirttiği gibi, Perdikkas adı, firarilerin önderi olan subayın Makedonialı olduğunu gösterir. Dolayısıyla onu takip eden askerler de Makedonialı olmalıdır ve bunların daha önce Neoptolemos ile birlikte hareket etmiş askerler olmaları güçlü bir olasılıktır. Ne de olsa, durumunun yeterince güçlü olduğu bir sırada, Makedonialılar dışında hiç kimsenin Eumenes'in ordusundan ayrılmak için geçerli bir nedeni bulunmamaktadır.

Savaşın bu aşamasında, Eumenes'ten ayrılması beklenen askerlerin yalnızca Makedonialılar olabileceği göz önüne alınırsa, firar olayına karışan beş yüz atlının da Makedon kökenli olması beklenebilir. Perdikkas'ın Eumenes'e verdiği ordunun atlı birlikler yönünden zayıf olduğu belirtilmiş olsa da, bu hiç atlı asker vermediği anlamına gelmez. Ne de olsa Alketas ve Neoptolemos başta olmak üzere Eumenes'in komuta alanı içinde birçok önde gelen komutanın bulunduğu belirtilmektedir ve firar olayının sorumlusu olan Perdikkas'ın da bunlardan biri olduğu açıktır.³ Ayrıca, Neoptolemos'un komutası altında oldukları halde daha sonra Eumenes'e katılan askerler de bir başka kaynak olabilir. Neoptolemos, Eumenes ile arasında yaşanan çatışmanın ardından kaçarken yanında üç yüz atlı götürmüştü.³ Ancak bu askerleri onun kişisel koruma birliği olarak görmek gerekir. Eğer beraberinde başka atlı vardiysa bunlar da Eumenes'e katılmış olmalıdır. Son

³ Diod. XVIII.40.2-4; 40.1. ⁵

³ Diod. XVIII.29.2-3. ⁵

³ Diod. XVIII.29.6. ⁵

⁵

⁶

⁷

olarak Gorgias adında bir subayın Krateros ile yapılan savaşta Eumenes'in ordusunda bulunması da Eumenes'in yanında Makedonlular bulunduğunun bir kanıtıdır. Gorgias, attan düştükten sonra Eumenes'in atlıları tarafından çığnayan Krateros'u tanıyıp yanında beklemiş olan askerdir.³ Ana kraliçe Olympias'ın yakını olduğu halde, onun rızası dışında Makedonia'dan Asia'ya getirilen ve 331 yılında İskender'e katılan elli *basilikoi paides* arasında Gorgias adında bir genç vardı. Burada adı geçen Gorgias, Eumenes'in ordusunda bulunan asker olmalıdır.³ Dolayısıyla Perdikkas'ın, Makedonluların bir bölümünü Eumenes'e ve Küçük Asia'daki diğer komutanlarına bırakmış olduğunu varsaymak gerekir. Bu geride bırakılan atlıların hepsi olmasa bile bir bölümü de, subay Perdikkas'ın firar girişimine karışmış olabilir.

Taraf değiştirme olayı ise, Eumenes'in önlem alamayacağı kadar hassas bir anda ve bu kez kesinlikle Antigonos'un doğrudan etkisinin bir sonucu olarak yaşandı. Eumenes'in bu sırada komutası altında bulunan ordu, Krateros ile yaptığı savaşta olduğu gibi, yirmi bin piyade ve beş bin atlıdan oluşmaktaydı. Bu sayı Antigonos'un hem piyade hem de atlı askerlerinin iki katına karşılık geliyordu. Antigonos için gerçek sorun ise Eumenes'in, özellikle atlı birlikler yönünden hem sayısal hem de nitelik anlamda üstün olmasıydı. Bu yüzden Antigonos, Eumenes'in ordusunda atlı birliklerin, büyük olasılıkla bir bölümünün, komutasından sorumlu olan Apollonides adında bir subay ile iletişime geçerek, onu savaş sırasında Eumenes'i terketmek konusunda ikna etti. Böylece, Kappadokia'da Orkuniois denen düzlük bir alanda gerçekleşen savaş sırasında, Apollonides beraberindeki atlılarla Antigonos'un tarafına geçti. Bir Grek ya da Makedonlular olduğu anlaşılan Apollonides'in komutası altında kaç asker bulunduğu, askerlerin etnik kökenleri ya da Eumenes'in ordusundan ayrılmasına neden olan gerekçeleri belirsizdir. Ancak taraf değiştirmelerinin yarattığı sayısal ya da duygusal etki, Eumenes'in yenilmesine ve bu sırada sekiz bin askerin ölmesine neden olmuştur.³

6

³ Plout. **Eum.** VII.4.

5

8

³ Curtius 5.1.42; 7.1.38-39; Heckel, **Prosopography**, s.v. Gorgias[2].

³ Diod. XVIII.40.5-8.

6

0

Orkuniois Savaşı, Eumenes'in komutanlık deneyiminin birinci aşamasında belirleyici bir dönüm noktası oldu. Savaş öncesinde Eumenes'in ordu gücü piyade ve atlı toplam yirmi beş bin asker dolayındaydı. Savaş sırasında yaşanan can kayıpları ve Apollonides'in taraf değiştirmesi ile bu sayı en az on bin eksilmiş olmalıdır. Yine de Eumenes'in elinde kalan birliklerin büyükçe bir ordu olarak tanımlanması olasıdır. Ayrıca savaş sonrasına ait en erken tasarılarının Armenia'ya giderek orada yaşayanların desteğini kazanmak olduğu da belirtilmektedir. Ancak kısa süre sonra askerleri Antigonos'un tarafına geçmeye başlayınca ordusu iyice küçülmüş olmalıdır.³ Son yaşanan yenilgi,⁶ doğrudan Eumenes'in başarısızlığı olmasa da, savaş öncesinde temsil ettiği sağlam görünüme zarar vermiş olabilir. Ayrıca bu yenilginin Eumenes'in ücretleri ödeyebilme yeterliliğine de zarar vermesi beklenebilir. Böyle bir durumda, Eumenes'i ilk terketmesi beklenebilecek olan birlikler ordu içinde sayıları ya da nitelikleri bilinmese de varlıkları kesin olan paralı askerlerdir.³

6

2

Artan firar ve taraf değiştirme olayları sonrasında ordusu, *“savaşmaya yetmeyecek kadar küçük ancak düşmanın gözünden kaçamayacak kadar da büyük”* bir topluluğa dönüşünce, Eumenes yanında kalan diğer askerleri de dağıttı. Büyük olasılıkla amacı, Antigonos'u atlatabilmek için hızlı hareket yeteneğini arttırmaktı. Ordusu yeterince büyük olduğu sırada bile, adamlarının Antigonos'un ordugâhını yağmalamasını, sırf ordu ağırlığını arttırmaktan çekindiği için, bilinçli olarak engellemişti.³ Ordusunu küçültmüş ve dolayısıyla hızını³ arttırmış olsa da Armenia'ya gitmekten vazgeçerek Kappadokia ile Lykaonia sınırında bir yerde olduğu belirtilen Nora adında bir hisara sığınmayı tercih etmiş olması ilginçtir. Nora küçük çaplı bir birliği uzun süre barındırmaya yetecek olanaklara sahip bir yer olarak tarif edilmektedir.³ Ordusunu bütünüyle⁶ dağıtmadan önce Nora'ya çekilmekten başka seçeneği kalmadığını anlamış ve sığınacağı alanın darlığını göz önüne alarak ordusunu küçük bir birliğe dönüştürmüş olduğu da düşünülebilir. Her ne olursa olsun

³ Diod. XVIII.41.1. 6

³ Plout. **Eum.** VIII.5. 6

³ Plout. **Eum.** X.1, IX.3-6. 6

³ Diod. XVIII.41.2-3; Plout. **Eum.** XI.3-5. 4

1

2

3

4

Nora'ya gelip yerleştikten sonra bile, ayrılmak isteyen askerlerine izin verdiği belirtilmektedir.³

6

5

Nora, doğrudan bir saldırı ile ele geçirilemeyecek kadar sağlam ve yalçın bir kale olsa da, sabırlı bir kuşatma karşısında savunmacılarına, eninde sonunda teslim olmaktan başka seçenek bırakmayacak bir yerdi. Dolayısıyla Eumenes'in buraya sığınırken ve kuşatma altında geçirdiği süre boyunca ne beklemiş olabileceğini düşünmek oldukça zordur. Gerçi Eumenes'in koşullarını belirlemek üzere, hem Antigonos hem de Eumenes, Antipatros'a birer elçi kurulu göndermişti. Eumenes, aynı zamanda Hellespontos Phrygia'sı satrabı Arrhidaios'a da bir yardım çağrısı göndermiş olabilir. Arrhidaios'un bu çağrıya uyarak ordusunun bir bölümünü adı belirtilmeyen bir komutanı ile Eumenes'e gönderdiği yönünde bir bilgi bulunmaktadır. Girişimin amacına ulaştığına yönelik belirsiz bir gönderme dışında sonuca ilişkin başka bir kanıt yoktur.³ Büyük olasılıkla Eumenes'in en büyük umudu, Perdikkas'a ve onun destekçilerine karşı bir araya gelmiş olan bağlaşıkların, ortak düşmanın yenilmesinden sonra, Antipatros ve Arrhidaios örneğinde olduğu gibi, dağılacağı beklentisiydi. Triparadeisos'ta kurulan Perdikkas sonrası düzenin önderi ve yetki bakımından en güçlü ismi Antipatros, bu esnada tüm krallığı ve tarafları yasal anlamda kendi yetki alanı içinde tutuyor gibi görünmekteydi. Antipatros'un sarsılmaz yetkesi altında sürüp giden bu düzende, onunla ilişkileri hiç de iyi olmayan Eumenes'in fazla bir umudu olamazdı.³ Neyse ki Antipatros, bu sırada seksenlerini süren yaşlı bir adamdı ve 319 yazında ölmesi, Eumenes'in beklediği gibi, koşulların değişmesini sağladı.

6

Eumenes'in Nora'da bulunduğu sırada yanındaki birlikler, büyük olasılıkla kişisel eşlikçilerinden oluşan beş yüz atlı ve iki yüz piyade ile sınırlıydı. Başka yerlerde toplam asker sayısı beş yüz ya da altı yüz olarak belirtilse de bu farklılık, Nora'ya sığındıktan sonra da devam eden salıvermelerle açıklanabilir.³ Kuşatmayı başlatan ve Eumenes ile bir görüşme bile yapan Antigonos, hisarı savunan bu küçük

6

³ Iust. XIV.2.1; Plout. **Eum.** X.1.

5

³ Diod. XVIII.52.4; Iust. XIV.2-4, yardımın Antipatros tarafından gönderildiğini ileri sürmektedir; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 100 no. 7.

³ Plout. **Eum.** III.4.

6

7

³ Plout. **Eum.** X; Diod. XVIII.41.3; 53.7.

8

birlik karşısında bütün ordusu ile beklemeyi ve zaman yitirmeyi gereksiz bulmuş olmalıdır. Antigonos'un geride bıraktığı birlikler tarafından sürdürülen kuşatma, Antipatros'un ölüm haberi yayılana kadar, Eumenes'i bir yıl boyunca Nora'da beklemek zorunda bıraktı.³

6

9

Polyperkhon'un Antipatros tarafından vekil olarak belirlenmiş olması, en başta Kassandros ve Antigonos tarafından tanınmadı. Antipatros'un kurmuş olduğu düzen içinde hiç kimsenin desteğini alamayan Polyperkhon da, Antipatros yönetiminde izlenen siyaset ve yöntemlerin tersini benimsemek zorunda kaldı. Bu anlamda Polyperkhon'un krallar adına başlattığı en etkileyici ve ilginç girişim, Grek kent devletlerinde Antipatros tarafından desteklenen azınlık yönetimleri yerine demokrasilerin destekleneceğinin duyurulması olmuştur. Bunun yanında, Antipatros ile ilişkileri her zaman kötü olan iki önemli kişilik, ana kraliçe Olympias ve Eumenes ile iletişime geçmesi ve her ikisini de kendi yanına çekmeye çalışması da bu bağlamda değerlendirilebilir.³ Triparadeisos'ta yaşadışı ilan edilmiş olan Eumenes'in Polyperkhon aracılığı ile yeniden kralların hizmetine girmesi, askerlik deneyiminin kesinlikle daha etkileyici olan ikinci evresinin başlangıcını belirler.

Eumenes, Polyperkhon tarafından gönderilen yetki mektubunu almadan önce Antigonos tarafından da kendisine katılması yönünde bir çağrı almıştı. Antigonos'un önerisini benimsemiş görünerek, kuşatma yapan birliklerini atlatmayı başarmış ve Kappadokia'daki eski bağlantıları ile iletişime geçmek üzere özgür kalmıştı. Eski ordusunun bir bölümü Orkuniois Savaşı sonrasında Antigonos'un tarafına geçmiş olsa da bazı birlikleri zamanın ve koşulların gereği olarak kendisi dağıtmıştı. Yeni bir ordu oluşturma çabasına girdiği bu ilk aşamada en önce bu eski sadık askerleri ile iletişime geçmiş olduğunu düşünmek gerekir. Böylece bir araya getirdiği birliklerle, beraberindeki askerlerin sayısı, kuşatmadan kendisi ile birlikte kurtulan ve sayıları beş yüz olarak ifade edilenlere ek olarak, bin ile iki bin beş yüz arası bir sayıya ulaştı.³

7

1

³ Diod. XVIII.53.5; Karş. Neß. **Eum.** V.6-7.

9

³ Diod. XVIII.55-57.

7

0

³ Diod. XVIII.53.7; 59.1; Ploüt. **Eum.** XII.5-6, yalnızca bin¹atlıdan söz eder; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 100.

Polyperkhon tarafından Eumenes'e gönderilen mektup, Antigonos'un krallara karşı bir isyancı olduğunu bildiriyor ve Eumenes'ten onunla yaptığı savaşı sürdürmesini istiyordu. Böylece Antipatros tarafından Triparadeisos'ta yapılan düzenlemeler ile ortaya çıkan görüntü, ilginç bir şekilde tersine dönmüş oldu. Eumenes, bütün Asia üzerinde en yetkili komutan (*strategos autokrator*) olarak Antigonos'un yerini aldı. Yeni konumu, Eumenes'e krallık genelindeki komutanların ve satrapların birçoğunun yarı gönüllü ya da zorunlu desteğini sağladığı gibi tüm krallık hazinelerine erişim olanağı da tanıyordu.³

Polyperkhon'un mektubu Eumenes'e iki seçenek sunuyordu. Makedonia'ya giderek Polyperkhon ile işbirliği halinde kralların koruyuculuğunu üstlenebilir, ya da Asia'da kalarak Antigonos ile savaşı sürdürebilirdi. İkinci seçeneği seçmesi ve daha fazla yardıma gerek duyması durumunda Polyperkhon krallık ordusu ile birlikte onun yardımına gelebileceğini de ileri sürülüyordu.³ Ancak, Antigonos'un⁷ bu sırada deniz egemenliğini elinde tuttuğu ve Eumenes'in Makedonia'ya geçmesini ya da Polyperkhon'un da Eumenes'in yardımına gelmesini kolayca engelleyebilecek durumda olduğu açıktır.³ Kısacası Eumenes, pārasal kaynak bulmak ve⁴ bir ordu toplamak için Asia'da kalmak zorundaydı. Dolayısıyla, kendisine krallık hazineleri ve birlikleri üzerinde yetki veren Polyperkhon'un mektubunun gösterdiği yönde, Kilikia'ya doğru ilerlemeyi seçti. Burada, İskender'in ölümünden önce para ve malzeme yığınağı yapılmaya başlanmıştı. Ayrıca, Polyperkhon'un mektubunda kendilerine özellikle gönderme yapılan Gümüş Kalkanlılar da Eumenes'e Kilikia'da katıldı.³

Kilikia'ya geçmeden önce Eumenes'in elinde bulunan ordunun beş yüz atlı ve iki bin piyadeden oluştuğu düşünüldüğünde Gümüş Kalkanlılar'ın Eumenes'e katılmalarının ne anlama geldiği daha iyi anlaşılır.³ Eumenes, yalnızca Kilikia'ya gelerek, krallık genelindeki en nitelikli piyade birliğini ordusuna katmış, ayrıca fazladan paralı asker toplamasına olanak verecek hazinelere erişmişti. Dolayısıyla

³ Diod. XVIII.58.1. 7

³ Diod. XVIII.57.3-4. 7

³ Diod. XVIII.52.7;63.6. 7

³ Diod. XVIII.58.1; XVIII.59.3; Iust. XIV.2.6-12; Plout. Eüm. XIII.2-3. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 99.

³ Diod. XVIII.59.1. 7

2

3

4

6

Eumenes'in beraberinde bulunan kendi kişisel birlikleri gibi, Gümüş Kalkanlılar'ın da toplamaya başladığı ordunun çekirdeğini oluşturdukları açıktır. Ancak bunlar, daha önce de belirtildiği gibi denetim altına alınması güç askerlerdi. Birlik olarak neredeyse bağımsız bir bilinç geliştirmişlerdi ve Diadokhlar'dan birinin komutası altına girme konusunda isteksizlerdi. Krallara olan bağlılıklarını bir dereceye kadar sürdürüyor olsalar da onlardan gelen emirleri yerine getirmeleri, bunların kendi istek ve öncelikleri ile uyumlu olması koşuluna bağlı gibi görünmektedir. Eumenes'in komutası altına girmeleri için Polyperkhon tarafından gönderilen ve kralların adını taşıyan mektup kuşkusuz ilk aşamada yeterli olmuştu. Ancak Eumenes'e olan bağlılıklarını, çıkarlarına uygun olması koşuluyla sürdürdükleri de açıktır. Gümüş Kalkanlılar'ın komutanlığını birlikte yerine getirdikleri anlaşılan Antigenes'in diğer komutan Teutamos ile görüşürken dile getirdiği düşünceler bu yönde bir görünüm sağlamaktadır.³

7

7

Eumenes, Gümüş Kalkanlılar ve daha ileri dönemlerde başka satraplar kendisine katıldıktan sonra, kuramsal olarak onlardan üstün olduğu halde, komutanlığını bir tür denge politikası anlayışı ile yerine getirmek zorunda kaldı. Söz konusu denge anlayışı içinde, çeşitli hile ve oyunların yanında, ordu komutanlığını İskender'in manevi kişiliği altında toplanan bir kurul aracılığı ile yürütme gibi soyut uygulamalar da bulunmaktaydı.³ Dolayısıyla deneyiminin bu ikinci aşamasında Eumenes'in konumunu en iyi olasılıkla bir *primus inter pares* olarak değerlendirilebilir. Oysa Eumenes'in savaşmak zorunda olduğu Antigonos ya da açıkça onu düşman olarak gören Ptolemaios gibi diğer satraplar, kendi ordularını, tam denetimi elinde tutan komutanlar olarak yönetmekteydi. Bu gerçek, elbette Eumenes'in zararına bir durumdu ve onun konumunun Antigonos ya da Ptolemaios ile karşılaştırıldığında daha hassas bir dengede durduğu anlamını taşıyordu.³

Ancak Eumenes'in de Antigonos karşısında daha üstün olduğu yönler vardı. En başta, Eumenes ile işbirliği yapmak birçok komutan ve satrap için Antigonos ile karşılaştırıldığında daha güvenliydi. Çünkü bir Grek ve Makedonlular arasında bir

³ Diod. XVIII.62.6.

7

7

³ Diod. XVIII.60.4; Plout. **Eum.** XIII.3.

8

³ Diod. XIX.31.4, Eumenes ile Antigonos'un konumlarının ayrımını ve bu ayrımın orduların denetimi konusunda iki komutana sağladığı olanakları gerçekçi bir biçimde ifade etmektedir.

yabancı olan Eumenes, onların üzerinde bir yetkiye sahip olsa da herhangi birini sahip olduğu haklardan yoksun bırakabilecek durumda değildi. Ayrıca resmi olarak krallık tarafından verilen yetkilere sahip olduğundan onun yanında olmak aynı zamanda yasal bir zorunluluktan ve ayrı bir güvenlik durumu yaratıyordu. Herşeyden önemlisi, Eumenes'in elinde bulunan krallık mektubu, ona Asya genelindeki krallık hazinelerinden dilediğince yararlanma olanağı tanıyordu. Oysa Antigonos, krallığın parasal olanaklarını kullanabilmek için zor kullanmak durumundaydı.³

8

Eumenes, sahip olduğu bu parasal üstünlüğü yeterince iyi değerlendirdi. Büyük olasılıkla normalden daha yüksek bir ücret belirleyerek, Pisidia, Lykia ve çevre bölgelere, Kilikia, Koile Syria, Phoinike ve Kıbrıs kentlerine gönderdiği arkadaşları aracılığı ile paralı asker toplamaya girişti. Teklif ettiği ücretin yüksekliği nedeniyle anakara Grek kentlerinden bile kendi isteğiyle gelen askerler olduğu belirtilmektedir. Böylece topladığı güç, kısa sürede, kendi askerleri ve Gümüş Kalkanlılar dışında, on bin piyade ve iki bin atlı gücüne ulaştı.³

8

Elbette bu güç Antigonos'u tam anlamıyla yenilgiye uğratmak için yeterli değildi. Antigonos, toplam gücünün ancak üçte birine karşılık gelebilecek bir ordu ile üzerine yürüdüğünde bile Eumenes, bir çatışmaya girmek yerine Doğu'ya ve Yukarı Satraplıklar'a doğru ilerleyişini sürdürerek ordu gücünü artırma yolunu seçti. Antigonos'un yanına aldığı ordu, hafif donanımlı olarak tanımlanan yirmi bin piyade ve dört bin atlıdan oluşuyordu. Eumenes'in ordu büyüklüğü ise, eldeki verilere bakılarak, on beş bin piyade ile üç bin kadar atlı olarak hesaplanabilir. Zaten daha sonra da, yanında bulunan ordunun aynı şekilde on beş bin piyade ve üç bin üç yüz atlı gücünde olduğu belirtilmektedir.³ Dolayısıyla iki ordu arasında çok büyük bir sayısal fark yoktur. Büyük olasılıkla Eumenes, yeni oluşturduğu ordunun niteliğinden henüz emin değildir ya da Antigonos'un kısa sürede alacağı destek birliklerle asker sayısını arttırabileceğini hesaplamış olmalıdır.

2

³ Diod. XVIII.52.7; XIX.18.1⁸

0

³ Diod. XVIII.61.4-5; 73.4. ⁸

1

³ Diod. XVIII.73.4. ⁸

2

Eumenes, Doğu satraplarının tamamını, Seleukos ve Peithon da dâhil olmak üzere, kendisine katılmaya davet etmişti.³ Seleukos ve Peithon, Doğu satraplıklarında gelişmekte olan olaylara yabancı bir unsur olarak giren Eumenes'e boyun eğmek istemediklerinden bu çağrıya uymadılar. Ancak özellikle Peithon'un bölgedeki etkinliklerinin bir sonucu olarak ona karşı çok sayıda satrapın katılımıyla oluşmuş bulunan bir bağlaşıklık, bu konuda daha istekli davrandı. Söz konusu satraplar, daha Eumenes'e katılmadan önce, Peithon'a karşı toplam gücü on sekiz bin yedi yüzden fazla piyade ve dört bin altı yüz atlıdan oluşan bir ordu toplamışlardı. Ancak adı geçen satrapların komutaları altında bulunan birliklerin toplamı on sekiz bin beş yüz piyade ve dört bin iki yüz on atlıya karşılık gelmektedir. Aradaki fark, listede adı geçmemiş olsa da, Paraitakene'de Eumenes'in sol kanadındaki satraplar arasında sayılan Mesopotamia satrapı Amphimakhos'un altı yüz atlısı ile açıklanabilir.³

8

4

Bağlaşıkların ordusuna en büyük katkıyı sağlayan Peukestas'ın on bin Pers okçusu ve sapancısı, Makedon tarzında donatılmış, çeşitli etnik kökenlerden üç bin piyade, altı yüz Grek ve Thrake atlısı ve beş yüzden fazla Pers atlısı vardı.³ Aynı Peukestas 324 yılında İskender'in ordusu için yirmi bin Pers okçu ve sapancısı getirmişti.³ Burada adı geçen on bin askerin İskender'in ordusuna katılan birlikler kökenli olduğu yönünde bir kanıt yoktur. Ancak öyle olduklarını varsaymak akla en yakındır. Makedon donanımlı piyadelerin de, İskender'in *Epigonoı* olarak adlandırılan askerlerinin bir bölümü olduğu düşünülebilir. Bu askerler, Perdikkas'ın komutası altında Mısır'a kadar gitmiş olsalar bile, Triparadeisos sonrasında farklı satraplık orduları arasında paylaştırılmış olabilirler. Gerçi Peukestas'ın piyadeleri, çeşitli etnik kökenlerden gelen askerler olarak tanımlanırken, İskender'in askerlerinin tamamının Pers kökenli olduğu belirtilmektedir.³ Yine de, Pers adının genelleyici, türe özgü bir anlamda kullanılmış olabileceğini de akılda tutmak gerekir. Ne de olsa, aynı yaşta oldukları anlaşılan bu gençlerin, İskender'in kurmuş olduğu yeni kentler

³ Diod. XVIII.73.4. 8

³ Diod. XIX.14.8; n. 25. 8

³ Diod. XIX.14.5. 8

³ Diod. XVII.110.2. 8

³ Diod. XIX.14.5; XVII.110.f. 7

3

4

5

6

7

ya da boyun eğdirilen satraplıklar gibi farklı yerlerden toplandığı da anlaşılmaktadır.³

8

8

Peukestas'ın birliklerine ek olarak, Karmania satrabı Makedonialı Tlepolemos bin beş yüz piyade ve yedi yüz atlı, Arakhosia komutanı Sibyrrios bin piyade ve altı yüz on atlı, Paropanisadae satrabı Oksyartes tarafından gönderilen Androbazos bin iki yüz piyade ve dört yüz atlı, Aria ve Drangine satrabı Stasandros, Baktriane birlikleri ile birlikte bin beş yüz piyade ve bin atlı ve Hindistan'dan gelen Eudamos da beş yüz atlı, üç yüz piyade ve yüz yirmi fil getirmişti.³ Bu hazır ordunun Eumenes ile birleşmesi, doğal olarak bir önderlik sorunun ortaya çıkmasına yol açtı. Peukestas, İskender zamanındaki daha yüksek konumunu ve ordusunun daha kalabalık olmasını öne sürerek başkomutanlığın kendisinde olması gerektiğini savundu. Gümüş Kalkanlılar'ın komutanı Antigenes ise seçme hakkının, Asia'yı İskender ile birlikte fethetmiş olan kendi askerlerine ait olduğunu ileri sürdü.³ Peukestas'ın askerlerinin tamamı doğulu olduğundan ve Antigenes'in savı da Makedonialılar'ın kazandıkları başarılarından kaynaklanan haklarını ortaya attığından, söz konusu anlaşmazlığın ırksal ayırım üzerinden yaşandığı ileri sürülmektedir.³ Kısa erimde sorun, Eumenes'in önerisi üzerine karar alma sürecinin bir tür kurul tarafından yürütülmesi yönünde bir uzlaşma ile çözüme kavuşturulsa da, başkomutanlık bir anlaşmazlık konusu olmayı sürdürdü. Eumenes, krallık hazinelerine erişim hakkına sahip olma ayrıcalığını, Peukestas ise, özellikle ordunun yolu Persepolis'e düştüğünde ev sahibi olarak sağladığı olanakları kendi yararlarına kullanarak üstünlük elde etmeye çalıştılar.³

9

2

Eumenes ve doğulu bağlaşıklarının ordu gücüne ilişkin sonraki kanıtlar, dört ayrı olay bağlamında ortaya çıkar. Bunlardan ilki, Eumenes'in Pasitigris Irmağı'nın (Karun) Koprates adı verilen bir kolu üzerinde Antigonos'un ırmağı geçme girişimini engelleme çabalarıyla ilgilidir. Eumenes'in bu harekâta katılan askerlerinin sayısı dört bin piyade ve bin üç yüz atlı olarak verilmektedir. Elbette bu sayı Eumenes'in

³ Arr. Anab. VII.6.	8	8
³ Diod. XIX.14.6-8.	8	9
³ Diod. XIX.15.1-2.	9	0
³ Heckel, Prosopography , s.v. Antigenes, Peucestas [2].		1
³ Diod. XIX.15.5; 23.1-4.	9	2

ordusunun yalnızca küçük bir bölümüne karşılık gelmektedir. Eumenes'in, Pasitigris boyunca düşmanın gelişini gözlemek üzere nöbetçiler yerleştirmiş olduğu göz önüne alındığında ordunun bir noktada toplanmamış olması son derece anlaşılır bir durumdur.³

9

3

Görünüşe göre Peukestas, başkomutanlığın kendisine verilmeyişini çok fazla ciddiye almış olduğundan, bu sırada ortak orduya destek sağlama konusunda da gönülsüz davranmıştı. Eumenes ve Antigenes, Pasitigris üzerindeki savunmayı güçlendirmek adına kendisinden on bin Pers okçusu talep ettiğinde başta bunu yerine getirmek istemedi. Ancak daha sonra, eğer çok sayıda askeri olursa başkomutanlığı da elde edebileceğini düşünerek iş birliğini arttırmaya karar verdi. Böylece, geleneksel Pers iletişim düzeninin de yardımıyla, bazıları otuz gün uzaklıkta olan, birlikler verilen emirden aynı gün içinde haberdar oldular ve gerekli güç toplanmış oldu.³

9

4

Burada istenen on bin Pers okçusunun, Peukestes'in bağlaşıkların ordusuna önceden sağladığı on bin Pers okçu ve sapancısından ayrı, fazladan bir ordu olup olmadığından tam anlamıyla emin olmak kolay değildir. Peukestas'ın önceki birliklerinin herhangi bir anda kendi bölgelerine gönderildikleri yönünde bir bilgi yoktur. Dahası Peukestas, bu on bin askerin gelişi ile başkomutanlık için yapılan rekabette şansının artacağını hesaplamışsa bunlar ancak fazladan birlikler olmaları koşuluyla Peukestas'ın durumunda bir değişiklik yaratabilirlerdi. Ayrıca Peukestas, 324 yılında İskender'e yirmi bin Pers okçusu ve sapancısı getirmiş olduğuna göre, 317 yılında da pekâlâ aynı sayıda askere sahip olabilirdi. Bu nedenlerle söz konusu on bin Pers okçusunun, başta adı geçen on bin okçu ve sapancıya ek olarak gönderildiği ileri sürülebilir. Öte yandan, Peukestas'ın sağladığı okçu ve sapancıların sayısının yirmi bin olduğunu göz önüne alırken, Paraitakene Savaşı'nda aynı orduda bulunan toplam hafif piyade sayısının ancak on sekiz bin kadar olduğunu da göz önünde tutmak gerekir.³ Eğer Peukestas'ın ordu içindeki toplam okçu ve sapancı askerlerinin sayısı gerçekten yirmi bine ulaşırsa, Pasitigris ve Koprates çizgisini

³ Diod. XIX.18.4; 17.4.

9

3

³ Diod. XIX.17.4-7.

9

4

³ Diod. XIX.28.4; Roisman, *Alexander's Veterans*, 14, n. 18.

savunulması bırakıldıktan sonra bunların yarısı geldikleri bölgelere ya da görevlerinin başına geri gönderilmiş olmalıdır.

İkinci gönderme, Peukestas'ın satraplığının merkezi olan Persepolis'te tüm ordu için vermiş olduğu ziyafet yemeğine ilişkindir. Başkomutanlık konusundaki girişimlerini sürdürdüğü anlaşılan Peukestas, bu görkemli ziyafeti, kendi satraplığının merkezi Persepolis'e gelindiğinde orduyu etkilemek ve kendi tarafına çekmek adına düzenledi. İç içe dört halka halinde tasarlanan ziyafet düzeni, asker sayıları hakkında olmasa bile, en azından Eumenes'in ordusunun bileşimi hakkında bilgi vermesi açısından aydınlatıcıdır. Buna göre çevre uzunluğu on *stadion* (yak. bin sekiz yüz m.) olan dış çember paralı askerler ve bağlaşıklar olarak tanımlanan askerlerden oluşuyordu.³ Paralı askerler, kuşkusuz Eumenes'in henüz Kilikia ve Syria'da bulunduğu sırada topladığı askerler olmalıdır. Doğu satraplarının sağlamış oldukları arasında paralı askerler varsa bile bu yönde bir bilgi bulunmadığından adı geçenlerin Eumenes'in askerleri olduğunu düşünmek akla en yakınıdır. Zaten bağlaşıklar olarak tanımlanan askerler adı altında satrapların birlikleri de bu çemberde yer almış olsalar gerektir. Öyleyse bu çember üzerinde bulunan askerlerin toplam sayısı yaklaşık otuz bin dolayında olacaktır.³

9

7

Uzunluğu sekiz *stadion* olan (yak. bin dört yüz m.) ikinci dış çember üzerinde ise, Makedonialı Gümüş Kalkanlılar ve İskender ile birlikte savaşmış olan Arkadaş Birlikleri (*hetairoi*) yer almışlardı. Eğer aynı birliklerden bahsediliyorsa bunların sayıları Paraitakene'de dokuz yüz olarak verilmiştir.³ İskender ile birlikte savaşmış olmaları ciddiye alınması gereken önemli bir ayrıntıdır. Yine de bunların Eumenes'e ne zaman, nerede ve hangi koşullar altında katıldıklarının belirtilmemiş olması sıradışı bir durumdur. Her ne olursa olsun, İskender'in gerçek *hetairoi*undan bazıları bu sırada gerçekten Eumenes'in ordusunda yer alıyorsa bile, bunların alt rütbeli subaylar, *philo*i olarak tanımlanan arkadaşlar, komutanlar ve atlılar ile birlikte dört *stadion* (yak. yedi yüz m.) uzunluğuna ulaşan üçüncü çembere ya da çapı iki *stadion* (yak. üç yüz elli m.) olan ve komutanlara, *hipparkhos*lara ve yüksek rütbeli Perslere

³ Diod. XIX.22.2. 9

6

³ Diod. XVIII.61.5; XIX.14.5-7.

7

³ Diod. XIX.22.2; 28.3. 9

8

ayrılan iç çembere³ alınmaları daha uygun⁹ olurdu. Zaten, on binlerce askerin en iyi olasılıkla iki bin metre uzunluğunda bir çember halinde sıkıştığı dış sıraya karşın, üç bin Makedonialı ile sayıları dokuz yüz olarak verilen *hetairoi*ün bin dört yüz metre uzunluğundaki ikinci çembere yayılmış olması dengesiz bir yerleşim düzeni görüntüsüne yol açmaktadır. Dolayısıyla burada verilen yerleşim düzenini sayısal verilerle aynı bağlama oturtmaya çalışmak yanıltıcı sonuçlar doğurabilir.

Son iki gönderme, Paraitakene ve Gabiene savaşlarındaki ordu dizilimine ilişkin anlatımlar bağlamında yapılır ve daha ayrıntılı ve kesin bilgiler vermeleri açısından en güvenilir olanlar da bunlardır. Eumenes, 317 yılında yapılan Paraitakene Savaşı'nda, ordusunu sol ve sağ kanatlarda atlılar, ortada ise piyadeler olmak üzere üç bölüme ayırdı. Sol kanada yerleştirdiği komutanlar olan Eudamos, Stasandros, Amphimakhos ve Kephalon komutasında sırasıyla yüz elli, dokuz yüz elli, altı yüz ve yine altı yüz atlı bulunmaktaydı. Paropanisadae'den beş yüz ve Yukarı Satraplıklar'daki yerleşimlerden gelen Thrakeliler'den de yine beş yüz kadar atlı vardı. Ayrıca, Eudamos'un birliklerinin önüne, iki birlik halinde, kargı taşıyan elli atlı yerleştirdi. Tüm kanadın önüne de kırk beş fil dizip araları okçu ve sapancılarla doldurdu.⁴

Ordunun orta bölümünü oluşturan piyadeler, *phalanks* gibi genelleyici bir terim ile adlandırılmışlardır. Eumenes, yalnızca ordu içindeki ağır piyadelerden oluşan bu bölümü, dört ayrı birlik olarak düzenledi. Sol kanada en yakın uca, sayıları altı binden fazla olan paralı askerleri, bunların yanına da Makedonia tarzında silahlandırılmış çeşitli etnik kökenlerden gelen beş bin askeri yerleştirdi.⁴ Doğu satrapları Eumenes'e katıldıkları sırada Peukestas'ın piyadeleri arasında Makedonia tarzı üç bin piyade vardı.⁴ Daha önce de belirtildiği gibi bunların en olası kaynağı, 324 yılında İskender'e katılan otuz bin *Epigono*i olabilir. Eğer Eumenes, gerçek *Epigono*i arasından iki bin piyade daha bulmamışsa bu birliğin sayısal gücünü kendi olanakları ile arttırmış demektir. Bunun için de, sayıları dört bin eksilmiş görünen paralı askerler kullanılmış olmalıdır. Eumenes'in, Kilikia ve Syria'da iken topladığı

³ Diod. XIX.22.2.	9	9
⁴ Diod. XIX.27.2-5.	0	0
⁴ Diod. XIX.27.6.	0	1
⁴ Diod. XIX.14.5.	0	2

paralı askerlerin sayısı on bin dolayındaydı.⁴ Paraitakene’de bu sayının altı bine düşmüş olması, çatışma kaynaklı kayıplarla açıklanamaz. Bazı askerlerin başka birliklere kaydırıldıklarını düşünmek akla en yakındır. Bu anlamda en olası birlik de Makedonia tarzı piyadeler olabilir. Geri kalan iki bin eksiğin ise, toplam paralı asker sayısı verilirken hesaba katılan ancak *phalanks* içinde yer almayan paralı hafif piyadelerden kaynaklandığı düşünülebilir.

Ağır piyade *phalanks*ını oluşturan diğer iki bölüm Gümüş Kalkanlılar ile *hypaspistes*ler olarak tanımlanan birliklerdi. Her biri üçer binden fazla askerden oluşan bu birlikler Antigenes ve Teutamos’un ortak komutası altındaydı. Etnik kökenlerinin vurgulanmasına hiç gerek olmadığı halde Gümüş Kalkanlılar’ın Makedonialı oldukları özellikle belirtilmiş, buna karşın *hypaspistes*ler hakkında başka bilgi verilmemiştir. Dolayısıyla bunların etnik kökenlerini ya da Eumenes’in ordusuna hangi koşullar altında katıldıklarını kesin bir biçimde saptamak olanaklı değildir. Buna karşın Makedonialı Gümüş Kalkanlılar’ın komutanları Antigenes ve Teutamos’un aynı zamanda bu birliğe de komuta etmesi, bunların da Makedonia kökenli olabileceklerini düşündürür ancak bu yönde bir veri yoktur.⁴

0

Burada verilen sayılara göre, ağır piyade *phalanks*ı içinde adı geçen birliklerin toplam asker sayısı on yedi ya da en fazla on sekiz bin kadardı. Öte yandan Eumenes’in toplam piyade sayısı, otuz beş bindi. Aradaki sayısal farkın en iyi açıklaması, adları fillerle birlikte anılan ancak sayıları belirtilmeyen hafif piyadelerin de toplam sayıya dâhil edilmiş olmalarıdır.⁴ Eumenes, atlı birliklede olduğu gibi piyadelerin önüne de araları hafif silahlı birliklerle doldurulan kırk fil yerleştirmiş ve aynı düzeni sağ kanattaki atlıların önünde de tekrarlamıştı. Bu da, ordunun toplam uzunluğu boyunca sıralanmış yüz yirmi beş -ordu mevcudu özetine göre yüz on dört- filin arasında çok sayıda okçu, sapancı ve diğer hafif piyadelerin bulunduğu anlamına gelir. Dolayısıyla sayılarının on yedi ya da on sekiz bin olması son derece akla yakındır.⁴

0

6

⁴ Diod. XIX.27.6-28.2; XVIII.61.5.

3

⁴ Diod. XIX.28.1.

0

4

⁴ Diod. XIX.28.4; n. 56.

0

5

⁴ Diod. XIX.27.5; 28.2;4.

0

6

Ağırlıklı olarak satraplar ve kişisel atlı birliklerinden oluşan sol kanattan farklı olarak, sağ kanatta kendi atlılarına komuta eden tek satrap Tlepolemos'tu ve yanında satraplığı Karmania'dan getirmiş olduğu sekiz yüz atlı vardı. Peukestas ve Antigenes'in tek bir bölük haline getirilmiş üç yüz atlısından bahsedilse de Peukestas'ın bunlara doğrudan komuta ettiği yönünde bir bilgi yoktur. Teutamos ile birlikte Gümüş Kalkanlılar'a ve *hypaspistes*lere komuta etmesi gereken Antigenes'in de atlı birliğinin başında olmadığı kesindir.⁴ Ayrıca, tamamı Eumenes'in doğrudan komutası altında gibi görünen ve toplam sayıları dokuz yüze ulaşan bağımsız dört atlı birliğinden bahsedilmektedir. Bunların ilki, Eumenes'in bölüğü olarak adlandırılmaktaydı ve üç yüz atlı gücündeydi. İkincisi, kişisel kölelerinden elliser askerin bulunduğu iki öncü birlik halinde düzenlenmişti. Üçüncü küme iki yüz seçme atlıdan oluşmuş ve kendi içinde dört birliğe bölünmüştü. Son olarak, tüm atlılar arasından hızları ve güçleri nedeniyle derlenmiş üç yüz seçkin atlı daha vardı.⁴

Tlepolemos ile Peukestas'ın birlikleri arasında yer alan, komutanının kim olduğu belirsiz, dokuz yüz *hetairoi*, sağ kanattaki birlikler arasında en ilgi çekici olanıdır. İlk kez Peukestas'ın Persepolis'te verdiği ziyafette adı geçen ve İskender ile birlikte savaşmış oldukları özellikle belirtilen *hetairoi* ile burada anılanların aynı askerler olduğunu düşünmek gerekir.⁴ Daha önce de belirtildiği gibi, bunların Eumenes'e nasıl katıldıkları belli değildir ve sorunun çözümü için bir miktar kestirim ve varsayım başvurmak zorunludur.

Eumenes, Kappadokia'dan ayrıldığı sırada yanında bulunan atlıların sayısı beş yüz ya da bin olarak belirtilmektedir. Kilikia ve Syria'da iken topladığı atlı paralı askerler ise iki bin kadardır.⁴ Tigris ve Euphrates üzerinde karşı karşıya kalınan saldırıların ardından Persia'ya ulaşan ordudaki atlıların sayısı ise üç bin üç yüz olarak verilmektedir.⁴ Demek ki Kilikia ve Persia arasında yaşanan bütün sıkıntılara ve verilmesi olası kayıplara rağmen atlı birliklerin sayılarında, Eumenes'in Kilikia'ya ulaştığı sırada yanında bulunan sayılara göre en az üç yüz ya da sekiz yüz

⁴ Diod. XIX.28.3;1.	0	7
⁴ Diod. XIX.28.3-4.	0	8
⁴ Diod. XIX.28.3; 22.2.	0	9
⁴ Diod. XVIII.41.3; 53.7; 59.1; 61.5; Plout. Eum. XII.3.	0	0
⁴ Diod. XVIII. 73.3.	1	1

askerlik bir artış söz konusudur. Öyleyse Kilikia’da toplanan iki bin paralı atlıya ek olarak Persia’ya ulaşmadan önce Eumenes’e en az üç yüz ya da sekiz yüz atlı daha katılmış olsa gerektir. Hele ki, Tigris ve Euphrates üzerinde yaşanan saldırılar atlı asker sayılarında bilinmeyen bir eksilmeye yol açmışsa asker artışının dokuz yüze ulaşması bile olanaklı hale gelir. Böylece dokuz yüz *hetairoiun* Eumenes’e Mesopotamia’da ve daha öncesinde katılmış olabileceğini ileri sürmeye olanak tanıyacak büyüklükte bir açık doğmuş olur.

İskender’in ölümünden sonra, Perdikkas’ın Babil’de yaptığı düzenlemeler kapsamında Makedon atlı birliklerinin komutanlığına Seleukos getirilmişti. Perdikkas’ın krallara vekillik ettiği süre boyunca bu birliklerin krallık ordusunun bir parçası olarak kaldıkları ve Mısır’ı ele geçirme amacıyla girişilen sefere katıldıkları kesindir.⁴ Perdikkas’ın öldürülmesinin ardından Triparadeisos’ta yapılan düzenlemelerde ise bunlarla ilgili bir bilgiye yer verilmez. Krallık ordusunun Antigonos’un emrine bırakıldığını belirten ifadenin de bunları kapsayıp kapsamadığından emin olmak kolay değildir. Komutanları Seleukos’un Babil satraplığına atanması ve Kassandros’un da *khiliarkhos* unvanı ile onun yerini alması bu birliklerin de Antigonos’un komutasına geçtiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Yine de Antigonos’un Triparadeisos’ta kazandığı birliklerin bir bölümünü yanında tuttuğunu bir bölümünü de çeşitli biçimlerde dağıttığını ileri sürmek daha akla yakındır. Perdikkas’ın Nil’i geçme girişimlerinin ilkinde yaşanan başarısızlık sonucu kendisini terkeden ve Ptolemaios’a katılan “arkadaşlarının” *hetairoiun* bir bölümü olabileceğini göz önüne almak gerekir. Eğer Perdikkas, bunlardan bazılarını daha Mısır’a doğru yürüyüşe geçmeden önce Eumenes’in emrine verdiyse ve Perdikkas’ın ölümünden sonra Tyros’a sığınan Attalos’un yanındaki sekiz yüz atlının en azından bir bölümünü Makedon atlıları oluşturuyorsa, Triparadeisos’a ulaşan krallık ordusu içindeki Arkadaş Birlikleri, oldukça yıpranmış bir birlik görünümü taşıyor olmalıdır.⁴

1

3

Tüm bunlar göz önüne alınarak adı geçen atlı birliklerin Triparadeisos’ta emekliye sevk edilip Syria ile Mesopotamia dolaylarında çeşitli bölgelere

⁴ Diod. XIX.33.6; 36.2.

1

2

⁴ Diod. XIX.33.2; 37.4; Arr. *FGrH* 156.11.39.

3

yerleştirilmiş olabilecekleri ileri sürülebilir. Triparadeisos'tan sonra haklarında hiçbir bilgi bulunmayan bu askerlerin yaklaşık dört yıl sonra aynı bölgede yeniden ortaya çıktığını düşünmek de bu örüntüye uymaktadır. İskender'in yanında savaşan bu askerlerin, Argeadai hanesinden kralların verdiği yetkilerle çıkagelen Eumenes'e katılmış olmaları son derece beklendik bir davranıştır. Öneri ile ilgili en önemli sorun ise, Mesopotamia'da Eumenes'e katıldığı varsayılan böylesine önemli bir birliğin adının Persia'da verilen ziyafete kadar anılmayışıdır. Ancak, her ne olursa olsun bu önemli birliğin Eumenes'in komutasına ne zaman girdiği zaten hiçbir biçimde belirtilmiş değildir. Dolayısıyla açıklama olarak metinde bir eksiklik bulunabileceğini ileri sürmek olasıdır. Ne de olsa Paraitakene'de Eumenes'in sol kanadındaki satraplar arasında sayılan Mesopotamia satrabı Amphimakhos'un adının da aynı şekilde Eumenes'e katılan satraplar arasında listelenmediği bilinmektedir.⁴ Bu adam atlı getirmiş olabilir.

Diğer yandan Susiana'da kendisine katıldığı bilinen Doğu Satrapları'nın komuta ettikleri atlıların katılmaları bir takım sorunlara da yol açmaktadır. Toplam sayısal büyüklükleri dört bin iki yüz ona ulaşması gereken bu birliklerin metin içinde verilen toplam sayıları dört bin altı yüzdür.⁴ Eumenes'in kendi olanakları ile bir araya getirdiği, sayısal gücü en yüksek veriler temel alındığında üç bin, düşük verilerle de iki bin beş yüz dolayında olması gereken atlı birliklerin son toplamaları ise üç bin üç yüzdür. Dolayısıyla Eumenes'in ordusunda bulunan atlı birliklerin toplamı, kayıplar göz önüne alınmadan yedi bin dokuz yüz olmalıdır. Paraitakene'de listelenen atlı birliklerin toplam sayısı ise altı bin iki yüz elliye ulaşmakta ancak ordu büyüklüğü özetinde bu sayı altı bin yüz olarak verilmektedir.⁴

Verilen bilgilere güvenilecek olursa, atlı birliklerin sayılarında önemli bir azalma olduğu açıktır. Atlı sayılarının Paraitakene öncesi dönemde artmayıp aksine azalmış olması, *hetairoi* olarak adlandırılan askerlerin bilinmeyen bir anda ve koşullar altında orduya katılmış olabilecekleri yönünde bir açıklamaya olanak tanımaz. Eldeki veriler temel alınarak yapılan bir hesaplama göre, Eumenes'in

⁴ Diod. XIX.14.8; n. 25.

1

4

⁴ Diod. XIX.14.8.

1

5

⁴ Diod. XIX.28.4.

1

6

ordusunda en az bin altı yüz elli kişilik bir eksilme söz konusudur ve bunun için yapılabilecek açıklamalar sınırlıdır.⁴ Eldeki veriler dışında¹, Euemenes'e fazladan dokuz yüz askerin daha katıldığını varsaymak, bu sınırlı açıklamaları daha fazla zorlamayı gerektirir. Ayrıca Paraitakene'de listelenen atlı birliklere ait veriler önceki bilgiler ile karşılaştırıldığında, Eumenes'in ordu birlikleri ve komutanları ile ilgili bir takım düzenlemeler yaptığı da anlaşılmaktadır. Bu anlamda en göze çarpan farklılıklardan biri de, Kilikia'da Eumenes'e katılan iki bin atlı paralı askerin Paraitakene'de listelenen birlikler arasında anılmayışıdır. Dolayısıyla dokuz yüz *hetairoi* için bir diğer olası kaynak, ortadan kaybolmuş gibi görünen bu atlı paralı asker birliği olabilir. Ne var ki bu öneri de, Persia'ya ulaştığı sırada Eumenes'in atlı askerlerinin sayılarının üç bin üç yüz olduğu yönündeki ifadeyi de tamamen görmezden gelmeyi gerektirir. Belki de en sağlıklı yaklaşım, açıklamayı Eumenes'in önderliğinde gevşek bir bağlaşıklık halinde bir arada kalan satrapların ve orduların çoğu zaman veriler arasına giremeyen katılma ve ayrılma ayrıntılarında aramaktır.

Paraitakene Savaşı, ölü sayıları göz önüne alınacak olursa Eumenes açısından bir başarı olarak değerlendirilebilir. Antigonos için üç bin yedi yüz piyade ile elli dört atlı olarak verilen ölü ve dört binden fazla yaralı sayısına karşılık Eumenes'in ordusunda beş yüz kırk piyade yanında çok az atlının öldüğü ve dokuz yüzden fazla yaralı olduğu belirtilmektedir.⁴ Eumenes'in piyadeleri ve sağ kanattaki atlı birlikleri, karşılarındaki düşman birliklerinden daha üstündü ve savaşın ilk aşamasında Antigonos'un sol kanattaki hafif atlılarını ve ortadaki piyadelerini geri çekilmeye zorlamışlardı. Ancak Antigonos, beklenmedik bir kararla, kendi güçlü sağ kanadı ile Eumenes'in sol kanattaki atlılarına saldırarak dağınık haldeki birliklerini toplamaya yetecek zamanı kazandı. İki ordu karşılıklı olarak yeniden savaş düzeni aldığı anda her iki tarafın askerleri de savaşıma devam edemeyecek kadar yorgun düşmüştü. Bu aşamada Eumenes, açıkça daha elverişli bir konumdaydı ve savaş alanının denetimini ele geçirerek zafer iddiasını güçlendirmek istedi. Ancak ordu içindeki konumunun bir sonucu olarak, kararını birliklerine dayatma ve karşı çıkanları cezalandırma olanağından yoksundu. Dolayısıyla, ordu ağırlıklarının

⁴ Diod. XVIII. 73.3; XIX.13.2-3; 18.4-7.

⁴ Diod. XIX.31.5.

7

8

bulunduğu alana çekilmek isteyen birliklerine uymak zorunda kaldı ve savaş alanının denetimini Antigonos'a bıraktı.⁴

1

9

Eumenes'in ordu genelinde sahip olduğu denetim açısından Antigonos'a göre daha elverişsiz bir konumda olduğu açıktır. Ordusu üzerinde sıkı bir denetime sahip olan Antigonos'a karşın, Eumenes'in askerleri ve komutanları ile ilişkileri çoğunlukla karmaşık bir seyir göstermekteydi. Bu durum, Eumenes'i eline geçen fırsatı değerlendirmekten alıkoyarken Antigonos'a kaybetmek üzere olduğu savaşı en azından yenilememeye durumuna getirmesi için bir olanak verdi. Eumenes'in terketmek zorunda kaldığı savaş alanını denetim altına almasını ise zafer iddiası için olmasa bile, ölümlerini gömerek gerçek kaybını düşmandan saklamak amacıyla değerlendirdi.⁴

2

0

317 yılının Kasım ayında yaşanan Paraitakene Savaşı'nın ardından her iki ordu da kışlaklarına çekildi. Piyade gücü açısından Eumenes'ten daha zayıf duruma düşen Antigonos, kış ortasında beklenmedik bir saldırı ile Eumenes'i hazırlıksız yakalamak istedi. Çünkü Eumenes'in ordusu, birbirinden altı güne kadar uzaklıkta bulunan bölümler halinde kışlaklarına dağılmış durumdaydı. Antigonos, ilerleyişini gizlemeye çalışmışsa da, Eumenes girişimden haberdar oldu ve ordusunu zamanında toplama fırsatı buldu. Bu aşamada yalnızca Eumenes'in fillerinin orduya katılmaları hakkında ayrıntı verilmiştir. Eumenes'in filleri ve bunların yanındaki koruma birlikleri kışlaklarından ayrılmakta yavaş davrandıkları için Antigonos bunları ele geçirmeyi ve Eumenes'i bu en güçlü silahından yoksun bırakmayı tasarlamıştı. Ancak Eumenes, olasılıkla Antigonos'un niyetini anlamış olduğundan ya da yalnızca tedbir amaçlı olarak, en güçlü atlılarından bin beş yüzünü gönderdi. Bu atlılar, fillere eşlik etmekte olan dört yüz atlı ile birlikte Antigonos'un gönderdiği iki bin kargı taşıyan Media atlısını ve iki yüz *Tarantinoi* ile hafif piyadelerinin tamamını püskürtmek ve fillerin güvenle orduya katılmasını sağlamak için yeterli oldu.⁴

Eumenes'in bu beklenmedik kış savaşı için bir araya getirmeyi başardığı orduda otuz altı bin yedi yüz piyade, altı bin atlı ve yüz on dört fil vardı. Paraitakene

⁴ Diod. XIX.30-31.4.

1

9

⁴ Diod. XIX.32.1-2; Polyain. IV.6.10.

0

⁴ Diod. XIX.39.2-6.

2

1

ile karşılaştırdırınca piyade sayısı bir miktar artmış, atlı sayısı görünüşe göre yüz ya da iki yüz elli kadar azalmış ve fil sayısı da aynı kalmıştı. 316 yılının başında yapılan Gabiene Savaşı'nda, bir önceki savaştan farklı olarak Eumenes'in özellikle atlı birliklerinin yerleşimi hakkında daha az ayrıntılı bir betimleme yapılmıştır. Yine de kanatlarda atlılara, ortada *phalanks* olarak tanımlanan ağır piyadelere ve bu üç bölümün de önüne aralarına hafif piyadelerin yerleştirildiği fillere yer verilmiş olmasına bakılarak, Paraitakene'deki düzenin genel anlamda yinelenildiği söylenebilir.⁴

2

2

Elbette Eumenes, Gabiene'de önemli değişiklikler de yaptı. İlk savaşta Antigonos, yüksek bir noktadan Eumenes'in ordusunu inceleme fırsatı bulmuştu. Eumenes'in sağ kanadının sayısal anlamda olmasa da nitelik bakımından daha üstün olduğunu görmüş ve bunların karşısına düşen kendi sol kanadına hafif atlıları yerleştirmişti. Savaş onun için olumsuz bir seyir göstermeye başladığı anda ise kendi güçlü sağ kanadı ile düşman ordusunun bir saldırı beklemeyen ve görece daha zayıf olan sol kanadına saldırarak Eumenes'in kesin bir zafer kazanmasını son anda engellemişti.⁴

2

3

Gabiene'de ise birliklerini ilk yerleştirenin Antigonos olduğu, Eumenes'in ise düşman ordusunun durumuna göre kendi ordusunu düzenlediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla iki savaşın düzeni arasındaki en büyük farklılık, Antigonos'un en iyi atlıları ile yine sağ kanatta yer aldığını öğrenen Eumenes'in, onu karşılamak üzere bu kez sol kanada ağırlık vermiş olmasıdır. Kendisi de sol kanatta savaşmayı tercih eden Eumenes'in önceki savaşta kendisine eşlik eden seçkin birlikleri de yanında getirdiği düşünülebilir. Satrapların birçoğunu ve onlarla birlikte savaşan seçkin atlı birliklerini bu kanada yerleştirdiği ise kesindir. Ne var ki bu satrapların adları belirtilmemiştir. Ancak savaşın başlamasının ardından Antigonos'un saldırısı karşısında paniğe kapılıp beraberinde bin beş yüz atlı ile savaş alanının dışına çekilen Peukestas'ın sağ kanatta olduğu anlaşılır.⁴ Diğer yandan bu bin² beş yüz askerin doğrudan onun komutası altında olduğunu ileri sürmeye olanak verecek bir gönderme de yoktur.

⁴ Diod. XIX. 40.2-4

2

2

⁴ Diod. XIX.30.7-10.

2

3

⁴ Diod. XIX.42.4.

2

4

Ayrıca Ariobarzanes oğlu Mithridates adında, Büyük Kyros'un altı arkadaşından birinin torunu olan yiğit bir Pers soylusunun da sağ kanatta olduğu özellikle belirtilmektedir.⁴ Bu adamın adı daha önce anılmamış olsa da, Euḡmenes'in yanında savaştığı bilinen ilk Pers soylusu da değildir. Kappadokia satrabı olduğu dönemde oluşturduğu kalabalık ve nitelikli atlı gücünün komutanları arasında eski Pers satrabı Artabazos'un oğlu Pharnabazos'un bulunduğu bilinmektedir.⁴ Mithridates'in de bir ² satrap olmasa bile en azından üst düzey bir atlı komutanı olabileceğini akılda tutmak gerekir. Ne de olsa Eumenes'in ordusunda bulunan satraplık birliklerine yerel subayların komuta ettiği anlaşılmaktadır. Bunlardan biri olan Keteos'un adı, Eumenes'in ordusunda değişik tepkilere karşılanan ilginç bir Hint evlilik geleneği bağlamında ortaya çıkar.⁴

Ordunun orta bölümünde ağır piyade *phalanksını* oluşturan birlikler, soldan sağa doğru *hypaspistes*ler, Gümüş Kalkanlılar ve paralı askerlerle Makedon tarzı piyadeler halinde dizildi. Tıpkı bir önceki savaştaki gibi, yine kırk fil piyadelerin önündeki yerini aldı.⁴ Bu kez birliklerdeki asker sayıları ayrı ayrı belirtilmemiş olsa da Paraitakene'de çok fazla bir eksilme yaşanmamış olduğundan Gabiene'de de yaklaşık aynı sayıda ağır piyade bulunduğunu varsaymak gerekir. Sağ kanada ilişkin olarak ise yalnızca genel komutanın Philippos adında bir subaya verildiği ve zayıf atlıların ve fillerin bu kanada gönderildiği belirtilmektedir.⁴ Anlaşılan bütün filler² yalnızca nitelik olarak değil sayısal anlamda da dengesiz bir biçimde dağıtılmışlardı. Çünkü Eumenes, en iyi altmış filini, araları hafif piyadelerle doldurulmuş olduğu halde, bilinçli olarak güçlendirdiği sol kanadın önüne yerleştirmişti.⁴ Dolayısıyla güçlü sol kanadın ve piyadelerin bulunduğu orta bölümün önüne yerleştirilen fillerin toplam sayısı yüze ulaştığından sağ kanada ancak on dört fil gönderilmiş olmalıdır.

Eumenes'in sol kanadı güçlendirme çabası, savaşın gelişimi sırasında yaşananlara bakılınca oldukça isabetli bir karardı. Ordusundaki altı bin atlıyı her iki kanada eşit sayıda dağıtmak, her ikisi de düşman atlılarından daha zayıf olan iki

⁴ Diod. XIX.40.2.	2	5
⁴ Plout. Eum. VII.1.	2	6
⁴ Diod. XIX.33.1-34.6.	2	7
⁴ Diod. XIX.40.3.	2	8
⁴ Diod. XIX.40.4.	2	9
⁴ Diod. XIX.40.3.	3	0

kanada sahip olması anlamına gelirdi. Dokuz bin atlısı olan Antigonos ise sahip olduğu olanak sayesinde atlılarını büyük olasılıkla iki eşit parçaya ayırmıştı. Dolayısıyla Eumenes'in sol kanadı Antigonos'un sağ kanadına eşitlemeye çalıştığı bile ileri sürülebilir. Eğer öyle ise Eumenes'in sol kanadı dört bin beş yüz atlı gücüne yakın bir sayıya ulaşmış olmalıdır. Ne var ki, Peukestas'ın beraberindeki bin beş yüz atlı ile bulunduğu yerden ayrılması Eumenes'in düşman atlılarını yenerek sonuç alma çabasını boşa çıkarmıştır.⁴

3

1

Eumenes, atlı birlikler bakımından daha zayıf olsa da, Antigonos'a göre hem daha fazla sayıda hem de daha nitelikli piyadelere sahipti. Paraitakene'deki piyade sayılarının aynı kaldığı varsayılırsa yalnızca *phalanks* içindeki ağır piyadelerin sayıları bile on yedi binden fazlaydı ve neredeyse Antigonos'un toplam piyade sayısına eşitti. Ayrıca bu piyadelerin arasında bulunan Gümüş Kalkanlılar'ın yenilmesi de olanaksız görünüyordu. Bunların yaşları savaşın yapıldığı 316 yılında altmış ile yetmiş arasında değişmekteydi ancak bu durum, bedensel yeterliliklerini aşındırmaktan çok onlara uzun görev yılları boyunca çevikliklerini ve deneyimlerini arttırma olanağı sağlamış gibi görünmektedir.⁴ Ayrıca uzun süreli birliktelikleri, aralarında ortak bir geçmiş bilinci ve bağımsız bir kimlik geliştirmelerine yol açmıştı. Bunun en açık göstergesi, Philippos ve İskender'in gerçek askerleri olarak Asya'nın gerçek fatihleri oldukları gerçeğini her fırsatta ve birden çok yerde vurgulamalarıdır.⁴

3

3

Geliştirdikleri bağımsız kimlik bilinci, Gümüş Kalkanlılar'ın çoğu durumda bir örgütlenme üstünlüğüne sahip olmaları anlamına gelmekteydi. Bu da onlara karar alma süreçlerinde her zaman belirleyici olma olanağı sağlıyordu. Komutanları Antigenes'in, Eumenes'ten sonra ikinci komutan gibi görünmesinin nedeni bu olmalıdır. Büyük olasılıkla Gümüş Kalkanlılar'ın yalnızca içinde bulundukları ordularda değil, Makedon ordularının geneli üzerinde belli bir ağırlıkları vardı. Gabiene'de savaşın hemen öncesinde Antigenes'in emri ile düşman piyadelerine sataşması için gönderilen atlının söylediklerinin ağırlığı karşısında Antigonos'un

⁴ Diod. XIX.42.4.

3

1

⁴ Diod. XIX.41.2; karşı: 30.6; Plout. **Eum.** XVI.4.

2

⁴ Diod. XIX.41.1.

3

3

piyadelerinin ezilmiş gibi görünmeleri bunun bir kanıtı olarak gösterilebilir.⁴ Kısacası Gümüş Kalkanlılar, ordu içinde alınan kararlara yön verme ve kendi isteklerini dayatma konusunda belirgin bir beceriye sahipti. Dolayısıyla, Eumenes'in bu süreç boyunca karşı karşıya kaldığı ordu içi direnişlerin sorumluluğunun bütünüyle onlarda olduğu söylenebilir.⁴ Bir başka deyişle, Antigonos'a karşı bir tür 5 bağlaşıklığa önderlik eden Eumenes'in, Gümüş Kalkanlılar'ın komutanları Antigones ve Teutamos ile ilişkisi, çeşitli büyüklükteki kişisel ordularına komuta eden satraplarla olan ilişkilerinden doğası gereği farklıydı. Eumenes açısından satrapların kişisel bağlılıklarını sağlama almak yeterliydi. Ancak Gümüş Kalkanlılar'ın yalnızca komutanları ile değil, birlik olarak bütünü ile iyi ilişkiler geliştirme ve sürdürme zorunluluğu vardı. Eumenes ile işbirliği yapmaya başladıkları andan itibaren Ptolemaios, Seleukos ve Antigonos'un bunları Eumenes'ten ayrılmaya ikna etmek için birden çok girişimde bulunmaları biraz da bu bağımsız doğalarından yararlanmayı ummaları ile ilgilidir. Zaten tüm bu çabalara karşın Eumenes'n yanında kalmayı sürdürmeleri de kişisel bağlılıklarından çok bu seçimin kendi çıkarlarına da uygun düşüyor olmasındandı.⁴ 3 6

Sonunda Antigonos, Gümüş Kalkanlılar'ı yalnızca sözlerle ikna etmeye çalışmak yerine, onların Eumenes'ten ayrılmasını gerçekten sağlayacak bir girişimde bulundu. Gabiene'de, yaşanan karmaşadan ve savaş alanında kalkan toz bulutundan yararlanarak Eumenes'in kampına saldırmak üzere atlılar gönderip ordu ağırlıklarını ve eşlikçilerini ele geçirdi. Eşlerinin ve yılların savaşlarında topladıkları ganimetlerin Antigonos'un elinde olması, Gümüş Kalkanlılar'ın denetimsiz bir sürüye dönüştürmek için yeterli oldu. Bunlar Eumenes'i teslim etmeleri karşılığında eşlerini ve mallarını geri vermeyi öneren Antigonos'un çağrısına uydular ve Eumenes'i yakalayıp Antigonos'a teslim ettiler. Eumenes'in yakalanıp öldürülmesinin ardından başında olduğu birlik dağıldı ve askerleri Antigonos'un ordusuna katıldı. Eumenes'in bir oldubitti biçiminde tutuklanması ve teslim edilmesinden tek başlarına sorumlu olan Gümüş Kalkanlılar da aynı şekilde Antigonos'a katılmış oldular. Ancak Antigonos bunların en çok sorun çıkaranlarını, görünüşte savaşta yararlı olmaları,

⁴ Karş. Diod. XIX.41.3. 3

⁴ Diod. XIX.31.3; 43.7. 3

⁴ Karş. Polyain. IV.12.1. 3

4

5

6

gerçekte ise en tehlikeli görevlere gönderilip ortadan kaldırılmaları için Arakhosia satrabı Sibyrtios'a bıraktı. Büyük olasılıkla, hem bu yüzden hem de ilerleyen yaşları nedeniyle Gümüş Kalkanlılar'ın etkinlik dönemleri gibi üyelerinin yaşamları da kısa bir süre sonra sona ermiş olmalıdır. Antigonos'un ordusuna katıldıkları bu andan sonra onlara ilişkin doğrudan yapılmış başka bir gönderme bulunmaz.⁴

F. Antigonos Monophthalmos ve Demetrios Poliorketes

Antigonos'un Diadokhlar arasındaki gücü ve ağırlığı, beklenmedik bir biçimde ve hızla yükselen, aynı ölçüde beklenmedik bir biçimde sona eren bir gelişim süreci izler. İskender'in en yaşlı komutanlarından biri olması ve belki de bu nedenle oldukça erken bir dönemde Phrygia satraplığına atanarak ana ordudan ayrılmış olması, İskender sonrası dönemde ikincil önemde bir devlet adamı ve komutan olarak kalmasına yol açabilirdi. Babil'de yapılan satraplık düzenlemelerinde konumunu sürdürmesine karar verilmiş olsa da karar alıcı devlet adamları arasında bulunmayışı, bu yönde bir gösterge olarak yorumlanabilir. Gerçi Antigonos'un Büyük Phrygia satraplığı, Papmhylia ve Lykia'nın da eklenmesiyle ya da Nearkhos'un İskender'e katılmak üzere ayrıldığı günden beri zaten yönetmekte olduğu bu fazladan satraplıklar üzerindeki yönetiminin onaylanmasıyla bir hayli genişletilmişti. Yine de adı, Perdikkas'ın en tepede olduğu yönetim içinde, Antipatros ya da Krateros gibi özel bir sıfatla anılan kişiler arasında geçmiyordu.⁴

Öte yandan Diadokhlar Dönemi, genel anlamda İskender zamanında ve onun ölümünden sonraki birkaç yıl içinde öne çıkan büyük adamların zaman içinde şu ya da bu biçimde kaybolmalarına yol açan koşullar yaratmıştı. Dolayısıyla Antigonos'un İskender döneminde gölgede bırakılması ilerleyen yıllarda da benzer bir biçimde ikincil önemde satraplar arasında kalmasına yol açmadı. Belki de tersine,

⁴ Diod. XIX.43.7-9; 48.3-4. ³

⁷

⁴ Arr. **Anab.** I.30; 4.7.2; Arr. FGrH 156 156.3; Curtius 7.10.12; 10.10.2; Diod. XVIII.3.1; karşı. Curtius 4.1.35, Antigonos'un Lydia satrabı olduğunu ifade etmektedir. Eğer ortada bir yanlış anlaşılma yoksa söz konusu gönderme, Antigonos'un eski Lydia Krallığı sınırları içinde kalan bölgelerin genel sorumlusu olarak atandığına işaret ediyor olabilir; J. Champion, **Antigonos the One-Eyed: Greatest of the Successors**, Pen&Sword, South Yorkshire, 2014, 15-16. Beşinci yüzyılın sonunda ve dördüncü yüzyılın başında Persler de Küçük Asia için benzer şekilde geniş, satraplıklarüstü yetkileri olan ve *karanos* olarak tanımlanan genel valiler atamışlardı. Genç Kyros: Ksen. **Hell.** I.4.3; Arr. **Anab.** I.9.7; Tissaphernes: Ksen. **Hell.** III.2.13.

başlangıçta çevrede yer alması, daha sonra krallığın genelinde egemenliği elinde toplamasına olanak verecek koşullar yarattı.

Phrygia satraplığına atandığı 333 yılında Antigonos'un emrine bin beş yüz asker bırakılmıştı. Büyük olasılıkla bunların gerçek görevleri Kelainai kuşatmasını sürdürmeleri idi. İskender satraplık başkenti olan Kelainai'a ulaştığında, kaleyi Phrygialı bir soylu komutasında bin Kariyalı ve yüz Grek paralı askerden oluşan bir garnizon tarafından savunulur halde bulmuştu. Yapılan anlaşma gereği bu askerler, III. Dareios kendilerine belirli bir süre içinde (belki iki ay) yardım göndermezse teslim olacaklardı. İskender'in burada on gün dinlendikten sonra yürüyüşe devam ettiği belirtildiğine göre, garnizonun teslim olmasını beklemek Antigonos'a ve yanında bırakılan askerlere düşmüş olmalıdır. Garnizon teslim olduktan sonra, komutasına bırakılan bin beş yüz paralı askeri, İskender'in ana ordusuna katılmak üzere gönderdiği de kesindir. Kariyalı askerler Antigonos'a katılırken, Grekler ise cezalandırılmak üzere İskender'e ya da Makedonia'ya gönderilmiş olabilirler. Korinthos Birliği tarafından alınan cezalandırma kararının anlaşma ile teslim olan Grek paralı askerlere de uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalı bir konu olsa da Kariyalı askerlerle ilgili çıkarım son derece olasıdır.⁴

3

Böyle olası kaynaklar dışında, Antigonos'un başka birçok koşul altında daha asker toplamayı sürdürdüğünü varsaymak gerekir. Ne de olsa satraplığı, İskender tarafından tam anlamıyla denetim altına alınmayan bölgelerle çevriliydi. Bunlardan en önemlisi olan Kappadokia, yalnızca söylemde Makedonia egemenlik içine alınmıştı. Gerçekte bölgede egemenliğini sürdüren Ariarathes'in yönetimine, ancak İskender'in ölümünden sonra, Perdikkas eliyle son verilecekti. Üstelik sayısal verilerle ilgili bir abartı söz konusu değilse, bu sırada Ariarathes'in elindeki kaynaklar, otuz bin piyade ve on beş bin atlı gücünde bir ordu çıkarmasını sağlayacak ölçüde büyüktü. Başka bir komşu bölge olan Pisidia, İskender tarafından egemenlik altına alınmış olmasına karşın, yerel halkın satrap atanan Balakros'u öldürmesinden sonra, yine Perdikkas'ın bölgede yürüteceği savaşlara kadar güvensiz bir bölge olarak kalacaktı. Issos Savaşı'nda dağılan Pers ordusundan bazı birliklerin

⁴ Arr. *Anab.* I.30; Curtius IV³. 1.35; P. Briant, *Antigone le Borgne*, Paris, 1973, 46, 101-8; Billows, *Antigonos*, 42; Heckel, *Prosopography*, s.v. Antigonos [1].

bölgeye ulaşması da Antigonos'u zor durumda bırakmış olsa gerektir. Bunlara karşı kazandığı üç ayrı başarı ve çevresindeki olası düşmanları kendi egemenlik alanından uzak tutabilmiş olması, elinde önemli büyüklükte bir ordu bulunduğunu kanıtlar.⁴

İskender'in 324 yılında Asia'daki tüm satraplarından paralı askerler birliklerini dağıtmalarını istemesi, işsiz kalan askerlerin büyük oranda batıya doğru akmalarına yol açmış olmalıdır. Antigonos'un bu buyrultudan doğrudan etkilenip etkilenmediği ile ilgili bir bilgi yoktur. Antigonos'un satraplığı, Hindistan'dan dönmekte olan ve ancak Babil'e kadar ilerleyebilen İskender'den uzaktaydı. Öldüğü sırada Arabistan'a karşı yapılacak yeni bir sefer için hazırlanmakta olan kralın yakın gelecekte batı satraplıklarına yaklaşacağına yönelik bir beklenti yoktu. En önemlisi, Pers İmparatorluğu, özellikle de en önemli bölgeleri bütünüyle İskender'in denetimi altına girmiş olsa da, Pers *ancien régime*'i, çelişik bir biçimde, eskiden çevrede yer alan Kappadokia gibi bir satraplıkta halen yürürlükteydi. Dolayısıyla Antigonos'tan da paralı askerlerini dağıtmasını beklemek için geçerli bir neden yoktu ya da böyle bir beklenti varsa bile Antigonos'un bu yönde bir dayatma ile karşı karşıya kalmasına olanak verecek koşullar hiçbir zaman oluşamadı. Kısacası, birçok satrapın paralı askerlerini dağıttığı ve yukarı satraplıklardaki Grek yerleşimcilerin yerleştirildikleri bölgelerden ayrılıp Grek kültürüne daha yakın olabilecekleri bölgelere ulaşmaya çalıştıkları bu kısa dönemde Antigonos açıkça daha elverişli bir konumda bulunuyordu. İnsan gücü kaynaklarının on yıl boyunca batıdan doğuya doğru aktığı sürecin İskender'in ölümüyle tersine dönmesi, kesinlikle Antigonos'un yararına bir değişiklikti.⁴

4

1

Ne var ki Antigonos'un değiştiği varsayılan bu elverişli koşullardan gerçekten yararlanıp yararlanmadığı ya da yararlandıysa bunun hangi yolda ve ne ölçüde olduğu ile ilgili bir bilgi yoktur. Antigonos'un bu sırada komutası altında ne büyüklükte bir ordu bulunduğuyula ilgili sayısal bir verinin de yokluğunda yalnızca dolaylı göndermelere dayanılarak genel bir kaniya varılabilir. Babil'de yapılan satraplık dağılımında, Kappadokia ve Paphlagonia satraplığına atanan Eumenes'in,

⁴ Billows, **Antigonos**, 41 n⁴ 74. Issos'ta yenilen Pers birliklerinin kalıntıları, oldukça erken bir dönemde Ariarathes'e katılarak topladığı ordunun en önemli bileşenlerinden bir bölümünü oluşturmuş olabilir. Diod. XVIII.16.2; 22.1; Curtius 4.1.34-35.

⁴ Diod. XVII.106.2-3; 111.1.⁴

1

satraplığını ele geçirmek için gereksinim duyacağı yardımı Leonnatos ve Antigonos'tan almasının öngörülmesi belki bir de bu bağlamda bir gösterge olarak değerlendirilmelidir. Daha önce de belirtildiği gibi Kappadokia bu sırada Ariarathes adında güçlü bir Pers yöneticinin egemenliği altındaydı. Elbette bu görev için Leonnatos ve Antigonos'un seçilmiş olması, adı geçenlerin satraplıklarının Küçük Asia'da bulunmasının sonucu alınmış bir karar da olabilir. Ancak Leonnatos'un ve Antigonos'un büyük bir ordu ile Eumenes'e yardım edecekleri açıkça öngörülmüş durumdadır. Öyleyse söz konusu dönemde bu iki satrapın, özellikle de uzun yıllardır bölgede bulunan Antigonos'un, gerekli büyüklükteki bir ordusunun bulunduğu biliniyor olmalıdır. Düşük bir olasılıkla, Leonnatos'a, krallık ordusundan bu görev gereği bazı birlikler verilmiş olabilir. Ancak Antigonos'un koşulları ve Perdikkas ile olan ilişkileri farklıdır. Dolayısıyla ona da aynı şekilde destek sağlandığını varsaymak için geçerli bir neden yoktur. Leonnatos, verilen görevi yerine getirmek konusunda en azından iyi niyetini göstermişken Antigonos'un açıkça savaşmaması da aradaki ayrımın bir sonucu olabilir. Tüm bu varsayımlara dayanılarak, Antigonos'un fazladan başka bir kaynağa gereksinim bırakmaksızın Eumenes'e yardım etmesini sağlayacak güçte olduğunu varsaymak olanaklıdır.⁴

4

Kappadokia ve Pisidia'da yürüttüğü savaşlar bağlamında krallık ordusuyla birlikte bölgede bulunan Perdikkas ile aralarında ortaya çıkan gerilim, Antigonos'u 321 yılında satraplığından ayrılarak Antipatros ve Krateros'un yanına, Makedonia'ya geçmek zorunda bıraktı. Ordusuna bu süreçte ne olduğu ile ilgili bir gönderme yoktur. Bazı birliklerini, birkaç yıl sonra Eumenes'in ve Kleitos'un izleyeceği yöntemlerle karşılaştırılabilir biçimde dağıtmış, bir bölümünü önemli kaleleri tutmak üzere geride bırakmış, daha küçük bir bölümü de yanında Makedonia'ya götürmüş olabilir. Komutası altında herhangi bir orduya ilişkin ilk doğrudan gönderme, Antipatros ve Krateros ile görüştüğten sonra Asia'ya geri dönmesi bağlamında ortaya çıkar. Buna göre, onlar Asia'ya geçip Perdikkas'a karşı yürümeye hazırlanırken, Antigonos da üç bin kadar asker ile Karia'ya çıkmıştı. Bunlar başlangıçta yanında

⁴ Bkz. Plout. **Eum.** III.2-6; Nép. **Eum.** II.3-5.

Asia'dan getirdiği askerler ya da bunların bir bölümü olabileceği gibi, Antipatros'un sağladığı birlikler de olabilir.⁴

4

3

Karia ve Lydia'daki etkinliği kapsamında Eumenes'i tuzağa düşürme girişiminde bulunması ve Eumenes'in ancak Kleopatra'dan gelen uyarı ile durumdan haberdar olup Phrygia'ya çekilmesi, Antigonos'un ordusunun sayısal üstünlüğünün bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kuşkusuz bu üstünlük bölge satrapları Asandros ve Menandros'un desteği ile sağlanmış olmalıdır. Ancak Eumenes'in de elindeki ordunun tamamını yanında bulundurmadığı açıktır. Dolayısıyla bu ayrıntılara dayanılarak sayısal bir çıkarımda bulunmak olası değildir. Diğer yandan, Phrygia'nın da, bu sırada Eumenes'in denetimi altında olduğu açıktır. Her ne kadar bu bağlamda Antigonos'un bölgede bırakmış olabileceği birliklerine ilişkin bir gönderme bulunmasa da, bunların konumlarını savunmakla yetindikleri varsayılabilir.⁴

4

4

Daha sonra Kıbrıs'a oradan da Triparadeisos'ta geçen Antigonos, burada krallık ordusunun denetim altına alınmasına yardım etti. Ücretlerin ödenmesini isteyen krallık ordusunun askerleri arasında bir ara çok zor durumda kalan Antipatros'u kurtarmasına ilişkin göndermede adı geçen atlı birlikleri dışında, bu sırada kendisine eşlik eden orduyla ilgili bir veri yoktur. Üstelik söz konusu atlıların, kişisel ordusunun bir parçası olup olmadığı da belirsizdir. Triparadeisos sonrası süreçte Antipatros'tan aldığı birlikler içinde anılan atlılar, daha bu sırada eline geçmiş değildir ve Makedonlular'ın denetim altına alınmasında bunların fazla işe yaramaları beklenemez. Karışıklığı bastıran atlılar, bu süreçte Antigonos ile işbirliği içinde olan *hetairoi* komutanı Seleukos'un birlikleri olsa gerektir.⁴

4

Antigonos'un ordu gücünü büyük ölçüde arttıran ve Asia'daki konumunu güçlendiren en önemli gelişme, Perdikkas yanlılarına karşı savaşma görevini

⁴ Diod. XVIII.25.3; Arr. *FGH* 156.9.20, 24; Heckel, **Prosopography**, s.v. Antigonos [1]. Eumenes ve özellikle Kleitos'un karşılaştırılabilir nitelikleri deneyimleri için bkz. Diod. XVIII.52.6.

⁴ Arr. *FGH* 156.10.8; Heckel, **Prosopography**, s.v. Antigonos [1]; Yüzyılın başında (394 yılı) Agesilaos'un Phrygia kırsalındaki akınına berkitilmiş kalelerinde direnmekle yetinen ancak bölge kırsalını savunma riskini almayan Pers satraplarının tepkisi bu anlamda bir örnek olabilir: Ksen. **Hell.** IV. I.15-28.

⁴ Antigonos'un atlıları: Polyain. IV.6.4. Triparadeisos süreci ve Antigonos'un aldığı birlikler ile ilgili olarak bkz. Arr. *FGH* 156.9.30-3, 11.43; karşı. Diod. XVIII.39.1-4, 7.

üstlenmesi kapsamında krallık ordusundan ya da genel anlamda Antipatros'tan çok sayıda birlik alması oldu. Bunlar içinde, sayısal büyüklüğü, kaynağı ve niteliği kesin olarak bilinenler, yalnız Antipatros'un getirdiği sekiz bin beş yüz Makedon piyadesi ile krallık ordusundaki toplam sayının yarısına karşılık gelen yetmiş fildir. Aynı bağlamda, görünüşe göre piyadelere eşit büyüklükte, olasılıkla paralı bir atlı birliğinden söz edilir ancak bunların, piyadeler ya da fillerde olduğu gibi bütün olarak Avrupa ya da Asia ordusunun birinden geldiğine ilişkin kesin bir bilgi yoktur.⁴

4

6

Antipatros öldüğü sırada, Antigonos'un ordusu altmış bin piyade ve on bin atlı yanında, sayıları bilinmeyen bir nedenle yarı yarıya eksik verilen otuz filden oluşacak biçimde genişlemiş durumdaydı. Kuşkusuz bu genişleme içinde krallık ordusundan edindiği birliklerin katkısı birinci derecede önemli olmalıdır. Ancak en eski birliklerinin, süreç içinde toplamış olabileceği yeni askerlerin ve en önemlisi aynı süreç içinde kazandığı başarılar kapsamında el koyduğu kaynakların da yakın oranda payı olsa gerektir. Özellikle bu son türün katkısının sıfır olduğu bir dönemde, Eumenes'e karşı çıkardığı orduya ilişkin sayısal veriler, krallık ordusundan aldığı birliklerin niteliği konusunda aydınlatıcı olabilir. Ne var ki, belki de bir bölgede saldırıya geçerken diğer yerlerde savunma amaçlı birlikler bırakmanın gereğini ya da ulaştırma ile ilgili zorunlulukları göz önüne alarak, bu aşamada elindeki toplam kaynakların oldukça küçük bir bölümüne karşılık gelen yarısı Makedonialı on bin piyade, iki bin atlı ve otuz fil ile yetinmişti. Daha sonra Pisidia'da, Alketas'a karşı savaşan ordusunun büyüklüğü, kırk bin piyade ve sekiz bin atlının yanında sayısı belirsiz de olsa bu kez filleri de kapsayan çok daha yüksek bir toplama ulaşıyorsa da, bu sayılar, artık Eumenes'in dağılan ordusunun kalıntılarını da içeriyor olabileceğinden pek bir anlam taşımazlar. Aynı anlamda, Alketas'ın teslim olan birliklerinin de eklenmesiyle eline geçen birliklerin toplamı, Antipatros'un ölümü

⁴ Arr. *FGrH* 156 11.43; Diód. XIX.27.1, 29.3, 40.1. Meftinden çıkan anlam, adı özellikle anılan birliklerin, filler dışında Antipatros'un ordusu kaynaklı olduğu izlenimi vermektedir. Ancak Antipatros'un Makedonia'dan getirdiği orduda bu ölçüde yüksek sayıda atlı bulunması çok olası değildir; karşı; XVIII.12.2, 14.4, 16.4-5. Bkz. Billows, **Antigonos**, 353-7; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 18; Heckel, **Prosopography**, s.v. Antigonos [1].

sonrasına ilişkin bu sayılar içinde oldukça önemli bir orana karşılık geliyor olmalıdır.⁴

4

7

Eumenes'e karşı savaşın ikinci aşaması, Antigonos'un bazı birliklerine ilişkin ayrıntıların ortaya çıkmasına olanak sağlaması açısından önemlidir. En başta, fil sayılarının birliğin krallık ordusundan alındığı sıradaki gücüne çok daha yakın bir düzeyde, hem Paraitakene hem de Gabiene'de altmış beş olarak ortaya çıkması, bu konudaki eski tutarsızlığı bir açıklama getirmeden ortadan kaldırır. Aynı savaşlarda Eumenes'in ordusunda bulunan filler, Eudamos'un Hindistan'dan getirmiş olduğu yeni bir sürünün parçası olsa da, Antigonos'un fillerinin benzer yönde yeni bir kaynaktan edinilmiş olabileceğini gösteren bir kanıt yoktur. Eumenes gibi, Antigonos da bağlaştığı konumundaki bölge satraplarından yardım almış olabilir, ancak filler, Eumenes'i izlemek üzere Phrygia'an ayrıldığında yanında değilse bile, ordu gücünü arttırmaya çalıştığı süreçte sonradan getirilmiş olsa gerektir.⁴

4

Diğer birliklere ilişkin ayrıntılar, yine Phrygia'dan ayrılan ilk ordu içinde adları anılmasa da, Antipatros'tan aldığı yeni Makedonialılar yanında Lykia ve Pamphylia kökenli üç bin piyadenin de bu savaşlarda Antigonos'un yanında olduğunu gösterir. Ayrıca Phrygia ve Lydia'dan bin atlı ve Küçük Asia'dan toplamış olabileceği, ciritçi hafif atlılar olarak tanımlanan iki yüz kadar *Tarentinoi*, sözü edilen ordudaki dört bin atlı arasında olmalıdır. Media ve Parthia'dan gelen atlı okçular ve mızraklılar ile Yukarı Satraplıklar'daki yerleşimcilerin gönderdiği atlılar

⁴ Ordunun Antipatros'un ölümü sırasındaki büyüklüğü: Diod. XVIII.50.3. Eumenes'in başlangıç gücü yirmi bin piyade ve sekiz bin atlı gücüne ulaşan ordusundan ne kadarının Antigonos'un eline geçtiği belli değildir. Eumenes'in ordusundan savaşta ölenlerin sayısı sekiz bindir ve yenilgiden sonra dağıttığı birliklerinden iki bin kadarı, Nora'daki kuşatma günleri sona erdikten sonra yeniden kendisine katıldığına göre, Antigonos'un yararlanabileceği insan gücü kaynakları, Eumenes'in başlangıçtaki ordu gücünün yarısından fazlasına karşılık geliyor demektir. Ne var ki bu yönde başka bir veri yoktur. Yalnızca, Eumenes'in atlı komutanlarından Apollonides adında bir subayın, Orkynia Savaşı öncesi'nde Antigonos ile anlaşması ve savaş sırasında onun tarafına geçmesi ve Eumenes'in yenilgiden sonra askerlerinin Antigonos'un tarafına geçmeye başlamasını gözlemlemesi ile ilgili sayısal veri içermeyen bazı göndermeler söz konusudur. Bkz. Diod. XVIII.40.5-41.4, 53.7; Plout. **Eum.** IX.2; Billows, **Antigonos**, 76-7. Alketas ile ilgili ayrıntılar: Diod. XVIII. 44.1, 4, 45.1, 4-5, 50.1. Benzer yönde, sırasıyla Hellespontos Phrygia'sı ve Lydia satrapları Arrhidaios ve Kleitos'u satraplıklarından çıkardıktan sonra, bu bağlamda ele geçirdiği fazladan birlikler, özellikle de Arrhidaios'un bin Makedon piyadesi, Antigonos'un ordusuna ilişkin bu en yüksek sayılara daha sonra eklenmiş olmalıdır. Bkz. Diod. XVIII.52.1-5.

⁴ Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 112, karş. 103⁸n. 21. Filler ile ilgili ayrıntılar: Diod. XIX.19.7, 27.1, 5, 29.6, 40.1; karş. Polyain. IV.6.7. Bölgedeki satraplardan, özellikle de Peithon'dan yardım alması konusunda bkz. Diod. XIX.20.1, 27.1.

başta olmak üzere atlılar'ın geri kalan çoğunluğu ise, Peithon ve Seleukos'un yardımıyla toplamış olabileceği yeni birlikler olmalıdır.⁴

4

G. Lysimakhos

Diadokhlar Dönemi'nin başından sonuna kadar, yaklaşık kırk iki yıl boyunca Thrake'deki konumunu korumuş bir yönetici olarak, Lysimakhos'un etkinlikleri üzerine bilinenler ve buna bağlı olarak da elindeki ordu gücüne ilişkin veriler son derece sınırlıdır. Öyle ki, 323 yılında Seuthes'e karşı savaşan ordusunun dört bin kadar piyade ve iki bin atlıdan oluştuğunu bildiren gönderme, süreç boyunca komuta ettiği orduların büyüklüğüne ilişkin tam ve güvenilir bir sayısal değer içeren tek örnektir. Egemenlik döneminin yoğun savaşlarını, bu ilk çarpışmanın zorluğunda sürdürdüğü kesin olsa da, sayısal veriler gibi ayrıntılar bir yana, çoğu durumda olayların gelişim ve bağlamları bile karanlıktır.⁴

5

Lysimakhos'un koşulları, ilk bakışta türdeşleri olarak değerlendirilebilecek olan diğer satrapların durumu ile karşılaştırıldığında, birden çok bakımdan sıradışıdır. İlk olarak, Babil'de yapılan satraplık paylaşımlarında adı doğrudan Thrake ile birlikte anılıyor olsa da, burada tanımlanan konumunun, en azından bu ilk aşama için, tam anlamıyla satrap olup olmadığı ile ilgili bir kuşku bulunduğu ileri sürülebilir. Gerçi bu noktada ortaya konabilecek güçlü bir kanıt yoktur, ancak Thrake'nin oldukça sorunlu bir bölge olduğu, Lysimakhos'un da, buradaki konumu her ne olursa olsun, hazır kaynakları kolayca değerlendirebilecek durumda olmadığı açıktır. Söz gelimi Kappadokia, bu bağlamda Thrake ile aynı durumda olsa da, satraplığında denetim kurması için, ilk aşamada Antigonos ve Leonnatos'tan yardım alması öngörülen, daha sonra da Perdikkas ve krallık ordusundan aldığı tam kapsamlı yardımla satraplığında denetim kuran Eumenes'in tersine, Lysimakhos bu anlamda bütünüyle kendi olanakları ile savaşmak durumundadır. Üstelik bir kere egemenlik

⁴ Makedonlular ve Lykia ve⁴Pamphyliyalı piyadeler: Diod. XIX.29.3, karş. 41.1. Filler gibi bütün bu ağır piyade birlikleri de, Antigonos'a sonradan, ordusunu güçlendirmek için ilerleyişini yavaşlattığı süreçte katılmış olabilir. Diğer yandan, Bosworth, Antigonos'un Phrygia'dan ayrılırken yanına aldığı yirmi bin piyadenin ağır piyadeleri de içermesi gerektiğini, dolayısıyla bunların genel kanının tersine hafif silahlı askerler olmayabileceğini ileri sürmektedir; bkz. Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 103 n. 21.

⁴ Seuthes'e karşı ilk savaşı: Diod. XVIII.14.2-3; karş. Arr. *FGH* 156.1.10; karş. Lund, *Lysimachus* 20-6.

altına alındıktan sonra sunduğu kaynaklar açısından oldukça zengin bir satraplık olduğunu kanıtlayan Kappadokia'dan -ve diğer yerlerin birçoğundan- ayrı olarak, Thrake oldukça fakir bir bölgedir.⁴

5

1

Bütün bu olumsuzlukların gölgesinde, Lysimakhos'un bölgede kurduğu egemenlik de, tam ve kesin olmaktan uzak gibidir. Seuthes başta olmak üzere varlığını ve egemenliğini şu ya da bu biçimde sürdürebilen yerel Thrake kralları ile denetim altında tutulması zor Grek kentleri arasında, Lysimakhos'un egemenlik alanı son derece sınırlı ve parçalı gibi görünmektedir. Thrake'ye ulaştığı ilk günden onunla savaşımaya başlayan ve 313 yılında açıkça Antigonos'un tarafına geçen Seuthes, yine de Lysimakhos ile bir arada var olmayı başarabilmiş gibidir. En azından ailesinin onun ölümünden sonra da konumunu koruduğu kesindir. Grek kentlerinin ayaklanmaları da son derece sık gibi görünmektedir. Söz gelimi Kallatis'in adı, hem 313 yılında hem de üç yıl sonra 310'da Lysimakhos'un kuşatmasına direnirken anılır. Kassandros'un kardeşi Pleistarkhos, Ipsos Savaşı'nın hazırlık sürecinde ordularını zorluk içinde Asia'ya geçirmeye çalışırken de, Lysimakhos'un egemenliği altında olmadığı güvenle ileri sürülebilir.⁴

5

2

Elbette bu genel görünüm, Lysimakhos ile ilgili kanıtların doğasından kaynaklanan bir yanılsama da olabilir. Eldeki anlatımlardan hiçbirisi doğrudan onun etkinliklerine odaklanmadığından, Lysimakhos'un adı, ya Diadokhlar arasındaki çekişmelere karıştığı birkaç olay ya da onu zor durumda bırakan terslikler

⁴ Thrake'nin Lysimakhos'a verilmesi: Curt. X.10.4; Diod. XVIII.3.2; Deks. *FGrH* 100.8.3; Iust. XIII.4.16; Paus. I.9.5; egemenlik alanının sınırları için: Arr. *FGrH* 156.1.7; karşı. Lund, **Lysimachus**, 24. Satraplık konusu: Heckel, **Prosopography**, s.v. Lysimachus [2]. Diğer yandan, Heckel'in bu yöndeki kuşkusunu dayandırdığı Lund, hiç de söz edildiği gibi Lysimakhos'un satrap değil *strategos* olarak görevlendirildiğini ileri sürüyor değildir. Yalnızca Antipatros'un astı konumunda olabileceğini belirtmektedir ve bu bağlamda sözü edilen *strategosluk*, Antipatros'un Makedonia'daki konumunu tanımlamak için kullanılmaktadır. Lund, **Lysimachus**, 54. Thrake'de İskender döneminde yaşanan sorunlar konusunda bkz. Diod. XVII.62.5.6; Iust. XII.1.4, 2.16-17; Curt. X.1.44-45; karşı. Lund, **Lysimachus**, 22-24. Thrake'nin ve dolayısıyla Lysimakhos'un sınırlı kaynakları ile ilgili olarak bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 269-78. Sınırlı kaynaklarıyla bağlantılı olarak cimriliğine ilişkin anıtlar için bkz. Plout. **Mor.** 233C; karşı. Athen. VI.261 B = *FGrH* 81 F 31. Plout. **Demetr.** XXV.7-8; **Mor.** 823C-D.

⁴ Lysimakhos'un egemenlik alanının yerel krallar, beyler ve Grek kentleri ile sınırlanması konusunda bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 270-1 n. 95. Seuthes: Diod. XIX.73.8-9; karşı. Polyain. VII.25; ölümünden sonra ailesinin konumunu sürdürdüğünü gösteren bir yazıt için bkz. W. M. Calder, "The Seuthopolis Inscription", **Transitions to Empire**, eds. R. W. Wallace and E. M. Harris, Norman-Oklahoma, 167-78, 1996, 170-2; karşı. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 269-70 n. 87. Kallatis: Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 271; Diod. XIX.73.1-7; XX.25.1; karşı. 112.2.

bağlamında anılıyor gibidir. Diadokhlar arası savaşların başında, bağlı olduğu tarafın davasına sağladığı katkı, öncü bir konumda bulunduğu ve doğrudan sorumluluk üstlendiği Ipsos Savaşı sürecine kadar, çoğu durumda ikincildir. Söz gelimi Polyperkhon'un donanma komutanı Kleitos, Antigonos'a yenildikten sonra kara yoluyla Makedonia'ya dönmeye çalışırken, Lysimakhos'un askerleri tarafından yakalanıp öldürülür. Ya da, Diadokhlar arasındaki üçüncü savaş sırasında, Byzantion üzerinden Avrupa'ya geçmeyi tasarlayan Antigonos'un girişimi, Lysimakhos'un Byzantion'a gönderdiği elçilerin başarısı ile engellenebilir. Gerçi bunun hemen öncesinde Lysimakhos, egemenliği altındaki bağlaşıklarının ve onlarla işbirliği yapan Antigonos'un eşgüdümlü eylemlerine karşı etkin bir biçimde karşılık vermiş ve bu kapsamda bir dizi başarı da kazanmıştır. Antigonos'a karşı sürdürülen ortak savaşa doğrudan katkı niteliği taşıyan bu başarılar, Lysimakhos'un görünümünü de güçlendiren ayrıntılardır. Ancak aynı zamanda burada adı geçen bağlaşıkları üzerindeki egemenliğinin oldukça kırılgan bir denge üzerine kurulu olduğu duygusunu vererek, en başta dile getirilen olası yanılsamayı da beslemektedir.⁴

Ipsos Savaşı sonrası döneme ilişkin yazınsal kaynakların görece daha yetersiz olması, Lysimakhos'a özgü bu görünümü daha da belirginleştirir. Söz gelimi, savaşın en büyük kazananı konumunda olmasına karşın, bu açıdan kendisiyle tam ters durumda olan Demetrios ile baş etmeye çalışırken birden çok kez zorluk yaşamış gibi görünmektedir. Bunun ilk örneği, Demetrios'un Ipsos'tan hemen sonra askerlerinin hem parasal gereksinimlerini karşılamak hem de birlik duygularını güçlendirmek için Khersonessos'ta yağma etkinliklerine girişmesi, bağlaşıkları tarafından yalnız bırakılan Lysimakhos'un da görünür bir başarıyla karşılık veremeyişidir. Üstelik bu sırada ordusundaki Autariatai oymağından gelen beş bin kadar askerin ayaklanması ya da taraf değiştirmesi olasılığı ile karşı karşıya geldiği de kesindir. Üç yıl sonra, büyük olasılıkla Pleistarkhos'u desteklemek için karıştığı Kilikia'daki girişimlerinde ise daha başarılıdır. Ancak burada eski bağlaşıkları Seleukos ile doğrudan, Ptolemaios ile de dolaylı olarak işbirliği içindedir ve

⁴ Diod. Diod. XVIII.72.9 (Kleitos'un ölümü), XIX.73.1-9, (söz konusu edilen çatışmalar), 77.7 (Byzantion'a gönderilen elçiler). Buna karşın bölgedeki ağırlığının giderek güçlendiği ve sonunda yakın komşusu Kassandros'un sürekli yardım için başvurduğu güçlü bir bağlaşıklık konumuna yükseldiği kesindir. Kassandros ile ilişkileri için bkz. Diod. XX.106.2-3; Paus I.10.1; karş. Iust. XV:2.17; Plout. **Demetr.** XXXI.2; ayrıca bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 260.

Demetrios'un kuşatma gereçlerine ve gemilerine bir göz atmak için izin istemesi, Poliorketes sanıyla bilinen karşıtının bu alandaki üstünlüğünü tanıma belirtisi olarak yorumlanabilir. Bağlaşıklarla işbirliği yöntemi, 288'de Pyrrhos ile eşgüdümlü bir saldırı sonunda Makedonia'nın yarısını ele geçirmesi sürecinde de işe yaramış gibidir. Ancak Pyrrhos'un saldırısı başlamadan önce Demetrios ile tek başına savaştığı sırada, Amphipolis yakınlarında neredeyse Thrake'den bütünüyle atılmasına yol açabilecek bir başarısızlık yaşamış olabilir. Son olarak, egemenlik alanının genişliği açısından gücünün doruğuna ulaştığı bir dönemde bile, Makedonia krallığını yitirmiş ve son bir çabayla yeniden Asia'ya çıkmış bulunan Demetrios'un bu girişimine de etkili bir biçimde karşı koyabildiği söylenemez. Bunlar dışında, Getailere karşı savaşırken 292 yılında kendisinin ve aynı sırada ya da daha öncesinde oğlu Agatokhles'in tutsak düşmesi de, bir yandan olumsuzluk bağlamında gündeme gelme, diğer yandan da krallığının uzun ömürlülüğünü zora sokacak bir başarısızlığa düşme kapsamında değerlendirilebilir.⁴

5

4

Lysimakhos'un, özellikle etkinlik döneminin birinci yarısı boyunca baş etmek zorunda kaldığı kaynak kıtlığına ve yaşadığı bütün bu tersliklere karşın konumunu koruyabilmiş olması, her şeyden önce önemli bir büyüklük ve daha da önemlisi kurumsallık düzeyine erişmiş bir ordu kurmuş olduğunu gösterir. Ne var ki, bu yönde kanıt olarak gösterilebilecek veriler son derece kısıtlı ve dağınıktır. Sayısal büyüklük bilgisi, dönem ordularının en yaygın dile getirilen, bazen de tek başına vurgulanan niteliği olsa da, Lysimakhos'un orduları söz konusu olduğunda bu yöndeki veriler bile bir anlam çıkarılamayacak ölçüde seyrekleşir. Thrake'ye ulaştığı sırada yanında bulunan küçük birlikler dışında, dönem boyunca komuta ettiği hiçbir ordunun büyüklüğüne ilişkin aynı bütünlük ve güvenilirlikte bir bilgi yoktur. Dolaylı bazı veriler, bu sayıların ne ölçüde yükselmiş olabileceğiyle ilgili ancak bazı kestirimlerle olanak tanır. Söz gelimi, Ipsos Savaşı'nda bağlaşıkların Antigonos'a karşı savaşan

⁴ Demetrios'un genel üstünlüğü görüşü için bkz. Bosworth⁴, **The Legacy of Alexander**, 252 n. 25; bu durumla bağlantılı olarak, Lysimakhos'un duyduğu hayranlık yanında Demetrios'tan çekindiği de gözlemlenebilir: Diod. XXI.20.1. Khersonessos: Plout. **Demetr.** XXXI.2; Polyain. IV.12.1. Kilikia: Plout. **Demetr.** XXXII.3, XXXV.3, karş. XX.4. Amphipolis: Paus. I.10.2; karş. Plout. **Demetr.** XLIV.2-3. Demetrios'un son Asia girişimi: Plout. **Demetr.** XLVI.2-5. Getailer karşısındaki yenilgisi: Paus. I.9.6; Diod. XXI.11.1-12.3-4; Polyain. VII.25; Plout. **Demetr.** XXXIX.3; Memnon *FGrH* 434 5.1; karş. Iust. XVI.1.9; savaşın tarihi ile ilgili olarak: Lund, **Lysimachus**, 45.

altmış dört bin piyadesinin en az yarısı, doğrudan Lysimakhos tarafından sağlanmış olsa gerektir.⁴

5

5

Buradaki yüksek sayıları oluşturan birliklere ilişkin herhangi bir veri yoksa da, en olası ya da en azından en büyük insan gücü kaynağının bağlaşıklar ve paralı askerler olarak ordusuna katılan Thrakeliler olacağı kesindir. Savaştan önceki kış, iki bin kadar Autariatai'nin, Lysimakhos'un ordusundan ayrılarak Antigonos'un tarafına geçmesiyle ilgili bir gönderme bu yönde bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Bunlar, gerçekte Kassandros'un gönderdiği birliklerin bir parçası da olabilirler, ancak Ipsos sonrası bir bağlamda ortaya çıkan bir başka öykü de, Lysimakhos'un, ayaklanmalarından çekindiği beş bin kişilik, görünüşe göre ayrı bir Autariatai birliğini kılıçtan geçirttiği bilgisini içerir. İki ayrı bağlamda ortaya çıkan, yalnız bir topluma ilişkin bu iki gönderme, kısa bir süre içinde Lysimakhos'un elinden geçen toplam Autariatai sayısının en az yedi bin olduğunu gösterir. Dolayısıyla Ipsos savaşı için öngörülen sayısal büyüklükler, bu veriler ışığında ulaşılamaz ve olanaksız değildir. Görece daha sınırlı kaynakların olanak verdiği bu ordu büyüklüğü, Lysimakhos'un Ipsos sonrası süreçte önce Küçük Asia'da, daha sonra da Makedonia'da egemenlik alanını genişletmesine bağlı olarak daha da artmış olabilir.

⁴ Üç bağlaşıklık arasında yalnız Seleukos'un ordusunun bağımsız büyüklüğü ile ilgili kesin verilerden söz edilebilir. Lysimakhos'un asker sayıları ile ilgili bir gönderme bulunmaz ve Kassandros'un iki ayrı dalga olarak gönderdiği birliklerle ilgili bazı noktalar belirsizdir. Dolayısıyla savaşa katılan toplam piyade sayısının altmış dört bin olduğu ve bunun yirmi bininin Seleukos tarafından sağlandığı biliniyorsa da, bunlar Lysimakhos'un piyade sayısını belirlemek için yeterli değildir. Kassandros'un ilk dalgada, Prepelaos komutasında göndermiş olabileceği birinci destek birliğinin sayısal büyüklüğü ile ilgili bir veri yoktur. Büyük olasılıkla aynı Prepelaos, daha sonra komutası altındaki altı bin piyade ve bin atlı ile Aiolis ve Ionia kentlerini kazanması için görevlendirilir. Eldeki bu verilere dayanılarak, bu birliklerin onunla birlikte Kassandros tarafından gönderilenler olduğu varsayımı, zayıf da olsa bir öneri olarak ortaya atılabilir. Demetrios'un Asia'ya geçmesinden sonra gönderilen, ilkinden çok daha kalabalık olması beklenebilecek olan ikinci destek birliğinde ise on iki bin piyade ve bin beş yüz atlı bulunduğu kesindir. Ancak, deniz yoluyla Asia'ya geçişleri sırasında yaşanan terslikler nedeniyle bunların önemli bir bölümünün boğulmuş ya da Antigonos'un adamlarının eline geçmiş olması da başka bir belirsizlik nedenidir. Bunların gerçekten de yarısından fazlası yitirilmiş ise, Kassandros'un Asia'ya ulaşan piyadelerinin toplam sayısı on iki bini aşamayabilir. Böyle bir çıkarım da, birleşik ordudaki piyadelerin otuz dört bininin Lysimakhos tarafından sağlandığı anlamına gelmektedir. Üstelik savaştan önce bazı kentlere yerleştirilen garnizonların bu sayı içine katılıp katılmadığı da kesin değildir; bkz. Diod. XX.107.1-2, 112.3-4, 113.4; Plout. **Demetr.** XXVIII.3. Atlı birlikler ile ilgili belirsizlikler çok daha karmaşık bir durumdadır. Seleukos'un getirdiği atlıların sayısı, atlı okçularla birlikte on iki bin olarak verilmişken, Ipsos'taki toplamın on bin beş yüz çıkması çözümü zor bir tutarsızlık görünümü yaratır. Bununla ilgili getirilen açıklama ne olursa olsun, Lysimakhos'un bu sayıya bir katkı yapmaması gibi bir olasılık söz konusu olamaz. Kassandros'un gönderdiği gibi, o da belirli büyüklükte bir atlı birliği getirmiş olmalıdır. Yalnızca bu yönde bir gönderme ya da anırtırma yoktur.

Güvenilirliği kuşkulu ve zamandizimsel anlamda da kesinlikle sorunlu olsa da, Getai beyi Dromikhaite's'e tutsak düştüğü savaşıla ilgili bir gönderme, burada yenilen ordusunun toplam sayısal büyüklüğünü yüz bin olarak vermektedir.⁴

Egemenliği altındaki ya da bağlaşığı konumundaki komşu toplumlar gibi, aynı durumda Grek kentleri de, Lysimakhos için önemli bir insan gücü kaynağı olsa gerektir. Gerçi bu yöndeki biricik kanıt, özel bir bağının olduğu Herakleia Pontika'dan gelmekte ve eski *tyrannos* Dionysios ile Pers kökenli eşi ve kentin ondan sonraki yöneticisi Amastris'in oğulları olan Klearkhos'un, utanç verici Getai yenilgisi sırasında bir bağlaşığ olarak Lysimakhos'un yanında savaştığı ve onunla birlikte tutsak düştüğünü göstermektedir. Lysimakhos, Ipsos Savaşı'ndan önceki kış Amastris ile evlenmiş olduğundan aynı zamanda Klearkhos'un da üvey babasıdır ve kendisi tutsaklıktan kurtulduktan sonra, Klearkhos'un da salıverilmesini sağlaması bu anlamda beklenir bir tutumdur. Ancak bütün bu ayrıntılar içinde kentli birliklerin varlığına ya da sonunda onların başına ne geldiğine ilişkin herhangi bir anıştırma yoktur.⁴

5

7

Komşu toplumlar ve Grek kentleri, bağlaşıklar olarak verdikleri dönemsel desteklerin yanında, sağladıkları paralı asker toplama olanakları açısından da önemliydi. Bunlar, ordunun sürekli hazır durumdaki çekirdeğini ve kentler başta olmak üzere önemli noktalarda tutulan garnizonları oluşturuyor olmalıydı. Kallatis ve çevresindeki Grek kentlerinin birer garnizonla denetim altında tutulması, görünüşe göre Lysimakhos'un öncelikleri arasındaydı Herakleia Pontika'da da, en azından Dionysios hanesinin egemenliğinin sona ermesinden sonraki dönemde bir

⁴ Autariatai olayı: Diod. XX.113.3, karş. Diod. XX.19.1; Polyain. IV.12.1; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 248-49, n. 11, konu ile ilgili zamandizimsel tartışmalar için bkz. aynı yerde n.7. Lysimakhos'un egemenlik alanını genişletmesi ile ilgili olarak: bkz. Paus. I.10.2. Dromikhaite's ile yapılan savaş ile ilgili sayısal veriler, yalnız olayın Dromikhaite's açısından anlatıldığı bir bağlamda verilmektedir. Dolayısıyla bu sayı, kahramanın başarısını daha da çarpıcı göstermek için abartılmış ve öylesine ortaya atılmış da olabilir. Bkz. Polyain. VII.25. Daha önce de dile getirildiği gibi, olayın gerçekleşme bağlamı, bu ayrıntıdan bağımsız olarak zaten tartışmalıdır. Ancak bu küçük öyküde Lysimakhos'un Makedonia kralı olarak tanımlanması, olayın gerçekleşme zamanını, Lysimakhos'un Makedonia'nın yarısını ya da tamamını ele geçirmesinden sonraki bir döneme atıyor gibidir. Elbette bu tanım, Lysimakhos'un önderlik ettiği tarafın etnik özelliğine ilişkin bir anıştırma da olabilir. Karş. Paus. I.9.6; Diod. XXI.11.1-12.3-4; Polyain. VII.25; Plout. **Demetr.** XXXIX.3; Memnon *FGrH* 434 5.1; karş. Iust. XVI.1.9; zamandizimsel bağlam için bkz. Lund, **Lysimachus**, 45.

⁴ Lysimakhos ve Amastris'in evliliği: Diod. XX.109.7; Memnon *FGrH* 434 4.9. Getai savaşı ile ilgili ayrıntılar: Memnon *FGrH* 434 5.1.

garnizon bulunuyordu. Kenti, Lysimakhos adına yöneten Kymeli Herakleides, Lysimakhos'un ölümünden sonra yerel halkla işbirliği yaptığı anlaşılan bu garnizon tarafından tutuklanmıştı. Garnizonlara ilişkin göndermeler bu kadar sınırlıyken bunları oluşturan askerlerin nasıl toplandıkları ve hangi koşullar altında görev yaptıkları ile ilgili veriler de ancak aynı ölçüde az ve dolaylı olabilir. Lysimakhos'un Atinalı arkadaşı Philippides'i, Ipsos Savaşı'nda tutsak düşen yurttaşlarıyla ilgilendiği ve bunlardan bir bölümünün Lysimakhos'un ordusuna alınmasını sağladığı için onurlandıran bir yazıt, ilginç bir biçimde Lysimakhos'un asker toplama sürecine ilişkin de biricik kanıttır. Böylesine küçük bir ayrıntı, bu anlamdaki genel uygulamalarla ilgili çok az ipucu sağlayabilir. Ancak, kökeni ve koşulları her ne olursa olsun, Lysimakhos'un, özellikle Grek paralı askerlerin orduya alınmasıyla her zaman ilgilenebileceğini göstermesi açısından yine de aydınlatıcıdır. Kendi egemenlik alanı içindeki kentlerin olanaklarını, bu anlamda çok daha yoğun kullandığı varsayılabilir.⁴

5

8

Kalabalık ve nitelikli asker toplama olanakları ile çevrili konumu dolayısıyla, Lysimakhos için gerçek öncelik, bu kaynaklara erişmek değil, bunların değerlendirilmesi için gereken parasal olanakları bulmaktır. Daha önce de vurgulandığı gibi Thrake, satraplık olarak bile diğer türdeşleri arasında en zoru olmasının yanında, aynı zamanda da en fakirlerden biriydi. Satraplıklar sayıca azalıp daha geniş krallıklara dönüşürken, Lysimakhos egemenlik alanını ve parasal olanaklarını, en azından Ipsos Savaşı sonrası döneme kadar, aynı ölçüde genişletemedi. Dolayısıyla, bütün bu yoksunluklar ve olumsuzluklar içinde bu sürecin kesinlikle en yoksul kralıydı ve bu koşullar, parasal konulardaki ölçülülüğüyle ilgili birçok anıştırmanın ortaya çıkmasına yol açmıştı. Büyük olasılıkla bu takılmaların hepsinin kökeni, parasal olanakların oldukça zayıf olduğu Ipsos öncesi döneme dayanıyordu. Ancak Herakleia Pontika'da Klearkhos'u öldürüp kenti doğrudan egemenliği altına aldıktan sonra birikmiş hazinelerine el koymasıyla

⁴ Kallatis'te ve çevreindeki kentlerde bulunan garnizonlar: ⁸Diod. XIX.73.1-2. Herakleia Pontika'da yönetimin doğrudan Lysimakhos'un eline geçmesi süreci ve kente yerleştirilen garnizon: Memnon *FGrH* 434 5.3-4, 6.2. Atinalı Philippides'in: *IG* ii² 657; Austin, **A Selection of Ancient Sources in Translation**, no. 43; Derow-Bagnal 2004, no.13; ayrıca bkz. Habicht, **Athens from Alexander**, 78-81.

ilgili ayrıntıdan da anlaşılacağı üzere, bu konuda kazanmış olduğu alışkanlığı daha sonraları da sürdürmüş olalıydı.⁴

5

9

Lysimakhos'un son yılları, kendi hanesi içindeki çekişmeler, oğlu Agatokhles'i öldürtmesi, buna bağlı çözümler ve sonunda sürece karışan Seleukos karşısında Korupedion Savaşı'nda yenilip ölmesi gibi gelişmelerin etkisiyle, bir çöküş süreci olarak algılanır. Ipsos sonrası yirmi yıllık süreçte, egemenlik alanı önce Küçük Asia'ya daha sonra Makedonia'ya doğru genişlemişken, bu sona yaklaşma algısının ne kadarının o dönemde de gözlemlenebilen bir gerçek ne kadarının da geçmişe bakışın yol açtığı bir yanılsama olduğu konusu tartışmalıdır. Lysimakhos'un Asia'daki yönetimin yapısına ilişkin daha fazla ayrıntının ortaya çıkması ya da genişleyen kaynak tabanının Korupedion gibi bir savaştaki yansımalarının bilinmesi, bu anlamda daha çözümleyici olabilirdi. Ancak Korupedion, sayısal veriler yanında başka birçok ayrıntının daha karanlıkta olduğu bir savaştır. Aynı belirsizlik, bu son ve belirleyici savaş bağlamında Seleukos açısından da aynı ölçüde geçerli olsa da, bu eksikliğin etkisi, Seleukos'un ayakta kalan krallığının sonraki dönemlerine ilişkin bilinenlerin yardımıyla karşılanabilir ya da dengelenebilir. Lysimakhos için bu etki, kırk iki yıllık uzun bir belirsizlik döneminin ve sonrasındaki yokluğun ortasında, çok daha belirgindir ve yanıltıcı olmaya da yatkındır.⁴

6

H. Ptolemaios

Babil'de yapılan düzenlemeler uyarınca Mısır satraplığını alan ve başarıyla koruyup dönüştürdüğü bu kazanımı görece en olağan koşullar altında kendi ardına kalıt bırakan Ptolemaios, bu yönüyle bütün Diadokhlar arasında benzersiz bir konumdadır. Buna karşın, Lysimakhos ve Seleukos ile karşılaştırılabilir bir biçimde, özellikle döneme ilişkin yazınsal kaynaklar tarafından yeterince önemsenmemiş gibidir. Yine de, Ptolemaios'a ilişkin verilerin durumu, Mısır'a özgü bir kaynak türü

⁴ Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 272, n. 96. Söz konusu anıştırmalar için bkz. Athen. VI.261 B = *FGrH* 81 F 31; Plout. *Demetr.* XXV.7-8; karşı. *Mor.* 823C-D; 233 C; Athen. VI.246 D; Memnon *FGrH* 434.5.3. En zengin Diadokhlar bile, Herakleia Pontika örneğinde ortaya çıkan bu tür kazanç olanakları konusunda aynı uyanıklığı gösterebilirdi. Antigonos, parasal anlamda son derece rahat olduğu bir dönemde, Lut Gölü üzerinden toplanan ziftin değerlendirilmesiyle ilgili tasarımı büyük bir ilgiyle karşılamıştı. Diod. XIX.100.1.

⁴ Lysimakhos'un Ipsos sonrası süreçte Küçük Asia'daki egemenlik anlayışına ilişkin bazı ayrıntılar ve göstergeler için bkz. Lund, *Lysimachus*, 199-201. Korupedion Savaşı: Iust. XVII.1.9-2.2; App. *Syr.* X.62, 64; Memnon *FGrH* 434 6.1.

olan papirüslerin ve sonraki dönemlere ilişkin başka yazınsal kaynakların sağladığı kanıtlar nedeniyle, özellikle krallığı erken bir zamanda ve beklenmedik bir biçimde sona eren Lysimakhos'un koşullarına göre, çok daha iyidir. Çok fazla göz önünde olarak tanımlanabilecek konumunu, dönemin başından sonuna kadar koruyabilmiş olması açısından da, satraplığını en az on yıllık bir gecikme sonunda güvence altına alabilen ve etkinlik alanı çoğunlukla yazınsal kaynakların odağının dışında kalan Seleukos'tan ayrılır.

Kaynakların atladığı ayrıntılar nedeniyle, daha sonra ortaya çıkan birliklerini nasıl edindiğiyle ilgili birçok belirsizlik söz konusudur. Kesin olarak bilinenler, Ptolemaios'un Mısır'a ulaştığında sekiz bin *talanton* tutarında bir paraya el koyduğu ve paralı asker toplamaya başladığıdır. Aynı zamanda, çevresinde toplanan ve *philoí* olarak tanımlanan kişisel eşlikçilerden de söz edilir. Ptolemaios'un yanında getirmiş ya da Mısır'da bulmuş olabileceği birliklere ilişkin bir gönderme yoktur. Daha önce de belirtildiği gibi, krallık ordusundan doğrudan birlik alması çok olası değilse de, Lysimakhos ve olasılıkla Leonnatos gibi, onun da bu aşamada büyükçe bir paralı asker ordusu topladığı varsayılabilir. İskender'in 331 yılında Mısır'da bıraktığı dört bin paralı asker yanında Makedon tarzında eğitilip donatılmış yerel askerlerden oluşan altı bin kişilik satraplık ordusu da başka bir kaynak olabilir.⁴

6

Ptolemaios'un, bu dönemde Mısır'daki konumunu güçlendirmesini ve güvence altına almasını sağlayan bir dizi etkinliği içinde, Kyrene'ye 322 yılında gönderdiği Ophellas komutasındaki ordu ve donanmasının, İskender'in cenazesini Mısır'a yönlendirmek üzere Syria'ya kadar ilerleyen ordusunun ve son olarak Perdikkas'ın denetimi altındaki krallık ordusuna karşı Nil üzerindeki geçitleri savunan birliklerin sayısal büyüklüğüne ya da başka herhangi bir niteliğine ilişkin bilgi yoktur. Mısır'ın savunulması, bir yaşam ve ölüm sorunu olduğuna göre, elindeki kaynakların neredeyse tamamını bu çabaya yönlendirmiş olması beklenebilir. Böyle bir adanmışlığın sonunda bile, Ptolemaios'un toplam gücünün krallık ordusu karşısında çok daha küçük kaldığı da kesindir. Ancak bu karşılaştırma

⁴ Başlangıç aşamasındaki kaynaklar: Diod XVIII.14.1. İskender'in bıraktığı paralı askerler: Curt. IV.8.4; karş. Arr. **Anab.** III.5.5; ayrıca bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 81 n. 59; Griffith, **Mercenaries**, 29-30 k. g. Lesquier, **Les institutions militaires**, 2. Makedon tarzında eğitilen birlikler: Souda s.v. *Βασιλικοὶ παιδῆς*; Hammond, "Non-European Troops", 107.

düzgün bir izlenim edinmek için yeterli değildir ve Ptolemaios'un yaklaşık üç yıl süren hazırlık sürecindeki asker toplama çabalarının sonuçlarını değerlendirmeye yarayacak bir ölçüt sağlamaz.⁴

6

2

Ptolemaios'un elindeki ordu gücüne ilişkin en güvenilir ve en ayrıntılı veriler, 312 yılında Demetrios'a karşı kazandığı Gaza Savaşı bağlamında ortaya çıkar. Buna göre bu savaş için topladığı orduda, bir bölümü Makedonlular ve paralı askerlerden, çoğunluğu da Mısırlılar'dan oluşan on sekiz bin piyade ve dört bin atlı vardı. Burada adı geçen Makedonlular, Ptolemaios'un Babil'den ayrılırken yanına Makedonlular piyadelerden bir birlik aldığının göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. Ancak bunları, İskender'in cenaze aracına eşlik etmiş olabilecek onursal koruma birliğini ele geçirdiğinde ve Perdikkas'ın ölümünden sonra, krallık ordusundan dilediğince asker alabildiği sırada edinmiş olması çok daha olasıdır. Paralı askerler için gerekli kaynakların bulunması ve bunların Ptolemaios'un denetimi altındaki Kyrene gibi bölgelerden toplanması, Grek dünyasından ya da Küçük Asia'nın önemli paralı asker kaynağı bölgelerinden çekilmesi de, Mısır gibi zengin ve aynı zamanda anılan bölgelere yakın bir satraplık için zor değildi. Gaza'dan otuz yıl kadar önce, Firavun Nektanebos'un III. Artakserkses'e karşı topladığı orduda da yirmi bin Grek paralı asker vardı. Aynı zamanda bu ordunun da çoğunluğunu, Mısır'ın *makhimoi* olarak bilinen savaşçı toplumundan gelen altmış bin asker oluşturuyordu. Elbette iki firavunun orduları arasında belirgin bir sayısal ayrım vardır ve ilkinin bir ölçüde abartılı olduğu ileri sürülebilir. Diğer yandan oranların belirgin benzerliğin yanında, Ptolemaios'un piyade birliklerinin çoğunluğunu oluşturan Mısırlı piyadeler de aynı savaşçı topluluğun üyeleri olabilir.⁴

6

3

⁴ Kyrene'de yaşayanlar ve Ptolemaios'un sürece karışması: Diod. XVIII.21.7-9; Arr. *FGrH* 156 9.17-8; karş. Iust. XIII.6.20, 8.1. İskender'in cenazesini taşıyan alayın Ptolemaios'un eline geçme süreci ile ilgili olarak bkz. Diod. XVIII.28.2-3; Arr. *FGrH* 156 9.25, 10.1. Arrhidaios'un bu olayda Ptolemaios ile açık bir biçimde işbirliği içinde olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, alaya eşlik eden uzmanların ve askerlerin de bu bağlamda sorunsuz bir biçimde Ptolemaios'un denetimi altına girdiği varsayılabilir; karş. Diod. XVIII.28.2; *Heidelberg Epit. FGrH* 155 2.1; Hammond, "Non-European Troops", 108. Perdikkas'ın saldırısı karşısında Ptolemaios'un hazırlıkları ve savunması: Diod. XVIII.33.1-36.1; Arr. *FGrH* 156 9.28. Krallık ordusu ile Ptolemaios'a bağlı birliklerin karşılaştırılması: Diod. XVIII.28.5, 29.6, 34.5; karş. *Heidelberg Epit. FGrH* 155 1.3.

⁴ Gaza'daki sayılar: Diod. XIX.80.4; karş. E. Bevan, **A History of Egypt under the Ptolemaic Dynasty**, 29-32. İskender'in cenaze alayına eşlik eden seçkin birliklerle ilgili olarak bkz. Hammond, "Non-European Troops", 108-9. Ptolemaios'un krallık ordusundan asker alması ile ilgili olarak bkz.

Gaza’da kazanılan başarı, Demetrios’un fillerinin ve ordusundan sekiz bin askerin ele geçirilmesini sağladı. Tutsak askerler, *nomelere* dağıtılarak yerleştirilmeleri için Mısır’a gönderildiler. Bunlara ilişkin başka bir gönderme yoktur ancak büyük çoğunluğunun ağır piyade olduğu ve savaş öncesi sayıları iki bin olan Makedonialı piyadelerden bir bölümünü de içerdiği düşünülebilir. Ölenler ve sakatlananlardan sonra, başlangıçtaki sayıları kırk üç olan fillerden geriye ne kaldığı da belirsizdir. Ancak Ptolemaioslar’ın savaş fili kullanımı, bunlar ve sağ kalmış olabilecek olan Hintli binicilerle başlamış olmalıdır.⁴

6

Gaza sonrası süreçte, nitelikleri ayrı iki eksilme de yaşandı. Bunlardan ilkini, savaştan sonra Babylonia satraplığını geri alması için Seleukos’a verilen sekiz yüz piyade ve iki yüz atlı oluşturdu. Seleukos, 316 yılında Antigonos’un baskısı nedeniyle satraplığından ayrılmak zorunda kalmış ve bu sırada yanına ancak elli kadar askerini alabilmişti. Son dört yılda Ptolemaios’un kara ve denizdeki birçok girişimine katılarak etkin biçimde katkı sağlamış ve Gaza’da olduğu gibi diğer birçok durumda da sorumluluğu onunla paylaşmıştı. Yine de bu dönüş yolculuğunda kendisine eşlik edenler, kesinlikle Ptolemaios’un verdiği askerlerdi. Ancak bunlar,

Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 14, 88; *Heidelberg Epit. FGrH* 155 4. Ne var ki aynı yerde, İskender’in kız kardeşi Kleopatra’nın kimliği üzerine aktarılanların yanlışlığı ve adı geçenin Perdikkas’ın eşi olarak Ptolemaios tarafından ele geçirildiği bilgisinin de veriliyor olması, kaynağın güvenilirliği konusunda kuşku yaratabilir. Nektanebos: Diod. XVI.47.6. Mısır’ın yerli savaşçı toplumu için bkz. Hdt. II.164.6. Yaklaşık yüz yıl sonra, IV. Ptolemaios’un Raphia Savaşı için silahlandığı Mısırlılar da, büyük olasılıkla aynı topluluğun üyeleri. Ancak kazanılan başarının sağladığı güven duygusu, bunların kısa bir süre sonra ayaklanmasıyla sonuçlanacaktı. Polyb. V. 82.4, 107.1.

⁴ Gaza Savaşı: Diod. XIX.81.1-85.4; Demetrios’un ordusu 82.3-4; karş. 69.1. Ptolemaios’un ele geçirilen filleri daha sonra kullandığını gösteren bir kanıt bulunmadığından, aslında bunlara gerçek anlamda el konulduğu kesin değildir. Ancak Ptolemaioslar’ın savaş fili kullanımı konusunda bir gelenek geliştirdiklerine kuşku yoktur. III. Ptolemaios Euergetes’in, Üçüncü Syria Savaşı (246-241) sırasında kazandığı başarılarıyla övündüğü *res gestaesini* içeren Adulis Yazıtı, Ptolemaioslar’ın ordusunda bulunan piyade ve atlı birlikleri ile donanma yanında, Troglodytesler’in topraklarından ve Ethiopia’dan getirilmiş fillerin adını anar ve bunların ilk kez Euergetes ve babası Philadelphos’un dönemlerinde avlandığını bildirir. Yine aynı yazıt, Seleukoslar’ın ülkesinin içlerine kadar uzanan akın sonunda ele geçen zenginlikler yanında birliklerden ve Hint fillerinden söz eder: Chaniotis, **War in the Hellenistic World**, 58; *OGIS* 54; Austin, **A Selection of Ancient Sources in Translation**, no. 221. Ptolemaioslar’ın ordularının Babylonia’ya kadar ilerlediğini doğrulayan çivi yazılı metinler için karş. *BCHP* 11. Raphia Savaşı’nda Ptolemaios Philopator’un ordusunda bulunan yetmiş üç fil, kuşkusuz bu geleneğin ve kazanımların ürünüdür. Bunlar Afrika fili olarak tanımlansalar da içlerinden bazılarının daha önce ele geçirilen Hint filleri ya da bunlardan üretilmiş yeni kuşaktan olabileceği de ileri sürülmektedir. Polyb. V.79.2, 84.5; bkz. Charles, “*Elephants at Raphia*”, 307-309. Yine bu dönemden, fil yakalamakla görevlendirilmiş bir birlik içinde yer alan Oroannalı Syndaos ve Etennalı Miorbollos adında iki subayın Ares’e adadıkları bir yazıt, bu yöndeki etkinliklerin IV. Ptolemaios döneminde de sürdürüldüğünü kanıtlar. Bkz. *OGIS* 86.

önce Babylonia'nın ve uzun erimde Yukarı Satraplıklar'ın Antigonos'un elinden çıkmasıyla sonuçlanan bir girişimde kullanıldıklarından, verilmeleri Ptolemaios için de kazançlı bir yatırım oldu. İkinci eksilme, Ptolemaios'un savaştan hemen sonra Demetrios'a karşı yolladığı, Killes adında Makedonialı bir *philo*i komutasındaki ordunun, baskına uğraması ve sonuçta yedi bin askerin tutsak düşmesi nedeniyle yaşandı. Genel anlamda ordunun sayısal büyüklüğü ve birliklerin niteliği ile ilgili ayrıntılar eksiktir. Ancak olay, Ptolemaios'un insan gücü anlamında Gaza'da elde ettiği kazanımları dengeleyip tersine çevirecek ölçüde önemli bir etki yaratamamış gibidir.⁴

6

5

Gaza Savaşı ve Killes'in deneyimi bağlamında el değiştiren bu birlikler, Ptolemaios ve Antigonoslar arasında bu yönde ortaya çıkan bir görüngünün ilk örnekleriydi. Daha sonra Ptolemaios, 309 yılında Antigonos'un yeğeni Ptolemaios'u öldürüp yanındaki birlikleri alarak benzer nitelikte bir kazanım elde etti. Ancak 306 yılında gerçekleşen ünlü Salamis Deniz Savaşı bağlamında, önce kardeşi Menelaos'un karada, daha sonra kendisinin de denizde yaşadığı yenilgilere bağlı olarak, toplam on beş ya da on altı bin paralı asker yanında altı yüz ya da bin iki yüz kadar atlıyı Demetrios'a kaptırdı. Ancak aynı yıl içinde Antigonoslar'ın Mısır'ı ele geçirme girişimini savuştururken önemli sayıda askerin kendi tarafına geçmesini sağlayarak yine yitirdiklerinin bir bölümünü yerine koymayı da başardı.⁴

6

Buradaki görünüm bir eşitlik izlenimi yaratsa da, Ptolemaios, kendi askerlerinin bağlılığı ve karşı ordulardan insan gücü çekebilme anlamında daha güvenli bir konumdaydı. Söz gelimi, Menelaos'un yenilgisi sonrasında tutsak düşen askerler, kişisel ağırlıkları Mısır'da kalmış olduğu için, Demetrios'un ordusuna katılma konusunda isteksiz davranmışlardı. Bunun üzerine Syria'ya, Antigonos'un yanına gönderilen bu askerlere ve daha sonra tutsak düşen diğerlerine ne olduğu ile

⁴ Seleukos'a verilen askerler⁶: Diod. XIX.90.1; karş. App.⁵Syr. IX.54 (bin piyade ve üç yüz atlı); Arrianos'un sözünü ettiği başka bir küçük birlik, büyük olasılıkla Antigonos'un Mısır saldırısı öncesi Seleukos'tan yardım istemek amacıyla gönderilmişti: Arr. **Ind.** XLIII.4-5. Seleukos'un satraplığından ayrılmak zorunda kalması, Ptolemaios'un yanındaki etkinlikleri ve konumu: Diod. XIX.55.5, 58.5, 62.4-6, 68.3-4, 75.2, 80.3, 81.5, 83.1, 4, 85.3; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 214-5. Killes olayı: Diod. XIX.93.1-2; Plout. **Demetr.** VI.2; karş. Paus. I.6.5.

⁴ Ptolemaios: XX.27.1-3; karş. XIX.77.2; Billows, **Antigonos**, app. III, no. 100. Salamis ile bağlantılı olarak yitirilen birlikler: Diod. XX.47.3-4, 52.6, karş. 53.1; Plout. **Demetr.** XVI.4, XVII.5. Antigonos'un Mısır'a saldıran ordusundan alınan askerler: Diod. XX.75.1-3, 76.7.

ilgili bir bilgi yoktur. Antigonos bunları olabildiğince uzak garnizonlara yerleştirmiş, aynı yıl Mısır'a saldıran orduya almaktan özellikle kaçınmış olmalıdır. Yine de, Nil Irmağı'nı geçme girişimleri sırasında bazı askerlerin, Ptolemaios'un çağrısı ve verdiği ödül sözü üzerine taraf değiştirmeye kalkışması ve Antigonos'un bunları engellemek için sert önlemlere başvurmak zorunda kalması ilginçtir. Bundan çok kısa bir süre önce, gücüne ve saygınlığına büyük zarar veren bir yenilgi yaşayan ve doğrudan Mısır'a yönelen bir saldırıya, bu koşullar altında karşı koymaya çalışan Ptolemaios, daha sonra bağlaşıklarına bildirdiğine göre, bütün bu önlemlere karşın çok sayıda askerin taraf değiştirmesini sağlayabilmiş gibidir.⁴

6

Ptolemaios'un bu konudaki üstünlüğünün belki de en önemli nedeni, son derece zengin bir bölgede ve görece yerleşik konumda bir işveren olmasıydı. Bazı denizaşırı yerlerde ve Syria ya da Kyrene gibi kanat bölgelerde bulunan garnizonlar dışında, birliklerin çok büyük bir bölümü, Mısır'ın savunulması ve denetimi için hazır bulunduruluyordu. Dolayısıyla bütün ordu, çoğunlukla yorucu ya da kanlı olmayan birkaç akın dışında, bir bakıma sürekli garnizon görevindeydi ve krallığın elindeki kaynaklar, ödemeler ya da sağlanan olanaklar anlamında sorun yaşanmamasını güvence altına alıyordu. Kısacası Ptolemaios, doğrudan asker toplamada olduğu gibi, kendi olanaklarıyla Mısır'a ulaşabilecek ya da karşıtlarının ordularında iken taraf değiştirmeye istekli olabilecek askerler için güçlü bir çekim noktasıydı. Sonraki dönemlere ilişkin kanıtlar, askerlere sağlanan bu tür olanaklar ve tanınan ayrıcalıklarla ilgili bir kanıya ulaştırılabilir. Söz gelimi deneyimli askerlere ve subaylara hizmetleri karşılığında *kleros* verilmesi, silah ve donanımların iyeliğinin askerlerin elinde olması ya da bunları kalıt olarak bırakabilmeleri, krallığa bağlı ve kalıcı bir savaşçı topluluk yaratma amacı güdüldüğünü gösterir. Asker yakınlarının Mısır'a yerleşmeleri için özendirilmesi de, bir yandan bunların, yukarıda sözü edilen kişisel ağırlıklar gibi, bir tür rehine işlevi görmesini, diğer yandan da askerlerin yokluğunda onların koşullarını gözeten işverene bağlılığın artmasını sağlamış olabilir. Diğer yandan görevde olan askerlerin yakınlarına karşı dava açılmaması ya da asker eşlerinin tarlada çalışma yükümlülüğü dışında

⁴ Diod. XX.47.4 (Manelaos'ın yanına geri kaçan tutsaklar),⁷ 75.1, 76.7 (Antigonos'un Mısır saldırısı sırasında taraf değiştirenler).

tutulmasından da anlaşılacağı gibi, toplum içinde ayrıcalıklı bir konumda tutuldukları açıktır.⁴

6

8

İ. Seleukos Nikator

Seleukos, İskender'in ölümünün ardından Perdikkas tarafından yapılan ilk görev dağılımında satraplık almadı ancak *hetairoi* birliklerinin komutanlığına getirildi. Kuşkusuz bu durum, eşitleri arasından birçoğunun tersine, başlangıçta kendi komutası altında bağımsız bir ordu gücü olmayacağı anlamına geliyordu. Yine de, *hetairoi* komutanlığı, daha önce Hephaestion ve Perdikkas tarafından da yürütülen oldukça önemli bir görevdi. Ayrıca, o sırada krallık genelindeki en büyük ordu kümesi içindeki en önemli birliğin komutanlığını yürütmek, birçok satraptan daha güçlü bir konumda bulunmak anlamına geliyordu.⁴

6

Seleukos, krallık ordusunun üst düzey bir komutanı olarak, Perdikkas'ın Küçük Asia'da yürüttüğü savaşlara ve son olarak da Mısır saldırısına katıldı. Onun ölümünden sonra Triparadeisos'ta yapılan toplantıda bulunduğu kesindir ve satraplıklar yeniden dağıtılırken Babylonia satraplığı yanında krallık ordusundan da bir miktar asker almış olduğu varsayılabilir. Eumenes'in Babylonia'da ilerleyişini engellemeye çalışması bağlamında anılan atlıları, krallık ordusu kaynaklı olsa gerektir. Sayıları ve nitelikleri ile ilgili bir bilgi bulunmayan bu atlılar, ilginç bir biçimde Seleukos'un elindeki ordunun tek bileşeni durumundadır. Başka bir deyişle Seleukos, Triparadeisos'ta dağılan krallık ordusundan hiç piyade almamış gibi görünmektedir. Perdikkas'ın başarısızlığı ve sonunda ölümü sürecinde adı bir biçimde öne çıkan komutanların her biri, Makedoniali piyadelerden oluşan ya da

⁴ Ptolemaios'un Kyrene ve Sýria, Kıbrıs ya da Kilikia bölgelerindeki etkinlikleri: Diod. XIX.79.1-3 (Kyrene); Diod. XVIII.43.1-2, XIX.79.5, XX.113.1; App. Syr. IX.52; ayrıca bkz. Paus. I.6.4; App. Mithr. IX.27 karşı. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 265; Diod. XIX.79.4 (Kıbrıs). Söz konusu bölgelerde ve diğer denizaşırı yerlerdeki garnizonları: Diod. XX.32.2, XVIII.43.2, 63.6; Plout. Demetr. XV; SEG XVIII 60; Austin, **A Selection of Ancient Sources in Translation**, no. 44; karşı. Chaniotis, **War in the Hellenistic World**, 153, 250; SEG VIII 269, XXXV 1183; IG XII.5 1061; I. Iasos 2. Askerlerin donanımlarını kalıt bırakması: Chaniotis, **War in the Hellenistic World**, 85. *Select Papyri* I 83. Asker yakınlarının gözetilmesi: Pomeroy 1984, 100-3. Dava açılması: *Select Papyri* II 201. Tarlada çalışma yükümlülüğü Chaniotis, **War in the Hellenistic World**, 105.

⁴ Diod. XVIII.3.4.

6

9

bunları içeren çeşitli büyüklükte birlikler alırken, Seleukos'un paylaşımın dışında tutulduğunu varsaymak için bir neden yoktur.⁴

7

0

Krallık ordusundan ne kadar asker almış olursa olsun, Seleukos'un elindeki birlikler, 318/17'de güçlü bir ordu ile Mesopotamia'da kışlayan Eumenes'e karşı savaşmak için yeterli değildi. Eumenes'in Gümüş Kalkanlılar'ı da içeren görece daha kalabalık ordusu karşısında, Seleukos'un atlı birlikleri belli ki çok daha zayıf kalmıştı. Dolayısıyla, Eumenes'in yardım isteğini geri çevirmesinin ardından, ancak Babylonia'nın kanal ağına dayanan bir savunma savaşı yürütebildi. Daha sonra da bir anlaşma yaparak Eumenes'in Sousiane'ye doğru yoluna devam etmesini ve böylece satraplığından ayrılmasını sağladı.⁴

7

1

Tüm bunlara karşın, Eumenes'e karşı etkin bir biçimde savaşan Antigonos'un, ordu gücünü arttırmak amacıyla fazladan asker toplamaya çalışırken Peithon ve Seleukos'tan asker aldığı belirtilir. Seleukos'un bu aşamada asker sayısı zaten az olduğuna ve daha sonra Susa kalesini kuşatabilmek için Antigonos'tan asker almak zorunda kaldığına göre, Antigonos'a gerçek anlamda katkı sağlayan Peithon olmalıdır. Seleukos ulaştırma anlamında yardımcı olmuş olabilir ancak konuyla ilgili ayrıntılar eksiktir. Eumenes'i yenen Antigonos'un 316 yılında Babylonia'ya geri dönmesi ve uyguladığı baskıyla Seleukos'u satraplığından ayrılmak zorunda bırakması, Seleukos'un ordu gücü anlamında bu sıraya değin elde ettiği kazanımlar gibi bunlara ilişkin belirsizliklerin anlamını da ortadan kaldırır. Satraplığından ayrılmadan önce yanına aldığı elli atlı dışında, arkadaşları ve kölelerinden bir bölümü dört yıl boyunca Antigonos'un tutsakları olarak Babil'de kaldığına göre, Susa kuşatması için almış olduğu askerler ve dahası kendi küçük atlı ordusunu da içeren bütün ordu gücü de bu aşamada Antigonos'un eline geçmiş olmalıdır.⁴

Seleukos, 312 yılında yapılan Gaza Savaşı'nın ardından satraplığına geri dönene kadar Ptolemaios'un yanında kaldı. Dört yıl boyunca sürgündeki bir satrap olarak etkinliğini Ptolemaios'un yanında sürdürdü. Ptolemaios'un donanmasına

⁴ Triparadeios'ta Seleukos. Babylonia'yı alması, karşı Eumenes'e karşı atlılar. Bosworth'a göre Makedonluların paylaşımı.

⁴ Diod XIX.13.3, 5; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 111, n. 51, 53.

⁴ Diod XIX.17.2, 18.1; karşı. Diod. XIX.48.6, 91.4; Heckel, *Prosopography*, s.v. Seleucus.

komuta ederek 315-14 yıllarında Tyros açıklarında, Kıbrıs'ta ve Ege Denizi'nde etkinlik gösterdi. Karia satrabı Asandros'un Antigonos'a karşı destek bulma çabaları bağlamında, Seleukos ve Ptolemaios'un adlarının ayrı ayrı anılması, ikilinin eşit konumda görüldükleri yönünde bir kanı verebilir. Ancak Seleukos'un doğrudan kendisine bağlı ayrı bir ordudan elbette söz edilemez. Gaza sonrası ortaya çıkan uygun koşullar altında satraplığına geri dönmek için yola çıkarken yanına aldığı küçük ordu, Ptolemaios'un verdiği birliklerden oluşmaktadır.⁴

7

Babylonia'yı geri almak üzere yola çıkarken Seleukos'un yanında sekiz yüzden fazla piyade ve iki yüz atlı vardı. Olasılıkla paralı askerlerden oluşan bu birlik, Seleukos'un arkadaşları (*philoî*) ve kölelerini de içeren daha geniş bir kümenin savaşçı bölümünü oluşturuyordu. Mezopotamia'da bulunan Karai'de [Κάραι] karşılaştığı Makedonialı yerleşimcilerin tamamını, kimini inandırma ile yanına çekerek kimini de zorlayarak ordusuna kattı. Bunlar, yüksek olasılıkla Antigonos'un 316 yılında dağıttığı Gümüş Kalkanlılar'ın bir bölümüydü ve sayıları ancak birkaç yüz kadar olmalıydı.⁴

7

4

Babil'e yaklaştığında, aradan geçen dört yıla karşın halkın halen eski satrabı desteklediği anlaşıldı. Bölgeyi Antigonos adına savunması gereken garnizon birlikleri ise ortaya çıkan eğilime karşı koyacak kadar güçlü değildi. Antigonos'un Babylonia'ya satrap atadığı Agenor oğlu Peithon, Gaza'da savaşmak üzere önemli sayıda askeri yanında götürmüş olmalıydı. Kendisi savaş alanında ölmüş, birlikleri ya yeniden toparlanmaya çalışan Demetrios'un ya da düşmanın önemli sayıda askerini ele geçiren Ptolemaios'un orduları içinde kalmıştı. Buna karşılık Seleukos'un yanında İskender'in deneyimli askerleri vardı. Olasılıkla ortaya çıkan bu görüntünün etkisiyle, Antigonos tarafından belli bir bölgenin komutanı olarak bırakılan Polyarkhos adında bir subay, yanındaki binden fazla askerle birlikte Seleukos'un tarafına geçti. Antigonos'a bağlı kalanlarsa, Diphilos tarafından savunulan kaleye çekildi. Kaleyi kuşatma ile alan Seleukos, satraplığından ayrılırken

⁴ Diod. XIX.58.5, 62.4-6, 68.3-4, 75.2, 80.3, 81.5, 83.1, 4, 85.3; 90.1; Seleukos'un Antigonos'a karşı oluşturulan ortak cephe açısından anlamı ve Ptolemaios'un yanındaki etkinlikleri için bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 214-216

⁴ Diod. XIX.90.1; App. **Syr.** IX.54 (bin piyade ve üç yüz atlıdan söz eder). Karai'deki yerleşimciler: Diod. XIX.91.1; Plout. **Eum.** XIX.3; Polyain. IV.6.15; Griffith, **Mercenaries**, 142; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 164-6, 234-5.

geride bıraktığı arkadaşları ve kölelerinden gözetim altında tutulanları da kurtardı. Fazladan yeni askerler topladıktan ve beraberinde getirdiği atları, kullanabilecek olanlara dağıttıktan sonra ordu büyüklüğü, yaklaşık üç kat artmış oldu. Nikanor'un saldırısını karşılamak üzere Dicle Irmağı'nı geçtiği sırada ordusunda üç binden fazla piyade ve dört yüz atlı vardı.⁴

7

5

Media *strategos*u olan Nikanor, olasılıkla Antigonos tarafından Yukarı Satraplıklar'da bir tür üst yönetici olarak bırakılmıştı. Seleukos'a karşı çıkardığı on binden fazla piyade ve yedi bin atlı gücündeki orduda Media, Persia ve komşu bölgelerden toplanan askerler vardı. Görünüşe göre bazı satraplar da kendi birliklerinin komutanı olarak Nikanor'a eşlik ediyordu. Areia satrabı Evagoras, olasılıkla bunlardan biriydi ve Seleukos'un kargaşa yaratan baskını sırasında onun ve diğer bazı komutanların ölmesi, Pers kökenli olarak tanımlanan askerlerinin Seleukos'un tarafına geçmelerine yol açtı.⁴

7

6

Son katılan askerlerle, Seleukos'un piyade sayısı on bini geçmiş, Nikanor'un ordusunda bulunan yedi bin atlının da çoğunluğu Seleukos'un yanında kalmış olsa gerektir. Görüldüğü üzere, Antigonos tarafından bölgede bırakılan birliklerin, Seleukos ile işbirliği yapma konusunda istekli olmaları, Seleukos'un ordusunun kısa süre içinde inanılmaz ölçüde büyümesini sağlamıştı. Özellikle Nikanor'un askerlerinin çabucak boyun eğmiş olmasında, içinde bulundukları durumun zorluğu kadar Antigonos'un yönetiminden rahatsız olmaları da etkiliydi. Komutanlar değilse bile Asia'daki orduları oluşturan sıradan askerler benzer duyguları paylaşıyor olmalıydı. Dolayısıyla Seleukos, Yukarı Satraplıklar'ı kendi egemenliği altına alma sürecinde, büyük olasılıkla aynı eğilimden yararlanmayı sürdürdü.⁴

7

Nikanor'a karşı kazandığı başarının ardından, Seleukos'un ilk ele geçirdiği satraplıklar, Sousiane ve Media'ydı. Adı özellikle anılan başka satraplık olmasa da kısa sürede egemenliğini Persis, Parthyaia, Areia, Arakhosia ve Parapamisadai'yi de kapsayacak biçimde genişletmiş olmalıdır. Ancak sürecin gelişimi ile ilgili bir ayrıntı yoktur. Büyük olasılıkla Seleukos'un benimsediği yöntem, bölge satraplarının ve

⁴ Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 233; Diod. XIX.90.3, 91.3-5, 92.2,

⁴ Diod. XIX.92.1-4, n. 65, 100.3; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 237, n. 104.

⁴ Diod. XIX.92.1-4; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 236.

ileri gelenlerinin gönüllü desteğini kazanma ilkesine dayanıyordu. Dört yıllık satraplığı süresince Babylonia halkına kendisini sevdirmiş olmasından da anlaşılacağı gibi Seleukos, yerli halk ile iyi ilişkiler geliştirme konusunda başarılı birkaç Makedoniali'dan biriydi. Ayrıca Eşi Apama'nın babası Spitamenes, Sogdiana'nın en önde gelen soyluları arasındaydı ve Seleukos, İskender'in ölümünün ardından Doğulu eşlerini boşayan Makedoniali komutanların çoğunun tersine, evliliğini sürdürmeyi tercih etmişti. Kısacası, Seleukos'un içinde bulunduğu ortam ve koşullar, Yukarı Satraplıklar'da egemenlik kurma girişimlerinde ağırlıklı olarak uzlaşma yolunu kullanması için elverişliydi.⁴

7

8

Yine de, Seleukos'un bölgedeki girişimleri, özünde ordu etkinliğine dayanıyor olmalıydı ve görünüşe göre ordusunun büyük bölümünü bu amaçla yanına almıştı. Demetrios'un 311 yılındaki kısa akını bağlamında anıldığına göre, yalnızca Babylonia'da Patrokles ve Sousiane'de Euteles adında iki *strategoinin* komutası altında küçük birlikler bırakmıştı. Bekleneceği gibi bunlar, Demetrios'un sayısal ve nitelik anlamda çok daha üstün olan ordusu karşısında doğrudan bir direniş gösteremedi. Babil'in sivil halkını çöle ya da Euteles'in bölgesine gönderen Patrokles, bir yandan Seleukos'un yardımını beklerken bir yandan da zaman kazanmak için, Seleukos'un Eumenes'e karşı yaptığı gibi, ırmak ve kanalları savunma için kullanmaya çalıştı. Ancak Demetrios'un Babil kentine ulaşmasına ve kentteki iki kaleden birini saldırı ile ele geçirmesine engel olamadı. Neyse ki Demetrios, belirli bir süre sınırı içinde geri dönmek zorundaydı. Kuşatmayı sürdürmesi için Arkhelaos adında bir arkadaşını beş bin piyade ve bin atlı ile Babil'de bıraktı ve ordunun kalanını yanında götürdü.⁴

7

Demetrios ayrıldıktan sonra, Seleukos'un satraplığına hangi koşullar altında döndüğü ve Arkhelaos'un nasıl bir karşılık verdiği ile ilgili süreç bütünüyle karanlıktadır. Kesin olan, 311 yılında yapılan Beyler Barışı ile diğer satraplarla savaşma zorunluluğundan kurtulan Antigonos'un 310 yılı Temmuz ya da Ağustos

⁴ Diod. XIX.91.2, 92.5; karşı. Plout. **Demetr.** VII.2; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 237-8, n. 106; Spitamenes'in İskender'e karşı yürüttüğü savaş ve ölümü, sonrasında kızı Apama'nın Seleukos ile evliliği hakkında bkz. Arr. **Anab.** IV.1.5 ve sonrası; Curt. VII.6.14 ve sonrası; Arr. **Anab.** IV.6; Plout. **Demetr.** XXXI.5.

⁴ Diod. XIX.100.4-7.

7

9

aylarında Babylonia'ya ikinci ve daha ciddi bir akın yaptığıdır. Ancak Antigonos'un asker sayısı ve savaş ile ilgili aşamalar belirsizdir. Demetrios'un akın ordusunda beş bin Makedonlular, on bin paralı asker ve dört bin atlı vardı. Antigonos'un da, en az aynı büyüklükte bir ordu ile saldırmış olduğu varsayılabilir. Eğer öyle ise, son dönem başarılarına ve kazanımlarına karşın Seleukos'un böyle bir orduya kolayca karşı koyamayacağı açıktır. En azından savaşın başında üstünlük Antigonos'un elindeydi ve Seleukos, satraplığının büyük bölümünün işgal edilmesine ve yağmalanmasına engel olamadı. Görünüşe göre Antigonos, savaş boyunca Babylonia'nın büyük bölümünü elinde tuttu ve bölgeye, kaynaklarda adı Ariskilamu (Arkheilaos) olarak geçen kendi satrabını bile atadı. Antigonos ve Seleukos'un orduları arasında, büyük olasılıkla savaşın başında ve sonunda olmak üzere en az iki çarpışma yaşandı. İlk çatışma sonuçsuz kalmış olmalı ki, Antigonos'un Babylonia işgali devam ederken Seleukos da savunmada kalarak da olsa varlığını sürdürebildi. Büyük olasılıkla savunmada zaman kazanırken, bir yandan da Yukarı Satraplıklar'ın kaynaklarını elden geldiğince seferber etmeye çalıştı. 309 yılı Şubat ayında Antigonos halen Babylonia'da bulunuyordu ve olasılıkla işgali aynı yılın yaz aylarına kadar sürdü. Ancak Seleukos, ikinci bir çatışmada kesin bir zafer kazanmış olabilir. Yine de Antigonos'un savaşı sona erdirmeye ve Seleukos ile barış yapma kararında, Beyler Barışı'nın bozulması, özellikle Ptolemaios'un Lykia ve Karia'daki etkinlikleri ve 309/308 kışı öncesinde kazanmış olduğu başarılar da etkili olmuş gibi görünmektedir.⁴

8

0

Triparadeisos'ta satraplık yönetimleri yeniden düzenlenirken, Poros ve Taksiles gibi yerel yöneticilerin Indos ve Hydaspes boylarındaki ülkelerinin yönetiminde kalmaları kararlaştırılmıştı. Alınan karar, adı geçen yöneticileri görevden almanın olanaksızlığının zorunlu bir sonucuydu. Seleukos, Ipsos Savaşı'na kadar geçen yaklaşık yedi yılı, İskender'in işgal ettiği ancak ayrıldığı anda Makedon

⁴ Demetrios'un ordusu: Diod. XIX.100.4. Antigonos'un ikinci saldırısı ile ilgili olarak Diodoros'ta ve diğer kaynakların hiçbirinde, herhangi bir doğrudan gönderme yoktur. Yalnızca, Seleukos'un Antigonos'a karşı kazandığı zafere ilişkin bir gönderme bu savaş bağlamında dolaylı bir bilgi olarak değerlendirilebilir: Polyain. IV.9.1; Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 244, n. 124. İkinci savaş ile ilgili bütün bilinenler Babil Kronikleri'ne dayanmaktadır: bkz. Sachs & Hunger, *Astronomical Diaries*, no 309, line 14 = Del Monte, *Testi dalla Babilonia Ellenistica I*, 21.2; Smith, *Babylonian Historical Texts*, 24-49; Grayson, *Assyrian and Babylonian Chronicles*, 115-19, n. 10; Savaşın gelişimi ve zamandizimi için: Bosworth, *The Legacy of Alexander*, 217-8, 222-3, 244-5, n. 125.

egemenliğinden çıkan bu bölgeleri ve benzer durumdaki satraplıkları yeniden ele geçirmeye çalışarak geçirdi. Baktria söz konusu satraplıklar arasında özellikle anılırsa dayatılan savaşlar ve sonuçları hakkında bilinenler azdır. Ancak, görünüşe göre Seleukos, en önemli savaşlarını Hindistan'da bağımsız bir kral olarak ortaya çıkan Chandragupta'ya (Sandrakottos) karşı yaptı. Sonunda bu bölgeyi sürekli olarak elde tutmanın ya da Chandragupta'yı tam anlamıyla yenmenin zorluğunu görmüş olmalı ki adı geçenle yaptığı bir anlaşma ile savaşa son verdi. Seleukos'un verdiği ödün karşılığında elde ettiği bilinen tek kazanç, Chandragupta'dan beş yüz kadar savaş fili almasıydı. İskender'in ordusunda bile bu kadar fazla fil yoktu ve Seleukos'un ardılları ya da diğer Hellenistik kralların hiçbiri, bir daha bu kadar büyük bir fil birliği oluşturamadı.⁴

8

1

Diadokhlar'ın herbirinin kendini kral ilan etmesinden sonraki döneme ait bir küçük öyküde, Demetrios'un arkadaşları, bütün diğer krallara onun altında uygun bir unvan tanımlarken, Seleukos'u da *elephantarkhos* olarak adlandırmışlardı. Adı geçenin fillerine yapılan bu gönderme, büyük olasılıkla Ipsos Savaşı öncesi süreçte yapılmış olmalıdır. Eğer öyleyse, beş yüz filin haberi, Seleukos'un doğudan gelişinden daha önce Grek dünyasında duyulmuş ve büyük yankı uyandırmış gibi görünmektedir. Ipsos Savaşı'nın sonucu üzerinde en belirleyici etkiyi yapan da Seleukos'un, sayıları bu kez dört yüz seksen ya da dört yüz olarak verilen filleridir.⁴

8

2

Ipsos'ta Lysimakhos'un komutasında savaşan ordunun sayısal gücü, Seleukos ve Kassandros'un sağladığı birliklerin de katkısıyla altmış dört bin piyade, on bin beş yüz atlı, dört yüz fil ve yüz yirmi savaş arabasına ulaşmıştı. Neyse ki Seleukos'un her birlik türü içindeki katkısı, ayrı bir kaynaktan bulunan bilgiler yardımıyla belirlenebilmektedir. Buna göre, Yukarı Satraplıklar üzerinden Kappadokia'ya ulaştığı sırada, Seleukos'un ordusunda yaklaşık yirmi bin piyade, atlı okçularla birlikte on iki bin atlı, dört yüz seksen fil ve yüzden fazla savaş arabası

⁴ Iust. XV.4.11-12; Filler için: Strab. XV.2.9 724, XVI.2.10 752; Plout. **Aleks.** LXII.4; Plout. **Demetr.** XXVIII.3 (dört yüz fil); Diod. XXI.2 (Lysimakhos'un filleri olarak anılırlar).

⁴ Athen. VI.261b = *FGrH* 81 F 31; Plout. **Demetr.** XXV.4, XXVIII.3, XXIX.3; Diod. XX.113.4. Öykünün zamandizinsel bağlamı hakkında bkz. Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 272 n. 97; Lund, **Lysimachus**, 129-30.

vardı. Görünüşe göre, birleşik ordudaki piyadelerin üçte biri, fillerin ve savaş arabalarının ise tamamı, doğudan gelmişti. Yalnız birleşik ordudaki toplam atlı sayısının, Seleukos'un tek başına sağladığından daha az olması uyumsuz bir görüntü yaratır ve belki de on beş bin olarak düzeltilmesi gerekir. Uyumsuzluğun nedenini açıklamasa bile, bu varsayım, Seleukos'un atlıları yanında, Lysimakhos ve Kassandros'un, kuşkusuz çok daha az sayıda olması gereken birliklerine de yer bırakır. Yanında getirdiği kalabalık ve nitelikli Pers atlılarıyla iki tarafın atlı güçleri arasındaki dengeyi değiştiren Seleukos'un, savaşta oğlu Antiokhos ile birlikte atlı birliklere komuta etmesi de, burada ortaya çıkan görünümle uyumludur.⁴

Piyadeler konusunda çıkarım yapılmasına olanak veren bir ayrıntı bulunmasa da bunların ezici çoğunluğu Doğu kökenli askerler olsa gerektir. Ptolemaios'tan aldığı paralı askerlerden sonra, Seleukos'un Grek Dünyası'ndan ya da Küçük Asia gibi bölgelerden asker edinme olanağı bulması zordu. Kullanabileceği tek kaynak, Antigonos'un bölgede bıraktığı birliklerdi. Polyarkhos'un paralı askerleri, bu anlamda bilinen ilk örnektir. Nikanor'un Yukarı Satraplıklar'dan topladığı ordu içinde Grek ya da Küçük Asia kökenli başka birliklerden bahsedilmezken yalnızca Evagoras'ın satraplığından gelen Perslere ilişkin bir gönderme vardır. Ancak Seleukos, bu bölgelerin denetimini bütünüyle ele geçirdikten sonra başka küçük birliklerle karşılaşmış olabilir. En azından Mezopotamia'da kendisine katılan küçük Makedonialı birliği gibi, Yukarı Satraplıklar'da, en başta da Arakhosia'da Gümüş Kalkanlılar'ın diğer irili ufaklı bölüklerini bulmuş olmalıdır. Gerçi bunların bazıları daha Eumenes'in yanında savaştıkları sırada bile oldukça yaşlıydı. Seleukos ile karşılaştıklarında aradan en az beş yıl ve Ipsos Savaşı zamanında da fazladan on yıl daha geçmişti. Dolayısıyla aralarından birçoğu bu süre içinde büsbütün emekliye ayrılmış ya da ölmüş olmalıdır. Ancak daha İskender zamanında Makedonialı askerlerin tutsak kadınlardan doğan çocukları ve bunların eğitimi için gerekli düzenlemelerin yapılması gündeme gelmişti. Eumenes'in yanında savaştıkları sırada Gümüş Kalkanlılar'ın da yanlarında eşleri ve çocukları vardı. Seleukos, bu askerleri

⁴ Ordu sayıları ile ilgili olarağ: Plout. **Demetr.** XXVIII.3, XXIX.3-4; Diod. XX.113.4; karş. Griffith, **Mercenaries**, 54, 55, n. 1. Lysimakhos ve Kassandros'un atlı sayıları ile ilgili kesin bir veri yoktur. Kassandros'un gönderdiği ikinci ordu içinde beş yüz atlı bulunduğu biliniyorsa da, Asia'ya geçişleri sırasında ortaya çıkan sorunlara bağlı ortaya çıkan kayıplar, eldeki bu tek sayısal bilgiyi de anlamsızlaştırır. Bkz. Diod. XX.107.1-2; 112.1-4.

ve ailelerini, daha sonra Seleukoslar'ın ordularında devam edecek olan Gümüş Kalkanlılar geleneğini başlatmak üzere ordusuna almış olabilir. Ipsos'ta Seleukos'un ordusunda savaşan Makedonia kökenli herhangi bir birliğe ilişkin bir göndermenin bulunmaması, hiçbir birlik türünün ayrıca anılmamış olmasıyla açıklanabilir. Her ne olursa olsun, Doura-Europos örneğinin de kanıtladığı gibi, Seleukos'un daha Ipsos öncesi dönemde bile, asker yerleşimleri kurmasını gerektirecek ve sağlayacak insan gücü kaynakları vardı.⁴

8

4

Ipsos Savaşı, Seleukos'un krallığının ve ordu gücünün doğasını bütünüyle değiştirmiş olmalıdır. Ne de olsa Antigonos'un Asia'daki toprakları, birikmiş parasal kaynakları ve ordu gücü bütünüyle kazananların eline geçmişti. Toprak bölüşümü konusunda, bağlaşıkların her biri doğrudan ya da dolaylı yollarla bir pay almış olsalar da, insan gücü kaynakları yalnızca savaş alanında bulunan iki kral olarak Seleukos ve Lysimakhos arasında paylaşılmış olsa gerektir. Savaşın başında, Antigonos'un ordusunda yetmiş bin piyade, on bin atlı ve yetmiş beş fil vardı. Yenilginin ardından Demetrios, yanında yalnızca beş bin piyade ve dört bin atlı ile Küçük Asia'dan ayrıldı. Elbette şiddetli çatışma ortamında, verilen kayıplar da hesaba katılmalıdır ancak bu konuda bir veri yoktur. Çoğu savaşta en fazla ölüm bozgun sonrası yaşandığından geri çekilme sırasında daha yavaş kalan piyadelerin ölü sayısı diğer birlik türlerine göre daha fazla olacaktır. Yine de Seleukos, daha savaş devam ederken, düşman piyadesinin savaşmadan teslim olmasını sağlamaya çalıştığına göre kayıpların görece düşük olması beklenebilir. Antigonos'un piyadeleri sayısal anlamda bir miktar daha kalabalık olduğu gibi, nitelik yönünden de birleşik ordunun piyadelerinden çok daha üstündü. Dolayısıyla Seleukos'un, savaş alanında bunlarla gereksiz yere savaşarak iki tarafta kayıpları arttırmak yerine, taraf değiştirmelerini beklemeyi tercih etmesi akıllıca bir seçimdi. Gerçekten de, daha Antigonos ölmeden askerlerinin birçoğu Seleukos'un tarafına geçmişti ve savaş

⁴ Diod. XIX.91.1, 3; 92.4; İskender'in çocuklar ile ilgili düzenlemeleri: Diod. XVII.110.3; Plout. **Aleks.** LXXI.5; Arr. **Anab.** VII.12; Iust. XII.4.6; Gümüş Kalkanlılar: Diod. XVIII.43.7; 48.3-4; Seleukoslar'ın ordularında Gümüş Kalkanlılar: Polyb. V.79.3, 82.8 (Raphia); Liv. XXXVII.40.11; App. **Syr.** XXXII.1 (Magnesia); Polyb. XXX.25.3 (Daphne); karşı. Griffith, **Mercenaries**, 149, n. 4, 156.

alanından kaçanların çoğu da eninde sonunda Lysimakhos ve Seleukos'a katılmak zorunda kalmış olmalıdır.⁴

8

5

Demetrios'un yanında kalan birlikler ve sayısı belirsiz kayıplar düşüldükten sonra geri kalan ordudan, özellikle de Makedoniali piyadelerden Seleukos'un ne kadar asker aldığı konusunda bir bilgi yoktur. Ancak yarı yarıya bir paylaşım ile bile, savaş öncesine göre daha kalabalık ve daha nitelikli bir piyade birliği kazandığı söylenebilir. Seleukoslar Krallığı'nın üçüncü yüzyılda elinde bulunan ordu gücünün en azından yarısı, bu aşamada kazanılmış olmalıdır. Ayrıca, sınırların batıya doğru genişlemesi ve Akdeniz'e ulaşması, Seleukos'un Grek dünyasından doğrudan paralı asker ve nüfus çekebileceği anlamına da gelir. Krallığın kent kurma geleneği, büyük ölçüde Antigonos'un başlattığı girişimlerin ve ardında bıraktığı kaynakların ürünü olarak değerlendirilse de, Seleukos Nikator'un Kuzey Syria'da kurduğu kentler ve asker yerleşimleri için gereken koşulları sağlayanlar bu kazanımlar olmalıdır.⁴

Ipsos ve Koroupedion Savaşları arasında geçen yirmi yıllık dönemde, Seleukos'un etkinlikleri ile ilgili bilinenler, ne yazık ki Demetrios ile ilişkileri bağlamındaki kanıtlarla sınırlıdır. Lysimakhos ve oğlu Agatokhles'in, 299 yılında Ptolemaios'un kızları Arsinoe ve Lysandra ile evlenmeleri, Seleukos'u yalnız bırakan yeni bir bağlaşıklık ilişkisi anlamına geliyordu. Seleukos buna Demetrios'un kızı Stratonike ile evlenerek karşılık verdi. Böylece ikili arasında akrabalığa dayanan bir iyi ilişki ortamı kuruldu. Ancak bu iyileşme kısa ömürlü oldu ve Seleukos'un Kilikia'yı satın almaya çalışması ve Demetrios'un bu öneriyi geri çevrilmesinin ardından bu kez daha sert bir tutumla Phoinike kentleri Tyros ve Sidon'u istemesi üzerine bozuldu. Büyük olasılıkla Seleukos, Demetrios'un birliklerinin kendi etki alanına bu kadar yakın bir noktada bulunmasından rahatsızlık duyuyordu ve bu duruma son vermek sonunda bir kez daha eski bağlaşıkları Lysimakhos ve Ptolemaios'un işbirliğine başvurmak durumunda kaldı. Seleukos açısından böyle bir zorunluluğu dayatan koşulların neler olduğunu belirlemek zordur. Ipsos Savaşı'nda hazır bulunan ordusu ve savaş sonunda elde ettiği kazançlar göz önüne alındığında,

⁴ Plout. **Demetr.** XXVIII.3, XXXIX.3-4, XXX.1; karş. XXXI.1.

⁴ Griffith, **Mercenaries**, 149; Billows, **Antigonos**, 299; karş. Diod. XXI.6; Strab. XVI. 749-750, 752, 2.4; Seleukoslar'ın *katoikia* kurumu ile ilgili olarak bkz: Bar-Kochva, **The Seleucid Army**, 21-23.

en azından Kilikia'yı ele geçirmek için Lysimakhos'un yardımına gerek duymaması beklenirdi. Belki de eski bağlaşıklar arasındaki kırılgan denge, özellikle birbirlerine yakın bölgelerdeki etkinliklerin, karşılıklı güvensizliğe neden olmamak ve kazanımları paylaşabilmek adına eşgüdümlü yürütülmesini gerektirmiş olabilir. Ya da yeni kurulmuş akrabalık bağları, Seleukos'u doğrudan Demetrios'a saldırmaktan alıkoymuştur. Bir diğer olasılık ise, geniş krallığı üzerinde dağılmış durumda olması gereken birlikleri seferber etmenin zorlukları nedeniyle Lysimakhos'un yardımına gerek duymuş olmasıdır. Koşulları ve zamanlaması ile ilgili bütün belirsizliklere karşın, Kilikia'nın Demetrios'a karşı ortaklaşa yürütülen bu savaş sonunda Seleukos'un eline geçtiği kesindir.⁴

8

7

Demetrios, 287 yılında Makedonia Krallığı'nı yitirdikten sonra, Karia ve Lydia'yı Lysimakhos'tan geri almak için Küçük Asia'ya saldırmıştı. Savaşın erken aşamalarında kazandığı başarıların ardından, Agatokhles'in ordusu karşısında önce Phrygia'ya daha sonra da karşı karşıya kaldığı zorluklar nedeniyle Seleukos'un elinde bulunan Kilikia'ya çekilmek zorunda kaldı. Demetrios'un yaşamının bundan sonraki dönemine ilişkin bilinenler, Seleukos'un ordusu ve beraberindeki yardımcılarının (*philoî*) çevresinde oluşturduğu ortam hakkında ilginç ayrıntılar içerir. İlk aşamada Seleukos, aralarındaki akrabalığa dayanarak kendisinden yardım isteyen Demetrios'un ve ordusunun Kilikia'da kalmasına izin verme eğilimdeydi. Ancak Patrokles adında saygın ve güvenilir bir arkadaşı tarafından, Demetrios gibi birinin, krallık içinde tutulmasının sakıncası konusunda uyarılınca, ilk tutumunu değiştirerek büyük bir ordu ile Demetrios'un üzerine yürüdü. Seleukos'un tutum değişikliği karşısında Demetrios'un diğer anlaşma girişimlerinin de sonuçsuz kalması taraflar arasında Demetrios'un genel olarak başarılı olduğu bir dizi çatışmaya yol açtı. Bir yandan Demetrios ile baş etme konusunda başarısız olan Seleukos, diğer yandan da Lysimakhos'un yardım teklifini ona karşı duyduğu güvensizlik ve korku nedeniyle geri çevirmişti. Ancak Demetrios'un ordusu sürekli firar eden ya da Seleukos'a katılan askerler nedeniyle giderek zayıfladı. Sonunda Seleukos, iki ordunun karşı

⁴ Plout. **Demetr.** XXXI.3-4, XXXII.3-4, XXXV.3, karş: XLVII.2; ayrıca bkz. John Downie Grainger, **Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom**, Routledge, 2014, 143; Bosworth, **The Legacy of Alexander**, 267.

karşıya geldiği bir anda, atından inip miğferini çıkararak Demetrios'un ordusuna doğru ilerledi ve böylece paralı askerlerin kendi tarafına geçmelerini sağladı.⁴

Seleukos'un bu yolla ele geçirdiği asker sayısı hakkında doğrudan bir gönderme yoktur ancak bilinen birkaç ayrıntı bir kanıya ulaştırabilir. Attika'dan ayrıldığı sırada, Demetrios'un ordusunda atlıların yanında on bir bin piyade vardı. Küçük Asia'da bu sayılar daha da artmış olmalıdır ancak bunun ne ölçüde olduğu belli değildir. Tauros Dağları'na ulaşana kadar en az sekiz bin asker kaybetmiş olduğu halde, Seleukos'a karşı başarıyla savaşmış olmasına bakılarak, Demetrios'un en az Attika'dan ayrıldığı sıradaki kadar güçlü bir ordu ile Kilikia'ya ulaştığı varsayılabilir. Sayısı belirsiz olmakla birlikte bu ordudaki bütün birlikler savaşın herhangi bir aşamasında Seleukos'a katıldı. Sonunda Demetrios'un kendisi de beraberindeki kişisel eşlikçileri ve arkadaşları ile teslim olmak zorunda kaldı.⁴

Görünüşe göre Seleukos'un saray çevresi içinde, Demetrios'a yaklaşımları bakımından birbirinden ayrılan iki bölüntü vardı. Demetrios'a yakın olanlar, onun gelecekte bir *philoï* olarak Seleukos'un yanında yer alması olasılığını coşkuyla karşıladı. Bunlar arasında Demetrios'un yakın bir arkadaşı olduğu özellikle anılan Apollonides adında biri, Seleukos tarafından iyi niyet elçisi olarak Demetrios'a gönderilmişti. Seleukos'un tutumundan cesaret eden başkaları da, daha iki kral bir araya gelmeden önce Demetrios'un yanına ulaşmaya çalıştı. Seleukos'un çevresindeki seçkinler arasında Demetrios'a yakınlık duyanların bu ölçüde fazla olması, bunların çoğunlukla Ipsos Savaşı sonrasında Seleukos'a katılanlar olabileceğini gösterir. Kuşkusuz ordu içinde de benzer koşullarda olan birçok asker vardı. Demetrios'a karşı olanların oluşturduğu bölüntü, bu askerlerin Demetrios'un gelişi sonrasında ordu içinde hareketlenmeye neden olacakları düşüncesini işleyerek Seleukos'un bir kez daha yaklaşımını değiştirmesini sağladı. Demetrios ile görüşmekten vazgeçen Seleukos, Pausanias adında bir subayın komutasında gönderdiği piyade ve atlı bin askerden oluşan bir birlikle, Demetrios'u hayatının sonuna kadar zorunlu misafir olarak kalacağı Syria Khersonesos'una gönderdi. Demetrios'un arkadaşlarından isteyenlerin bu sürgün hayatını paylaşmalarına izin

⁴ Plout. **Demetr.** XLVI.2 ve sonrası.

8

⁴ Plout. **Demetr.** XLVI.2; XIstVII.1; XLVIII.1 ve sonrası.

9

verildi. Ancak görünüŖe göre kalanı Ipsos Savaşı sonrasında olduğu gibi Seleukos’a katılmayı seçti.⁴

9

0

Seleukos’un sonraki etkinlikleri, Lysimakhos’a karşı savaştığı Koroupedion Savaşı ile sonrasında yaşananlar bağlamında bilinebilen ayrıntılarla sınırlıdır. Ancak burada ne Seleukos’un ne de Lysimakhos’un ordularının sayısal gücü ya da başka bir özelliği ile ilgili bir bilgi yoktur.

⁴ Plout. **Demetr.** L.2 ve sonrası; Billows, **Antigonos**, 369-70, s.v. Apollonides. Demetrios’un bir *philo*i olarak Seleukos’un eşlikçileri arasına katılması olasılığı, Seleukos’un da kral unvanı almadan önce Ptolemaios’un yanında geçirdiği birkaç yılı çağrıştırmış ve olağan karşılanmış olmalıdır. Tarihselliği kuşkuolu olmakla birlikte, benzer bir öykü, Lydia kralı Kroisos ile Pers kralı Kyros arasında, ikili arasındaki savaşın ardından gelişen bir arada var olma anlayışı bağlamında anlatılır; karşı. Hdt. I.88.1.

SONUÇ

Pers İmparatorluğu ile Hellenistik krallıklar arasında geçiş süreci olarak gelişen Diadokhlar Dönemi, Pers egemenliği altında başlayan özeksizleşme eğiliminin kalıcı bölünmelerle sonuçlandığı ve güçlü yöneticilerin birleştirim çabalarının yeniden ve yeniden başarısız olduğu bir zaman dilimiydi. Buna yol açan etkenler, geniş bir ülkenin yönetilmesi için gerekli olan kurumların eksikliği kadar, İskender'in ölümünden sonra yönetimin, eşitler olarak bir arada yaşamaya gönüllü bir seçkinler kümesinin eline geçmiş olmasıydı. Bunlar kendi konumlarını hiçbir zaman bütünüyle güvende görmedikleri için, yasallık savlarını benzer koşullardaki eşitlerin onayına dayandırmayı önemsiyordu ve karşılığında da onların konumunu tanımaya hazırdı. Böylece, yetkiler ve koşullar yanında krallığın kaynakları da, birden fazla el arasında paylaşılmış oldu. Dolayısıyla, aralarından biri diğerlerine göre daha üstün bir duruma geldiğinde bile, dengenin korunması için onun karşısına en azından yakın büyüklükte bir gücün yığılmasını sağlayacak kaynakları bulmak ve bir araya getirmek çoğu zaman olasıydı.

Burada paylaşımı sözkonusu olan kaynaklar arasında, ordular ve bunları hızlıca oluşturmaya yarayan, askerliğe elverişli yetişmiş insan gücü, kimi zaman toprak ya da paradan daha belirleyici olabiliyor ve daha da önemlisi bu döneme özgü görüngülerden biri olarak kimi zaman onlardan daha kolay bir biçimde el değiştirebiliyordu. Buradaki değişkenliğin belirleyiciliğine bağlı olarak, Diadokhlar Dönemi'nin tarihi, başta Diadokhlar'ın kendileri olmak üzere bazı askerlerin ve ordu birliklerinin etkinlikleri ve seçimleri ile biçimlenen bir süreç olarak gelişti.

İskender'in kalıt bıraktığı askerliğe elverişli insan gücü kaynakları, çeşitli nitelikte ve koşullarda çok sayıda ordu ya da birlikten oluşan oldukça geniş bir yığındı. Bunlar arasında en önemli bileşenler, Babil'de bulunan krallık ordusu, Antipatros'un komutası altındaki Makedonia ordusu ve İskender'in kısa bir süre önce emekliye ayırıp, Krateros ile birlikte ülkelerine geri gönderdiği on bin kadar Makedonialı piyadeden oluşan geçici orduydı. Bunların yanında, kuşkusuz bütün satraplıkların kendi savaş geleneğinin ürünü olan birlikler ve hepsinde değilse bile birçoğunda Makedon donanımı ile savaşmak üzere eğitilmiş yerel birlikler de

bulunuyor olmalıydı. Son olarak da, İskender'in Asia'da kurduğu kentlerin yerleşimcileriyle ölümünden sonra bulundukları yerlerden ayrılan ya da yine onun buyruğu uyarınca çeşitli satraplar tarafından dağıtılan paralı askerlerin oluşturduğu bağımsız bir kaynak türü daha vardı.

Bunlara ilişkin verilerin doğasıyla doğrudan ilintili olarak, söz konusu ordu ya da birliklerin sayısal büyüklükleri, örgütlenmeleri ve yapı taşları olan askerlere ilişkin ayrıntılar çoğu durumda karanlıktadır. Öyle ki, ordularla ilgili göndermeler, yaygın olarak, yalnızca var olduklarının bildirilmesiyle sınırlı kalır. Bunlar dışında, orduların büyüklüğüne ilişkin belirsiz nitelermeler de sıklıkla kullanılır. Ordu ya da birliklerin sayısal büyüklüklerinin ayrıntılı olarak verilmesi, birlik dağılımlarının atlı ya da piyade benzeri ayrımlarla belirtilmesi ve askerlerin kökenlerine ilişkin bilgilerin anılması ise görece daha seyrekler. Tam sıralamalı, sayısal veriler içeren birlik dökümleri ve orta ya da daha aşağı düzeyden askerlerin adlarına ya da yaşamlarına değinme gibi çok daha yoğun ayrıntı içeren kanıtlar da, düzensiz bir görünüm sunar. Üstelik bütün bu verilerin korunup aktarılmış olmaları, bütünüyle eski yazarların ilgi ve özenlerine, insanların geride kanıt bırakma alışkanlık ve yöntemlerini belirleyen çok çeşitli toplumsal-ekonomik nedenlere ve genel anlamda bütün bunların üzerinde, doğal etkenlerin belirlediği kazara bir seçilime göre biçimlenen bir sürecin sonucudur. Dolayısıyla bunlara dayanarak sağlam ve bütüncül çıkarımlar yapmak çoğu durumda güvensiz, dahası olanaksızdır.

Bütün bu eksikliklere karşın, eldeki verilerin ortaya koyduğu görünüm, Makedon ordusunun, II. Philippos döneminin Makedonia krallığına kazandırdığı güçlenme ve genişleme ivmesiyle birlikte, büyümeye ve birlik çeşitliliği anlamında da zenginleşmeye başladığının anlaşılması için yeterlidir. Krallığın iyileşen koşulları, öncelikle toprak iyeliği ve donanım edinme kolaylığı anlamında topluma sağladığı olanaklar yoluyla, askere alınabilir insan gücünün genişlemesine yol açmış olmalıdır. Çeşitli Makedon bölgelerinin egemenlik altına alınması da, buralardaki insan gücü kaynaklarının erişilebilir duruma gelmesi demektir. Giderek artan parasal olanaklar ve artık Makedon olmayan toplumların da egemenlik altına alınmasıyla birlikte, paralı askerlerin, özel uzmanlık birimlerinin ve boyun eğdirilen toplumların sağladığı bağlaşıklık birliklerin de eklenmesiyle, Makedon ordusunun, bileşik yapısı

daha da güçlenmiş olmalıdır. Makedon egemenliğinin Asia’da genişlemesi ve Diadokhlar’ın ele geçirebildikleri herhangi bir birliği ordularına alma konusunda gösterdikleri isteklilik, en azından bu ikinci türdeki genişlemenin kalıcılığı ve orduların giderek daha karmaşık bir görünüme bürünmesinde temel etkindir.

Diadokhlar dönemi orduları, bu gelişmelerin ve kuşkusuz bundan çok daha eski bir geçmişten beslenen bir geleneğin ürünüydü. Ordu örgütlenmesi bakımından çok daha renkli bir görünüm sunmakla birlikte, geniş kapsamlı tür tanımları anlamında, Makedon seçkinleri, Makedon piyadeleri ve çeşitli nitelikte bağlaşıklık ve yardımcı birlikler olarak bölünüp tanımlanabilecek eşitsiz büyüklük ve önemde üç alt kümeden oluşuyorlardı. En küçük ancak en önemli bileşenleri, geleneksel olarak Makedonia’nın topraklı soylularına dayanan *Hetairoi* atlılarıydı. Bunlar, kralın yakın çevresini oluşturan ve *philo*i olarak da anılan oldukça etkili bir çekirdeğin çevresinde toplanmış, aynı zamanda savaş alanında da belirleyici işlevi olan bir yönetici-savaşçı topluluğu. Aynı işlevi ve önemi, hem bir birlik türü hem de bir kurum olarak Diadokhlar’ın ön-devletlerinde ve krallıklarında da koruduklarına, diğer yandan da üyelerin etnik kökenleri anlamında sürekli bir dönüşüm içinde olduklarına kuşku yoktur. Özellikle Asia’daki Diadokh ordularında ve daha sonra krallıklarda ortaya çıkan bu tür birlikler, İskender’in Pers soylularıyla başlattığı uygulamanın doğal bir sonucu olarak, çok büyük oranlarda yerel atlı birimlerinden ve bunları besleyen kaynaklardan dönüştürülmüş olmalıdır.

Makedon piyadelerinin gelişimi ve özellikle İskender döneminden başlamak üzere geçirdikleri dönüşüm daha devingen bir görünüm sunar. Philippos öncesi dönemde, Makedon atlılarına göre çok daha değersiz ve etkisiz bir konumda bulunan bu birlikler, iyileştirme çabaları sonucunda, onlarla karşılaştırılabilir ölçüde önemli birimlere dönüşmüşlerdi. Aynı zamanda bu iyileştirmeler, Philippos’un özellikle Thebai’da edindiği kişisel deneyimlere dayanmakla birlikte, Makedon piyadesine donanım ve savaş düzeni anlamında yeni ve kendine özgü bir kimlik de verdi. İskender’in Persler’e karşı kazandığı başarılar ve sonuç olarak ele geçirdiği kaynaklarsa, bu deneyimin yabancı toplumlar arasında yayılmasını sağladı. Öyle ki, bir yandan İskender tarafından başlatılan ve daha sonra Hellenistik krallıklarca da sürdürülen bir uygulama ile bazı yerel birlikler Makedon donanımı ile savaşmak

üzere eğitilirken, diğer yandan Makedonlular'a karşı savaşan toplumlar da bu deneyimi örnek almak zorunda kaldı. Kısacası, Makedon olmayan soyluların yalnız onursal bir ad değişikliği ile *Hetairoi* arasına alınmasından ayrı olarak, yeni insan gücü kaynaklarının Makedon *phalanksına* dönüşümü, biçimsel ve özü bakımından yeni bir takım değişimleri de beraberinde getirmişti.

Makedon atlı ve piyadeleri dışında kalan bütün yabancı birimler, çok geniş bir çeşitlilik göstermekle birlikte, ayrı bir küme olarak bir arada değerlendirilebilirler. Bunların, en başta askerlik anlamında sağlayacakları katkı gözetilerek orduya alındığına kuşku yoktur. Ancak, hem Makedon atlılarının hem de piyadelerinin savaş alanında olduğu gibi siyasal alanda da dengelenebilmesi için kullanıldıkları da açıktır. Son olarak, özellikle bağlılığından kuşku duyulan toplumlardan alınan birimlerin ayaklanma olasılığını azalttığı ve ilgili toplumun bağlılığını sağlama alan bir tür rehine işlevi gördükleri de söylenebilir.

Diadokhlar döneminin orduları, bir biçimde bu üç küme içinde değerlendirilebilecek birliklerden oluşan, çoğu durumda birbirinin devamı ve çeşitlemesi niteliğinde, buna karşın koşulları değişkenlik gösterebilen ya da en azından süreç içinde ayrışan yapılarıdır. Perdikkas, Antipatros ve Krateros gibi, İskender sonrası dönemin en önde gelen kişilikleri olan, ancak diğer yandan etkinlik dönemi son derece kısa süren Diadokhlar'ın orduları, doğrudan İskender'in, dahası belki de Philippos'un kalıt bıraktığı birliklerden oluşmaktaydı. Üstelik bunlar, İskender öldüğü sırada krallık üzerindeki ana ordular olarak tanımlanmaları dolayısıyla diğer birliklerden ya da kaynaklardan ayrılıyordu. Adı geçenlerin etkinlikleri ya da erken ölümleri sonucunda, söz konusu orduların dağılması ve yeniden bir araya gelmesiyle yeni orduların oluştuğu başka bir karmaşık süreç başladı. Aynı zamanda, krallık genelindeki diğer insan gücü kaynaklarının kullanım yoğunluğu da arttı. Eumenes ve Polyperkhon'un komuta ettiği ordular bu bağlamda değerlendirilebilirse de, aynı süreç içinde bir biçimde yenilen ve yerinden edilen bütün önemli komutan ve satrapların elindeki birlikler de genel anlamda bu aşama ile ilişkilendirilebilir.

Etkinlik dönemleri orta erimde sona eren satrap ya da komutanların aradan çekilmesiyle birlikte, krallık genelindeki askerlikle ilgili bütün kaynaklar, eşitsiz büyüklükte kümeler olarak, ayakta kalmayı bir biçimde başarabilen daha güçlü Diadokhlar'ın elinde toplandı. Kassandros'un egemen olduğu Makedonia dışında, söz konusu bu ordular ve bunların başındaki önderler, *doriktetos khora* olarak değerlendirilen bölgelerin yeni egemenleri konumundaydı. Her bir ordu, süreç içinde Hellenistik krallıklara dönüşecek olan ön-devletlere karşılık geliyordu.

KAYNAKÇA

- Anson, E. M. : “Alexander’s Hypaspists and the Argyraspids”, **Historia**, 30, 1981, pp. 117-20.
- Ashton, N. G. : “The Lamian War: *stat magni nominis umbra*”, **The Journal of Hellenic Studies**, 104, 1984, pp. 152-7.
- Austin, M. M. : **The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest: A Selection of Ancient Sources in Translation**, Cambridge Cambridge University Press, 1981.
- Badian, E. : “The Death of Philip II”, **Phoenix** XVII 4, 1963, pp. 244-250.
- Bagnall, R. S. : “The Origins of Ptolemaic Cleruchs”, **The Bulletin of the American Society of Papyrologists** 21 1/4, 1984, pp. 7-20.
- Bar-Kochva, B. : **The Seleucid Army: Organization and Tactics in the Great Campaigns**, Cambridge, 1976.
- Beloch, K. J. : **Griechische Geschichte III**, Strassburg, Berlin, Leipzig, 1923.
- Berve, H. : **Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage I - II**, München, 1926.
- Bevan, E. : **A History of Egypt under the Ptolemaic Dynasty**, Yeni Basım: Routledge 2014, New York, 1927.
- Billows, R. A. : **Antigonos the One-Eyed and the Creation of the Hellenistic State**, University of California Press, Berkeley, 1990.
- Kings and Colonists: Aspects of Macedonian Imperialism**, Leiden, 1995.

- Boiy, T. : **Between High and Low: A Chronology of the Early Hellenistic Period**, Bonn, 2007.
- “Royal and Satrapal Armies in Babylonia during the Second Diadoch War. The *Chronicle of the Successors* on the Events during the Seventh Year of Philip Arrhidaeus (=317-316 B.C.)”, **JHS**, 130, 2010, pp. 1-13.
- Bosworth, A. B. : “Philip II and Upper Macedonia”, **The Classical Quarterly**, 21, 1971, pp. 93-105.
- A Historical Commentary on Arrian’s History of Alexander, Vol. 1, Commentary on Books I-III**, Oxford, 1980.
- “Alexander and the Iranians”, **JHS** 100, 1980, pp. 1-21.
- Conquest and Empire: The Reign of Alexander the Great**, Cambridge University Press, Cambridge, 1988.
- The Legacy of Alexander: Politics, Warfare, and Propaganda under the Successors**, Oxford, 2002.
- Briant, P. : **Antigone le Borgne**, Paris, 1973.
- Brunt, P. A. : “Alexander’s Macedonian Cavalry”, **Journal of Hellenic Studies** 83, 1963, pp. 27-46.
- Bugh, G. R. : “Hellenistic Military Developments” **The Cambridge Companion to the Hellenistic World**, (edt.) Cambridge University Press, Cambridge, 2006, pp. 265-294.
- Calder, W. M. : “The Seuthopolis Inscription”, **Transitions to Empire**, eds. R. W. Wallace and E. M. Harris, Norman-Oklahoma, 1996, pp. 167-78.

- Greek and Roman Artillery 399 BC-AD 363**, Osprey, Oxford, 2003.
- Champion, J. : **Antigonus the One-Eyed: Greatest of the Successors**, Pen&Sword, South Yorkshire, 2014.
- Chaniotis, Angelos.: **War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History**, Blackwell, 2005.
- Chankowski A. S. : “*L’entraînement militaire des éphèbes dans les cités grecques d’Asie Mineure à l’époque hellénistique: nécessité pratique ou tradition atrophée?*”, **Les Cités grecques et la guerre en Asie Mineure à l’époque hellénistique**, 2004, pp. 55-76.
- Charles, M. : “*Elephants at Raphia: Reinterpreting Polybius 5.84-5*”, **The Classical Quarterly**, May, 2007, New Series, Vol. 57, No. 1 (May, 2007), 2007, pp. 306-311.
- Cohen, Getzel M. : **The Seleucid Colonies: Studies in Founding, Administration, and Organization**, Wiesbaden, 1978.
- Couvenhes J-C. : “*Les cités grecques d’Asie Mineure et le mercenariat à l’époque hellénistique*”, **Les Cités grecques et la guerre en Asie Mineure à l’époque hellénistique**, 2004, pp. 77-113.
- Couvenhes J-C, et. al. : “*Pratiques et identités culturelles des armées hellénistiques du monde méditerranéen*”, **Hellenistic Warfare 3**, Pessac: Ausonius, 2011.
- Dahmen, K. : “The Numismatic Evidence”, **A Companion to Ancient Macedonia**, (eds. J. Roisman – I. Worthington), Wiley-Blackwell, 2010, pp. 41-62.

- Del Monte, G. F. : **Testi dalla Babilonia Ellenistica I**, Pisa, 1977.
- Ellis, J. R. : **Philip II and Macedonian Imperialism**, London, 1976.
- Errington, R. M. : **A History of Macedonia**, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1990.
- A History of the Hellenistic World 323-30 BC**, Blackwell, Oxford, 2008.
- Fox, R. L. : “The First Hellenistic Man” **Creating A Hellenistic World**, (eds. A. Erskine & L. Llewellyn-Jones), Classical Press of Wales, Swansea, 2011, pp. 1-30.
- Garlan, Y. : **War in the Ancient World: A Social History**, London, 1975.
- Grainger, J. D. : **Alexander the Great Failure: The Collapse of the Macedonian Empire**, A & C Black, 2007.
- Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom**, Routledge, 2014.
- Grayson, A. K. : **Assyrian and Babylonian Chronicles**, Locust Valley, New York, 1975.
- Griffith, G. T. : **The Mercenaries of the Hellenistic World**, Cambridge University Press, Cambridge, 1935.
- “A Note on the Hipparchies of Alexander” **JHS** **83**, 1963, pp.68-74.
- “The Letter of Darius at Arrian 2.14” **PCPS** **14**, 1968, pp. 33-48.
- Habicht, C. : **Athens from Alexander to Anthony**, Harvard University Press, 1997.

- Hammond, N. G. L. : “A Cavalry Unit in the Army of Antigonus Monophtalmus: *Asthippoi*”, **CQ² 28**, 1978, pp. 128-134.
- Philip of Macedon**, London, 1979.
- “Alexander’s Veterans after his Death”, **GRBS 25**, 1984, pp. 51-61.
- “Casualties and Reinforcements of Citizen Soldiers in Greece and Macedon”, **JHS 109**, 1989, pp. 56-68.
- “Royal Pages, Personal Pages and Boys Trained in the Macedonian Style during the Period of the Temenid Monarchy” **Historia 39**, 1990, pp. 261-90.
- “Alexander’s Non-European Troops and Ptolemy I’s Use of Such Troops”, **BASP 33**, 1996, pp. 99-109.
- Hammond, N. G. L. & Gri G. T. : **A History of Macedonia: Volume I, II, III**, Oxford University Press, Oxford, 1972, 1976, 1988.
- Hanson, V. D. : **Warfare and Agriculture in Classical Greece**, University of California Press, Berkeley, 1998.
- Heckel, W. : “Somatophylakia: A Macedonian Cursus Honorum”, **Phoenix 40**, 1986, pp. 279-294.
- The Marshals of Alexander’s Empire**, London, 1992.
- Who’s Who in the Age of Alexander the Great: Prosopography of Alexander’s Empire**, Blackwell, Oxford, 2006.
- Hornblower, J. : **Hieronymus of Cardia**, Oxford, 1981.

- Kienast, D. : **Philip II von Macedonien und das Reich der Achaimeniden**, Munchen, 1973.
- Launey, M. : **Recherches sur les armées hellénistiques**, Paris, 1949-1950.
- Lesquier, J. : **Les institutions militaires de l’Egypte sous les Lagides**, E. Leroux, 1911.
- Lund, Helen S. : **Lysimachus: A Study in Early Hellenistic Kingship**, Routledge, 1992.
- Marsden, E. W. : **The Campaign of Gaugamela**, Liverpool, 1964.
- “Macedonian Military Machinery and its Designers under Philip and Alexander”, **Ancient Macedonia 2**, Thessaloniki, 1977, pp. 211-23.
- Milns, R. D. : “Alexander’s Macedonian Cavalry and Diodorus XVII 17.4”, **Journal of Hellenic Studies** 86, 2/3, 1966, pp. 167-168.
- “The Hypaspists of Alexander III: Some Problems”, **Historia** 20, 2/3, 1971, pp. 186-195.
- Noguera Borel, A. : “L’évolution de la phalange macédonienne: le cas de la sarisse”, **Ancient Macedonia 2**, Thessaloniki, 1999, pp. 839-850.
- Olbrycht, M. J. : “First Iranian Military Units in the Army of Alexander the Great”, **Anabasis** 2, 2011, pp. 67-84.
- “Iranians in the Diadochi period”, **After Alexander: The Time of the Diadochi (323-281 BC)** (eds. Victor Alonso Troncoso and Edward M. Anson), Oxbow Books, Oxford and Oakville, 2013, pp. 159-82.
- “The Epigoni - the Iranian phalanx of

	Alexander the Great”, The Many Faces of War in the Ancient World (eds. Waldemar Heckel, Sabine Müller and Graham Wrightson), Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 2015, pp. 196-212.
Parke, H. W. :	Greek Mercenary Soldiers from Earliest Times to the Battle of Ipsus , Clarendon Press, 1933.
Pritchett, W. K. :	The Greek State at War I-V , University of California, Berkeley, 1971-1991.
	Ancient Greek Military Practices , University of California, Berkeley, 1973.
Rhodes, P. J. :	“The Literary and Epigraphic Evidence to the Roman Conquest”, A Companion to Ancient Macedonia , (eds. J. Roisman – I. Worthington), Wiley-Blackwell, 2010, pp. 23-40.
Roisman, J. :	Alexander’s Veterans and the Early Wars of the Successors , University of Texas Press, Austin, 2012.
Rostovtzeff, M. [I]. :	The Social and Economic History of the Hellenistic World I-III , Oxford University Press, Clarendon, 1941.
Rzepka, Jacek. :	“The units of Alexander’s army and the district divisions of late Argead Macedonia”, Greek, Roman and Byzantine Studies , 48, 2008, pp. 39-56.
Sabin, P. (v. d.) :	The Cambridge History of Greek and Roman Warfare I , (eds. P. Sabin – H. V. Wees – M. Whitby) Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
Sachs, A. J. & Hunger, H. :	Astronomical Diaries and Related Texts from Babylonia, i: Diaries from 652 BC to 262 BC ,

- Wien, 1988.
- “The King’s Peace and the Second Athenian Confederacy”, **The Cambridge Ancient History Vol. VI: The Fourth Century B.C.**, (eds. D. M. Lewis - J. Boardman – S. Hornblower – M. Ostwald), Cambridge, 2006, pp. 156-186.
- Sekunda, N. V. : **The Army of Alexander the Great**, London/Melbourne, 1984.
- “The Sarissa”, **Acta Universitatis Lodziensis, Folia Archaeologica** 23, 2001, pp. 13-41.
- “The Macedonian Army”, **A Companion to Ancient Macedonia**, (eds. J. Roisman – I. Worthington), Wiley-Blackwell, 2010, pp. 446-471.
- Shipley, G. : **The Greek World after Alexander: 323-30 BC**, Routledge, New York, 2000.
- Smith, S. : **Babylonian Historical Texts**, London, 1924.
- Sprawski, S. : “Leonnatus’s Campaign of 322 B.C.”, **Studies on Greek and Roman Military History**, ed. E. Dabrowa, Krakow, 2008, pp. 9-31.
- Stadter, P. A. : **Arrian of Nicomedia**, Chapel Hill, 1980.
- Strootman, Rolf : “Alexander’s Thessalian Cavalry”, **Talanta**, XLII-XLIII, 2012, pp. 51-67.
- Tarn, W. W. : **Hellenistic Military & Naval Developments**, Cambridge University Press, Cambridge, 1930.
- Alexander the Great, Volume II, Sources and Studies**, Cambridge University Press, 1950.
- Toynbee, Arnold. J. : **Some Problems of Greek History**, Oxford,

1969.

- Uebel, F. : **Die Kleruchen Ägyptens unter den ersten sechs Ptolemäern**, Akademie-Verlag, Berlin, 1968.
- van Wees, Hans : “War and Society”, **The Cambridge History of Greek and Roman Warfare**, Cambridge, 2007, pp. 273-299.
- Welles, C. B. : **Alexander and the Hellenistic World**, Dundurn Press, 1970.
- Westlake, H. D. : **Thessaly in the Fourth Century B.C.**, London, 1935, (1969 Basımı).

ÖZGEÇMİŞ

DOĞUM TARİHİ VE YERİ: 1988, Milas

EĞİTİM

1993-2001: Kırcağz İlköğretim Okulu

2001-2004: Milas Lisesi

2004-2010: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

2011-2014: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Yüksek Lisans Programı, “Eskiçağ Hellen Orduları: Hellen Dünyasının Geç Klasik Döneminde Askeralma” (Danışman: Prof. Dr. Hüseyin ÜRETEN)

YABANCI DİLLER

İngilizce, Almanca.

AKADEMİK YÜKSELTİLME VE ATANMALAR:

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Üniversitesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi: 10.02.2011

HAKEMLİ DERGİLERDE YAYINLANAN MAKALELER

Antik Lydia Bölgesinde Bir Kent ve Neokorosluğu: Philadelpheia

GÜNGÖRMÜŞ Ö. , ÜRETEN H.

Tarih ve Gelecek Uluslararası Hakemli Tarih Araştırmaları Dergisi, 3(3), 97-109, 2017.

KİTAP BÖLÜMÜ

Alexander the Great, Ada and Alinda

GÜNGÖRMÜŞ Ö.

Alinda Araştırmaları 1: Eski Belgeler ve Yeni Araştırmalar, Murat Çekilmez - Umut Kapuci (Edt.), 63-73, 2020.

HAKEMLİ KONGRE / SEMPOZYUM BİLDİRİ KİTAPLARINDA YER ALAN YAYINLAR

Diadokhoslar Dönemi İktidar Çekişmelerinde Askeri Darbelerin Yeri ve Önemi

GÜNGÖRMÜŞ Ö.

Uluslararası Darbe Sempozyumu Bildiri Kitabı (Cilt 3) 1203-1217, 2017.

Synkronismos: Antik Kaynaklarda Bir Tarihleme Yöntemi

GÜNGÖRMÜŞ Ö.

XVIII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler (VII. Cilt) Hatıralar, Biyografiler, Otobiografiler – Tarihçilik, 545-558, 2022.

YAYINLANMAYAN BİLDİRİLER

Remarks on imperial cult of Lydian Philadelphia based on classical textual sources
ÜRETEH H. , GÜNGÖRMÜŞ Ö.

Archaeology and history of Lydia from the early Lydian period to the late antiquity, (8th century B.C.- 6th century A.D.) An international symposium, İzmir, Turkey, May 17-18, 2017.

Koroupedion Savaşı ve Seleukoslar'ın Batı Anadolu Egemenliği

GÜNGÖRMÜŞ Ö.

Uluslararası Manisa Sempozyumu (Şehzade II. Mehmed ve Manisa Tarihi - Kültürü – Ekonomisi, Manisa, Türkiye, 26-28 Ekim 2017.

YÜZEY ARAŞTIRMALARI VE KAZILAR

Labraunda Arkeolojik Kazıları (Ekip Üyesi), 2011-2015

Alinda Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırmaları (Ekip Üyesi), 2020-2021

Gerga Kutsal Alanı ve Çevresi Yüzey Araştırmaları (Ekip Üyesi), 2020

Kuşadası İlçesi ve Samsun (Mykale) Dağı Arkeolojik Yüzey Araştırması (Ekip Üyesi), 2021